

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՄԱԳՅՈՋՅԱՆ

ԹՈՒՐԻՔԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԳԻՐՔ Ա

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՎԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՄԱԳՅՈԶՅԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԳԻՐՔ Ա

Յոթերորդ լրամշակված հրատարակություն

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2021

ՀՏԴ 811.512.161(075.8)
ԳՄԴ 81.2(5Թու)g73
Ս 300

ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՎԵԼ Է
ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԿՈՂՄԻՑ ՈՐՊԵՍ ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԲՈՒՀԵՐԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ:

Հեղինակները դասագրքի յոթերորդ հրատարակությունը նվիրում են Հայ առաքելական սուրբ Եկեղեցու Գուգարաց թեմի անմոռաց առաջնորդի՝ **զերաշնորհ տեր Սեպուհ արքեպիսկոպոս Չուլջյանի հիշատակին:**

Խմբագիրներ՝

բ.գ.դ., պրոֆեսոր Ռուբեն Մելքոնյան

Արժեքավոր դիտողությունների ու խորհուրդների համար հեղինակները շնորհակալություն են հայտնում դասագրքի գրախոսներին՝ **ՀՀ ԳԱԱ իսկական անդամ, պրոֆեսոր Ռուբեն Մաֆարյանին, պրոֆեսոր Ներսես Մկրտչյանին, պրոֆեսոր Արսեն Ավագյանին, դոցենտ Լուսինե Սահակյանին, պ.գ.թ., դոցենտ Գեղամ Բաղայանին:**

Մաֆարյան Ալեքսանդր

Ս 300

Թուրքերենի դասագիրք/ Ա. Մաֆարյան, Ա. Սողոմոնյան, Տ. Լոքմագյոզյան; ԵՊՀ; Խմբ.՝ Ռ. Մելքոնյան, Ա. Սարգսյան.- Յոթերորդ լրամշակված հրատարակություն. - Եր.: ԵՊՀ հրատարակչություն, 2021.
Գիրք Ա.- 326 էջ:

Դասագիրքը նախատեսված է Հայաստանի բուհերի տարբեր ֆակուլտետներում թուրքերենի դասավանդման համար: Դասագրքում ընդգրկված 15 դասերում, որոնցից յուրաքանչյուրում լուսաբանվում են թուրքերենի հնչյունաբանության, քերականության, բառագիտության հարցերը, ներկայացվում են համապատասխան բնագրեր, առածներ ու ասացվածքներ: Ներառված են տարբերույթ տեքստեր և վարժություններ: Դասագիրքն ընդգրկում է նաև թուրքերեն-հայերեն լեզվաբանական գիտաբառերի, ուսումնական, հապավումների բառարաններ, աշխարհագրական անունների ցանկ:

ՀՏԴ 811.512.161(075.8)
ԳՄԴ 81.2(5Թու)g73

ISBN 978-99941-0-684-4

© ԵՊՀ հրատ., 2021
© ՍԱՖԱՐՅԱՆ Ա., 2021
© ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ Ա., 2021
© ԼՈՔՄԱԳՅՈՋՅԱՆ Տ., 2021

ԽՄԲԱԳՐԻ ԿՈՂՄԻՑ

(Թուրքերենի դասագրքի յոթերորդ հրատարակության առթիվ)

Երևանի պետական համալսարանի արևելագիտության ֆակուլտետում թե՛ խորհրդային, թե՛ հատկապես անկախության տարիներին հիրավի մեծ աշխատանք է տարվել արևելյան տարբեր լեզուների, Արևելքի երկրների պատմության ու մշակույթի հիմնահարցերը լուսաբանող հայերեն դասագրքերի, ուսումնական ու մեթոդական ձեռնարկների ստեղծման ուղղությամբ: Նորանկախ Հայաստանում արևելագիտության ոլորտում դասագրքաստեղծ գործընթացը մեկնարկեց թուրքերենի՝ հայ իրականության մեջ առաջին բուհական սույն դասագրքի լույսընծայմամբ: Դասագրքի համահեղինակներն են ԵՊՀ թյուրքագիտության ամբիոնի բազմամյա վարիչ, պրոֆեսոր Ալեքսանդր Սաֆարյանը, նույն ամբիոնի վաստակաշատ դոցենտ Աշոտ Սողոմոնյանը և ճանաչված պոլսահայ լրագրող Տիրան Լոքմագոյանը: Հետագայում դասագիրքը լրամշակվել ու բազմիցս վերահրատարակվել է հայաստանյան առաջատար հրատարակչությունների կողմից՝ դառնալով մեր թուրքագետ, ինչպես նաև միջազգայնագետ ու պատմաբան ուսանողների սեղանի գիրքը: Ներկայացվող դասագրքի մասին ավելի քան երկու տասնյակ դրական գրախոսություններ են հրատարակվել Հայաստանի ու Թուրքիայի ամենատարբեր պարբերականներում, երախտագիտությամբ ենք հիշում, որ գրքի ստեղծումն առաջիններից մեկը ողջունեց համահեղինակների վաղեմի բարեկամը՝ երջանկահիշատակ Հրանտ Դինքը՝ համապատասխան հողված հրատարակելով «Ակոսում»: Գրախոսները հետևողականորեն շեշտել են, որ դասագիրքը շարադրելիս հաշվի են առնվել հայ ուսանողներին թուրքերենի դասավանդման առանձնահատկությունները:

Մեր թուրքագետների և օսմանագետների կողմից հրատարակվել են նաև «Ադրբեջաներենի դասագիրքը» (Լիլիթ Մովսիսյան), «Թուրքիայի Հանրապետության պատմություն» դասագիրքը (Ռուբեն Սաֆրաստյան, Ռուբեն Մելքոնյան, Վահրամ Տեր-Սաթնոսյան, Արթուր Դումանյան, Հակոբ Չաքրյան, Վարուժան Գեղամյան, Անուշ Հովհաննիսյան), «Թուրքական գրականության պատմություն (XX դարի 20-ական թթ. - XXI դարի սկիզբ)» (Ռուբեն Մելքոնյան), «Օսմաներենի դասագիրքը» (Անի Սարգսյան Ալեքսանդր Սաֆարյան, Լուսինե Սահակյան): ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետում հաջողությամբ փորձարկվել ու տարիներ շարունակ գործածվում են նաև մեր ականավոր արևելագետների՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պրոֆեսոր Նիկոլայ Հովհաննիսյանի «Արաբական երկրների պատմություն, հատոր II, Օսմանյան տիրապետության շրջան, 1516-1918 թթ.» գիրքը, պրոֆեսոր Վահան Բայբուրդյանի «Օսմանյան կայսրության պատմությունը», ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, պրոֆեսոր Ռուբեն Սաֆրաստյանի, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ալբերտ Խառատյանի և այլոց հեղինակած ուսումնամեթոդական ձեռնարկները: Անսքող հպարտությամբ կարող ենք արձանագրել, որ մեր արևելագետների քրտնաջան աշխա-

տանքի արդյունքում ընդմիջտ անցյալում է այն ամոթալի իրողությունը, որ հայ ուսանողներին մատուցվում էր «Լենին-Աթաթուրք» դաշինքով կամ մարտնչող աթեիզմով պարտադրված, մեր ազգային ու կրոնական արժանապատվությունն ակնհայտորեն ոտնահարող դրույթներ պարունակող գրականություն: Միաժամանակ աներկբա է, որ մեր առաջատար մասնագետներն էլ ավելի մեծ նվիրումով պիտի շարունակեն ջանքեր գործադրել միջազգային չափորոշիչներով մրցունակ հայերեն ուսումնամեթոդական գրականության ստեղծման ուղղությամբ (մասնավորապես հաշվի առնելով նաև հեռավար կրթության արդի հրամայականները):

Օգտվելով առիթից՝ նորանոր ստեղծագործական նվաճումներ եմ մաղթում սիրելի համալսարանական գործընկերներին և արևելագիտության ոլորտ ոտք դնող ուսանողներին:

**ՌՈՒԲԵՆ
ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ**

**ԵՊՀ ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ԴԵԿԱՆ,
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴՈԿՏՈՐ, ՊՐՈՖԵՍՈՐ**

«Թուրքերենի դասագրքի» վեցերորդ հրատարակության առթիվ

Նորանկախ Հայաստանում զգալի դասագրքաստեղծ աշխատանք է կատարվել և կատարվում: ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի և ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի բազմամյա արդյունավետ համագործակցության արդյունքում հրատարակվել են բազմաթիվ դասագրքեր և ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ, հատկանշական է, որ առաջին անգամ հայերեն հրատարակվել են թուրքերենի, ադրբեջաներենի և Թուրքիայի պատմության բուհական դասագրքերը:

Ակնհայտ է, որ «Թուրքերենի դասագրքի» առաջին հատորի սույն՝ լրամշակված վեցերորդ հրատարակությունը ամեննին էլ վերջինը չի լինելու, միաժամանակ կցանկանայի հորդորել համահեղինակներին արագացնել բակալավրիատի ավարտական կուրսի ու մագիստրատուրայի ուսանողների համար բացառիկ կարևորություն ներկայացնող դասագրքի երկրորդ և երրորդ հատորների ստեղծման աշխատանքը:

Հաջողություն եմ մաղթում համալսարանական իմ սիրելի գործընկերներին և թուրքագետ-ուսանողներին:

ՌՈՒԲԵՆ ՍԱՖՐԱՍՏՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ, ՊՐՈՖԵՍՈՐ

«Թուրքերենի դասագրքի» հինգերորդ հրատարակության առթիվ

ԵՊՀ թուրքագիտության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Ալեքսանդր Սաֆարյանի, նույն ամբիոնի դոցենտ Աշոտ Սողոմոնյանի և պոլսահայ մտավորական Տիրան Լոքմազյոյանի հեղինակած թուրքերենի բուհական դասագիրքը նմանօրինակ առաջին գիրքն է հայ իրականության մեջ և ներկայումս օգտագործվում է հայաստանյան ու սփյուռքահայ բոլոր այն ուսումնական հաստատություններում, որտեղ դասավանդվում է թուրքերենը: Շուրջ մեկ տասնամյակի ընթացքում վերոհիշյալ դասագրքի հինգ անգամ լույսընծայումը տարբեր հրատարակչությունների կողմից, ինչպես նաև ավելի քան երկու տասնյակ դրական գրախոսությունների հրապարակումը Հայաստանում ու արտերկրում, թուրքերենին անդրադարձող մեր լեզվաբանների աշխատություններում համապատասխան հղումների քանակը, անշուշտ, խոսում են ներկայացվող գրքի բացառիկ հաջողության մասին:

Ողջունելի է, որ հեղինակային խումբը հետևողականորեն շարունակել է լրամշակել դասագիրքը, հարստացնել նրանում ընդգրկված տարաբնույթ բառարանները և աշխարհագրական անունների ցանկը:

ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի թուրքագիտության ամբիոնում շարունակվում են աշխատանքները նաև «Թուրքերենի դասագրքի» երկրորդ և երրորդ հատորների ստեղծման ուղղությամբ:

Հաջողություն եմ մաղթում թուրքագետ-դասախոսներին և արևելագիտության պատասխանատու ոլորտում առաջին քայլերն անող մեր սիրելի ուսանողներին:

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԵԼԻՔՅԱՆ

ՀՀ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ, ՊՐՈՖԵՍՈՐ

ԹՈՒՐԷՐԵՆԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Տպագիր	Ձեռագիր	Տպագիր	Ձեռագիր	Տպագիր	Ձեռագիր
A a	<i>A a</i>	I i	<i>I i</i>	R r	<i>R r</i>
B b	<i>B b</i>	İ i	<i>İ i</i>	S s	<i>S s</i>
C c	<i>C c</i>	J j	<i>J j</i>	Ş ş	<i>Ş ş</i>
Ç ç	<i>Ç ç</i>	K k	<i>K k</i>	T t	<i>T t</i>
D d	<i>D d</i>	L l	<i>L l</i>	U u	<i>U u</i>
E e	<i>E e</i>	M m	<i>M m</i>	Ü ü	<i>Ü ü</i>
F f	<i>F f</i>	N n	<i>N n</i>	V v	<i>V v</i>
G g	<i>G g</i>	O o	<i>O o</i>	Y y	<i>Y y</i>
Ğ ğ	<i>Ğ ğ</i>	Ö ö	<i>Ö ö</i>	Z z	<i>Z z</i>
H h	<i>H h</i>	P p	<i>P p</i>		

Ձայնավորների մասին

Թուրքերենն ունի ութ ձայնավոր՝ **a, ı, o, u, e, i, ö, ü**:

a, o, e, ö - ձայնավորները (ըստ բերանի բացվածքի աստիճանի) լայն են, իսկ **ı, u, i, ü** - ձայնավորները՝ նեղ:

Թուրքերենին բնորոշ է ձայնավորների ներդաշնակությունը:

Բաղաձայնների մասին

Թուրքերենում բաղաձայնները 21-ն են: Բաղաձայնները լինում են ձայնեղ (**b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z /13/**) և խուլ (**ç, f, h, k, p, s, ş, t /8/**): Խուլ բաղաձայնները հիշելու համար նախընտրելի է իմանալ հետևյալ բառերը՝ *şah* (շահ), *kafes* (վանդակ), *peçete* (անձեռոցիկ): - **ç, k, p, t** - բաղաձայնները հնչյունափոխվում են համապատասխանաբար - **c, ğ, b, d** - բաղաձայնների (**ç > c, k > ğ, p > b, t > d**), եթե բառին կցվում է ձայնավոր հնչյունով սկսվող ածանց, իսկ **-h, f, s, ş** - խուլ բաղաձայնները չեն հնչյունափոխվում: Եթե խուլ բաղաձայնով վերջացող բառին կցվում է ձայնեղ բաղաձայնով սկսվող ածանց, ապա խուլ բաղաձայնի ազդեցությամբ այդ ձայնեղ բաղաձայնը նույնպես խլանում է (բաղաձայնների առնմանություն):

ԱՌԱՋԻՆ ՂԱՍ - BİRİNCİ DERS

§ 1 Ցուցական դերանուններ - Gösterme Adılları (Gösterme Zamiri)

Ցուցական դերանուններ են.

Bu - այս, սա şu - այդ, դա o - այն, նա:

Իբրև որոշիչ՝ ցուցական դերանունը դրվում է որոշյալից առաջ:

Օր. bu adam - այս մարդը
 şu kız - այդ աղջիկը
 o kalem - այն մատիտը
 o bahçe - այն այգին
 şu masa - այդ սեղանը

Իբրև ենթակա՝ ցուցական դերանունը դրվում է գոյական անունով արտահայտված ստորոգյալից առաջ:

§ 2 Պարզ համառոտ նախադասություն (եզ. թիվ, 3-րդ դեմք)

Թուրքերենում պարզ համառոտ նախադասության մեջ նախ դրվում է ենթական, ապա՝ ստորոգյալը: Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասությունը կազմվում է ստորոգման - dir - ածանցի միջոցով, որը կցվում է անվանը: Ստորոգման ածանցը շեշտ չի կրում: Համաձայն ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի, կախված ստորոգյալի անվանական բաղադրիչի վերջին վանկի ձայնավորից՝ ածանցի ձայնավորը կարող է ունենալ հնչյունական չորս տարբերակ՝ dir, dır, dur, dür:

Ստորոգման ածանցի ձայնավորի կախվածությունը անվան վերջին վանկի ձայնավորից:

Անվան վերջին վանկի ձայնավորը	Ստորոգման ածանցի ձայնավորը	3-րդ դեմքի ստորոգման ածանցը
a , ı	ı	dır
e , i	i	dir
o , u	u	dur
ö , ü	ü	dür

Օր. ա) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « a » կամ « ı » է:

Bu masadır. - Սա սեղան է:

Bu kapıdır. - Սա դուռ է:

բ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « e » կամ « i » է:

Şu penceredir. - Ղա պատուհան է:

Bu şehirdir. - Սա քաղաք է:

զ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « o » կամ « u » է:

Şu yoldur. - Դա ճանապարհ է:

O kutudur. - Այն տուփ է:

դ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « ö » կամ « ü » է:

Bu gözdür. - Սա աչք է:

O üzümdür. - Այն խաղող է:

§ 3 Ստորոգման ածանցների առաջին բաղաձայնի խլացումը (d - t հնչյունափոխություն)

Եթե - dir, dir, dur, dür - ածանցները կցվում են այնպիսի բառերի, որոնք վերջանում են խուլ բաղաձայններով (ç, f, h, k, p, s, ş, t), ածանցի « d » հնչյունը խլանալով փոխվում է « t »-ի:

Օր. Bu kitaptır. - Սա գիրք է:
Şu mektuptur. - Դա նամակ է:
O çocuktur. - Նա երեխա է:

§ 4 Հարցական դերանուններ (Ne? - Kim?)

Թուրքերենի հարցական դերանուններից են - ne? - ի՞նչ և kim? - ո՞վ բառերը: Եթե - ne? - և - kim? - բառերը կատարում են հարցական նախադասության ստորոգյալի շարահյուսական դեր, ապա նրանք ստանում են ստորոգման ածանց:

Օր. Bu nedir? - Սա ի՞նչ է:
Bu kimdir? - Սա ո՞վ է:

§ 5 Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասության ժխտական և հարցական ձևերը

Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ անվանական նախադասության ժխտականը կազմվում է «değil» բառի միջոցով: «değil»-ը դրվում է այն բառից հետո, որին վերագրվում է, սակայն միասին չի գրվում, չի արտաբերվում և չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Շեշտն ընկնում է «değil» բառի վերջին վանկի ձայնավորի վրա: Ստորոգման ածանցը կցվում է «değil» բառին և ունի հնչյունական միայն մեկ ձև՝ dir:

Օր. Bu oda değildir. - Սա սենյակ չէ:
Şu duvar değildir. - Դա պատ չէ:
Bu pencere değildir. - Սա պատուհան չէ:
Şu palto değildir. - Դա վերարկու չէ:
O kutu değildir. - Այն տուփ չէ:

Ստորոգման ածանցը կարող է դուրս ընկնել:

Օր. Bu masa değil(dir). - Սա սեղան չէ:

Այնպիսի նախադասություններում, ինչպես՝ Bu kız deşil, ođlandı. - Սա աղջիկ չէ, տղա է, - «dir» ստորոգման ածանցը կցվում է վերջին ստորոգյալին:

Պարզ նախադասության հարցական ձևը կազմվում է «mı» հարցական մասնիկի միջոցով: Հարցական մասնիկը շեշտ չի կրում: Ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին՝ հարցական մասնիկը կարող է ունենալ հնչյունական չորս տարբերակ՝ mı, mi, mu, mü: Մասնիկը չի գրվում այն բառի հետ միասին, որին վերագրվում է, սակայն արտաբերվում է միասին: Ստորոգման «dir» ածանցը կցվում է հարցական մասնիկին:

Հարցական - mı - մասնիկի փոփոխությունը բառի վերջին վանկի ձայնավորի ազդեցությամբ.

Բառի վերջին վանկի ձայնավորը	Հարցական մասնիկի ձայնավորը	Հարցական մասնիկը
a , ı	ı	mı
e , i	i	mi
o , u	u	mu
ö , ü	ü	mü

Օր. ա) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « a » կամ « ı » է:

Bu oda mıdır? - Սա սենյա՞կ է:

O kapı mıdır? - Այն դու՞ռ է:

բ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « e » կամ « i » է:

Şu defter midir? - Ղա տե՞տր է:

O Ermeni midir? - Նա հա՞յ է:

գ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « o » կամ « u » է:

Şu top mudur? - Ղա գնդա՞կ է:

O Rus mudur? - Նա ռու՞ս է:

դ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « ö » կամ « ü » է:

Bu çöp müdür? - Սա ա՞ղբ է:

O Türk müdür? - Նա թու՞րք է:

Եթե ստորոգյալն արտահայտվում է հարցական դերանվամբ, ապա «mı» հարցական մասնիկը չի կիրառվում:

Օր. Ahmet kimdir? - Ահմեդն ո՞վ է:

Bu nedir? - Սա ի՞նչ է:

Հարցական ձևի կիրառության դեպքում 3-րդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման վերջածանցը կարող է դուրս մնալ:

Օր. Bu çiçek mi(dir)? - Սա ծաղի՞կ է:

Բառարան - Sözlük

adam (insan) - մարդ	kim? - ո՞վ
amele (işçi) - բանվոր	kitap (-bi) - գիրք
az - քիչ	kol - թև
bahçe - այգի	kötü (fena) - վատ
beyaz (ak) - սպիտակ	köy - գյուղ
bina - շենք	köylü - գյուղացի
bu - սա, այս	kutu - տուփ
burun - քիթ	küçük (-ğü) - փոքր
büyük - մեծ	masa - սեղան
çiçek (-ği) - ծաղիկ	mektep (-bi) - դպրոց
çirkin - տգեղ	mektup (-bu) - նամակ
çocuk (-ğu) - երեխա	merhaba - բարև (ծեզ)
çok (çoğu) - շատ	ne? - ի՞նչ
çöp (çöprü) - աղբ	o - նա, այն
defter - տետր	oda - սենյակ
duvar - պատ	oğlan (oğul) - տղա
Ermeni - հայ	okul - դպրոց
ev - տուն	paltó - վերարկու
evet - այո	pencere - պատուհան
gemi - նավ	Rus - ռուս
göl - լիճ	sandalye - աթոռ
göz - աչք	sarı - դեղին
günaydın - բարի լույս	şu - դա, այդ
güzel - գեղեցիկ	tavan - առաստաղ
hasta - հիվանդ	tebeşir - կավիճ
hayır - ոչ	tren - գնացք
hokka - թանաքաման	Türk (-kü) - թուրք
iyi - լավ	tütün - ծխախոտ (թուրուն)
kadın - կին	uzun - երկար
kalem - մատիտ, գրիչ	ütü - արդուկ
kapı - դուռ	üzüm - խաղող
kardeş - եղբայր	yol - ճանապարհ
kısa - կարճ	yolcu - ճանապարհորդ
kız - աղջիկ	yük (-kü) - բեռ
kızkardeş - քույր (կրտսեր)	

Վարժություններ - Alıştırılmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu masadır. Şu sandalyedir. O kapıdır. Bu nedir? Bu mekteptir. O nedir? O defterdir. Bu kitap mıdır? Evet, bu kitaptır. Bu nedir? Bu duvardır. O hokka mıdır? Hayır, o hokka değildir. Bu ev büyük müdür? Hayır, bu ev küçüktür. O kimdir? O Arsen'dir. Bu Orhan mıdır? Hayır, bu Orhan değildir, bu Selim'dir. Şu adam kimdir? Şu adam Ermeni'dir. O Türk müdür? Hayır, o Rus'tur. Şu tren midir? Hayır, şu tren değildir, gemidir. Ahmet amele midir? Evet, o ameledir. Bu çocuk kız mıdır? Hayır, bu çocuk oğlandır. O küçük

çocuk kimdir? O küçük çocuk Aslan'dır. Bu mektup mudur? Evet, bu mektuptur. O kadın güzel midir? Hayır, o kadın güzel değildir. Bu büyük bina okul mudur? Evet, bu büyük bina okuldur. O kız hasta mı? Hayır, o kız hasta değil. Armen işçi değil(dir).

2. Լրացնել բաց թողնված ստորոգման ածանցները և թարգմանել:

- Şu göl... . _____
O okul... . _____
Ahmet amele... . _____
Bina büyük... . _____
Çocuk küçük... . _____
Bu ne... ? _____
O kim... ? _____
Şu duvar... . _____
Duvar sarı... . _____
Yol kısa... . _____
Şu kitap... . _____
O defter çok iyi... . _____
Şu hokka beyaz... . _____
Bu kız Ermeni'... . _____
O adam Rus'... . _____
O hasta... . _____

3. Նշված նախադասությունները դարձնել ժխտական և հարցական:

- Bu odadır. _____
Şu adam Ermeni'dir. _____
O Türk'tür. _____
Bu çocuk kızdır. _____
Aram ameledir. _____
Bu mektuptur. _____
O adam hastadır. _____
O kadın güzeldir. _____
Bu Arsen'dir. _____
Şu trendir. _____
Bu büyük bina okuldur. _____
Bu ev büyüktür. _____
O kız küçüktür. _____

4. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Սա սեղան է: Դա պատ է: Նա աղջիկ է: Այս երեխան գեղեցիկ է: Այն գի՞րք է: Ո՛չ, այն գիրք չէ, տետր է: Պատը դեղին է: Այն այգին մեծ է: Սա նա՞վ է: Ո՛չ, սա նավ չէ, գնացք է: Նա ո՞վ է: Նա Արմենն է: Այդ տունը մե՞ծ է: Ո՛չ, այդ տունը մեծ չէ, փոքր է: Այն մարդը բանվոր չէ: Այդ աղջիկը հիվանդ է: Այս տղան Ահմեդն է: Գյունալը թուրք է: Իվանը ռուս է: Արամը հայ է: Սա նամակ չէ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ - İKİNCİ DERS

§ 6 Անձնական դերանուններ - Kişi Adları

ben - ես	biz - մենք
sen - դու	siz - դուք
o - նա	onlar - նրանք

§ 7 Ներգոյական (տեղի) հոլով - Kalma Durumu

Ներգոյական հոլովը կազմվում է - da, de - և - ta, te - (խուլ բաղաձայնով վերջացող գոյականներից հետո) ածանցների միջոցով: Ներգոյական հոլովը պատասխանում է - որտե՞ղ, ո՞ւմ մոտ, ինչո՞ւմ և ե՞րբ հարցերին: Շեշտն ընկնում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.	oda - սենյակ	odada - սենյակում
	ev - տուն	evde - տանը
	sokak - փողոց	sokakta - փողոցում
	mektep - դպրոց	mektepte - դպրոցում
	kim? - ո՞վ	kimde? - ու՞մ մոտ
	saat - ժամ	saatte - ժամին (սակայն՝ saat beşte - ժամը հինգին)
	ben - ես	bende - ինձ մոտ
	sen - դու	sende - քեզ մոտ
	o - նա	onda - նրա մոտ
	biz - մենք	bizde - մեզ մոտ
	siz - դուք	sizde - ձեզ մոտ
	onlar - նրանք	onlarda - նրանց մոտ

§ 8 Հոգնակի թիվ - Çoğul

Հոգնակի թիվը կազմվում է - lar, ler - շեշտակիր ածանցների միջոցով: Ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի համաձայն, կախված բառի վերջին վանկի ձայնավորից՝ հոգնակերտ ածանցի ձայնավորը կարող է փոփոխվել:

Var - և - yok-ի հետ կարող է չկիրառվել ստորոգման ածանց, հատկապես բանավոր խոսքում:

- Օր. Odada kim var? - Սենյակում ո՞վ կա:
 Bu nehirde çok balık var. - Այս գետում շատ ձուկ կա:
 Bu mağazada gömlek yok, çorap var.
 Այս խանութում վերնաշապիկ չկա, գուլպա կա:

Ստորոգյալի հարցական ձևը կազմվում է - mi - հարցական մասնիկի օգնությամբ, որը տվյալ դեպքում ունի հնչյունական մեկ տարբերակ՝ mi (...var mı?):

- Օր. Evde ekmek var mı(dır)? - Տանը հաց կա՞:
 Sokakta taksi var mı(dır)? - Փողոցում տաքսի կա՞:
 Odada kimse var mı(dır)? - Սենյակում ինչ-որ մեկը կա՞:

Հարցական մասնիկը - yok-ի հետ կազմում է հարցական-ժխտական ձևը: Տվյալ դեպքում հարցական մասնիկն ունի հնչյունական մեկ տարբերակ՝ mu (... yok mu?):

- Օր. Sende para yok mu(dur)? - Քեզ մոտ փող չկա՞:
 Sokakta taksi yok mu(dur)? - Փողոցում տաքսի չկա՞:
 Bu köyde doktor yok mu(dur)? - Այս գյուղում բժիշկ չկա՞:

§ 10 Ստացական դերանուններ - İyelik Adıları

Ստացական դերանուններ կազմվում են անձնական դերանուններից և ցույց են տալիս պատկանելիություն:

Օր. benim - իմ	bizim - մեր
senin - քո	sizin - ձեր
onun - նրա	onların - նրանց

§ 11 Պատկանելիության ածանցներ - İyelik Eki

Պատկանելիությունն արտահայտվում է դերանունների և պատկանելիության հատուկ ածանցների միջոցով: Ածանցները գրվում և արտաբերվում են անվան հետ, ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և կրում են շեշտը:

Ձայնավոր հնչյունով վերջացող հիմքերից հետո պատկանելիության ածանցները հետևյալն են.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- m	- mız (miz, muz, müz)
Երկրորդ	- n	- nız (niz, nuz, nüz)
Երրորդ	- sı (si, su, sü)	- ları, leri

Օր. (Benim) babam - Իմ հայրը, հայրս	(Bizim) babamız - Մեր հայրը
(Senin) baban - Քո հայրը, հայրդ	(Sizin) babanız - Ձեր հայրը
(Onun) babası - Նրա հայրը	(Onların) babası - Նրանց հայրը
(babaları) (հայրերը)

(Benim) annem - Իմ մայրը, մայրս
 (Senin) annen - Քո մայրը, մայրդ
 (Onun) annesi - Նրա մայրը

(Bizim) annemiz - Մեր մայրը
 (Sizin) anneniz - Ձեր մայրը
 (Onların) annesi - Նրանց մայրը
 (anneleri) (մայրերը)

(Benim) komşum - Իմ հարևանը, հարևանս
 (Senin) komşun - Քո հարևանը, հարևանդ
 (Onun) komşusu - Նրա հարևանը

(Bizim) komşumuz - Մեր հարևանը
 (Sizin) komşunuz - Ձեր հարևանը
 (Onların) komşusu - Նրանց հարևանը
 (komşuları) (հարևանները)

(Benim) ütüm - Իմ արդուկը, արդուկս
 (Senin) ütün - Քո արդուկը, արդուկդ
 (Onun) ütüsü - Նրա արդուկը

(Bizim) ütümüz - Մեր արդուկը
 (Sizin) ütünüz - Ձեր արդուկը
 (Onların) ütüsü - Նրանց արդուկը
 (ütüleri) (արդուկները)

Բաղաձայնով վերջացող հիմքերից հետո պատկանելիության ածանցները հետևյալն են.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- im (im, um, üm)	- imiz (imiz, umuz, ümüz)
Երկրորդ	- in (in, un, ün)	- iniz (iniz, unuz, ünüz)
Երրորդ	- ı (ı, u, ü)	- ları, leri

Օր. (Benim) atım - Իմ ձին, ձիս
 (Senin) atın - Քո ձին, ձիդ
 (Onun) atı - Նրա ձին

(Bizim) atımız - Մեր ձին
 (Sizin) atınız - Ձեր ձին
 (Onların) atı - Նրանց ձին
 (atları) (ձիերը)

(Benim) defterim - Իմ տետրը, տետրս
 (Senin) defterin - Քո տետրը, տետրդ
 (Onun) defteri - Նրա տետրը

(Bizim) defterimiz - Մեր տետրը
 (Sizin) defteriniz - Ձեր տետրը
 (Onların) defteri - Նրանց տետրը
 (defterleri) (տետրերը)

(Benim) topum - Իմ գնդակը, գնդակս
 (Senin) topun - Քո գնդակը, գնդակդ
 (Onun) topu - Նրա գնդակը

(Bizim) topumuz - Մեր գնդակը
 (Sizin) topunuz - Ձեր գնդակը
 (Onların) topu - Նրանց գնդակը
 (topları) (գնդակները)

(Benim) köyüm - Իմ գյուղը, գյուղս
 (Senin) köyün - Քո գյուղը, գյուղդ
 (Onun) köyü - Նրա գյուղը

(Bizim) köyümüz - Մեր գյուղը
 (Sizin) köyünüz - Ձեր գյուղը
 (Onların) köyü - Նրանց գյուղը
 (köyleri) (գյուղերը)

Քանի որ պատկանելիության ածանցները տարբերակվում են ըստ դեմքերի, ապա դերանունները կարող են բաց թողնվել (խոսակցական լեզվում առավելապես բաց են թողնվում): խոսակցական լեզվում երբեմն հատկապես կարող է չստանալ պատկանելիության ածանց: Հոգնակի ձևի կիրառության դեպքում բառին նախ կցվում է հոգնակերտ, ապա պատկանելիության ածանցը:

Օր. Kardeşim - Իմ եղբայրը, եղբայրս
 Kardeşin - Քո եղբայրը, եղբայրդ
 Kardeşi - Նրա եղբայրը

Kardeşimiz - Մեր եղբայրը
 Kardeşiniz - Ձեր եղբայրը
 Kardeşleri - Նրանց եղբայրը
 (eğdeşleri) (եղբայրները)

Bizim köy - Մեր գյուղը
Sizin ev - Ձեր տունը

Kitaplarım - Իմ գրքերը
Kardeşleriniz - Ձեր եղբայրները

§ 12 - Bir - բառի կիրառությունը

Թուրքերենում - bir - բառն ունի երեք իմաստ.

ա) Bir - 1 (որպես քանակական թվական)
bir masa - մեկ սեղան

բ) Bir - մեկ, մի (որպես անորոշության ցուցիչ, ինչպես անգլերենում a - an անորոշ հոդը)

bir masa - մի սեղան, ինչ-որ սեղան

O evde çok güzel bir kız var.

Այն տանը շատ գեղեցիկ (ինչ-որ, մի) աղջիկ կա:

գ) Bir - որակի կամ հատկանիշի ընդգծման (ուժեղացման) իմաստ, (եթե որվում է ածականի և գոյականի միջև):

güzel bir gömlek - շատ գեղեցիկ վերնաշապիկ

Mağazada güzel bir gömlek var.

Խանութում շատ գեղեցիկ վերնաշապիկ կա:

Բառարան - Sözlük

ad (isim) - անուն

ahbap (-bi) - ընկեր, ծանոթ

Alman - գերմանացի

Almanya - Գերմանիա

altı - վեց

ana, anne - մայր

araba - 1. կառք, սայլ 2. ավտոմեքենա

arkadaş - ընկեր

asker (er) - զինվոր

at - ձի

baba - հայր

balık (-ği) - ձուկ

başka (diğer) - ուրիշ, այլ

beş - հինգ

bir - մեկ

biraz - մի քիչ

burada (burası) - այստեղ

çanta - պայուսակ

çorap (-bi) - գուլպա

da (de) - էլ, նաև, որ, թող

daha - դեռ, ավելի, էլ

dar - նեղ

ders - դաս

dershane - դասարան

dıram - դրամ (հայկական արժույթ)

dişi - էգ

doktor - բժիշկ

dokuz - ինը

dost (-tu) - ընկեր, բարեկամ

dört (-dü) - չորս

efendi (bey, beyefendi) - պարոն

ekmek (-ği) - հաց

el - 1. ձեռք 2. օտար

elma - խնձոր

erkek (-ği) - 1. տղամարդ, այր 2. արու, ործ

Ermenistan - Հայաստան

fakir - աղքատ

garaj - ավտոտնակ

gazete - թերթ

geniş - լայն

gömlek (-ği) - վերնաշապիկ

hanım (bayan) - տիկին

harita - քարտեզ

iki - երկու

kaç - քանի

kamyon - բեռնատար

keçi - կատու

kırmızı - կարմիր

kimse - ոչ ոք (ինչ-որ մեկը, որևէ մեկը)
 kişi - անձ, անհատ, հոգի (üç kişi -
 երեք հոգի, երեք մարդ)
 komşu - հարևան
 koridor - միջանցք
 kum - ավազ
 kurşunkalem - մատիտ
 lira - լիրա (թուրքական արժույթ)
 mağaza - խանութ
 mavi - կապույտ
 memur - պաշտոնյա, ժառայող
 nasıl - ինչպես
 nehir (-hri) - գետ
 nerede - որտե՞ղ
 on - տասը
 otomobil - ավտոմեքենա
 öbür - մյուս
 öğrenci - աշակերտ
 öğretmen - ուսուցիչ
 para - փող
 park (-kı) - պարտեզ, զբոսայգի
 pek - չափազանց
 pembe - վարդագույն
 portre - դիմանկար
 radyo - ռադիո
 raf - դարակ
 renk (-gi) - գույն
 Rusya - Ռուսաստան

saat - 1. ժամ 2. ժամացույց
 sağ - 1. աջ 2. ողջ, կենդանի
 salon - սրահ
 sekiz - ութ
 sıfır - զրո
 siyah (kara) - սև
 sofa - բազմոց
 sokak (-ğı) - փողոց
 sol - ձախ
 soyadı (-nı) - ազգանուն
 subay - սպա
 şimdi - այժմ
 tahta - տախտակ, փայտ
 taksi - տաքսի
 talebe - ուսանող
 top (-pu) - գնդակ
 Türkiye - Թուրքիա
 üç - երեք
 var - կա
 ve - և
 ya (yahut) - կամ
 yazı tahtası - գրատախտակ
 yedi - յոթ
 yeşil - կանաչ
 yirmi - քսան
 yok (-ğu, -ku) - չկա
 yoldaş - ընկեր (ճանապարհի)
 zengin - հարուստ

Վարժություններ - Alıştırılmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu nedir? Bu binadır. O nedir? O koridordur. Koridor nasıldır? Koridor çok uzundur. O oda nedir? O oda dershanedir. O kitap iyi mi(dir)? Evet, bu çok iyi bir kitap(tır). Duvarı ne var? Duvarı harita var. Başka ne var? Bir de portre var. Ne var? Kırmızı kalem var. Bu defter ne renktedir? Bu defter sarıdır, o defter de mavidir. Şu duvarda karatahta var mı? Evet, duvarda bir karatahta var. Tablo duvarda mıdır? Evet, tablo duvardadır. Defterin ne renktedir? Defterim siyahtır. O kalem kırmızı mıdır? Hayır, o kalem mavidir. Kitabınız ne renktedir? Kitabım beyazdır. Adın nedir? Adım Eshan(dır). Adınız nedir? Adım Armen. Merhaba Ahmet Bey! Merhaba Selin Hanım! Beyefendi, o bey bir ahabamız mıdır? Evet efendim, o bey bir dostumdur. İsmi nedir? Efendim? Adı ne? Adı Erdal'dır. Dostunuz subay mı? Hayır, Erdal Bey memurdur. Şu bayan kimdir? Şu bayan Berna Hanımdır. O zengin midir? Hayır, o zengin değildir. Para kimdedir? Para bendedir. Bende elli bin lira ve on dıram var. Dershanemizde iki siyah masa ve on sarı sandalye var. Masanızda ne var? Masamda bir kitap var. Masasında hokka var mı? Hayır, masasında hokka yok. Defteriniz nerededir? Defterim masamdadır. Kaleminiz onda mı? Hayır, kalemim elimdedir. Şu iki kırmızı elma masalarında mı? Evet, o iki kırmızı elma masalarındadır. Elinde çanta mı var? Evet, elinde çanta var. Armen dershanemizde değil(dir).

* * *

- Kiminiz var?
- Anam var, babam var, bir kızım var. Ya sizin ananız babanız sağ mıdırlar? Sizin kiminiz var?
- Kimsem yok, efendim.
- Sağımızda bir subay var, Tamer Beyin oğlu mu?
- Hayır, Tamer Beyin oğlu Almanya'da.
- Anası Alman mı?
- Hayır, Türk'tür.
- Peki şu asker kim?
- Sabiha Hanımın oğlu.
- Bayan Sabiha'nın oğlu mu var?
- Evet, iki oğlu ve bir kızı var. Büyük oğlu budur.
- Öbür oğlu nerede?
- Burada, Türkiye'de...
- Nasıl bir adam?
- İyi değil. Biraz ... kötü bir oğlan.
- Ya o adam?
- O iyi bir adamdır.
- Allahısmarladık Beyim.
- Güle güle, efendim. Güle güle.

2. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

- Bu nedir? _____
- Bu odada kim var? _____
- Karatahta nerededir? _____
- O duvarda harita var mı? _____
- Bu erkek kimdir? _____
- Elimde ne var? _____
- Ergün nerededir? _____
- Orhan Bey memur mu? _____
- O iyi kadın orada mıdır? _____
- Kitabım sende midir? _____
- Bu subay babanız mıdır? _____
- Elinde ne var? _____
- Dostun koridorda mıdır? _____
- Aram Ermenistan'da mı? _____
- Arsen kardeşin mi? _____

3. Ելնելով իմաստից՝ ամբողջացնել հետևյալ նախադասությունները:

Kitabım masa... .	Paramız sen... .
Bu derslane dar... .	Binamızda üç salon... .
Odada beş adam... .	Anneniz o bina... .

Armen oda... değil(dir).

O bayanda bin diram... .

Bende kalem... .

Sende para... .

Bu erkek amele... .

Bu iki subay evimiz... .

4. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

Şu duvarda portre yoktur. _____

Masada bir defter var. _____

Bu hanım annemdir. _____

O kadında para yok. _____

Kalem raftadır. _____

Mavi defter ondadır. _____

Bu salonda radyo vardır. _____

Onda, on lira var. _____

Bu kadın çok güzeldir. _____

Bende kalem yok. _____

Kalem kırmızıdır. _____

Dershanemizde yazı tahtası vardır. _____

Mavi defter sendedir. _____

5. Թարգմանել թուրքերեն:

Այս պատին ի՞նչ կա: Այս պատին նկար և քարտեզ կա: Որտե՞ղ է այն գիրքը: Այն սեղանի վրա տետր կա: Քեզ մոտ փող կա՞: Այո՛, ինձ մոտ կա տասը դրամ: Կատուն որտե՞ղ է: Կատուն բազմոցին է: Այս մարդը բանվոր է: Դասարանում տասը սեղան կա: Սրահում ո՞վ կա: Սրահում կան զինվորներ: Այդ գիրքը լա՞վն է: Այո՛, այդ գիրքը շատ լավն է: Ու՞մ մոտ դրամ կա: Քեզ մոտ դրամ կա: Դասարանում ուրիշ ի՞նչ կա: Դասարանում կա նաև մեկ քարտեզ: Ռադիոն որտե՞ղ է: Ռադիոն այն փոքր սենյակում է: Որտե՞ղ է իմ գիրքը: Քո գիրքն ինձ մոտ է: Մեր լսարանում ովքե՞ր կան: Մեր լսարանում տղաներ և աղջիկներ կան: Մեր սենյակում կա ութ աթոռ: Իմ մատիտը քեզ մո՞տ է: Այո՛, քո մատիտն ինձ մոտ է: Քո ձեռքին ի՞նչ կա: Իմ ձեռքին կա երկու գիրք: Այս գիրքը լա՞վն է: Այո՛, այս գիրքը շատ լավն է: Որտե՞ղ է ձեր հայրը: Իմ հայրը քո սենյակում է: Նրա սենյակում աթոռ չկա: Անին ձեր լսարանում չէ: Այժմ Անահիտը Թուրքիայում չէ: Հայաստանում է:

Կայուն բառակապակցություններ

1. Güle güle - ցտեսություն, բարով գնաք, ամենայն բարիք (բարեմաղթանք՝ գնացողին)
2. Allahısmarladık - բարով մնաք, ամենայն բարիք (բարեմաղթանք՝ մնացողին)
3. Kiminiz var? - Դուք ո՞վ (ի՞նչ հարազատներ) ունեք:

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - ÜÇÜNCÜ DERS

§13 Անվանական ստորոգյալի կազմությունը - Şahıs Ekleri

Անվանական ստորոգյալի ներկա ժամանակաձևը կազմվում է շեշտ չկող ստորոգման ածանցների միջոցով: Ստորոգման ածանցի ձայնավոր հնչյունն այս դեպքում ևս ունի հնչյունական չորս տարբերակ կախված այն բառի վերջին վանկի ձայնավորից, որին ածանցը կցվում է:

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- im (im, um, üm)	- ız (iz, uz, üz)
Երկրորդ	- sın (sin, sun, sün)	- sınız (siniz, sunuz, sünüz)
Երրորդ	- dir (dir, dur, dür)	- dırlar (dirler, durlar, dürler)

Օր.

(Ben) bakanım. - (Ես) նախարար եմ: (Biz) bakanız. - (Մենք) նախարար ենք:
 (Sen) bakansın. - (Դու) նախարար ես: (Siz) bakansınız. - (Դուք) նախարար եք:
 (O) bakandır. - (Նա) նախարար է: (Onlar) bakandır(lar). - (Նրանք) նախարար են:

(Ben) askerim. - (Ես) զինվոր եմ: (Biz) askeriz. - (Մենք) զինվոր ենք:
 (Sen) askersin. - (Դու) զինվոր ես: (Siz) askersiniz. - (Դուք) զինվոր եք:
 (O) askerdir. - (Նա) զինվոր է: (Onlar) askerdir(ler). - (Նրանք) զինվոր են:

(Ben) memurum. - (Ես) պաշտոնյա եմ: (Biz) memuruz. - (Մենք) պաշտոնյա ենք:
 (Sen) memursun. - (Դու) պաշտոնյա ես: (Siz) memursunuz. - (Դուք) պաշտոնյա եք:
 (O) memurdur. - (Նա) պաշտոնյա է: (Onlar) memurdur(lar). - (Նրանք) պաշտոնյա են:

(Ben) müdürüm. - (Ես) տնօրեն եմ: (Biz) müdürüz. - (Մենք) տնօրեն ենք:
 (Sen) müdürsün. - (Դու) տնօրեն ես: (Siz) müdürsünüz. - (Դուք) տնօրեն եք:
 (O) müdürdür. - (Նա) տնօրեն է: (Onlar) müdürdür(ler). - (Նրանք) տնօրեն են:

Եթե առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերի ստորոգման ածանցները կցվում են այնպիսի բառերի, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով, ապա բառի և ածանցի միջև ի հայտ է գալիս - y - հնչյունը:

Օր.

(Ben) hastayım. - (Ես) հիվանդ եմ: (Biz) hastayız. - (Մենք) հիվանդ ենք:
 (Ben) ameleylim. - (Ես) բանվոր եմ: (Biz) ameleyiz. - (Մենք) բանվոր ենք:
 (Ben) köylüyüm. - (Ես) գյուղացի եմ: (Biz) köylüyük. - (Մենք) գյուղացի ենք:

Անձնական դերանունը կարող է բաց թողնվել, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակվում են ըստ դեմքերի:

Օր.

Hastayım. - (Ես) հիվանդ եմ: Hastayız. - (Մենք) հիվանդ ենք:
 Hastasın. - (Դու) հիվանդ ես: Hastasınız. - (Դուք) հիվանդ եք:
 Hastadır. - (Նա) հիվանդ է: Hastadırlar. - (Նրանք) հիվանդ են:

Անվանական ստորոգյալը հոգնակի թվի առաջին և երկրորդ դեմքերում չի ստանում հոգնակերտ ածանց, քանի որ հոգնակին արտահայտվում է ստորոգման ածանցի միջոցով:

Օր. (Biz) öğrenciyiz. - (Մենք) ուսանող ենք:
(Siz) askersiniz. - (Դուք) զինվոր եք:

Երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի կիրառությունը մեկ անձի նկատմամբ արտահայտում է նաև քաղաքավարական վերաբերմունք, հարգանք:

Օր. (Siz) subaysınız. - (Դուք) սպա եք:
(Siz) sporcusunuz. - (Դուք) մարզիկ եք:

§14 Անվանական ստորոգյալի ժխտական, հարցական, հարցական - ժխտական ձևերը (տե՛ս նաև § 5)

Ներկա ժամանակով դրված անվանական ստորոգյալի ժխտական ձևում ստորոգման ածանցը կցվում է -değil- բառին և համաձայն ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի՝ կարող է ունենալ հնչյունական միայն մեկ տարբերակ՝ -i- ձայնավորով (im, sin, dir, iz, siniz, dir[ler]):

Օր. (Ben) hasta değilim. - (Ես) հիվանդ չեմ:
(Sen) doktor değilsin. - (Դու) բժիշկ չես:
(O) müdür değildir. - (Նա) տնօրեն չէ:

(Biz) öğrenci değiliz. - (Մենք) աշակերտ չենք:
(Siz) komutan değilsiniz. - (Դուք) հրամանատար չեք:
(Onlar) memur değildir(ler).- (Նրանք) պաշտոնյա չեն:

Հարցական ձևի կազմության դեպքում ստորոգման ածանցը կցվում է հարցական մասնիկին, որը գրվում է ստորոգյալից առանձին, սակայն արտաբերվում է միասին: Հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի ձայնավոր հնչյունները ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերում - mı, mi, mu, mü - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջև առաջանում է - y - հնչյունը:

Օր. (Ben) komutan mıyım? - (Ես) հրամանատար ֞ր եմ:
(Sen) komutan mısın? - (Դու) հրամանատար ֞ր ես:
(O) komutan mıdır? - (Նա) հրամանատար ֞ր է:

(Biz) öğrenci miyiz? - (Մենք) աշակե՞րտ ենք:
(Siz) öğrenci misiniz? - (Դուք) աշակե՞րտ եք:
(Onlar) öğrenci midir(ler)? - (Նրանք) աշակե՞րտ են:
(öğrenciler mi?) (աշակերտնե՞ր են):

(Ben) memur muyum? - (Ես) պաշտոնյա՞ եմ:
(Sen) memur musun? - (Դու) պաշտոնյա՞ ես:
(O) memur mudur? - (Նա) պաշտոնյա՞ է:

(Biz) şoför müyüz? - (Մենք) վարո՞րդ ենք:
(Siz) şoför müsünüz? - (Դուք) վարո՞րդ եք:
(Onlar) şoför müdür(ler)? - (Նրանք) վարո՞րդ են:
(şoförler mi?) (վարորդնե՞ր են):

Ինչպես արդեն նշվել է, երրորդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման ածանցը կարող է բաց թողնվել:

Օր. Ahmet hasta mı? - Ահմեդը հիվանդ է:
Masa temiz mi(dir)? - Սեղանը մաքուր է:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է - değil - բառի , - mi - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով: - mi - հարցական մասնիկը և ստորոգման ածանցները գրվում են միասին, սակայն - değil - բառից առանձին:

Օր. (Ben) amele değil miyim? - (Ես) բանվոր չե՞մ:
(Sen) amele değil misin? - (Դու) բանվոր չե՞ս:
(O) amele değil mi? - (Նա) բանվոր չե՞:

(Biz) memur değil miyiz? - (Մենք) ծառայող չե՞նք:
(Siz) memur değil misiniz? - (Դուք) ծառայող չե՞ք:
(Onlar) memur değil midir(ler)? - (Նրանք) ծառայող չե՞ն:

§15 Ածական անուն - Önad (Sıfat)

Ածական անունը իբրև որոշիչ դրվում է գոյական անուն - որոշյալից առաջ՝ միշտ մնալով անփոփոխ:

Օր. Büyük bahçe - մեծ այգի
Küçük çocuk - փոքրիկ երեխա
Genç kadın - երիտասարդ կին
Geniş yol - լայն ճանապարհ
Yeşil tarla - կանաչ դաշտ:

Ածականով արտահայտված որոշիչը չի համաձայնում որոշյալի հետ թվով, այսինքն չի ստանում հոգնակերտ ածանց:

Օր. Güzel bahçe - գեղեցիկ այգի
Küçük oda - փոքր սենյակ
güzel bahçeler - գեղեցիկ այգիներ
küçük odalar - փոքր սենյակներ

Ածական անուն - որոշիչը որոշյալի հետ չի համաձայնում նաև հոլովով:

Օր. Güzel park - գեղեցիկ պարտեզ
Yüksek bina - բարձր շենք
güzel parkta - գեղեցիկ պարտեզում
yüksek binada - բարձր շենքում

§16 Ներգոյական հոլովով դրված գոյականով կազմված անվանական ստորոգյալը

Գոյական անունը, ստանալով ներգոյական հոլովի և ստորոգման ածանցներ, կատարելով անվանական ստորոգյալի շարահյուսական դեր, ցույց է տալիս այն տեղը, որտեղ գտնվում է նախադասության ենթական (անձը կամ առարկան):

Օր. (Ben) evdeyim. - (Ես) տանն եմ:
(Sen) evdesin. - (Դու) տանն ես:
(O) evde(dir). - (Նա) տանն է:
(Biz) evdeyiz. - (Մենք) տանն ենք:
(Siz) evdesiniz. - (Դուք) տանն եք:
(Onlar) evde(dir[ler]). - (Նրանք) տանն են:

Բառարան - Sözlük

açık (-ği) - բաց	kapalı - փակ
alçak (-ğı) - ցածր	karanlık (-ğı) - մութ, մթություն
almış - վաթսուն	kırk - քառասուն
ambar - պահեստ	kitaplık (-ğı) - 1. գրապահարան, գրադարակ 2. գրադարան
aslan - առյուծ	komutan - հրամանատար
aydın - մտավորական	kurs - դասընթաց, կուրս
bakan - նախարար	kütüphane - գրադարան
bin - հազար	lokanta (yemekhane) - ճաշարան, ռեստորան
bugün - այսօր	mahalle - թաղամաս
bulvar - ծառուղի	müdür - տնօրեն
bütün - բոլոր, ամբողջ	numara - համար
cam - ապակի	oldukça - բավական(աչափ), բավականին
daire - 1. շրջանակ 2. բնակարան, հարկաբաժին 3. վարչություն, հիմնարկ, գրասենյակ 4. շրջան	orada (orasi) - այնտեղ
doksan - իննսուն	ortaokul - միջնակարգ դպրոց
döşeme - հատակ	otuz - երեսուն
dün - երեկ	öbürgün - վաղը չէ, մյուս օրը
elli - հիսուն	renkli - գունավոր
enstitü - ինստիտուտ	seksen - ութսուն
enteresan - հետաքրքիր	sınıf - 1. դասարան 2. դասակարգ
eski - հին	sinema - կինոթատրոն
fakat - սակայն, բայց	sivil - քաղաքացիական
fakülte - ֆակուլտետ	sporcu - մարզիկ
gazete - թերթ	şoför - վարորդ
genç (-ci) - երիտասարդ	şurada (şurası) - այդտեղ
grup (-bu) - խումբ	tablo - նկար, ցուցատախտակ
hangi - ո՞ր	tarla - դաշտ
hoca - 1. ուսուցիչ, դասախոս (öğretmen, muallim) 2. խոջա, մոլլա	temiz - մաքուր
ihtiyar - ծեր	tiyatro - թատրոն
ilkokul - նախակրթարան	yeni - նոր
ince - բարակ, նուրբ	yetmiş - յոթանասուն
işte - ահա, ահավասիկ	yoksa - 1. միգուցե, արդյոք 2. թե չէ, եթե ոչ, եթե չկա այլապես, հակառակ դեպքում
kâğıt (-dı) - թուղթ	yüksek (-ğı) - բարձր
kalin - հաստ	yüksekokul - բարձրագույն դպրոց
	yüz - հարյուր

Վարժություններ - Alıştırmalar

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Burada bina var mı? Evet, bizim mahallemizde çok bina var. Burası bir sınıf mıdır? Hayır, burası sınıf değil, salondur. Ya orası nedir? Orası bir dershanedir. Burada lokanta var mı? Hayır, lokantamız burada

değil, o eski binadadır. Şu adamlar öğretmen midirler? Hayır, öğretmen değil, memurdurlar. Ya bunlar? Bunlar öğrencidirler. Öğretmenlerimiz dershanelerdir. Burası okul mu, enstitü mü? Burası okuldur. Siz kimsiniz? Biz öğrenciyiz. Siz subay mısınız? Hayır, değiliz. Biz neredeyiz? Bizim fakültemizdeyiz. Binanız oldukça büyük. Evet, küçük değildir. Bu oda dershaneinizdir, değil mi? Hayır, bu oda dershaneimiz değildir. Dershaneiniz dar mı geniş mi? Dershaneimiz biraz dardır. Dershaneimizde bir pencere vardır. Pencere şu an açıktır. Duvar mavi mi? Hayır, açık yeşildir. Cam ince mi, yoksa kalın mı? İnce değildir. Döşeme ne renktedir? Döşeme sarıdır. Ya tavan? Tavan beyazdır. Çantanız var mı? Evet, çantam var. Çantanız nerede? Çantam elimdedir. Hangi elinizde? Sol elimde. Çantanızda neler var? Çantamda kitap(lar), defter(ler) ve kâğıtlar var. Ya sizin çantanız nerede? Bugün bende çanta yok, çantam evdedir. Şu defter sizin midir? Hayır, bir arkadaşımıdır. Soyadı nedir? Soyadı Aramyan'dır. Masasında neler var? Masasında birkaç kalem var. Tebeşir nerede? İşte burada.

2. Δշտել հարցական մասնիկները և պատկանելիության կամ ստորոգման ածանցները:

Radyo (mı), enstitü (- ımız), kötü (- dır), okul (ı), dost (- dır), kitaplık (mı), yüksek (- dır), büyük (- dır), anne (- ı), lokanta (- ımız), ahbap (- ım), eski (- dır), bütün (mı), fakülte (- ı), tablo (-ı).

3. Հետևյալ բառակապակցությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մեր դասարանը, մեր դասարանը, մեր դասարանում: Նրա ինստիտուտը, նրա ինստիտուտում, նրա ինստիտուտում: Մեծեր, մեծերի մոտ: Իմ ֆակուլտետը, քո ֆակուլտետում, նրա ֆակուլտետում: Նրա դպրոցը, ձեր դպրոցում, նրանց դպրոցում: Մեր ուսուցիչը, մեր ուսուցչի մոտ, մեր ուսուցիչների մոտ:

4. Վերլուծել և թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Onlar köylüdürler. Bu oğlanlar öğrencidirler. Bu gazeteler pek enteresandır. Subaylar buradadırlar. Kızlar okulda mıdırlar? O üç öğrenci öbür odadadır. Aslanlar pek güzeldir. Ambarda insanlar vardır. Öğrenciler salonumuzda mıdırlar? Evet, salonumuzda öğrencilerimiz vardır.

5. Համաձայնեցնել ստորոգյալը ենթակայի հետ և թարգմանել:

O talebeler büyük salonumuzda... . _____

Bütün bu arabalar pek yeni... . _____

Kedilerimiz odanda... . _____

İki ahbap sinemada... . _____

Kalemler masanda mı... ? _____

Memurlar dairelerinde mi... ? _____

Elmalar ellerimde... . _____

Askerler bu odalarımızda mı... ? _____

Hayır, bu odalarda asker(ler) yok... . _____

6. Վերլուծել և թարգմանել հայերեն:

O bay amele değildir. Enstitümüz büyük değildir. Talebeler odamızda değildirler. Bu odalar karanlık değil, aydınlıktır. O erkekler asker değil sivildirler. Efendim, burası lokanta değil, kütüphanedir. Ben değil, o askerdir. Masada defter değil, kitap var.

7. Ժխտել հետևյալ նախադասությունները:

Şu bina yüksektir. _____

Dostlarım buradadırlar. _____

Baban asker midir? _____

Diran dershanemizedir. _____

Bu kadınlar pek güzeldirler. _____

Şu kitaplar pek eskidir. _____

Hüseyin Bey yemekhanededir. _____

8. Հասկանալով նախադասության իմաստը՝ բաց թողած տեղերում ավելացնել yok(tur) կամ değil(dir) բառերը:

Babam köylü

Ahbabınız dershanemizde

Tablo bizde

Yazı tahtası temiz

Büyük odada oğlunuz

Şu karanlık koridorda kimse

Burası lokanta

Burada dostumuz

Hokka sağ elimde

Sol elinde gazete

9. Ավելացնել համապատասխան ածանց:

Ben subay..... .

Siz bizde değil mi..... ?

Sen lokantada..... .

Biz erkek..... .

Sen oğlum değil mi..... ?

Ben odada..... .

Sen oğlan..... .

Ben memur değil mi..... ?

Sen odamızda..... .

Siz küçük..... .

Siz öğretmen değil mi..... ?

Sen anam..... .

Ben muallim..... .

Siz fakültede mi..... ?

Ben dostunuz..... .

Biz subay..... .

Siz öğrenci mi..... ?

Siz arkadaşımız..... .

Siz nerede..... ?

Sen küçük mü..... ?

Biz köylü mü..... ?

Biz dershanede..... .

Ben hasta mı..... ?

Ben hocanız değil..... .

Siz salonumuzda değil..... .

Biz dostunuz değil..... .

Sen kardeşim değil..... .

Ben amele değil..... .

10. Նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Նրանք ուղքե՞ր են: Նրանք ուսուցիչ են: Այս աղջիկներն ուսուցիչ են: Ձեր ընկերներն իմ սենյակում են: Մեր գրադարանում հետաքրքիր գրքեր կան: Այս նկարները շատ գեղեցիկ են: Ձեր գրքերն այստեղ են: Այս գինվորներն ուսանող են: Ո՛չ, նրանք ուսանող չեն: Ձեր հայրը այստեղ չէ: Նա ճաշարանում է: Ո՛չ, նա ճաշարանում չէ. գրադարանում է: Իմ ընկերները գրադարանում չեն: Ձեր որդիները դպրոցում չեն: Որտե՞ղ է ձեր գիրքը: Իմ գիրքն աթոռին է: Քո տետրերը նրա սեղանին են: Ի՞նչ կա ձեր սեղանին: Մեր դասարանում կա մեկ ուսուցիչ և վեց ուսանող: Նրանց մոտ ո՞վ կա: Այնտեղ ոչ ոք չկա: Ձեր ընկերները ճաշարանում են: Քո տետրերը նրա մոտ չեն: Նրա ծնողները մեզ մոտ են: Այն լավ երեխան նրա որդին է: Այս գեղեցիկ պայուսակն իմն է: Ի՞նչ կա այնտեղ: Այնտեղ կա մի փոքրիկ և նեղ սենյակ: Այս գիրքը քո՞նն է: Այո՛, այս գեղեցիկ և հետաքրքիր գիրքն իմն է: Քո ծախս ձեռքում ի՞նչ կա: Իմ ծախս ձեռքում շատ

դրամ կա: Ձեր ուսանողներն այստեղ չեն: Նրանք որտե՞ղ են: Նրանք այժմ ֆակուլտետում են: Ի՞նչ կա ձեր աջ ձեռքում: Իմ աջ ձեռքում մի մեծ խնձոր կա: Մեր տնօրենը կինոթատրոնում չէ, այստեղ է:

Կայուն բառակապակցություններ

1. Değil mi? - Չէ՞: Այդպես չէ՞:
2. Ne var? - Ի՞նչ կա: Ի՞նչ է պատահել:
3. Ne var ne yok? - Ի՞նչ կա, չկա: Ի՞նչ նորություն կա:
4. (Yeni) Bir şey yok. - Նորություն չկա: - Նոր բան չկա:
5. Nenin (neyiniz) var? - Ի՞նչ կա ձեզ մոտ: Ի՞նչ ունեք:
6. Bir şeyim yok. - Ինձ մոտ ոչինչ չկա: Ոչինչ չունեմ:
7. Nasılsınız? - Ինչպե՞ս եք:
8. Teşekkür ederim, iyiyim. - Շնորհակալություն, լավ եմ:
9. Bir de... - մեկ էլ, բացի այդ... , նաև

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - DÖRDÜNCÜ DERS

§ 17 Հրամայական եղանակ - Emir Kipi

Հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի եզակի թիվն արտահայտվում է բայահիմքի միջոցով.

Օր.	git - գնա՛	yaz - գրի՛ր
	oku - կարդա՛	konuş - խոսի՛ր

Եզակի թվի երրորդ դեմքում բայահիմքին կցվում են - sın, sin, sun, sün - ածանցները:

Օր.	gitsin - թող գնա՛	yazsın - թող գրի՛
	okusun - թող կարդա՛	konusun - թող խոսի՛

Հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի հոգնակի թիվը կազմվում է բայահիմքին կցվող - ınız, iniz, unuz, ünüz - ածանցների միջոցով: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա նրա և վերոհիշյալ ածանցների միջև առաջանում է - y - հնչյունը (yınız, yiniz, yunuz, yünüz): Խոսակցական լեզվում և գեղարվեստական գրականության մեջ հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի ածանցը հաճախ կիրառվում է - ın, in, un, ün - (այսինքն՝ կրճատ) ձևով:

Օր.	yazın(ız) - գրե՛ք	günlün(üz) - ծիծաղե՛ք
	gidin(iz) - գնացե՛ք	başlayın(ız) - սկսե՛ք

Հրամայական եղանակի երրորդ դեմքի հոգնակի թիվը կազմվում է բայահիմքին կցվող - sınlar, sinler, sunlar, sünler - ածանցների միջոցով:

Օր.	yazsınlar – թո՛ղ գրեն	gülsünler – թո՛ղ ծիծաղեն
	gitsinler – թո՛ղ գնան	başlasınlar – թո՛ղ սկսեն

Հրամայական եղանակի ժխտականը կազմվում է բայահիմքին - ma, me - ժխտման ածանցի կցմամբ: Շեշտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր.	ya'zma - մի գրիր g'i'tme - մի գնա bulmasın – թո՛ղ չգտնի gü'lmesin – թո՛ղ չծիծաղի	ya'zmayın(ız) - մի՛ գրեք g'i'tmeyin(iz) - մի՛ գնացեք bulmasınlar – թո՛ղ չգտնեն gü'lmesinler – թո՛ղ չծիծաղեն
-----	---	--

§18 Բայի անորոշ ձևը - Eylemlik / Mastar

Թուրքերենում բայի անորոշ ձևը (անգլերենում Infinitive) կազմվում է բայահիմքին - mak, mek - ածանցի կցմամբ: Բայահիմքը արտահայտում է հրամայական խոնարհման երկրորդ դեմքի եզակի թիվը (տե՛ս §17):

Օր.	al - վերցրու gel - արի	almak - վերցնել gelmek - գալ	oku - կարդա bekle - սպասիր	okumak - կարդա beklemek - սպասել
-----	---------------------------	---------------------------------	-------------------------------	-------------------------------------

Բայի անորոշ ձևի ժխտականը կազմվում է - ma, me - ժխտման ածանցների միջոցով: Ժխտական խոնարհման դեպքում շեշտն ընկնում է բայահիմքի վերջին, այսինքն՝ ժխտման ածանցին նախորդող վանկի ձայնավորի վրա:

Օր.	almak - վերցնել okumak - կարդալ	a'lmamak - չվերցնել oku'mamak - չկարդալ	gelmek - գալ konuşmak - խոսել	ge'lmemek - չգալ konuş'mamak - չխոսել
-----	------------------------------------	--	----------------------------------	--

§ 19 Ներկա շարունակական ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipi

Սահմանական եղանակի ներկա շարունակական ժամանակաձևը (համապատասխանում է հայերենի ներկա անկատարին, անգլերենի Present Continuous-ին) կազմվում է - yor - ածանցի միջոցով, որը կցվում է ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքերին, ինչպես նաև - ıyor, ıyor, uyor, üyor - ածանցների միջոցով, որոնք կցվում են բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքերին: - yor - ածանցի - o - հնչյունը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Շեշտն ընկնում է - yor - ածանցին նախորդող վանկի ձայնավորի վրա:

Այս ժամանակաձևում ստորոգման ածանցները կարող են ունենալ հնչյունական միայն մեկ տարբերակ՝ - u - ձայնավորով.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- um	- uz
Երկրորդ	- sun	- sunuz
Երրորդ	-	- lar

Ներկա շարունակական ժամանակաձևը արտահայտում է գործողություն, որը կատարվում է որոշակի ժամանակահատվածում՝ խոսելու պահին:

Օր.	(Ben) kalı'yorum. - (Ես) մնում եմ: (Sen) kalı'yorsun. - (Դու) մնում ես: (O) kalı'yor. - (Նա) մնում է:	(Biz) kalı'yoruz. - (Մենք) մնում ենք: (Siz) kalı'yorsunuz. - (Դուք) մնում եք: (Onlar) kalı'yorlar. - (Նրանք) մնում են:
	(Ben) gezi'yorum. - (Ես) զբոսնում եմ: (Sen) gezi'yorsun. - (Դու) զբոսնում ես: (O) gezi'yor. - (Նա) զբոսնում է:	(Biz) gezi'yoruz. - (Մենք) զբոսնում ենք: (Siz) gezi'yorsunuz. - (Դուք) զբոսնում եք: (Onlar) gezi'yorlar. - (Նրանք) զբոսնում են:
	(Ben) duru'yorum. - (Ես) կանգնում եմ: (Sen) duru'yorsun. - (Դու) կանգնում ես:	(Biz) duru'yoruz. - (Մենք) կանգնում ենք: (Siz) duru'yorsunuz. - (Դուք) կանգնում եք:

(O) duru'yor. - (Նա) կանգնում է: (Onlar) duru'yorlar. - (Նրանք) կանգնում են:

(Ben) gülü'yorum. - (Ես) ծիծաղում եմ: (Biz) gülü'yoruz. - (Մենք) ծիծաղում ենք:
(Sen) gülü'yorsun. - (Դու) ծիծաղում ես: (Siz) gülü'yorsunuz. - (Դուք) ծիծաղում եք:
(O) gülü'yor. - (Նա) ծիծաղում է: (Onlar) gülü'yorlar. - (Նրանք) ծիծաղում են:

Çocuklar şimdi bahçede oynuyorlar. - Երեխաներն այժմ խաղում են այգում:
Bugün Selin evde kalıyor. - Այսօր Սելինը մնում է տանը:

Ներկա շարունակական ժամանակաձևի ժխտականը կազմվում է ժխտման և ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Ժխտման - ma, me - ածանցների - a, e - լայն ձայնավորները - yor - ածանցից առաջ կարող են հնչյունափոխվել համապատասխանաբար - i, i - կամ - u, ü - ձայնավորների: Շեշտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում՝ նաև - lar - հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

(Ben) a'lmıyorum. - (Ես) չեմ վերցնում: (Biz) a'lmıyoruz. - (Մենք) չենք վերցնում:
(Sen) a'lmıyorsun. - (Դու) չես վերցնում: (Siz) a'lmıyorsunuz. - (Դուք) չեք վերցնում:
(O) a'lmıyor. - (Նա) չի վերցնում: (Onlar) a'lmıyorlar. - (Նրանք) չեն վերցնում:

(Ben) oku'muyorum. - (Ես) չեմ կարդում: (Biz) oku'muyoruz. - (Մենք) չենք կարդում:
(Sen) oku'muyorsun. - (Դու) չես կարդում: (Siz) oku'muyorsunuz. - (Դուք) չեք կարդում:
(O) oku'muyor. - (Նա) չի կարդում: (Onlar) oku'muyorlar. - (Նրանք) չեն կարդում:

(Ben) gör'müyorum. - (Ես) չեմ տեսնում: (Biz) gör'müyoruz. - (Մենք) չենք տեսնում:
(Sen) gör'müyorsun. - (Դու) չես տեսնում: (Siz) gör'müyorsunuz. - (Դուք) չեք տեսնում:
(O) gör'müyor. - (Նա) չի տեսնում: (Onlar) gör'müyorlar. - (Նրանք) չեն տեսնում:

(Ben) bekle'miyorum. - (Ես) չեմ սպասում: (Biz) bekle'miyoruz. - (Մենք) չենք սպասում:
(Sen) bekle'mıyorsun. - (Դու) չես սպասում: (Siz) bekle'mıyorsunuz. - (Դուք) չեք սպասում:
(O) bekle'miyor. - (Նա) չի սպասում: (Onlar) bekle'miyorlar. - (Նրանք) չեն սպասում:

Ներկա շարունակական ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է - mu, mı - հարցական մասնիկների միջոցով: Առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերում հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջև դրվում է - y - հնչյունը:

Օր.

(Ben) kalıyor muyum? - (Ես) մնու՞մ եմ: (Biz) kalıyor muyuz? - (Մենք) մնու՞մ ենք:
(Sen) kalıyor musun? - (Դու) մնու՞մ ես: (Siz) kalıyor musunuz? - (Դուք) մնու՞մ եք:
(O) kalıyor mu? - (Նա) մնու՞մ է: (Onlar) kalıyorlar mı? - (Նրանք) մնու՞մ են:

(Ben) geliyor muyum? - (Ես) գալի՞ս եմ: (Biz) geliyor muyuz? - (Մենք) գալի՞ս ենք:
(Sen) geliyor musun? - (Դու) գալի՞ս ես: (Siz) geliyor musunuz? - (Դուք) գալի՞ս եք:
(O) geliyor mu? - (Նա) գալի՞ս է: (Onlar) geliyorlar mı? - (Նրանք) գալի՞ս են:

Ներկա շարունակական ժամանակաձևի հարցական ժխտական ձևը կազմվում է բայաիմքի, ժխտման ածանցի, - yor - ածանցի, - mu, mı - հարցական մասնիկների և ստորոգման ածանցների միջոցով: Շեշտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում նաև - lar - հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

(Ben) çalışmıyor muyum? - (Ես) չե՞մ աշխատում:
(Sen) çalışmıyor musun? - (Դու) չե՞ս աշխատում:
(O) çalışmıyor mu? - (Նա) չի՞ աշխատում:

- (Biz) çalışmıyor muyuz? - (Մենք) չե՞նք աշխատում:
 (Siz) çalışmıyor musunuz? - (Դուք) չե՞ք աշխատում:
 (Onlar) çalışmıyorlar mı? - (Նրանք) չե՞ն աշխատում:

Անձնական դերանունների կիրառումը նախադասության մեջ պարտադիր չէ, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակված են ըստ դեմքերի (եզ. թվի երրորդ դեմքում ստորոգման ածանցը բացակայում է):

- Օր. Kalıyorum. - (Ես) մնում եմ: Kalıyoruz. - (Մենք) մնում ենք:
 Kalıyorsun. - (Դու) մնում ես: Kalıyorsunuz. - (Դուք) մնում եք:
 Kalıyor. - (Նա) մնում է: Kalıyorlar. - (Նրանք) մնում են:

§ 20 Տրական հոլով - Yönelme Durumu

Տրական հոլովը կազմվում է - a, e - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով և - ya, ye - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով: Տրական հոլովը պատասխանում է՝ ո՞ւմ, ինչի՞ն, ո՞ւր, դեպի ո՞ւր, ինչի՞ համար (kime? niye? nereye?) հարցերին: Շեշտը դրվում է հոլովական ածանցի վրա:

- Օր. Orhan doktora gidiyor. - Օրհանը գնում է բժշկի:
 Öğrenci kitaba bakıyor. - Աշակերտը նայում է գրքին:
 Çocuk size bakıyor. - Երեխան ձեզ է նայում:
 Kadın pencereye yaklaşıyor. - Կինը մոտենում է պատուհանին:

§ 21 Բացառական հոլով - Çıkma Durumu

Բացառական հոլովը կազմվում է - dan, den - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է ձայնավորով կամ ձայնեղ բաղաձայնով և - tan, ten - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է խուլ բաղաձայն հնչյունով: Այն պատասխանում է ումի՞ց, ինչի՞ց, որտեղի՞ց, ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառով (kimden? neden? nereden?) հարցերին: Շեշտը դրվում է հոլովական ածանցի վրա:

- Օր. Bülent nereden geliyor? - Բյուլենթը որտեղի՞ց է գալիս:
 Bülent İstanbul'dan dönüyor. - Բյուլենթը վերադառնում է Ստամբուլից:
 Ben okuldan geliyorum. - Ես գալիս եմ դպրոցից:
 Aram, sinemadan eve gidiyor. - Արամը կինոթատրոնից տուն է գնում:
 Siz evden ne zaman çıkıyorsunuz? - Դուք տնից ե՞րբ եք դուրս գալիս:

§ 22 Դասական թվականներ - Sıra Sayı Sıfatları

Դասական թվականները կազմվում են ձայնավոր հնչյունով վերջացող քանակական թվականներին - ncı, nci - և բաղաձայն հնչյունով վերջացող քանակական թվականներին - ıncı, inci, uncu, üncü - ածանցների կցմամբ, որոնք ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և իրենց վրա են կրում շեշտը:

Օր. birinci - առաջին	beşinci - հինգերորդ	dokuzuncu - իններորդ
ikinci - երկրորդ	altıncı - վեցերորդ	onuncu - տասներորդ
üçüncü - երրորդ	yedinci - յոթերորդ	yirminci - քսաներորդ
dördüncü - չորրորդ	sekizinci - ութերորդ	

Kaç - և - son - բառերը նույնպես ստանում են - inci - , - uncu - ածանցներ:

Օր. kaçinci? - ո՞րերորդ sonuncu - վերջին

Դասական թվականները նախադասության մեջ սովորաբար հանդես են գալիս որպես որոշիչ, սակայն գոյականաբար կիրառվելիս կարող են կատարել նաև շարահյուսական այլ դեր:

Օր. 1) Birinci sırada oturuyoruz. - Մենք նստում ենք առաջին շարքում:
2) Sıra dördüncüye geliyor. - Հերթը հասնում է չորրորդին:

§ 23 - 1ı, 1eyin - բառակազմական ածանցները, - ise, ne..., ne... - մասնիկները

- 1ı (1i, 1u, 1ü) - ածանցը, կցվելով գոյականներին, կազմում է գոյականներ և ածականներ: Ածանցյալ բառերը ունեն հետևյալ իմաստները՝ 1) «ունեցող, օժտված» para - փող, paralı - փող ունեցող, 2) «բնութագրվող» tat - համ, tatlı - համեղ, 3) «բնակվող, ծագում ունեցող» İzmir - Իզմիր, İzmirli - իզմիրցի (ծնթ. Այսպիսի ծագում ունեն նաև հայկական Իզմիրյան, Բուրսայան, Թեկիրդաղյան, Թոքթաթյան, Կարսյան, Շամյան, Մարաշյան, Սվազյան ազգանունները):

- 1eyin - մասնիկը, որը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին, կիրառվում է որոշ մակբայների կազմության համար:

Օր. akşam - akşamleyin - երեկոյան sabah - sabahleyin - առավոտյան
gece - geceleyin - գիշերը

- ise - ներհակական մասնիկը, որը ունի հնչյունական երկու տարբերակ (sa, se), կցվելով երկրորդական նախադասության ենթակային, արտահայտում է հայերենում «իսկ» շաղկապի իմաստը:

Օր. O bir memurdur, bense (ben ise) işçiyim. - Նա պաշտոնյա է, իսկ ես բանվոր եմ:

- ne... , ne... - մասնիկները նախադասության մեջ արտահայտում են ժխտական իմաստ:

Օր. Onun ne anası , ne (ne de) babası gelmiyorlar. - Նրա ոչ մայրը, ոչ (ոչ էլ) հայրը չեն գալիս:
Ne okuyor, ne de bir şey yapıyor. - Ոչ կարդում է, ոչ էլ մի բան անում:

§ 24 Պատմողական բնույթի նախադասության բառերի շարահյուսությունը

Պարզ համառոտ նախադասության մեջ նախ դրվում է ենթական, ապա՝ ստորոգյալը:

Օր. Ali çalışıyor. - Ալին աշխատում է: Doktor geliyor. - Բժիշկը գալիս է:
Öğrenci konuşuyor. - Աշակերտը խոսում է:

Պարզ ընդարձակ նախադասության մեջ բառերի շարահյուսությունը հետևյալն է՝ ենթակա, լրացում, ստորոգյալ:

Օր. Kaan tiyatrodan geliyor. - Քաանը գալիս է թատրոնից:
Çocuklar okula gidiyorlar. - Երեխաները գնում են դպրոց:
Öğretmen derse başlıyor. - Ուսուցիչը սկսում է դասը:
Öğrenci lokantaya gidiyor. - Աշակերտը գնում է ճաշարան:

Բացառական հոլովով դրված բայական անդամի լրացումը սովորաբար նախորդում է տրական հոլովով դրված լրացմանը:

- Օր. Köylüler tarladan köye dönüyorlar. - Գյուղացիները դաշտից գյուղ են վերադառնում:
Ameleler fabrikadan eve gidiyorlar. - Բանվորները գործարանից տուն են գնում:
Tamer Rusça'dan Türkçe'ye çeviriyor. - Թամերը ռուսերենից թուրքերեն է թարգմանում:

Բառերի շարադասությունը կարող է խախտվել, և ենթական կարող է դրվել ստորոգյալից առաջ, եթե իր վրա է կրում տրամաբանական շեշտը:

- Օր. Bu sokakta Ayşe oturuyor. - Այս փողոցում Այշեն է ապրում:
Hastanede doktor çalışıyor. - Հիվանդանոցում բժիշկն է աշխատում:
İstanbul'dan Orhan geliyor. - Ստամբուլից Օրհանն է գալիս:

Բացառական հոլովով դրված լրացումը դրվում է անմիջականորեն ստորոգյալից առաջ, եթե նրա վրա է ընկնում տրամաբանական շեշտը:

- Օր. Öğrenciler sinemaya okuldan gidiyorlar.- Աշակերտները կինոթատրոն դպրոցից են գնում:
Avcı eve ormandan dönüyor. - Որսորդը տուն անտառից է վերադառնում:

Հարց արտահայտող բառերը դրվում են անմիջապես ստորոգյալից առաջ:

- Օր. O insanlar nereye gidiyorlar? - Այն մարդիկ ո՞ւր են գնում:
Siz kışlaya ne zaman gidiyorsunuz? - Դուք զորանոց ե՞րբ եք գնում:
Bu askerler nereden geliyorlar? - Այս զինվորները որտեղի՞ց են վերադառնում:

- mı, mi, mu, mü - հարցական մասնիկները դրվում են նախադասության այն անդամից հետո, որին վերագրվում է հարցը:

- Օր. Rüzgâr mı esiyor? - Քամի՞ է փչում: Eve mi gidiyorsun? - Տո՞ւն ես գնում:
Doktor mu geliyor? - Բժի՞շկն է գալիս: Doktor geliyor mu? - Բժիշկը գալի՞ս է:
Okuldan mı dönüyorsun? - Դպրոցի՞ց ես վերադառնում:

Ենթակայի լրացումը դրվում է ենթակայից առաջ.

- Օր. Hasta çocuk uyuyor. - Հիվանդ երեխան քնում է:
İhtiyar kadın evdedir. - Ծեր կինը տանն է:

Երկրորդական անդամի լրացումը նախորդում է երկրորդական անդամին:

- Օր. Hakan, köyden iyi haberler alıyor. - Հաքանը գյուղից լավ լուրեր է ստանում:
Komutan, askeri hastaneden geliyor. -Հրամանատարը զինվորական հիվանդանոցից է գալիս:

Անուղղակի խնդիրը սովորաբար նախորդում է ուղիղ խնդրին, սակայն կարող է նաև ուղիղ խնդիրը նախորդել անուղղակի խնդրին:

- Օր. O, Arsen'e kitap veriyor. - Նա Արսենին գիրք է տալիս:
Melek, bize mektup yazıyor. - Մելեքը մեզ նամակ է գրում:

Ժամանակի և տեղի պարագաները սովորաբար դրվում են նախադասության սկզբում, որտեղ նախ դրվում է ժամանակի, ապա՝ տեղի պարագան:

- Օր. Şimdi odada iki çocuk var. - Այժմ սենյակում երկու երեխա կա:
Bu ay fabrikada çalışmıyorum. - Այս ամիս գործարանում չեմ աշխատում:

Բառարան - Sözlük

aile - ընտանիք	gece - գիշեր
akşam - երեկո	gelmek - գալ
almak - վերցնել, գնել	gerekli - անհրաժեշտ
Almanca - գերմաներեն	gezmek - զբոսնել
alt (-tı) (altında) - տակ	girmek - մտնել
ancak - հազիվ, միայն	gitmek - գնալ
Ankara - Անկարա	gök - երկինք
Antalya - Անթալիա	görmek - տեսնել
arasıra - երբեմն, մեկ-մեկ	gramer - քերականություն
arkasında - հետևում	grupbaşı - խմբի ղեկավար
artık - արդեն, այլևս	güç (-cü) - 1. դժվար 2. ուժ
av - որս	gülmek - ծիծաղել
avcı - որսորդ	gündüz - ցերեկ
ay - 1. լուսին 2. ամիս	güneş - արև
bakmak - նայել	haber - լուր
baş - 1. գլուխ 2. գլխավոր, ղեկավար	halen - ներկայումս
başkent (-ti) - մայրաքաղաք	hastane - հիվանդանոց
başlamak - սկսել	havuz - ավազան
bazı - որոշ	her - ամեն
beklemek - սպասել	herkes - ամեն ոք, ամենքը
beraber - միասին	hiç - բոլորովին, ամենևին, բնավ
bitmek - վերջանալ	Irak - Իրաք
boş - 1. դատարկ 2. պարապ, ազատ	ibaret - բաղկացած, կազմված
bulmak - գտնել	iç - 1. ներս (ը) 2. ներքին
bulut (-tu) - ամպ	İngilizce - անգլերեն
cadde - պողոտա	İran - Իրան
cep (-bi) - գրպան	İstanbul - Ստամբուլ
çabuk - արագ	istemek - ցանկանալ
çalışkan - աշխատասեր	iş - գործ
çalışmak - աշխատել	İzmir - Իզմիր
çevirmek - 1. շրջել 2. թարգմանել	kalkmak - վեր կենալ
çıkmak - 1. դուրս գալ 2. բարձրանալ	kalmak - մնալ
daima - միշտ	kat (-tı) - հարկ
devam etmek - շարունակել	kendi - 1. ինքը, իր 2. անձնական, սեփական
diğer - մյուս, ուրիշ	kent (-ti) (şehir) - քաղաք
dinlemek - լսել, ունկնդրել	kentli (şehirli) - քաղաքացի, քաղաքաբնակ
dinlenmek - հանգստանալ	kışla - գորանոց
disiplinli - կարգապահ	kişi - անձ
doğru - 1. ուղիղ 2. ճիշտ	kolay - հեշտ
dolap (-bi) - պահարան	koltuk (-ğu) - բազկաթոռ
dönmek - վերադառնալ	konuşmak - խոսել
durmak - կանգնել	köprü - կամուրջ
erken - վաղ, կանուխ	memnun - գոհ
Ermenice - հայերեն	memnun olmak - գոհ լինել
esmek - փչել	merkez - կենտրոն
etmek (yapmak) - անել	Moskova - Մոսկվա
fabrika - գործարան	niçin? - ինչո՞ւ

Nijerya - Նիգերիա
 okumak - 1. կարդալ, ընթերցել
 2. սովորել, ուսանել
 olmak - լինել
 orman - անտառ
 oturmak - 1. նստել 2. բնակվել
 oynamak - խաղալ
 ödev - հանձնարարություն,
 պարտականություն
 öğle - կեսօր
 öğrenmek - սովորել
 öğretmek - սովորեցնել
 ön (önünde) - առաջ (առջևում)
 örnek (-ği) - օրինակ
 profesör - պրոֆեսոր
 rektör - ռեկտոր
 Rusça - ռուսերեն
 rüzgâr - քամի
 sabah - առավոտ
 saygı - հարգանք
 sıra - հերթ
 son - վերջ
 sonsuz - անվերջ
 şey - իր, բան, առարկա
 taraf - կողմ
 tat (-dı) - համ
 tatlı - համեղ
 tecrübe (görgü) - փորձ
 tecrübeli (görgülü) - փորձառու
 tembel - ծուլ
 tüm - 1. ամբողջ 2. բոլոր

Türkçe - թուրքերեն
 uyandırmak - արթնացնել
 uyanmak - արթնանալ
 uzak (-ğı) - հեռու
 üniversite - համալսարան
 üstünde - վրա, վերևում
 vakit (-kti) - ժամանակ
 vermek - տալ
 veya - կամ
 yakın - մոտիկ
 yaklaşmak - մոտենալ
 yan (yanında) - կողմ (կողմը, մոտ)
 yani - այսինքն
 yanlış - սխալ
 yapı - կառույց
 yaprak (-ğı) - տերև
 yardım etmek - օգնել
 yaşlı - տարեց
 yatak (-ğı) - անկողին
 yatak odası - ննջասենյակ
 yaya gelmek - ոտքով գալ
 yaya gitmek - ոտքով գնալ
 yazı tahtası - գրատախտակ
 yazmak - գրել
 yeğ - նախընտրելի, ավելի լավ,
 գերադասելի
 yemekhane - ճաշարան
 yer - 1. տեղ 2. գետին
 yıldız - աստղ
 zaman - ժամանակ
 zorlanmak - դժվարանալ

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu dört katlı bina okulumuzdur. Okulumuz iki binadan ibarettir. Ana binamız budur. Ben her sabah yaya okula geliyorum. Müdürümüz (rektörümüz) çok tecrübeli bir profesördür. Odası ikinci kattadır. Her gün okuldadır. Ben birinci sınıfta okuyorum. En çok Türkçe ve İngilizce'ye çalışıyorum. Boş vaktim çok az oluyor. Okula her gün erken geliyorum. Saat sekizde enstitüdeyim. Derslerimiz genellikle saat onda, diğer binada dokuzda veya on birde başlıyor.

Grubumuzda yedi kişiyiz. Tümümüz çalışkanız. Fakat diğer gruplarda tembel talebeler de var. Grupbaşımız Sahak Sahakyan bize örnek oluyor. O çok tecrübeli ve disiplinli bir öğrencidir. Bir öğrencimiz daha var, adı Amiryan. O da hem çalışkan, hem de başarılıdır. Türkçe hiç kolay değil. Çok çalışmak gerekiyor. Ben ancak akşamları biraz dinleniyorum. Öğretmenimiz bizden memnun, fakat arkadaşım Armen'den hiç de memnun değil. Türkçe'den çok zorlanıyor. Arkadaşım Amiryan arasına ona yardım ediyor. Şimdi saat on bir. Herkes dershanede. Dersimiz devam ediyor. Dershanemiz oldukça büyüktür. Altı masa, iki dolap ve altı yedi tane de sandalyemiz var. Derslerde Türkçe okuyor, yazıyor ve konuşuyoruz. Bütün öğrenciler oturuyorlar, sadece

Armen yazı tahtasının önünde. Ne yapıyor? Yazıyor. Nereye? Yazı tahtasına. Öğretmenimiz ödevlerimize bakıyor. Masada bir kitap, üç defter ve birkaç yaprak kâğıt var. İşte zil çalıyor ve herkes dershaneden çıkıyor.

2. Պատասխանել հարցերին:

(Sen) nereden geliyorsun?	Ermenistan'dan
(Siz) nereden geliyorsunuz?	İran'dan
(O) nereden geliyor?	Almanya'dan
(Sen) nereye gidiyorsun?	Ankara'ya
(Siz) nereye gidiyorsunuz?	İzmir'e
(O) nereye gidiyor?	İngiltere'ye
(Sen) nerede oturuyorsun?	Antalya'da
(Siz) nerede oturuyorsunuz?	İstanbul'da
(O) nerede bekliyor?	Marmaris'te

3. Հետևյալ բառերը գրել տրական հոլովով և կազմել նախադասություններ:

Salon, tahta, oğlan, renk, aile, sandalye, cep, derslane, ders, elma, grup, döşeme, yaprak, fakülte, sol, yemekhane.

4. Թարգմանել հետևյալ բառակապակցությունները:

Babana yaz _____
buraya gel _____
bana oku _____
şuraya otur _____
odadan çıkma _____
sınıfa gir _____
buradan git _____
bize yardım et _____
bana bak _____
oraya git _____
oradan dönme _____

5. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Okulunuz kaç katlı bir yapı? Öğrencileriniz nerede okuyorlar? Daima birinci katta mı çalışıyorsunuz? Dersleriniz saat kaçta başlıyor? Arkadaşınız nereye gitmek istiyor? Türkçe derslerinizde ne yapıyorsunuz? Grubunuzda kaç kişisiniz? Şu çantalı genç grupbaşınız mı? Yakınların İstanbul'da mı oturuyorlar yoksa başka bir kentte mi? Derse akşamları mı çalışıyorsun? Kendi odan var mı? Evinize yakın bir havuz var mı? Ahabınıza yardım etmek istemiyor musunuz? Aram ne yapıyor?

6. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մենք մտնում ենք մեր լսարան: Նստի՛ր այս բազմոցին և կարդա՛: Ո՞ր եք գնում: Մենք գնում ենք հիմնարկ: Որտեղի՞ց եք գալիս: Մեր ինստիտուտից ենք գալիս: Ինչո՞ւ նրան չեք օգնում: Նա չի ցանկանում այստեղ աշխատել: Իմ ընկերը վերադառնում է գրադարանից: Ո՞ր ես գնում: Ես գնում եմ տուն: Դու ո՞ր ես գնում: Ես գնում եմ կինո: Մեր ուսանողները այս լսարանից գնում են այն լսարան: Ուսուցիչը սկսում է դասը: Դասը սկսվո՞ւմ է: Ո՛չ, վերջանում է: Նրա գրքերը պահարանում են: Նա դուրս է գալիս տնից: Արի՛ ինձ մոտ: Աշխատի՛ր: Նայի՛ր, քո ընկերն արդեն վերադառնում է գրադարանից: Նա ձեր խմբի ղեկավա՞րն է: Նրա եղբայրը աշխատասեր չէ, ավելի ճիշտ ծույլ է: Ուսուցիչները նրանից գոհ չեն: Նրանք ցանկանում են այստեղ աշխատել, սակայն ազատ տեղ չկա: Կամուրջի վրա մարդ կա: Նայի՛ր, գալիս է մեզ մոտ: Ո՞վ է նա: Իմ մերձավորներից մեկն է: Առավոտները տնից ոտքով գալիս է այստեղ: Նա այստեղ ի՞նչ գործ ունի: Իմ հարևանը տնօրեն է: Նա շատ հարգելի ուսուցիչ է: Այդ տարեց մարդն ո՞վ է, տնօրեն է: Ո՛չ, դա մեր հայրն է: Սա էլ ուրիշ պրոֆեսոր է: Ընկերոջդ մի քիչ օգնի՛ր: Ժամանակ չունեմ: Մի քիչ հեռվում լայն և ուղիղ մի պողոտա կա, գնա՛ այնտեղ: Նայի՛ր բավական գեղեցիկ է: Վեր կաց, գնա՛ ննջասենյակ: Երբեմն նա գնում է կինոթատրոն կամ լողավազան: Կարդալը լավ բան է: Դա բոլորովին էլ հեշտ չէ: Ամեն օր անհրաժեշտ է աշխատել թե՛ դպրոցում և թե՛ տանը: Այսօր Երևանից Արամն է գալիս:

7. Փորձենք զրուցել:

- İyi günler! Adınız ne?
- Adım Armen.
- Soyadınız ne?
- Aslanyan.
- Nereden geliyorsunuz?
- Goris'ten geliyorum.
- Sizin adınız ne?
- Benim adım Arsen.
- Türkçe kolay mı?
- Türkçe çok kolay. Biz çabuk Türkçe öğreniyoruz.
- Nerede Türkçe öğreniyorsunuz?
- Üniversitede.
- Hangi üniversiteye gidiyorsunuz?
- Yerevan (Erivan) Devlet Üniversitesine.
- Üniversitenin Türkçe kursu var mı?
- Var. Biz üniversitede Türkçe öğreniyoruz.

Atasözleri

Aş deliye kalıyor.
İki dinle bir söyle.
Az söyle çok dinle.
Akıl yaşta değil baştadır.
Nerede akşam orada sabah.
Her şeyin yenisi dostun eskisi.
Gel demek kolay, git demek güç.
Bilmemek ayıp değil, sormamak ayıp(tır).
Boş gezmekten bedava çalışmak yeğdir.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Her zaman - միշտ, մշտապես
2. Ne zaman? - ե՞րբ
3. Hem ..., hem ... - ինչպես ..., այնպես էլ..., և՛ ..., և՛ ..., թե՛ ..., թե՛ ...,
4. Ne ..., ne ... – ո՛չ ..., ո՛չ ...
5. İyi günler - բարի օր
6. İyi akşamlar - բարի երեկո
7. İyi geceler - բարի գիշեր
8. Size selâmları var - Ձեզ բարևում են:
9. Soğuk almak - մրսել
10. Boş ver – Թո՛ղ, ուշադրություն մի դարձրու:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - BEŞİNCİ DERS

§ 25 Ցուցական դերանունների հոլովումը

Ցուցական դերանուններն իբրև ենթակա կամ խնդիր գործածվելիս կարող են ստանալ հոգնակերտ և հոլովական ածանցներ: Դերանվան և ածանցների միջև դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը:

Օր. Bunlar galiba toplantıdan dönüyorlar. - Սրանք հավանաբար ժողովից են վերադառնում:
Onlar bu sokakta mı oturuyorlar? - Նրանք այս փողոցում են բնակվում:

Bunlar kimdir? - Սրանք ո՞վ են:
Şunlar nedir? - Դրանք ի՞նչ են:
Ona söyle! - Նրան ասա:

Buna bak! - Սրան նայի՛ր:
Şuna bakma! - Դրան մի՛ նայիր:

§ 26 Հայցական հոլով - Belirtme Durumu/ Yükleme Hali/ i - Hali

Հայցական հոլովը կազմվում է - ı, i, u, ü - ածանցների միջոցով: Այն պատասխանում է ո՞ւմ (kimi?) և ի՞նչը (neyi?) հարցերին: Նախադասության մեջ հայցական հոլովով դրված գոյականը կամ դերանունը կատարում են ուղիղ խնդրի շարահյուսական պաշտոն: Միաժամանակ հարկ է նշել, որ ուղիղ խնդիրը ստանում է հայցական հոլովի ածանց, երբ որոշյալ առումով է:

Օր. (Ben) pencereyi açmıyorum. - (Ես) չեմ բացում պատուհանը:
(Ben) bu kitabı okuyorum. - (Ես) այս գիրքն եմ կարդում:

Երբ առկա է անորոշ առում, ուղիղ խնդիրը հայցական հոլովի ածանց չի ստանում:

Օր. (Ben) bir kitap okuyorum. - (Ես) մի գիրք եմ կարդում:

§ 27 Թերի օժանդակ բայի անցյալ կատարյալ ժամանակաձևի միջոցով կազմվող անվանական ստորոգյալը

Թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևը կազմվում է - i - բայահիմքի, - di, di, du, dii, - ti, ti, tu, tü - անցյալ ժամանակի ածանցների և դիմորոշ ստորոգման ածանցների միջոցով: Անցյալ կատարյալ ժամանակով դրված թերի օժանդակ բայը ստորոգյալի անվանական մասի հետ կարող է գրվել և արտաբերվել ինչպես միասին, այնպես էլ առանձին: Առանձին գրության դեպքում օժանդակ բայը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին և շեշտը կրում է իր վերջին վանկի վրա: Միասին գրության դեպքում, եթե ստորոգյալի անվանական մասը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով, ապա օժանդակ բայի - i - հիմքը դուրս է մնում, իսկ եթե անվանական մասը վերջանում է ձայնավորով, ապա օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y - ի: Եթե ստորոգյալի անվանական մասը վերջանում է խուլ բաղաձայնով, ապա անցյալ ժամանակի ածանցի - d - բաղաձայնը հնչյունափոխվում է - t - խուլ բաղաձայնի:

Օր. (Ben) asker idim (askerdim). - (Ես) զինվոր էի:
(Sen) asker idin (askerdin). - (Դու) զինվոր էիր:
(O) asker idi (askerdi). - (Նա) զինվոր էր:

(Biz) asker idik (askerdik). - (Մենք) զինվոր էինք:
(Siz) asker idiniz (askerdiniz). - (Դուք) զինվոր էիք:
(Onlar) asker idi(ler) (askerdiler). - (Նրանք) զինվոր էին:

(Ben) çocuk idim (çocuktum). - (Ես) երեխա էի:
(Sen) çocuk idin (çocuktu). - (Դու) երեխա էիր:
(O) çocuk idi (çocuktu). - (Նա) երեխա էր:

(Biz) çocuk idik (çocuktuk). - (Մենք) երեխա էինք:
(Siz) çocuk idiniz (çocukunuz). - (Դուք) երեխա էիք:
(Onlar) çocuk idi(ler) (çocukular). - (Նրանք) երեխա էին:

(Ben) işçi idim (işçiydim). - (Ես) բանվոր էի:
(Sen) işçi idin (işçiydin). - (Դու) բանվոր էիր:
(O) işçi idi (işçiydi). - (Նա) բանվոր էր:

(Biz) işçi idik (işçiydik). - (Մենք) բանվոր էինք:
(Siz) işçi idiniz (işçiydiniz). - (Դուք) բանվոր էիք:
(Onlar) işçi idi(ler) (işçiydiler). - (Նրանք) բանվոր էին:

Ժխտականը կազմվում է - değil - անվան, թերի օժանդակ բայի համապատասխան ժամանակաձևի միջոցով:

Օր. (Ben) subay değil idim (değildim). - (Ես) սպա չէի:
(Sen) asker değil idin (değildin). - (Դու) զինվոր չէիր:
(O) hasta değil idi (değildi). - (Նա) հիվանդ չէր:

(Biz) öğrenci değil idik (değildik). - (Մենք) աշակերտ չէինք:
(Siz) memur değil idiniz (değildiniz). - (Դուք) ծառայող չէիք:
(Onlar) komutan değil idi(ler) (değildiler). - (Նրանք) հրամանատար չէին:

Հարցական ձևը կազմվում է - mı, mi, mu, mü - մասնիկների միջոցով: Միասին գրության դեպքում օժանդակ բայի -i- հիմքը հնչյունափոխվում է -y-ի :

Օր. (Ben) komutan mı idim (miydim)? - (Ես) հրամանատար էի:
(Sen) öğrenci mi idin (miydin)? - (Դու) աշակերտ էիր:
(O) asker mi idi (miydi)? - (Նա) զինվոր էր:

(Biz) köylü mü idik (müyduk)? - (Մենք) գյուղացի էինք:
(Siz) şehirli mi idiniz (miydiniz)? - (Դուք) քաղաքացի էիք:
(Onlar) yolcu mu idi(ler) (muydular)? - (Նրանք) ճանապարհորդ էին:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է անվան, - değil - բառի, հարցական - mi - մասնիկի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

Օր. (Ben) asker değil miydim? - (Ես) զինվոր չէի:
(Sen) öğretmen değil miydin? - (Դու) ուսուցիչ չէիր:
(O) komutan değil miydi? - (Նա) հրամանատար չէր:

(Biz) avcı değil miydik? - (Մենք) որսորդ չէինք:
(Siz) gemici değil miydiniz? - (Դուք) նավաստի չէիք:
(Onlar) yazar değil miydi(ler)? - (Նրանք) գրող չէին:

§ 28 ile հետադրությունը

ile հետադրությունը (İlgeç / Sontakı) գտնվում է ածանցի (ek) վերաճելու փուլում ունենալով ինչպես առանձին, այնպես էլ միասին գրություն և արտաբերություն: Միասին գրության դեպքում հետադրությունը ենթարկվում է ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, իսկ երբ անունը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով - ile - հետադրությունը կորցնում է առաջին ձայնավոր հնչյունը: Եթե գոյական անունը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով կամ ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց, ապա - ile - հետադրության - i - հնչյունը փոխվում է - y -ի: Խնդիրը, որն արտահայտվում է անվան և - ile - հետադրության միջոցով, նշանակում է համատեղ գործող անձ կամ գործողության կատարման գործիք՝ ամենալայն իմաստով:

Օր. Mektubu kalem ile (kalemle) yazıyorum. - Նամակը մատիտով եմ գրում:
Ben at ile (atla) gezinti yapıyorum. - Ես ձիով եմ զբոսնում:
Bülent, Nihat ile (Nihat'la) eve gidiyor. - Բյուլենթը Նիհաթի հետ (միասին) գնում է տուն:
Biz köye araba ile (arabayla) geliyoruz. - Մենք գյուղ ավտոմեքենայով ենք գալիս:
Ben paltomu fırça ile (fırçayla) temizliyorum. - Ես վերարկուս խոզանակով եմ մաքրում:
Günel, kayıkçı ile (kayıkçıyla) konuşuyor. - Գյունալը խոսում է նավակավարի հետ:
Aziz, babası ile (babasıyla) gidiyor. - Ազիզը գնում է իր հոր հետ:
Nazım, sporcü ile konuşuyor. - Նազիմը խոսում է մարզիկի հետ:
Hikmet, annesi ile gidiyor. - Հիքմետը գնում է մոր հետ:

ile հետադրությունից առաջ անձնական դերանվան փոխարեն կիրառվում է ստացական դերանուն՝ բացառությամբ երրորդ դեմքի հոգնակի թվի:

Օր. Benim ile (benimle) - Ինձ հետ	Bizim ile (bizimle) - Մեզ հետ
Senin ile (seninle) - Քեզ հետ	Sizin ile (sizinle) - Ձեզ հետ
Onun ile (onunla) - Նրա հետ	Onlar ile (onlarla) - Նրանց հետ

ile հետադրությունից առաջ հարցական kim? դերանունը ստանում է գոյականի կապակցության (Tamlama) ածանց (տես §30), իսկ ne? դերանունը ածանց չի ստանում:

Օր. Siz kimin ile (kiminle) konuşuyorsunuz? - Դուք ո՞ւմ հետ եք խոսում:

Բառարան - Sözlük

âbide (anıt) - հուշարձան	hoş - հաճելի, բարի, դուրեկան
açmak - բացել	hükümet (-ti) - կառավարություն
Afrika - Աֆրիկա	hümaniter - հումանիտար
ağaç (-cı) - ծառ	inmek - իջնել
akıl (aklı) - խելք	istasyon - կայարան
ara - 1. միջանկյալ 2. ընդմիջում	kahvaltı (-yı) - նախաճաշ
asistan - ասիստենտ	kapamak (kapatmak) - փակել, ծածկել
Asya - Ասիա	kapıcı - դռնապան
bavul (-lu) - ճամպորուկ	karşılama - դիմավորում
bilim (ilim) - գիտություն	karşılama - դիմավորել
Bilimler Akademisi -	katedral (-li) - մայր տաճար
- Գիտությունների ակադեմիա	kayıp (-ğı) - նավակ, մակույկ
binmek - նստել (տրանսպորտ)	kayıpçı - նավակավար, մակույկավար
buyurmak - 1. հրամայել 2. բարեհաճել,	Kızıl meydan - Կարմիր հրապարակ
շնորհ բերել, այցի գալ,	konak (-ğı) - 1. օթևան, իջևան, գիշերելու տեղ
buyurunuz - համեցե՛ք, խնդրե՛մ,	2. առանձնատուն (մեծ, շքեղ),
շնորհ արեք	տուն, ապարանք
cenk (-gi) - մարտ, կռիվ	konser - համերգ
cevap vermek - պատասխանել	koşmak - վազել
çağırma - կանչել	Kremlin - Կրեմլ
defa (kere) - անգամ	kulüp (-bü) - ակումբ
dikkat (-ti) - ուշադրություն	kültür - մշակույթ
doğal - բնական, իրական	kürek (-ği) - 1. բահ 2. թի
duş almak (yapmak) - լողանալ (ցնցուղի տակ)	meşhur (ünlü) - հայտնի, նշանավոր, անվանի
dükân - խանութ	metro - մետրո
dünya - աշխարհ	meydan (alan) - հրապարակ
ekspres - ճեպընթաց	minibüs - միկրոավտոբուս
erzak (-kı) - սննդամթերք, մթերք,	muazzam - հսկայական, մեծ
պարեն, մթերապաշար	müze - թանգարան
eşya - իր(եր)	ok - նետ
evrak (-kı) - փաստաթուղթ	otel - հյուրանոց
federasyon - ֆեդերացիա, դաշնություն	otobüs - ավտոբուս
fırça - խոզանակ	önem - կարևորություն
galiba - հավանաբար, ըստ երևույթին	öte - մյուս
geçmek - անցնել	paket (-ti) - փաթեթ, ծրար
gemici - նավաստի	peron - կառամատույց
gene (tekrar, yine) - կրկին	peynir - պանիր
gezinti - զբոսանք	rica etmek - խնդրել
hatırlamak - հիշել	sallamak - օրորել, տատանել
hep - 1. բոլորը 2. միշտ	saray (köşk) - պալատ

3. Կազմել նախադասություններ ներկա շարունակական ժամանակաձևով:

Aram - gelmek. _____

Aram - tren - gelmek. _____

Aram - bugün - İstanbul - gelmek. _____

Armen - Aram - karşılamak. _____

Armen - Aram - istasyon - karşılamak. _____

Armen - Aram - bugün - istasyon - karşılamak. _____

4. Ուղիղ խնդիրը դնել հայցական հոլովով (որոշյալ առումով):

Pencere..... aç. Kapı..... kapa. Kalem..... ver. Mektup..... yaz. Paket..... unutmama.
Bavul..... al. Valiz..... al. Ayşe'..... çağır. Kapı..... aç. Pencere..... kapa. Kalem..... verme.
Paket..... unut. Bavul..... alma.

5. Տեղադրել ile հետադրությունը կամ շաղկապը:

Ayşe..... Mehmed geliyorlar. Yunus... Tekin'i bekle. Paket..... valizi ver. Bülent..... eve git.
Erşan... İzmir'e gel. Fatma..... okula git. Ali... fakülteye gel. Çanta..... kalemi al. Otobüs..... İstanbul'a
gidiyorum. Vapur..... Bakü'den geliyorum. Tren..... Erivan'a gidiyorum. Aram tren..... geliyor.

6. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Այս պաշտոնյան տրոլեյբուսով է այնտեղ գնում: Ո՛չ, նա գնում է մետրոյով: Ինչո՞վ է գրում այս աղջիկը: Իհարկե, նա գրում է գրիչով: Ի՞նչ են անում հայր ու որդի: Նրանք թերթ են կարդում: Այս երիտասարդը մեզ հետ է աշխատում: Դուք ե՞րբ եք զբաղվում այդ գործով: Ինչ-որ տղա նրա հետ գալիս է այստեղ: Մի՞թե նրանք մեզնից գոհ չեն: Ես մի տիկնոջ հետ մեկնում եմ Մերսին: Ո՞ր տիկնոջ հետ: Իմ հարևանի: Ու՞մ հետ են նրանք խոսում: Այն պարոնի հետ: Նա դասախոսների հետ մեկնում է ավտոբուսով: Երբեմն թատրոնից մենք վերադառնում ենք ուտրով, սակայն այսօր գնում ենք տաքսիով:

7. Փորձենք զրուցել:

7.1 Երկաթուղային կայարանում:

- Dikkat, dikkat! Tiflis - Yerevan ekspresi birinci perona girmek üzeredir.
- Tiflis - Yerevan ekspresi bu mu?
- Evet bu.
- Aaa, işte Armen bize el sallıyor.
- Toros, Anahit! Buradayım.
- Tamam gördük.
- Hoş geldin Armen.
- Hoş geldin.
- Hoş bulduk Toros, hoş bulduk Anahit.
- Nasılsın, iyi misin?
- Teşekkür ederim, iyiyim. Siz nasılsınız?
- Biz de iyiyiz.
- Beyefendi! Beyefendi!...
- Buyurun, bir şey mi var?
- Paketinizi trende unuttunuz.

- Aman Tanrım! Annem kaç defa „Dikkat et,, dedi. Paketi yine unuttum. Çok teşekkür ederim.
- Rica ederim, ne önemi var.
- Eşyan tamam mı?
- Şimdi tamam.
- Öyleyse gidiyoruz.
- Tamam.
- Şurada bir taksi var.
- Hey taksi!
- Buyurun. Nereye gidiyorsunuz?
- Erebuni'ye.

7.2. Ուղևորությունից հետո:

- Yolculuğun nasıl geçti?
- Çok iyi geçti.
- Yolda uyudun mu?
- Hayır, bir asistanla tanıştım. Hep onunla konuştum. Hiç uyumadım.
- Yolculuğun kaç saat sürdü?
- Yedi saat.
- Annen, baban nasıllar?
- Hepsi de çok iyi. İkisinin de sizlere çok selamları var.
- Arsen nasıl?
- Arsen de iyi.
- Derslerine çalışıyor mu?
- Hem de nasıl! Derslerine çok iyi çalışıyor.
- Niçin burada konuşuyoruz? Armen yoldan geldi, yorgundur.
- Doğru, haydi eve gidiyoruz. Güzel bir kahvaltı yap, duş al, biraz dinlen.

Atasözleri

Doğru söz acıdır.
 Az olsun temiz olsun.
 Ağaç yaprağıyla güzeldir.
 Peynir ekmek hazır yemek.
 Her yumurta beyaz değildir.
 Bir işin önüne (başına) bakma sonuna bak.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Yer yüzünde - աշխարհում
2. İşadamı - գործարար
3. Hoş geldiniz - բարի գալուստ (բարով եկաք, բարեմաղթանք՝ եկողին)
4. Hoş bulduk - բարով տեսանք (եկողի պատասխանը դիմավորողին)
5. Öyleyse - այդ դեպքում
6. Hem de nasıl? - այն էլ ինչպե՞ս (ոնց)
7. Bir şey değil - չարժի, շնորհակալության կարիք չկա, դատարկ բան է, ոչինչ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ALTINCI DERS

§ 30 Գոյականների կապակցության առաջին ձև - Birinci Tamlama

Գոյականների կապակցության առաջին ձևում հատկացուցիչը ստանում է սեռական հոլովի ածանց - in, in, un, ün - nin, nin, nun, nün - (Tamlayan Durumu), իսկ հատկացյալը՝ երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց:

Գոյական անունը սեռական հոլովում կատարում է հատկացուցչի շարահյուսական գործառնություն: Սեռական հոլովը ցույց է տալիս պատկանելիություն և պատասխանում է ո՞ւմ (kimin?), ինչի՞ (neyin) հարցերին: Բաղաձայն հնչյունով վերջացող բառերից հետո դրվում են - in, in, un, ün -, իսկ ձայնավոր հնչյունով վերջացող բառերից հետո - nin, nin, nun, nün - շեշտակիր ածանցները:

Օր.	adam - մարդ	adamın - մարդու
	arslan - առյուծ	arslanın - առյուծի
	demir - երկաթ	demirin - երկաթի
	doktor - բժիշկ	doktorun - բժշկի
	müdür - տնօրեն	müdürün - տնօրենի
	halı - գորգ	halının - գորգի
	gemi - նավ	geminin - նավի
	depo - պահեստ	deponun - պահեստի
	köprü - կամուրջ	köprünün - կամրջի

su գոյական անունը և ne? դերանունը սեռական հոլովում ունեն սuyun և neyin? ձևերը:

Հատկացուցիչը, որպես կանոն, նախորդում է հատկացյալին: Հատկացյալը ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց:

Գոյականներով արտահայտված հատկացուցչի և հատկացյալի միջև կարող են գոյություն ունենալ հետևյալ հարաբերությունները.

ա) պատկանելիության հարաբերություններ

Erdal'ın kitabı - Էրդալի գիրքը
Öğretmenin kalemi - ուսուցչի մատիտը
Çocuğun paltosu - երեխայի վերարկուն

բ) ազգակցական հարաբերություններ

Tamer'in annesi - Թամերի մայրը
Çocuğun babası - երեխայի հայրը
Komşunun kızı - հարևանի աղջիկը

գ) կախման հարաբերություններ

Okulun müdürü - դպրոցի տնօրենը
Alayın komutanı - զնդի հրամանատարը
Müdürün yardımcısı - տնօրենի օգնականը (տեղակալը)

դ) մասի և ամբողջի հարաբերություններ

Paranın yarısı - փողի կեսը
Yolcuların çoğu - ճամփորդների մեծ մասը
Evin damı - տան կտուրը

ե) որակի, հատկության, հատկանիշի ու կրողի հարաբերություններ

Kumaşın rengi - կտորի գույնը
Yüzün güzelliği - դեմքի գեղեցկությունը
Tuzun tadı - աղի համը

զ) տարածաժամանակային հարաբերություններ

Yolun genişliği - ճանապարհի լայնությունը
Dağın yüksekliği - սարի բարձրությունը
Kışın sonu - ձմռան վերջը

է) ֆունկցիոնալ - պատճառային հարաբերություններ

Yangının sebebi - հրդեհի պատճառը
Hadisenin ehemmiyeti - իրադարձության նշանակությունը
Otomobilin sürati - ավտոմեքենայի արագությունը

ը) սուբյեկտի և գործողության հարաբերություններ

Partinin faaliyeti - կուսակցության գործունեությունը
Çocuğın gezintisi - երեխայի զբոսանքը
Harbin başlangıcı - պատերազմի սկիզբը

թ) օբյեկտի և գործողության կամ վիճակի հարաբերություններ

Mektubun irsali - նամակի առաքումը
Hırsızın tevkifi - գողի ձերբակալությունը
Faşizmin hezimet-i - ֆաշիզմի ջախջախումը

§ 31 Ներգոյական հոլովով դրված անվանական ստորոգյալն անցյալ ժամանակում

Կազմվում է ներգոյական հոլովի ածանցի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի :

Օր. (Ben) odada idim (odadaydım). - (Ես) սենյակում էի:
(Sen) odada idin (odadaydın). - (Դու) սենյակում էիր:
(O) odada idi (odadaydı). - (Նա) սենյակում էր:

(Biz) odada idik (odadaydık). - (Մենք) սենյակում էինք:
(Siz) odada idiniz (odadaydınız). - (Դուք) սենյակում էիք:
(Onlar) odada idi(ler) (odadaydılar). - (Նրանք) սենյակում էին:

ժխտական ձևը կազմվում է գոյականի, ներգոյական հոլովի ածանցի, - deđil - բառի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

- Օր. (Ben) bahçede deđil idim (deđildim). - (Ես) այգում չէի:
 (Sen) parkta deđil idin (deđildin). - (Դու) պարտեզում չէիր:
 (O) trende deđil idi (deđildi). - (Նա) գնացքում չէր:

- (Biz) sokakta deđil idik (deđildik). - (Մենք) փողոցում չէինք:
 (Siz) odada deđil idiniz (deđildiniz). - (Դուք) սենյակում չէիք:
 (Onlar) burada deđil idi(ler) (deđildiler). - (Նրանք) այստեղ չէին:

Հարցական ձևը կազմվում է ներգոյական հոլովով դրված գոյական անվան, - mı, mi - հարցական մասնիկների և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

- Օր. (Ben) parkta mı idim (miydım)? - (Ես) պարտեզում էի:
 (Sen) bahçede mi idin (miydin)? - (Դու) այգում էիր:
 (O) okulda mı idi (miydi)? - (Նա) դպրոցում էր:

- (Biz) uçakta mı idik (miydık)? - (Մենք) ինքնաթիռում էինք:
 (Siz) gemide mi idiniz (miydiniz)? - (Դուք) նավում էիք:
 (Onlar) trende mi idi(ler) (miydiler)? - (Նրանք) գնացքում էին:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է ներգոյական հոլովով դրված գոյական անվան, deđil անվան, - mi - հարցական մասնիկի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

- Օր. (Ben) okulda deđil miydım? - (Ես) դպրոցում չէի՞:
 (Sen) orada deđil miydin? - (Դու) այնտեղ չէի՞ր:
 (O) köyde deđil miydi? - (Նա) գյուղում չէի՞ր:

- (Biz) yolda deđil miydik? - (Մենք) ճանապարհին չէի՞նք:
 (Siz) mağazada deđil miydiniz? - (Դուք) խանութում չէի՞ք:
 (Onlar) şehirde deđil miydi(ler)? - (Նրանք) քաղաքում չէի՞ն:

**§ 32 Անցյալ կատարյալ ժամանակաձև (Կատեգորիկ անցյալ) -
 - Belirli Geçmiş Zaman / Kati Geçmiş Zaman**

Սահմանական եղանակի անցյալ կատարյալ ժամանակաձևը կազմվում է բայաիմքին այնպիսի ածանցների կցմամբ, որոնցում միաձուլված են անցյալ ժամանակի և ստորոգման ածանցները: Այս ժամանակաձևը ցույց է տալիս ավարտուն գործողություն և կիրառվում է կատարված փաստի մասին տեղեկություն հաղորդելու նպատակով: Շեշտն ընկնում է վերջին վանկի վրա: Անցյալ ժամանակի և ստորոգման ածանցները ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին:

Ստորոգման և անցյալ ժամանակի ածանցներ.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- dım (dim, dum, düm)	- dık (dik, duk, dük)
Երկրորդ	- dım (din, dun, dün)	- dınız (diniz, dunuz, dünüz)
Երրորդ	- dı (di, du, dü)	- dılar (diler, dular, düler)

Օր. (Ben) uyandım. - (Ես) արթնացա:
 (Sen) uyandın. - (Դու) արթնացար:
 (O) uyandı. - (Նա) արթնացավ:

(Biz) uyandık. - (Մենք) արթնացանք:
 (Siz) uyandınız. - (Դուք) արթնացաք:
 (Onlar) uyandı(lar). - (Նրանք) արթնացան:

(Ben) geldim. - (Ես) եկա:
 (Sen) geldin. - (Դու) եկար:
 (O) geldi. - (Նա) եկավ:

(Biz) geldik. - (Մենք) եկանք:
 (Siz) geldiniz. - (Դուք) եկաք:
 (Onlar) geldi(ler). - (Նրանք) եկան:

(Ben) durdum. - (Ես) կանգնեցի:
 (Sen) durdun. - (Դու) կանգնեցիր:
 (O) durdu. - (Նա) կանգնեց:

(Biz) durduk. - (Մենք) կանգնեցինք:
 (Siz) durdunuz. - (Դուք) կանգնեցիք:
 (Onlar) durdu(lar). - (Նրանք) կանգնեցին:

(Ben) güldüm. - (Ես) ծիծաղեցի:
 (Sen) güldün. - (Դու) ծիծաղեցիր:
 (O) güldü. - (Նա) ծիծաղեց:

(Biz) güldük. - (Մենք) ծիծաղեցինք:
 (Siz) güldünüz. - (Դուք) ծիծաղեցիք:
 (Onlar) güldü(ler). - (Նրանք) ծիծաղեցին:

Biz yemek yedik. - Մենք ճաշեցինք:
 Dün eve gittim. - Երեկ տուն գնացի:
 Kardeşim köyden döndü. - Եղբայրս գյուղից վերադարձավ:
 Kitabını bir günde okudum. - Քո գիրքը կարդացի մեկ օրում:
 Terzi kostümümü dört günde dikti. - Դերձակը կոստյումս կարեց չորս օրում:

Եթե բայահիմքը վերջանում է խուլ բաղաձայնով, ապա անցյալ ժամանակի ածանցի - d - ձայնեղ բաղաձայնը հնչյունափոխվում է - t -ի:

Օր. (Ben) çıktım. - (Ես) դուրս եկա:
 (Sen) çıktın. - (Դու) դուրս եկար:
 (O) çıktı. - (Նա) դուրս եկավ:

(Biz) çıktık. - (Մենք) դուրս եկանք:
 (Siz) çıktınız. - (Դուք) դուրս եկաք:
 (Onlar) çıktı(lar). - (Նրանք) դուրս եկան:

(Ben) düştüm. - (Ես) ընկա:
 (Sen) düştün. - (Դու) ընկար:
 (O) düştü. - (Նա) ընկավ:

(Biz) düştük. - (Մենք) ընկանք:
 (Siz) düştünüz. - (Դուք) ընկաք:
 (Onlar) düştü(ler). - (Նրանք) ընկան:

Անձնական դերանունները կարող են չգործածվել, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակված են ըստ դեմքերի:

Օր. Üşüdüm - (Ես) մրսեցի
 Üşüdüün - (Դու) մրսեցիր
 Üşüdü - (Նա) մրսեց

Üşüdük - (Մենք) մրսեցինք
 Üşüdüünüz - (Դուք) մրսեցիք
 Üşüdüüler - (Նրանք) մրսեցին

Ժխտական ձևը կազմվում է - ma, me - ածանցների միջոցով, որոնց ազդեցությամբ ժամանակի և ստորոգման ածանցները ունեն հնչյունական երկու տարբերակ - i , i - ձայնավորներով: Շեշտն ընկնում է այն ձայնավորի վրա, որը նախորդում է - ma, me - ժխտման ածանցներին, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում շեշտն ընկնում է նաև - lar, ler - ածանցների վրա:

Օր. (Ben) du'rmadım. - (Ես) չկանգնեցի:
 (Sen) du'rmadın. - (Դու) չկանգնեցիր:
 (O) du'rmadı. - (Նա) չկանգնեց:

(Biz) du'rmadık. - (Մենք) չկանգնեցինք:
 (Siz) du'rmadınız. - (Դուք) չկանգնեցիք:
 (Onlar) du'rmadı(lar). - (Նրանք) չկանգնեցին:

(Ben) gü'lmedim. - (Ես) չծիծաղեցի:
 (Sen) gü'lmedin. - (Դու) չծիծաղեցիր:

(Biz) gü'lmedik. - (Մենք) չծիծաղեցինք:
 (Siz) gü'lmediniz. - (Դուք) չծիծաղեցիք:

Ըստ էության, արաբական ծագում ունեցող նմանատիպ բառերում երկրորդ ձայնավորը բացակայում է և ի հայտ է եկել այս բառերի թուրքացման գործընթացում: Այն բառերը, որոնք պատկանում են այս խմբին, բառարաններում նշվում են հետևյալ կերպ.

fikir (-kri) - միտք

gönül (-nlü) - սիրտ

oğul (-ğlu) - տղա

§ 35 Գոյականներին ածանցների կցման հերթականությունը

Գոյական անվանը նախ կցվում է պատկանելիության, այնուհետև՝ հոլովական ածանցը:

- Օր. kalem + im + i, kalemimi - գրիչս (հայց. հոլով)
 Yatağımı topladım. - Անկողինս հավաքեցի:
 Anneme mektup yazdım - Մայրիկիս նամակ գրեցի:
 Babamdan para aldım. - Հայրիկիցս դրամ վերցրի:

Եթե գոյական անունը դրվում է հոգնակի թվով, ապա նրան նախ կցվում է հոգնակերտ, այնուհետև՝ պատկանելիության և հոլովական ածանցներ:

- Օր. kitap + lar + ım + dan, kitaplarımdan - իմ գրքերից (գրքերիցս)
 Dün kardeşlerini gördüm. - Երեկ տեսա քո եղբայրներին:
 Arkadaşlarımdan mektup aldım. - Ընկերներիցս նամակ ստացա:
 Çantamızda böyle bir kitap yok. - Մեր պայուսակներում այդպիսի գիրք չկա:

Բառարան - Sözlük

acaba - արդյոք

affetmek - ներել

ağustos - օգոստոս

alay - զուներ

anlatmak - պատմել

aralık (-ğı) - դեկտեմբեր

ayağa kalkmak - ոտքի կանգնել

ayak (-ğı) - ոտք

ayrıca - բացի այդ

bahar (ilkbahar) - գարուն

bahsetmek - գրուցել, խոսել

(ինչ-որ բանի մասին)

basit (-ti) - հասարակ, պարզ

başlangıç (-cı) - սկիզբ

bekâr - ամուրի, ազապ, չամուսնացած

bilet (-ti) - տոմս

Bilimler Milli Akademisi -

- Գիտությունների ազգային ակադեմիա

birlikte - միասին

bölüm - բաժին

böyle - այսպես

böylece - այսպիսով

büyükelçi - արտակարգ և լիազոր դեսպան

büyükelçilik (-ğı) - 1. դեսպանություն

2. դեսպանատուն

ciddi - լուրջ

cuma - ուրբաթ

cumartesi - շաբաթ

cumhurbaşkanı - հանրապետության նախագահ

çalmak - 1. նվագել 2. գողանալ

3. հնչել (zil çaldı - զանգը հնչեց)

4. զնգալ (telefon çaldı - հեռախոսը զնգաց)

çarşamba - չորեքշաբթի

çavuş - սերժանտ

çevirmen (tercüman) - թարգմանիչ

çıkış - ելք

dakika - րոպե

dam - կտուր

demir - երկաթ

depo - պահեստ

devir (-vri) - ժամանակաշրջան
 Dışişleri Bakanlığı -
 - արտաքին գործերի նախարարություն
 dikmek - կարել
 dil - լեզու
 düşmek - ընկնել
 edebiyat (-tı) - գրականություն
 ehemmiyet (-ti) - նշանակություն
 ekim - հոկտեմբեր
 elbette - անշուշտ
 elçi - դեսպան
 Enerji Bakanlığı -
 - Էներգետիկայի նախարարություն
 Erivan Devlet Üniversitesi -
 - Երևանի պետական համալսարան
 Ermenistan Cumhuriyeti -
 Հայաստանի Հանրապետություն
 Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti -
 - Հայաստանի Հանրապետության
 կառավարություն
 Ermenistan Cumhuriyeti Milli Meclisi -
 - Հայաստանի Հանրապետության
 Ազգային ժողով
 Erzurum - Էրզրում (Կարին քաղաքը)
 eş - ամուսին (թե կինը, թե տղամարդը)
 evli - ամուսնացած
 Eylül - սեպտեմբեր
 faaliyet (-ti) - գործունեություն
 faşizm - ֆաշիզմ
 fikir (-kri) - միտք, տեսակետ
 geçirmek - անցկացնել
 gerçi - որքան էլ ..., թեև ..., չնայած որ...
 getirmek - բերել
 gidiş - ընթացք
 giriş - մուտք
 götürmek - տանել
 hadise - իրադարձություն
 hafta - շաբաթ (յոթ օրը)
 halı - գորգ
 harp (-bi) - պատերազմ
 hatta - նույնիսկ
 haziran - հունիս
 hele - մանավանդ
 henüz - դեռևս
 hırsız - գող
 hizmet (-ti) - ծառայություն
 içmek - 1. խմել 2. ծխել
 ilginç - հետաքրքիր
 iyileşmek - ապաքինվել, լավանալ

jimnastik (-ği) - մարմնամարզություն
 kahvaltı etmek - նախաճաշել
 kar - ձյուն
 kasım - նոյեմբեր
 kısaca - կարճ ասած
 kış - ձմեռ
 kostüm - կոստյում
 kumaş - կտոր
 lütfen - խնդրեմ
 Maliye Bakanlığı -
 - Ֆինանսների նախարարություն
 mart (-tı) - մարտ
 Mayıs - մայիս
 meselâ - օրինակ
 meslek - 1. մասնագիտություն 2. արհեստ
 metin (-tini) - I տեքստ, բնագիր
 metin - II ամուր
 milli - ազգային
 mimar - ճարտարապետ
 mimari - ճարտարապետական
 nisan - ապրիլ
 ocak (-ğı) - հունվար
 ödeme - վճարում
 ödemek - վճարել
 öyle - այնպես
 parti - 1. կուսակցություն
 2. պարտիա (շախմատի)
 pazar - 1. կիրակի 2. շուկա
 pazartesi - երկուշաբթի
 perşembe - հինգշաբթի
 politika - քաղաքականություն
 rahatsız - 1. անհանգիստ 2. հիվանդ
 reçel - մուրաբա
 roman - վեպ
 rötar - ուշացում, ուշանալը (գնացքի և այլն)
 sakın - զգույշ (զգուշացիր)
 sakınmak - զգուշանալ
 salı - երեքշաբթի
 saniye - վայրկյան
 sebep (-bi) - պատճառ
 selâmlamak - բարևել, ողջունել
 selâm vermek - ողջունել
 ses - ձայն
 sigara - ծխախոտ, սիգարետ
 sonbahar (güz) - աշուն
 söz - խոսք
 spor - սպորտ
 stajyer - ստաժոր
 sürat (-ti) - արագություն

şöyle - այդպես
 şubat (-tı) - փետրվար
 tatil - արձակուրդ
 tekrarlamak (tekrar yapmak) - կրկնել
 temmuz - հուլիս
 tepe - 1. գագաթ, կատար 2. բլուր
 terzi - դերձակ
 tevkif - ձերբակալում
 tıraş olmak - սափրվել
 toplamak - հավաքել
 tuz - աղ
 tümce (cümle) - նախադասություն
 uçak (-ğı) - ինքնաթիռ
 ufak - փոքր, մանր
 uğramak - 1. հանդիպել
 2. անցնել (ինչ-որ մեկի մոտ)

Ulaştırma Bakanlığı -
 - տրանսպորտի նախարարություն
 üşüme - մրսել
 varmak - հասնել
 vazife (görev) - պարտականություն
 yaban - 1. վայրի
 2. օտարական, օտարերկրյա
 yabancı - օտար
 yağmur - անձրև
 yangın - հրդեհ
 yanıt (-tı) - պատասխան
 yarı - կես
 yarım - 1. կես 2. թերի
 yaz - ամառ
 yemek yemek - ճաշել
 yıkamak - լվանալ
 zil - զանգ

Վարժություններ - Alıştırmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

- Sen neden derslerine çalışmıyorsun?
- Bugün pazartesi mi?
- Hayır, değil.
- Salı mı, çarşamba mı?
- Hayır, ne salı, ne çarşamba, hatta ne de perşembe.
- Ya ne?
- Cumartesi.
- İşte, cumartesi günleri serbestiz, ben de dinlenmek istiyorum. Yılda şu hafta, her haftada da 7 gün var, bunların altısı da iş günleridir. Böyle günlerde yataktan erken kalkıyoruz. Dün de cuma idi, sabah saat 7’de uyandım ve yataktan kalktım. Önce elimi yüzümü yıkadım ve tıraş oldum. “Agos” gazetesini şöyle gözden geçirdim, sonra da kahvaltı ettim.
- Jimnastik yapmadın mı?
- Hayır, bugünlerde biraz rahatsızım, jimnastik yapmıyorum.
- Peki, sonra ne yaptın?
- Sonra tabii ki okula gittim, metroda da bir arkadaşşıma rastladım ve okula beraber gittik.
- Yolda sohbet ettiniz mi?
- Elbette.
- Neler konuştunuz?
- Politikadan filan bahsettik.
- Peki, devam et, sonra ne oldu?
- Hiç bir şey olmadı, fakültemize geldik, tam saat dokuzda da zil çaldı ve derslerimiz başladı. Her gün altı dersimiz var. Dün de altı saat çalıştık.
- Sen Türkçe öğreniyorsun, değil mi?
- Evet.

- Türkçe zor bir dil mi, yoksa kolay mı?
- Önce bana çok zor geldi, hele grameri ...
- Hangi günler Türkçe alıyorsunuz?
- Hemen hemen her gün.
- Derslerde ne yapıyorsunuz?
- Dün meselâ, öğretmenimiz dersaneye girdi, biz de hemen ayağa kalktık ve selâmladık, sonra hep birlikte çalışmaya başladık, okuyup yazdık, Ermenice'den Türkçe'ye birkaç tümce çevirdik, biraz da konuştuk. Böylece iki saat geçti işte. Teneffüsten sonra edebiyat dersine girdik, sonra da tarih dersine... Kısaca, altı saat çalıştık. Derslerden sonra da yemekhaneye gittik ve öğle yemeği yedik. Son dersten bir saat sonra da beş numaralı dersanede bir toplantı yaptık.
- O toplantıda sen söz aldın mı?
- Hayır, bu sefer grupbaşımız Aram Aramyan konuştu, ben konuşmadım.
- Eve saat kaçta döndün?
- Eve saat altıda döndüm.
- Akşamleyin ne yaptın peki?
- Bir iki saat dinlendim, sonra da babama mektup yazdım.
- Baban Erivan'lı, değil mi?
- Erivan'lı, fakat şimdi orada değil, bir görevle İstanbul'a gitti.
- Sonra ne yaptın?
- Daha sonra da ödevlerimi yaptım, ilginç bir roman okudum, saat yarımında da yatağa girdim ve uyudum. İşte günüm böyle geçti.

* * *

- Günaydın, herkes yerinde mi? Karen siz lütfen karatahtaya gelin ve şu tümceyi Ermenice'ye çevirin, “Çocuklu kadın - Yardımaınıza çok teşekkür ederim, - dedi.” Siz de defterlerinize yazın. (Öğrenciler çevirmeye başladılar).
- (Öğrencilerden biri) Öğretmenim, ben bitirdim, - dedi.
- Tümceyi bir daha gözden geçirin, yanlış filan yok mu? Gözden geçirdiniz mi? Gösterin çevirinizi. Arkadaşlar, lütfen konuşmayın ve çalışın. Anuş, söyleyin lütfen, siz arkadaşın çevirisini doğru buluyor musunuz?
- Doğru buluyorum efendim, ben de böyle tercüme ettim.
- Evet, çeviri bu şekilde fena değil, fakat ufak bir yanlış var, gerçi pek ciddi bir şey değil, fakat yine de göz ardı etmemek gerek.
- Yanlış tümcenin neresinde? “Çocuklu” sözünde mi?
- Evet, işte burada (anlatıyor). Karen, durum aydınlığa kavuştu mu şimdi? Dikkat edin ve bu hatayı bir daha tekrarlamayın. Lütfen oturun. Maro, lütfen bize perşembe gününün konusunu söyleyin.
- Son derste “İş günümüz nasıl geçti?” adlı yazıyı çevirdik.
- Size zor gelmedi mi?
- Hayır, bana hiç zor gelmedi, çok basit bir metindi.
- Peki (pek iyi), şimdi de Türkçe anlatın bakalım, dün gününüz nasıl geçti?

2. Գրել գոյականների կապակցությունն ձևավորող ածանցներ:

Oda..... pencere.....	Şükrü'..... mektup.....
Okul..... kapı.....	Günder'..... okul.....
Bülent'..... baba.....	Selma'..... baba.....
Ev..... dam.....	Sadun'..... kız.....
Sınıf..... masa.....	

3. Նախադասությունների ստորոգյալները գրել անցյալ ժամանակաձևով:

Armen üniversiteye gidiyor. _____
Hasan kitap alıyor. _____
Gohar taksiye biniyor. _____
Nihat bavulu yerleştiriyor. _____
Günder mektup yazıyor. _____
Vural Ermenistan'dan geliyor. _____
Öğrenciler sınıftan çıkıyor. _____
Tren perona giriyor. _____
Deniz Bülent'i karşıyor. _____
Aram paketi unutuyor. _____
İsmail teşekkür ediyor. _____
Turgut paketi veriyor. _____
Deniz Bülent'i görüyor. _____
Arsen eve gidiyor. _____

4. Կազմել նախադասություն անցյալ ժամանակով:

Armen - gelmek. _____
Tamer - tren - gelmek. _____
Karen - dün - İstanbul - gelmek. _____
Armen - Aram - karşılamak. _____
Suren - Aram - istasyon - karşılamak. _____
Arsen - Aram - bugün - istasyon - karşılamak. _____

5. Գործածելով - kim, ne, nereye, nerede, nereden, kaç - բառերը՝ կազմել հարցական նախադասություններ:

Armen sınıfa girdi. _____
Sınıfta öğrenciler var. _____
Pakette reçel var. _____
Daha beş dakika var. _____
Burada üç öğrenci var. _____
Öğretmen burada. _____
Çanta masada. _____
Kitap çantada. _____
Annem geldi. _____
Babası gitti. _____

6. Վերլուծել և թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Ben senden daha sonra mı geldim? Derslerden sonra toplantı yaptık. Babam geldi, sonra ben geldim. Nihat, bir iki saat sonra bana uğra. Derslerden bir saat sonra toplantı başladı. Enstitümüzde güzel bir kulüp var, ayrıca büyük bir kütüphane ve bir lokanta var. Sen önce buraya gel. Burası pek güzel. Ben bu kitabı senden evvel okudum. Toplantımız iki saat önce başladı. Pazardan iki gün önce o adama yanıtımı verdim. Evvelâ sen oku, sonra ben. Kasımın üş'inden önce bu işe başlamayınız.

7. Թարգմանել թուրքերեն:

Մեզ մոտ արի մեկ շաբաթ հետո: Մեկ ժամ հետո մեր դասը վերջացավ, և ուսանողները դուրս եկան լսարանից: Ի՞նչ արեցիք կեսօրից հետո: Կես տարի առաջ նա վերադարձավ Երևան: Հավաքույթից մեկ ժամ հետո մենք ընկերներով նստեցինք ավտոմեքենա և մեկնեցինք այնտեղ: Կեսօրին երկու ժամով ես գնացի նրա ծնողների մոտ: Կարդացե՞ք նրանից հետո: Երեք օր հետո ինձ ցույց տվեք ձեր նկարները: Ես այդ արել եմ ձեզնից առաջ: Ինչ-որ երեխա գալիս է նրա հետ: Ո՞վ է այդ տիկինը:

8. Փորձենք զրուցել:

Գնացքում:

- Affedersiniz, burası boş mu?
- Evet, boş, buyurun oturun.
- Teşekkür ederim.
- Bir şey değil.
- Nereden geliyorsunuz?
- İstanbul'dan geliyorum. Siz de mi İstanbul'dan geliyorsunuz?
- Hayır, Almanya'dan geliyorum.
- Hangi şehirden?
- Berlin'den. Siz İstanbul'da mı oturuyorsunuz?
- Hayır, Ankara'da oturuyorum. Siz nereye gidiyorsunuz?
- Ben de Ankara'ya gidiyorum. Sigara içer misiniz?
- Hayır, teşekkür ederim içmiyorum.
- Ankara'da ne iş yapıyorsunuz?
- Stajyer doktorum. Sizin mesleğiniz ne?
- Ankara Üniversitesi'nde asistanım.
- Hangi bölümde?
- Alman dili ve edebiyatı bölümünde.
- Evli misiniz?
- Evet, evliyim. İki çocuğum var. Siz de evli misiniz?
- Hayır, henüz bekârim. Eşiniz ne iş yapıyor?
- O da Üniversitede asistan, birlikte çalışıyoruz.
- Biletler lütfen.
- Buyurun bakın.
- Trende rötar var mı acaba?
- Hayır, yok. Bir saat sonra Ankara'dayız.
- Erzurum kaç saat sürüyor?
- Erzurum altı saat sürüyor.
- Teşekkür ederim.
- Bir şey değil, hepinize iyi yolculuklar.

Atasözleri

Saçı uzun aklı kısa.
 Ev a°lma, komşu al.
 Küçükten al haberi.
 İş insanın aynasıdır.
 Sabrın sonu selâmettir.
 Geç olsun güç olmasın.
 Ya Ali hoca, ya hoca Ali.
 Selâm verdik borçlu çıktık.
 Para tükendi, dükkân kapandı.
 Aş gördün gel, dayak gördün kaç.
 Buldum bilmedim, bildim bulmadım.
 Mal adama hem dost, hem düşmandır.
 Kuzu çoban için değil, çoban kuzu içindir.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Kaç yılındayız? - Սա ո՞ր թվականն է:
2. Ne ayındayız? - Սա ո՞ր ամիսն է:
3. Ayın kaçıdır? - Ամսի քանի՞սն է:
4. Bu arada - այս ընթացքում
5. ya... ya da (yahut da) - կամ ... կամ էլ
6. Sözün kıtası - կարճ ասած
7. İyiden iyiye - բավական լավ, բավականին
8. Gözardı etmek - աչքաթող անել, անուշադրության մատնել
9. Aydınlığa kavuşmak - լուսաբանվել, պարզ դառնալ, պարզվել
10. Tuhafına gitmek - տարօրինակ, զարմանալի թվալ

ՅՈՒՆԻՐՈՂ ԴԱՍ - YEDİNCİ DERS

§ 36 Գոյական անունների հոլովման աղյուսակներ

ա) Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով.

Ուղղական	Սեռական	Հայցական	Տրական	Ներգոյական	Բացառական
bağ	bağın	bağı	bağa	bağda	bağdan
çadır	çadırın	çadırı	çadıra	çadırdada	çadırdan
ev	evin	evi	eve	evde	evden
dil	dilin	dili	dile	dilde	dilden
kol	kolun	kolu	kola	kolda	koldan
kum	kunun	kumu	kuma	kumda	kumdan
göl	gölün	gölü	göle	gölde	gölden
üzüm	üzümün	üzümü	üzüme	üzümde	üzümden

Եթե գոյական անունը վերջանում է խուլ բաղաձայն հնչյունով, ապա ներգոյական և բացառական հոլովի ածանցները համապատասխանաբար ստանում են - ta, te - և - tan, ten - ձևերը (çocukta, çocuktan, mektepte, mektepten):

բ) Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով.

Ուղղական	Սեռական	Հայցական	Տրական	Ներգոյական	Բացառական
masa	masanın	masayı	masaya	masada	masadan
halı	halının	halıyı	halıya	halıda	halıdan
tepe	tepenin	tepeyi	tepeye	tepede	tepeden
gemi	geminin	gemiği	gemiye	gemide	gemiden
depo	deponun	depoğu	depoya	depoda	depodan
kuzu	kuzunun	kuzuyu	kuzuya	kuzuda	kuzudan
köprü	köprünün	köprüyü	köprüye	köprüde	köprüden
ütü	ütünün	ütüyü	ütüye	ütüde	ütüden

§ 37 Անձնական և ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակներ

Անձնական դերանունների հոլովման աղյուսակ

Ուղղ.	ben	sen	o	biz	siz	onlar
Հայց.	beni	seni	onu	bizi	sizi	onları
Տր.	bana	sana	ona	bize	size	onlara
Ներգոյ.	bende	sende	onda	bizde	sizde	onlarda
Բացառ.	benden	senden	ondan	bizden	sizden	onlardan

Ինչպես երևում է, ben և sen դերանունները տրական հոլովում ունենում են bana, sana ձևերը: Երրորդ դեմքի անձնական դերանվան և հոլովական ածանցի միջև բոլոր թեք հոլովներում դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը: Ըստ էության, անձնական դերանունների սեռական հոլովածևի դերը թուրքերենում կատարում են ստացական դերանունները՝ ցույց տալով պատկանելիություն (տե՛ս §10 - 11):

Ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակ

Ուղղական	bu	şu	o
Սեռական	bunun	şunun	onun
Հայցական	bunu	şunu	onu
Տրական	buna	şuna	ona
Ներգոյական	bunda	şunda	onda
Բացառական	bundan	şundan	ondan

Բոլոր թեք հոլովներում ցուցական դերանունների և հոլովական ածանցների միջև դրվում է - n- բաղաձայն հնչյունը:

Յ38 Պատկանելիության ածանց ունեցող գոյականների հոլովման աղյուսակներ

Առաջին և երկրորդ դեմքերի պատկանելիության ածանց ստացած գոյականները հոլովվում են այնպես, ինչպես բաղաձայն հնչյունով վերջացող գոյական անունները: Երրորդ դեմքում պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունների հոլովման ժամանակ պատկանելիության ածանցի և հոլովական ածանցի միջև դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը: Գոյական անվանը նախ կցվում է պատկանելիության, այնուհետև՝ հոլովական ածանցը:

ա) Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով.

Ուղղական	annem	annen	annesi
Սեռական	annemin	annenin	annesinin
Հայցական	annemi	anneni	annesini
Տրական	anneme	annene	annesine
Ներգոյական	annemde	annende	annesinde
Բացառական	annemden	annenden	annesinden

Ուղղական	annemiz	anneniz	anneleri
Սեռական	annemizin	annenizin	annelerinin
Հայցական	annemizi	annenizi	annelerini
Տրական	annemize	annenize	annelerine
Ներգոյական	annemizde	annenizde	annelerinde
Բացառական	annemizden	annenizden	annelerinden

բ) Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով.

Ուղղական	yolum	yolun	yolu
Սեռական	yolumun	yolunun	yolunun
Հայցական	yolumu	yolunu	yolunu
Տրական	yoluma	yoluna	yoluna
Ներգոյական	yolumda	yolunda	yolunda
Բացառական	yolumdan	yolundan	yolundan

Ուղղական	yolumuz	yolunuz	yolları
Սեռական	yolumuzun	yolunuzun	yollarının
Հայցական	yolumuzu	yolunuzu	yollarını
Տրական	yolumuza	yolunuza	yollarına
Ներգոյական	yolumuzda	yolunuzda	yollarında
Բացառական	yolumuzdan	yolunuzdan	yollarından

գ) Հոգնակի թվով գոյականների հոլովումը.

Ուղղական	komşularım	komşuların	komşuları
Սեռական	komşularımın	komşularının	komşularının
Հայցական	komşularımı	komşularını	komşularını
Տրական	komşularıma	komşularına	komşularına
Ներգոյական	komşularımda	komşularında	komşularında
Բացառական	komşularımdan	komşularından	komşularından

Çocuğun elleri buz gibi soğuktur. - Երեխայի ձեռքերը սառույցի նման սառն են:

Անձնական և ցուցական դերանունները kadar և gibi հետադրություններից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց:

Օր. Fahri, senin kadar yorgun değildir. - Ֆահիրին քո չափ հոգնած չէ:
Nevzat, onun gibi yaramazdır. - Նևզաթը նրա պես չարաճճի է:

Գերադրական աստիճանն արտահայտվում է en մասնիկի միջոցով, որը դրվում է ածականից առաջ:

Օր. en iyi - ամենալավ
en kısa - ամենակարճ
en büyük - ամենամեծ
en çetin - ամենադժվար

Erivan, memleketimizin en büyük şehridir. - Երևանը մեր երկրի ամենամեծ քաղաքն է:

§ 40 kadar, dek (değın), gibi հետադրությունների կիրառությունը

kadar հետադրությունը և տրական հոլովով դրված գոյականը ցույց են տալիս տարածքային կամ ժամանակային վերջնակետ:

Օր. İstasyona kadar beraber gittik. - Մինչև կայարան միասին գնացինք:
Dün biz akşama kadar çalıştık. - Երեկ մենք աշխատեցինք մինչև երեկո:
Bugün saat altıya kadar serbestim. - Այսօր մինչև ժամը վեցն ազատ եմ:
Çocuklar, ormana kadar arabayla gittiler.
Երեխաները մինչև անտառ ավտոմեքենայով գնացին:

dek, değın հետադրությունները kadar հետադրության հոմանիշն են: Այս հետադրությունները ցույց են տալիս տարածության և ժամանակի վերջնակետ:

Օր. Şimdiye dek - մինչև այժմ
Bugüne dek - մինչև այսօր
Yarına dek - մինչև վաղը

Okula dek (kadar) yaya gitti. - Մինչև դպրոց գնաց ոտքով:
Saat dokuzda değın (kadar) çalıştım. - Ես աշխատեցի մինչև ժամը ինը:

gibi հետադրությունը արտահայտում է նմանություն.

Օր. Elin buz gibi soğuktur. - Քո ձեռքը սառույցի նման սառն է:
Okulumuzun laboratuvarı küçük bir fabrika gibidir.
Մեր դպրոցի լաբորատորիան փոքրիկ գործարանի նման է:
Erlerimiz düşmanla aslan gibi çarpıştılar.
Մեր զինվորները առյուծի նման մարտնչեցին թշնամու դեմ:

§ 41 Ժամանակի որոշումն ըստ ժամերի և րոպեների

Ժամանակը թուրքերենում արտահայտվում է այնպիսի նախադասության օգնությամբ, որի ենթական է saat (ժամ, ժամը) բառը, իսկ ստորոգյալը՝ այն քանակական թվականը, որը ցույց է տալիս անցած ժամերի թիվը: Թվական անվանը միանում է ստորոգման ածանցը:

- Օր. Şimdi saat sekizdir. - Այժմ ժամը ութն է:
Saat on birdir. - Ժամը տասնմեկն է:
Saat on idi (ondu). - Ժամը տասն էր:

Լրիվ ժամից հետո անցած կես ժամը արտահայտվում է buçuk բառի օգնությամբ:

- Օր. Saat beş buçuktur. - Ժամը հինգն անց կես է:
Saat on buçuktur. - Ժամը տասն անց կես է:
Saat yarımdır. - Ժամը տասներկուսն անց կես է:

Եթե րոպե ցույց տվող սլաքը չի հատել 30 րոպե ցույց տվող նիշը, ապա ժամը դրվում է հայցական հոլովով, իսկ ստորոգյալն արտահայտվում է geçmek (անցնել) բայի միջոցով: Խոսակցական լեզվում սովորաբար saat (ժամ) և dakika (րոպե) բառերը կարող են բաց թողնվել:

- Օր. Biri yedi geçiyor. - Մեկն անց է յոթ րոպե:
İkiyi çeyrek geçiyor. - Երկուսն անց է տասնհինգ րոպե (քառորդ):
Saat sekizi yirmi beş dakika geçiyor. - Ժամը ութն անց է քսանհինգ րոպե:
Saat beşi çeyrek geçiyor. - Ժամը հինգն անց է տասնհինգ րոպե (քառորդ):

Եթե րոպե ցույց տվող սլաքն անցել է 30 րոպեի նիշը, ապա նախադասությունը կազմվում է հետևյալ կերպ. այն թիվը (անուղղակի խնդիրը), որին մոտենում է սլաքը, դրվում է տրական հոլովով, իսկ ստորոգյալն արտահայտվում է var բառով: Խոսակցական լեզվում saat և dakika բառերը կարող են բաց թողնվել:

- Օր. Yediye on var. - Յոթից տաս է պակաս:
Saat on ikiye on dakika var. - Ժամը տասներկուսից տաս է պակաս:
Saat beşe on yedi dakika var. - Ժամը հինգից տասնյոթ րոպե է պակաս:

Geçmek, kalmak բայերի հիմքերից կազմվում են gece, kala ձևերը:

- Օր. Babam dokuzu çeyrek gece evden çıkıyor.
Հայրս ինն անց տասնհինգ (քառորդ) տնից դուրս է գալիս:
Süleyman, beşe on (dakika) kala telefon etti.
Սուլեյմանը հինգից տասը (րոպե) պակաս զանգահարեց:

Բառարան - Sözlük

- abla - ավագ քույր
ağa - 1. պարոն
2. հարուստ սեփականատեր գյուղացի
ağabey (abi) - ավագ եղբայր
akraba - ազգական(ներ), հարազատ(ներ)
akraba diller - ազգակից լեզուներ
akrabalık (-ğı) - ազգակցություն
amca - հորեղբայր
amcaoğlu (amcazade) - հորեղբոր որդի
apartman - 1. բնակարան
2. բազմաբնակարան շենք
ara (arasi) - միջև
aramak - փնտրել
aydınlık (-ğı) - լուսավորություն
bağ - այգի (խաղողի)
başarı - հաջողություն
beğenmek - հավանել
bez - կտոր, բյազ, լաթ
bırakmak - թողնել
bile - նույնիսկ
bilgi - տեղեկություն
birader (kardeş) - եղբայր
buz - սառույց
cetvel - 1. աղյուսակ 2. քանոն
çadır - վրան
çetin - 1. խրթին, դժվարին, բարդ
2. կոշտ, պինդ կարծր
çeyrek (-ğı) - քառորդ
çiftçi - հողագործ
çilingir - փականագործ
davet etmek - հրավիրել
dayı - մորեղբայր, քեռի
dayıoğlu (dayızade) - մորեղբորորդի,
քեռու որդի
delikanlı - երիտասարդ
doğmak - ծնվել
düşman - թշնամի
eğitim (terbiye) - 1. կրթություն, ուսուցում
2. դաստիարակություն
en - ամենա ~
enişte - փեսա (քրոջ ամուսինը)
gelin - 1. հարս 2. հարսնացու
getirmek - բերել
görev - պարտականություն
gürültü - աղմուկ
hala - հորաքույր
hareket etmek - շարժվել, մեկնել
indirim - զեղչ
işlek - աշխույժ, կենսալի
kabak (-ğı) - դդում
kadar (dek, değin) - 1. մինչև 2. չափ, նման, պես
(o kadar - այն աստիճան, այնքան)
karı - կին (կնիկ) [գռիկ.]
kasaba - գյուղաքաղաք
Kiev - Կիև
kilometre - կիլոմետր
koca - I 1. մեծ 2. տարեց, ծեր
koca - II ամուսին (տղամարդը)
kocaman - մեծ, հսկայական
koyun - ոչխար
kuvvet - ուժ
kuzu - գառ
laboratuvar - լաբորատորիա
memleket (-ti) - երկիր
merak etmek - հետաքրքրվել
nişanlı - նշանած
not (-tu) - 1. գրառում 2. գնահատական
opera - օպերա
ölmek - մահանալ
öz - 1. սեփական 2. հարազատ
refika - կին, ամուսին
saç (-çı) - մազ
sakınca - խոչընդոտ, արգելք
serbest - ազատ
sevmek - սիրել
silgi - ջնջոց
silmek - ջնջել
suç (-çu) - մեղք
teyze - մորաքույր
tifo - տիֆ (հիվանդություն)
tuhaf - տարօրինակ, անսովոր
usta - վարպետ
ünlü - 1. հայտնի 2. ծայնավոր
yalan - սուտ
yalancı - ստախոս
yalnız - միայն
yaramaz - անպիտան, չարաձճի
Yunanistan - Հունաստան

Վարժություններ - Աلیստրմալ

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bizim Kaan usta, tecrübeli bir demircidir. Kaan usta ve eşi Gül Hanım, Şişli'nin gürültülü bir sokağında, üç odalı bir apartman dairesinde oturuyorlar. Daireleri eski ve küçük bir apartmanın ikinci katındadır. Onların beş çocuğundan biri maalesef tifodan öldü ve yalnız dördü kaldı. İki erkek iki kız. Oğullarının adları Şükrü ve Ergün'dür, kızlarının ise Şule ve Ayşe. En büyükleri Şükrü, en küçükleri ise Ayşe'dir. Kaan usta orta yaşlardadır, bu yıl 54 yaşına girdi. Eşi Gül Hanım ise kocasından daha gençtir. Şule, Ergün'den büyüktür, onun ablasıdır. Ergün, büyük ağabeyi Şükrü'den 8 yaş küçüktür. Ağabeyi Şükrü 24 yaşındadır ve üç yıl önce komşusunun kızı ile evlendi. Annesi Gül Hanım gelininden çok memnun, çünkü gelini çok terbiyeli, çalışkan ve ciddi bir kızdır. Şükrü de babası gibi demircilik mesleğini seçti. Şule, 18 yaşında, kahverengi gözlü, siyah saçlı ve orta boylu bir kızdır. En küçükleri olan Ayşe ise 6 yaşındadır ve daha okula gitmiyor. Şule ona evde ders veriyor fakat, Ayşe tembellik yapıyor ve ablasını dikkatle dinlemiyor. Şimdilik onun bu tembelliğine göz yumuyorlar, çünkü o daha çocuk.

* * *

Barış Bey işine her sabah 8'de gidiyor. O, bir okulda öğretmendir. Barış Bey, öğle yemeğini okulda yiyor. Evine saat 18'de geliyor. Evde hiç bir şey yapmıyor. Çünkü çok yorgundur. Yalnız gazete okuyor, radyo dinliyor. Barış Bey, cumartesi ve pazar günleri okula gitmiyor. Çünkü okul kapalıdır. Cumartesi ve pazar günleri evde oturuyor, kitap okuyor, resim yapıyor.

2. Պատասխանել հարցերին:

Beni kim aradı? - Sizi Cengiz Bey aradı.

Bana kim not bıraktı? Bende suç var mı? Benden ne istiyorsunuz? Benim arabam nerede? Sizce bu nasıl?

Hangisini istiyorsunuz? - Şunu istiyorum.

Hangisine bakıyorsunuz? Hangisinde kalem var? Hangisinden alıyorsunuz? Hangisinin kapısı açık?

Hangisinde sakınca yok? Hangilerini alıyorsunuz? Hangilerini almıyorsunuz? Hangilerinden istiyorsunuz?

Hangilerini beğendiniz? Hangilerinin çocuğu var? Hangileri daha güzel? Neleri okudun? Nelere baktın?

Hangilerinden aldın? Nelerin biçimi güzel? Kimi arıyorsunuz? Kime bakıyorsunuz? Kimde kalıyorsunuz?

Kimden geliyorsunuz? Kimin evinde oturuyorsunuz? Kimlere para verdin? Kimlerde kalem var? Kimlerin

babası memur? Kimleri davet ettin?

3. Տեղադրել ըստ անհրաժեշտության (daha, gibi, kadar, en):

O cetvel ... kısıdır. İstanbul, İzmir'den ... büyüktür. Recep arkadaşları arasında ... görgülü. Ermenice, Türkçe'den ... güçtür. Bu iş ... az güç değildir. Şehrinizin ... güzel caddesi bu mu? Evet, caddelerin ... güzeli budur. Erivan, Ermenistan'ın şehirlerinin ... büyüğüdür. O Ahmet'ten ... tembel. Sen ablan ... görgülü değilsin. Neden benim ... yapmıyorsunuz? Geç vakte ... çalıştım. Ta nehre ... yaya gittik. Sokağımız bu cadde ... işlek değildir. Sen de şu oğlan ... yalan söylüyorsun. Ahbabın ... meraklı ol. Müdürümüz şu profesör ... ünlü bir bilim adamı değildir. Saat altıya ... okulda kaldı. Oğlumun boyu sizin ... değil, şu delikanlı kadardır. Geçen ay tiyatro, müze, sinema ... yerlere gitmedim. Yol uzun değil, bir kilometre

4. Վերլուծել և թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

O, yazıyı sizin kadar iyi çevirdi. Bu kız babası kadar çalışkandır. Odam şu oda kadar büyük değildir. Siz ahbabınız kadar iyi çalışmıyorsunuz. Odası ambar kadar karanlıktı. 33 numaralı tramvayla Yedikule'ye dek gitti. Neden bizim gibi yazmıyorsunuz? Koridorda on kadar delikanlı duruyor. Kardeşi altı sene kadar okula devam etti. Sen de kardeşin gibi hiç bir zaman yalan söyleme. Ta geceye kadar konuştuk. Moskova, Erivan, Kiev gibi büyük kentleri haritada bulmak güç değil. Siz çok çalışkansınız, fakat biz de sizin gibiyiz. O zamana kadar kitap filan okumadım. Şimdiye dek iş tecrübesi yoktu. Saat kaçtı? Saat beşi on üç dakika geçiyor. Saat kaç? Dokuza yirmi altı dakika var. Saat kaçta işini bitirdin? Altıya beş dakika kala bitirdim.

Saat kaçtır? Sekize on var. Yediyi yedi dakika geçiyor. Opera saat kaçta bitti? Opera on bire beş kala bitti. On biri on dakika geçe bitti. Opera saat on buçukta bitti.

5. Ինչպե՞ս է ժամանակն արտահայտվում թուրքերենում:

10.20	_____
12.15	_____
09.30	_____
12.00	_____
05.30	_____
00.04	_____
01.20	_____
07.30	_____
08.50	_____
14.30	_____
15.20	_____
16.30	_____
18.45	_____
19.50	_____
20.10	_____
21.30	_____
22.15	_____
24.00	_____

6. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Boş yer var. Evliyim. İstanbul'a gidiyorum. İzmir'de oturuyorum. Trende rötâr var. Armavir'de oturuyoruz. İzmir'e gidiyoruz. Yemek yiyorlar. Liseye gidiyor. Evden geliyor. Sen bekâr mısın? O nişanlı. Siz öğretmensiniz. Sen İstanbul'lu musun? Onlar çocuk mudurlar? Moskova yakın. Oda güzel. Sigara var. Tren istasyonda.

7. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Kaç yılında doğdunuz? O zaman babanız kaç yaşındaydı? Ağabeyiniz (ablanız) kaç yaşındaydı? Babanız necidir? O zaman neciydi? Bir teyze (hala, dayı, amca) oğlunuz var mı? Nerede okuyor (çalışıyor)? Ne olmak istiyor? Ayşe teyze Emine'yi niçin gözü gibi seviyor? Orhan kimin gibi çiftçi olmak istiyor? Babaanneniz mi çevirmendi, anneanneniz mi?

8. Ամբողջացնել նախադասությունները:

Eskişehir kenti İstanbul ... büyük Saat on ikiyi bekledim, fakat mağaza kapalı Çevirmen dün yerinde yok Şimdi ne ... ? Ben o yıllarda öğrenci Peki, ağabeyiniz ... ? Kaya amcası ... çiftçi olmak Arsen, babası ... tecrübeli bir demirci ... istiyor. Aram, Arsen ... dikkatli

9. Թարգմանել թուրքերեն:

Իմ եղբայրը Ձեզ նման երիտասարդ է: Դուք այս նախադասությունը նրա նման լավ չթարգմանեցիք: Նա այս երիտասարդի նման լավ է սովորում: Մինչև ժամը ութը ես գիրք կարդացի: Ինչո՞ւ Դուք նրա նման չեք անում: Ես գնացի մինչև փողոցի վերջը: Նրանք սովորեցին մինչև չորրորդ դասարան: Նա Ձեզ նման ջանասեր չէ: Գորիսի, Արտաշատի ու Ստեփանավանի նման փոքր քաղաքներում կան թատրոններ: Նա քեզ նման երիտասարդ չէ: Նրա հասակն իմ չափ է: Ո՞ւր էիր մինչև այսօր: Միասին գնացինք մինչև Գյումրի:

* * *

Վարպետ Հակոբը ծնվել է 1945 թվականին: Նա հայտնի փականագործ է: Ունի երեք երեխա: Տասը տարի առաջ նա ուներ չորս երեխա, սակայն նրանցից մեկը հիվանդության պատճառով մահացավ: Վարպետ Հակոբը և նրա ընտանիքը ապրում են մի աղմկոտ փողոցում գտնվող փոքրիկ տան մեջ: Նրանց հետ ապրում է նաև տատիկը՝ վարպետ Հակոբի մայրը՝ Հասմիկը: Նա արդեն 70 տարեկան է: Տատիկը հաճախակի մեկնում է մյուս հարազատների մոտ, հիմնականում՝ իր եղբոր մոտ: Հակոբի մորեղբայրը բավական հարուստ է: Նա գյուղի ամենամեծ հողատերն է: Մորեղբայրը Հակոբին առաջարկում է գյուղում ապրել, սակայն Հակոբը գյուղում ապրել չի ցանկանում. նա սիրում է քաղաքի աշխույժ կյանքը: Վարպետ Հակոբի կինը՝ Կարինեն, ամբողջ օրը զբաղվում է տնային գործերով և երեխաների դաստիարակությամբ: Տղան՝ Արմենը, արդեն մեծ է: Ցանկանում է աշխատել և ամուսնանալ: Նա սիրում է իրենց հարևանի դստերը՝ Արմինեին: Վարպետ Հակոբը ցանկանում է որդուն սովորեցնել իր մասնագիտությունը, սակայն Արմենը հոր մասնագիտությունը չի սիրում:

10. Փորձենք զրուցել:

Ստամբուլ - Անկարա զնացքը:

- İstanbul - Ankara arası kaç kilometredir?
- 598 kilometre.
- İstanbul - Ankara arası kaç saat?
- Yedi saat.
- Ankara'dan İstanbul'a ilk tren saat kaçta hareket ediyor?
- Sabahleyin saat 8.15'te.
- İstanbul - Ankara treninde rötör var mı?
- Hayır, yok.
- Tren biletlerinde öğrenciler için indirim var mı?
- Evet, % 50 (yüzde elli) indirim var.
- Başka kimlere indirim var?
- Çocuklara, askerlere de % 50 indirim var.
- Gidiş - dönüş biletlerinde de indirim var mı?
- Evet, % 10 indirim var.
- Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederiz.
- Bir şey değil, görevimiz.

Atasözleri

Herkes evinde ağadır.
Avcı avında, yolcu yolunda gerek.
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
Hasta ol benim için, öleyim senin için.
Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle.
Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Ne acıdır - ցավալի է
2. O necidir? - Ի՞նչ մասնագիտություն ունի նա:
3. Çok defa - հաճախ, շատ անգամ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - SEKİZİNCİ DERS

§ 42 Ապառնի ժամանակ - Gelecek Zaman

Թուրքերենում բայի սահմանական եղանակի ապառնի ժամանակը կազմվում է ապառնի դերբային ստորոգման ածանցների կցմամբ: Ապառնի դերբայը կազմվում է բայահիմքի և *acak, ecek* ածանցների միջոցով: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա բայահիմքի և դերբայի ածանցի միջև ի հայտ է գալիս *- y -* հնչյունը (*yacak, yecek*): Այս դեպքում բայահիմքի *- a - և - e -* լայն ձայնավորները համապատասխանաբար կարող են հնչյունափոխվել *- ı - և - i -* նեղ ձայնավորների:

Օր.	<i>kalmak - մնալ</i>	<i>kalacak - մնալու</i>
	<i>durmak - կանգնել</i>	<i>duracak - կանգնելու</i>
	<i>gelmek - գալ</i>	<i>gelecek - գալու</i>
	<i>başlamak - սկսել</i>	<i>başlayacak կամ başlayacak - սկսելու</i>
	<i>beklemek - սպասել</i>	<i>bekleyecek կամ bekliyecek - սպասելու</i>
	<i>gülmek - ծիծաղել</i>	<i>gülecek - ծիծաղելու</i>

Ապառնի դերբայի ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքի, *- ma, me -* ժխտման ածանցի, *- y -* հնչյունի և *acak, ecek* դերբայական ածանցի միջոցով: Այս դեպքում էլ *- ma, me -* ժխտման ածանցի *- a, e -* լայն ձայնավորները կարող են հնչյունափոխվել համապատասխանաբար *- ı, i -* նեղ ձայնավորների (*mı, mi*):

Օր.	<i>çalışmak - աշխատել</i>	<i>çalışmayacak կամ çalışmıyacak</i>
	<i>gezmek - զբոսնել</i>	<i>gezmeyecek կամ gezmiyecek</i>

Ստորոգման ածանցները, որոնք միանում են ապառնի ժամանակի դերբային, ունենում են հնչյունական երկու տարբերակ.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- im, im	- ız, ız
Երկրորդ	- sın, sın	- sınız, sizin
Երրորդ	- tir, tir	- tırlar, tırlar

Խոնարհման ժամանակ եզակի և հոգնակի թվի առաջին դեմքում ածանցի *- k -* խուլ բաղաձայնը, հայտնվելով երկու ձայնավորների միջև, հնչյունափոխվում է *- ğ -* ի: Ստորոգման ածանցները շեշտ չեն կրում: Հոգնակի թվի երրորդ դեմքում շեշտը դրվում է թե՛ դերբայի և թե՛ *- lar, ler -* հոգնակերտ ածանցի վրա: Խոսակցական լեզվում երրորդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման ածանցը կարող է չկիրառվել:

Ապառնի ժամանակը ցույց է տալիս գործողություն, որը տեղի է ունենալու խոսակցության պահից հետո՝ ապագայում: Այս ժամանակաձևը կարող է արտահայտել հրաման, կարգադրություն: *olmak* բայի կիրառության դեպքում ապառնի ժամանակը կարող է արտահայտել ենթադրություն:

Օր.	(Ben) <i>kalacağım. - (Ես) մնալու եմ:</i>	(Biz) <i>kalacağız. - (Մենք) մնալու ենք:</i>
	(Sen) <i>kalacaksın. - (Դու) մնալու ես:</i>	(Siz) <i>kalacaksınız. - (Դուք) մնալու եք:</i>
	(O) <i>kalacak (tır). - (Նա) մնալու է:</i>	(Onlar) <i>kalacak(lar)(tırlar). - (Նրանք) մնալու են:</i>
	(Ben) <i>geleceğim. - (Ես) գալու եմ:</i>	(Biz) <i>bekleyeceğiz. - (Մենք) սպասելու ենք:</i>
	(Sen) <i>yazacaksın. - (Դու) գրելու ես:</i>	(Siz) <i>güleceksiniz. - (Դուք) ծիծաղելու եք:</i>

(O) başlayacak. - (Նա) սկսելու է: (Onlar) okuyacak(lar). - (Նրանք) կարդալու են:

Buraya bir kadın geliyor, annen olacak. - Այստեղ մի կին է գալիս. կարծես մայրդ է:
Arkadaşım işlerini çok çabuk bitirecek ve köye gidecek, çünkü annesi hastadır. -
Ընկերս շատ շտապ ավարտելու է իր գործերը և մեկնելու է գյուղ,
որովհետև մայրը հիվանդ է:

Ապառնի ժամանակի ժխտական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի ժխտական ձևին ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտը դրվում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա: Ժխտման վերջածանցի - a և e - լայն ձայնավորները կարող են հնչյունափոխվել համապատասխանաբար - i և i - նեղ ձայնավորների:

Օր. (Ben) a'lmayacağım (a'lmıyacağım). - (Ես) չեմ վերցնելու:
(Sen) a'lmayacaksın (a'lmıyacaksın). - (Դու) չես վերցնելու:
(O) a'lmayacak (a'lmıyacak). - (Նա) չի վերցնելու:

(Biz) bekle'meyeceğiz (bekle'miyeceğiz). - (Մենք) չենք սպասելու:
(Siz) bekle'meyeceksiniz (bekle'miyeceksiniz). - (Դուք) չեք սպասելու:
(Onlar) bekle'meyecek(ler) (bekle'miyecekler). - (Նրանք) չեն սպասելու:

Հարցական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի, հարցական - mı, mi - մասնիկների և ստորոգման ածանցների միջոցով: Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա:

Օր. (Ben) okuyacak mıyım? - (Ես) կարդալո՞ւ եմ:
(Sen) gelecek misin? - (Դու) գալո՞ւ ես:
(O) çıkacak mı? - (Նա) դուրս գալո՞ւ է:

(Biz) okuyacak mıyız? - (Մենք) կարդալո՞ւ ենք:
(Siz) gelecek misiniz? - (Դուք) գալո՞ւ եք:
(Onlar) çıkacak(lar) mı? - (Նրանք) դուրս գալո՞ւ են:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի ժխտական ձևի, - mı, mi - հարցական մասնիկների և նրանց կցվող ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) çıkmayacak mıyım? - (Ես) դուրս չե՞մ գալու:
(Sen) çıkmayacak mısın? - (Դու) դուրս չե՞ս գալու:
(O) çıkmayacak mı? - (Նա) դուրս չի՞ գալու:

(Biz) çıkmayacak mıyız? - (Մենք) դուրս չե՞նք գալու:
(Siz) çıkmayacak mısınız? - (Դուք) դուրս չե՞ք գալու:
(Onlar) çıkmayacak(lar) mı? - (Նրանք) դուրս չե՞ն գալու:

acak (ecek) ածանցով կազմվող ապառնի ժամանակի դերբայը որպես որոշիչ նախորդում է գոյական անուն որոշյալին: Այն ցույց է տալիս հատկանիշ, որի ի հայտ գալը դիտվում է որպես անհրաժեշտություն, պարտավորություն, անխուսափելի իրավիճակ:

Օր. Şu an gidecek yerim yok. - Այս պահին գնալու տեղ չունեմ:
Gelecek ay Ermenistan'a gideceğiz. - Գալիք ամիս Հայաստան ենք գնալու:
Yeni kitapları okuyacak adam yok. - Նոր գրքերը կարդացող (կարդալու համար) մարդ չկա:

§ 44 *dik* - ով բայանունը

Dik (*tik*) - մասնիկը, որը, ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և բաղաձայնների առնմանությանը, ունի հնչյունական ութ տարբերակ (*dik, dik, duk, dük, - tik, tik, tuk, tük*), կցվելով բայահիմքին, կազմում է բայանուն, որը պահպանում է ժամանակային իմաստը: Դրվելով բացառական հոլովով և *sonra* հետադրության հետ՝ *dik* - ով բայանունը, պահպանելով բայի բոլոր հատկանիշները, դառնում է ժամանակի պարագա:

- Օր. *Kardeşim sinemaya gittikten sonra (ben) kitap okumaya oturdum.*
Այն բանից հետո, երբ եղբայրս գնաց կինո (եղբորս՝ կինո գնալուց հետո), ես նստեցի գիրք կարդալու:
Okul müdürü geldikten sonra toplantı başladı.
Այն բանից հետո, երբ դպրոցի տնօրենը եկավ, ժողովն սկսվեց:

Բացառական հոլովի և *sonra* հետադրության միջև կարող է դրվել արտահայտություն, որը մատնացույց է անում ժամանակահատվածը և առանձնացնում է առաջին գործողությունը երկրորդից:

- Օր. *Toplantı, okul müdürü geldikten beş dakika sonra başladı.*
Ժողովը սկսվեց դպրոցի տնօրենի գալուց հինգ րոպե հետո:

§ 45 Մակբայներ - *Belirteç / Zarf*

Իբրև առանձին խոսքի մաս՝ մակբայը թուրքերենում լայն տարածում չի ստացել: Մեծ չէ նաև այլ լեզուներից փոխառյալ մակբայների թիվը: Թուրքերենում մակբայների ձևաբանական հատկանիշները խիստ տարբեր են և ցրված: Ներկայումս մի շարք ածանցների միջոցով կազմվում են որոշ ժամանակի մակբայներ:

Օր.	<i>kış</i> - ձմեռ	<i>kışın</i> - ձմռանը
	<i>yaz</i> - ամառ	<i>yazın</i> - ամռանը
	<i>güz</i> - աշուն	<i>güzün</i> - աշնանը

Akşam, sabah, gece գոյական անունները, ստանալով հոգնակերտ ածանց և երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանցներ, կազմում են մակբայական ձևեր:

- Օր. *akşamları* - երեկոները
sabahları - առավոտները
geceleeri - գիշերները

Անունները, ստանալով հոլովական ածանցներ և նախադասության մեջ կատարելով պարագայի շարահյուսական դեր, կարող են անցնել մակբայների խումբը կամ գտնվել նման անցման գործընթացում:

- Օր. *çok* - փոքան (վաղուց)
bir - *birden* (միանգամից)
yakın - *yakınlarda* (մոտակայքում)
yeni - *yeniden* (նորից, կրկին, վերստին, էլի)
eski - *eskiden* (հնուց [ի վեր], վաղուց, նախկինում)

ca, ce (ça, çe) ածանցները, կցվելով անունների, կարող են կազմել մակբայներ:

- Օր. kahraman - kahramanca - (հերոսաբար)
hain - haince - (նենգորեն, դավաճանաբար)
kardeş - kardeşçe - (եղբայրաբար)

Մակբայը՝ որպես նախադասության պարագայական անդամ, բնութագրում է գործողությունը կամ վիճակը տարածական, ժամանակային, քանակական ու որակական հարաբերություններում: Մակբայը՝ իբրև պարագա դրվում է նախադասության սկզբում կամ անմիջապես բայից առաջ:

- Օր. Şimdi dershanede kimse yoktur. - Այժմ դասարանում ոչ ոք չկա:
Çocuklar çoktan döndüler. - Երեխաները վաղուց են վերադարձել:
Aşağıda sizi bir adam bekliyor. - Ներքևում ձեզ մի մարդ է սպասում:
Biz yarın kütüphaneye gideceğiz. - Մենք վաղը գնալու ենք գրադարան:
Burada beş, altı çocuk oynuyor. - Այստեղ հինգ - վեց երեխա է խաղում:
Hasan fikrini açıkça anlattı. - Հասանն իր միտքը հստակ (բացեփբաց) բացատրեց:
Dün biz çok çalıştık ve çok yorulduk. - Երեկ մենք շատ աշխատեցինք և շատ հոգնեցինք:
Hamza, yemeğini çok lezzetli pişirdi. - Համզան իր կերակուրը շատ համեղ պատրաստեց:

Ածական անունները բայից առաջ կատարում են պարագայի շարահյուսական դեր՝ որակական առումով բնութագրելով գործողությունը (կիրառվում են մակբայաբար):

- Օր. Kerime, güzel konuşuyor. - Քերիմեն լավ է խոսում:
Tramvay hızlı gidiyor. - Տրամվայն արագ է ընթանում:

§ 46 Նպատակի պարագա

Նպատակի պարագան շատ հաճախ (հատկապես խոսակցական լեզվում) արտահայտվում է - mak, mek - ով գործողության անվան (ինֆինիտիվի) տրական հոլովաձևով: Տվյալ դեպքում գործողության անվան - k - խուլ բաղաձայնը, հայտնվելով երկու ձայնավորների միջև, հնչյունափոխվում է - ğ - ի: Շեշտն ընկնում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.

Semih, ekmek almağa gitti. - Սեմիհը գնաց՝ հաց գնելու:

Talebeler konferansı dinlemeğe geldiler. - Ուսանողները եկան՝ գիտաժողովը (զեկուցումը) լսելու:

Նպատակի պարագան թուրքերենում արտահայտվում է նաև գործողության անվան և için հետադրության միջոցով:

Օր.

Ahmet, annesini görmek için mağazaya gitti. - Ահմեդը մորը տեսնելու համար գնաց խանութ:

Ben buraya boş durmak için gelmedim. - Ես այստեղ պարապ կանգնելու համար չեմ եկել:

§ 47 Բառակազմական վերջածանցներ

Sız, siz, suz, süz մասնիկները, կցվելով գոյական անուններին, կազմում են ժխտական իմաստ արտահայտող ածականներ:

Օր.

iş - գործ	işsiz - անգործ, գործազուրկ
cam - ապակի	camsız - առանց ապակի
camsız pencere - առանց ապակու պատուհան	

Cı (ci, cu, cü) մասնիկները, կցվելով գոյական անվանը, ցույց են տալիս գործող անձ, որը տիրապետում է ինչ-որ մասնագիտության կամ օժտված է որոշակի հատկանիշներով: Խուլ բաղաձայնով վերջացող գոյականից հետո - cı - մասնիկի - c - հնչյունը փոխվում է - ç - ի (çı):

- cı - մասնիկը, կցվելով որոշ գոյականների, կազմում է նաև ածականներ:

demir - երկաթ	demirci - դարբին
yalan - սուտ	yalancı - ստախոս
kayıt - նավակ, մակույկ	kayıtçı - նավակավար, մակույկավար
bilet - տոմս	biletçi - տոմսավաճառ
tarak - սանր	tarakçı - սանր պատրաստող (վաճառող)
dolap - պահարան	dolapçı - պահարան պատրաստող (վաճառող)

Ծանոթագրություն. Այսպիսի ծագում ունեն Դեմիրձյան, Դոլափյան, Արաբաջյան, Բարդաքչյան, Թարախչյան, Ղազանչյան, Չիբուխչյան, Բոյաջյան, Սեմերջյան, Էքմեքչյան, Չորեքչյան և հայկական այլ ազգանուններ:

- ki, kü - մասնիկները կազմում են ածականներ՝ արտահայտելով ժամանակային իմաստ:

sabah - առավոտ	sabahki - առավոտվա
dün - երեկ	dünkü - երեկվա
sonra - հետո	sonraki - հետագայի

- intı (inti) - մասնիկները կազմում են բայածանցյալ գոյականներ:

Gezinti - զբոսանք	Çıkıntı - ելուստ
-------------------	------------------

§ 48 Ki - ստորադասական շաղկապը - Bağlaç

Խոսակցական թուրքերենում - ki - շաղկապը կիրառվում է շատ հաճախ: Այդ շաղկապի միջոցով զխտվոր նախադասությանը կապակցվում է ստորադասական նախադասությունը: - ki - շաղկապը համապատասխանում է հայերենի - որ - շաղկապին:

Օր.

Ben biliyorum ki onun kardeşi hastadır. - Ես գիտեմ, որ նրա եղբայրը հիվանդ է:
Ne yapalım ki benim başka arkadaşım yok. - Ի՞նչ անենք, որ ես ուրիշ ընկեր չունեմ:
O henüz bir şey demedi ki itiraz edelim. - Նա դեռ ոչինչ չի ասել, որ մենք առարկենք:
Ahababınız çocuk değil ki basit şeyleri anlamasın. -
Ձեր բարեկամը երեխա չէ, որ հասարակ բաները չհասկանա:

§ 49 Բառերի շարահասությունը նախադասության մեջ

Թուրքերեն նախադասության մեջ սովորաբար ենթական դրվում է սկզբում, իսկ ստորոգյալը՝ վերջում: Խնդիրը դրվում է ստորոգյալից առաջ: Բացառական հոլովով դրված խնդիրը նախորդում է տրական հոլովով դրված խնդրին: Ուղիղ խնդիրը հաջորդում է անուղղակի խնդրին: Ժամանակի պարագան և տեղի պարագան դրվում են նախադասության սկզբում՝ ենթակայից առաջ կամ անմիջապես նրանից հետո: Բառերի սովորական կայուն շարահասությունը խախտվում է, եթե տրամաբանական շեշտը, ընկնելով նախադասության որևէ անդամի վրա, անհրաժեշտություն է առաջացնում այն դնելու ստորոգյալից առաջ: Գոյականական անդամի լրացումները նախորդում են գոյականին: Ենթակայի լրացումները դրվում են ենթակայից առաջ, խնդրի լրացումները՝ խնդրից առաջ: Bir թվական անունն ածական անուն որոշյալից առաջ կարող է լինել քանակի ցուցիչ կամ անորոշության ցուցիչ:

Օր. Bir küçük çocuk buraya geliyor. - Մի փոքրիկ երեխա այստեղ է գալիս:

Մակբայները և ածականները՝ որպես նախադասության պարագայական անդամներ, դրվում են ստորոգյալից առաջ:

Օր. Bu sabah geç uyandım. - Այս առավոտ ուշ արթնացա:
Kardeşim Ermenice'yi güzel konuşuyor. - Եղբայրս հայերեն լավ է խոսում:
Ben mektubuna hemen cevap verdim. - Ես քո նամակին իսկույն պատասխանեցի:

Թուրքերեն նախադասության մեջ բառերի ավանդական շարահասությունը կարող է փոխվել, և նախադասության անդամները կարող են դասավորվել այլ հերթականությամբ՝ կախված տրամաբանական շեշտից: Նախադասության այն անդամը, որի վրա դրվում է շեշտը, նախորդում է ստորոգյալին:

Օր. Aram, dün sinemaya otomobile geldi. - Արամը երեկ կինոթատրոն ավտոմեքենայով եկավ:
Aram, dün otomobile sinemaya geldi. - Արամը երեկ ավտոմեքենայով կինոթատրոն եկավ:
Aram, otomobile sinemaya dün geldi. - Արամն ավտոմեքենայով կինոթատրոն երեկ եկավ:
Dün otomobile sinemaya Aram geldi. - Երեկ ավտոմեքենայով կինոթատրոն Արամը եկավ:

Նախադասության մեջ ստորոգյալի տեղը սովորաբար կայուն է: Սակայն առավել մեծ արտահայտչականության նպատակով ստորոգյալը կարող է դրվել ենթակայից կամ խնդիր լրացումից առաջ:

Օր. Sen işittin mi bu sözleri? - Դու լսեցի՞ր այս խոսքերը:
Ergün telefon etti ona. - Էրգյունը զանգահարեց նրան:

Որոշիչ և որոշյալի շարահասությունը նախադասության մեջ հիմնականում փոփոխության չի ենթարկվում, սակայն բացառություն կարող է կազմել բանաստեղծական խոսքը:

Օր. Fakat nabızları biçarenin nasıl vuruyor (Tevfik Fikret).
Սակայն ինչպես են խփում խեղճի (անձարի) զարկերակները:

Թուրքերենում հաճախ նախադասության մեջ հանդիպում է բառերի շարահասության ընդունված կարգի խախտում, որը հիմնականում կապված է տրամաբանական շեշտի հետ: Շրջուն շարահասություն կիրառվում է նաև բանավոր խոսքում, երբ շեշտակիր բառը ստորոգյալի հետ դրվում է նախադասության սկզբում, իսկ շեշտ չկրող բառն անցնում է հետ:

- Օր. Nasıl yazalım ona? - Նրան ինչպե՞ս գրենք:
 Adı nedir o profesörün? - Այն պրոֆեսորի անունն ի՞նչ է:
 Nerede oturuyor bu memur? - Որտե՞ղ է նստում այս պաշտոնյան:

Բառարան - Sözlük

acıkmak - սովածանալ, քաղցել	hazır - պատրաստ
aç - քաղցած, սոված	hız - արագություն
altın - ոսկի	hızlı - արագ
anlamak - հասկանալ	hokey - հոկեյ
arzu - ցանկություն	ikram etmek - հյուրասիրել
aşığı - ներքև	ilâç (-cı) - դեղ
ayakkabı (-yı) - կոշիկ	inek (-ği) - կով
bakır - պղինձ	istirahat etmek - հանգստանալ
bakkal - նպարավաճառ	kabahat (-ti) - մեղք, հանցանք
bal - մեղր	kabul etmek - ընդունել
banka - բանկ	kaçmak - փախչել
bardak (-ği) - բաժակ	kahraman - հերոս
bayram - տոն	kahve - սուրճ
belkemiği (-ni) - ողնաշար	kayak (-ği) (ski) - դահուկ
biçare - անձար, խեղճ, դժբախտ (մարդ)	kemik (-ği) - ոսկոր
bisiklet (-ti) - հեծանիկ	kılıç (-cı) - թուր
boyunbağı (-nı) - վզկապ, փողկապ	konuk (-ğu) (misafir) - հյուր
börek (-ği) - կարկանդակ	kuş - թռչուն
Bükreş - Բուխարեստ	lezzetli - համեղ
camı (-ii, -si) - մզկիթ	Londra - Լոնդոն
can - հոգի, կյանք, սիրտ	maç (-çı) - մրցախաղ
coğrafya - աշխարհագրություն	mobilya - կահույք
çare - ճար	mutlaka - անպայման
çay - 1. թեյ 2. գետ (փոքր)	mühendis - ինժեներ, ճարտարագետ
çıkıntı - ելուստ	mümkün - հնարավոր
çilek (-ği) - ելակ	nabız (-bızı) - զարկերակ
çoktan - վաղուց	nevi - տեսակ
dana - հորթ	olanak (-ği) - հնարավորություն
dekan - դեկան	orta - 1. կենտրոն, մեջտեղ 2. միջին
dekanlık (-ği) - դեկանատ	önceki - նախորդ
deniz - ծով	öneri - առաջարկ
diken - փուշ	özellekle (bilhassa) - հատկապես
duymak - 1. լսել 2. զգալ	özür - ներողություն
elbise - հագուստ	özür dilemek - ներողություն խնդրել
eşek (-ği) - ավանակ	paha - գին, արժեք
futbol - ֆուտբոլ	pişirmek - պատրաստել, եփել
genellikle - ընդհանրապես	piyes - պիես
gümüş - արծաթ	plan - ծրագիր
hain - դավաճան	rast gelmek - հանդիպել
halazade - հորաքրոջ որդի	razı - համաձայն
hayvan - կենդանի	razı olmak - համաձայն լինել

sahne - բեմ
 sahnelemek - բեմադրել
 sahnelenmek - բեմադրվել
 satın almak - գնել
 satmak - վաճառել
 satranç (-cı) - շախմատ
 seyretmek - դիտել
 sofra - ճաշասեղան
 sofra başına geçmek - սեղան նստել
 sofra kurmak - սեղան գցել
 stadyum - մարզադաշտ
 süt (-tü) - կաթ
 şapka - գլխարկ
 şaşmak - զարմանալ, ապշել
 şişe - շիշ (ապակե տարա)
 tabak (-ği) - ափսե
 taş - քար
 telefon etmek - զանգահարել

televizyon - հեռուստատեսություն
 traktör - տրակտոր
 tutmak - պահել, բռնել
 uyku - քուն
 uykusuz - անքուն
 üstat (-dı) - վարպետ, մաեստրո
 üvey (-i, -si) - խորթ
 üvey ana - խորթ մայր
 vişne - բալ
 vurmak - խփել, հարվածել
 yastık (-ğı) - բարձ
 yavaş - կանաց, դանդաղ
 yönetmek - ղեկավարել
 yukarı - 1. վերև(ը) 2. վերին, վերևի
 zafer - հաղթանակ
 zarar - վնաս
 zarf - 1. պատյան 2. ծրար
 zeytin - ձիթապտուղ
 ziraat (-ti) - գյուղատնտեսություն

Վարժություններ - Ալիստրմար

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Önceki gün cumaydı. Akşam saat yedide halaoğlu bize geldi.

- Biz, öbür gün ava gideceğiz, - dedi. Bizimle gelmek istiyor musun? Seni özellikle davet etmek istiyorum.

Ben genellikle av meraklısı değilim, fakat bu sefer merak ettim.

- Ne avlayacaksınız?

- Şimdi kuş ve hayvan avı yasak, onun için biz de balık avlayacağız. Sen de gel. Vallahi, bu davetim son davet, sonra söylemedin deme.

- Peki, kabulüm.

Pazar günü erkenden uyandım. Yatağımı topladım, kahvaltı ettim ve giyindim. Saat yediyi yirmi beş geçe evden çıktım. Otobüsle halamın oğluna gittim. Abovyan caddesinde otobüsten indim. Halamla oğlu beş katlı taş bir binanın, üç odalı bir dairesinde oturuyorlar. Halaoğlumun küçük, fakat aydınlık bir odası var. Bu odada mobilya olarak bir dolap, bir televizyon, küçük bir masa ve bir de demir karyola var. Masa odanın ortasında duruyor. Yemek masası ve diğer eşyalar ise öteki (diğer) odadalar.

- Ne o? Hâlâ yatakta mısın? - dedim.

- Aksi gibi hastalandım, - dedi.

- Geçmiş olsun, - dedim, - demek ki bu iş bugün olmayacak. Doğrusu ben de pek o kadar hazır değilim. Bak, kıyafetim bile bir balıkçıya göre değil.

- Öyle şey yok. Önümüzdeki cumartesi günü mutlaka balığa gideceğiz. Vazgeçmek yok.

Böylece, o günkü planımız suya düştü. Halam bana bir bardak çay ikram etti. Üçümüz biraz daha sohbet ettik, sonra da kalktım ve gittim. Daha sabahın erken saatiydi. Kol saatime baktım, sekize on vardı. Yavaş yavaş yürüdüm. Daha sonra bir arkadaşım rastladım. Birlikte parka gittik. Arkadaşım iyi bir sporcudur. Ben de sporu çok seviyorum. Arkadaşımınla bütün parkı baştan başa dolaştık.

Nihayet acıktık ve lokantaya gittik, iyi bir öğle yemeği yedik. Arkadaşımı evime davet ettim. Burada üç parti satranç oynadık, sonra arkadaşım gitti. Ben de baktım ki televizyonda iyi bir film oynuyor, açtım televizyonumu, filmi seyrettim. Sonra televizyonu kapattım. Tiyatroda “Namus” piyesi sahneleniyor. Aksi gibi biletim de yok. Üstelik bilet de bulunmuyor. Baktım çare yok, yeni spor sarayına gittim. Spor sarayı evime çok yakın. Bir futbol maçı seyrettim. Dokuzu çeyrek geçe evime döndüm. Bir buçuk saat Türkçe çalıştım.

2. Հետևյալ բառերը գրել գոյականների կապակցման առաջին ձևով:

Öğretmen - palto. _____

Sınıf - pencere. _____

Okul - kapı. _____

Öğrenci - bisiklet. _____

Annemiz - elbise. _____

Yusuf - baba. _____

3. Հետևյալ բառերը գրել գոյականների կապակցման երկրորդ ձևով:

Çilek - reçel. _____

Ortaokul - öğretmen. _____

Üniversite - öğrenci. _____

Yazı - makina. _____

Çiftlik - bal. _____

Bükreş - uçak. _____

Yatak - oda. _____

Londra - yolcu. _____

4. Նախադասությունները գրել ապառնի ժամանակով:

Tamay çay hazırlıyor. _____

Deniz süpermarkete gidiyor. _____

Aram tıraş oluyor. _____

Aram duş alıyor. _____

Arsen paketi açıyor. _____

Tevan eve geliyor. _____

Aram odada uyuyor. _____

Aram mektup yazıyor. _____

5. Կազմել նախադասություն ապառնի ժամանակով՝ գործածելով հետևյալ բառերը:

Aram - Bükreş - gelmek. _____

Aram - yarın - Bükreş - gelmek. _____

Aram - sabah - yarın - Bükreş - gelmek. _____

Aram - sabah - yarın - tren - Bükreş - gelmek. _____

Biz - Ermenice - öğrenmek. _____

Biz - Ermenice - Yerevan - öğrenmek. _____

6. Հետևյալ բայերը խոնարհել ներկա շարունակական, անցյալ կատարյալ և ապառնի ժամանակների հաստատական, ժխտական, հարցական և հարցական - ժխտական ձևերով:

Oynamak _____

Söylemek _____

Yardım etmek _____

Bulmak _____

Kaçmak _____

Doğmak _____

Yönetmek _____

Anlamak _____

Konuşmak _____

Bilmek _____

7. Վերլուծել և թարգմանել նախադասությունները:

Az ötede taş bir bina gördük. Baş mühendis nerede? Demir kapıyı çaldım, kimse açmadı. Demirci Suren 1946 yılında doğdu. Halaoğlu, Sundukyan tiyatrosu müdürünün oğlunun can dostudur. Büyük opera binasına yakın oturuyoruz. Erivan'ın en büyük ve güzel parkı “Hağtanak” (Zafer) parkıdır. Hasta annesine bir kadın doktor bakıyor. Odanın ortasında büyük bir tahta masa var. Çevirmen Altun'dan çok ilginç bir mektup aldım. Bu çocuk senin mi? Hayır, kızkardeşimin oğludur. O ağanın kaç baş hayvanı var? Bu sporu hiç sevmiyor musunuz? Lütfen bize birkaç şarap bardağı gösteriniz. Çocuklar biraz dinlendikten sonra yolumuza devam ettik. Gazeteyi gözden geçirdikten sonra kahvaltı etmeğe başladım. Biz dershaneye girdikten beş dakika sonra zil çaldı. Sınavlar bittikten sonra Gümrü kentine gidecek. Derse iki saat kadar çalıştıktan sonra sokağa çıktık. Ablam tiyatrodan döndükten bir saat sonra yatağa girdi. Ağabeyim geldikten çeyrek saat sonra ben yatağa girdim. Dersleriniz bittikten sonra lokantaya mı gidiyorsun? Maro dayısının evinden üniversiteye gidecek.

8. Թարգմանել թուրքերեն:

Իմ քույրիկի փոքրիկ ոսկյա ժամացույցը: Սենյակի փայտե մեծ դուռը: Եղբորս ընկերոջ մորաքույրը: Երևանի ժամացույցի գործարանի բանվոր: Երկաթուղի: Այշեյի քույրիկը: Իմ բարեկամը երկու ժամ առաջ գնաց հացի գործարան: Առաջին կուրսի ուսանողներն այստեղ են: Այստեղ Անկարայի Միջին Արևելքի տեխնիկական համալսարանի ռեկտորի աշխատասենյակն է: Մեր դասախոսն ասում է. «Ես ձեզանից գոհ եմ»: Այս տեսակի մեքենաներ մեր գործարանը չի արտադրում: Խնդրում եմ՝ մեզ համար մի քանի գավաթ թեյ բերեք:

* * *

Անդաստիարակ երիտասարդ, առանց գլխարկի կին, մնալ առանց ջրի, դուրս գալ առանց վերարկուի, անվտանգ մարդ, անկոչ հյուր, առանց կահույքի սենյակ, այսօրվա թերթ, նախորդ օրվա խաղը, առանց ապակու լուսամուտ, անգործ, անհարմար այթոռ, ապրել առանց հացի, անսխալ պատասխան, անընդհատ աշխատել:

* * *

Երեկ հանգստյան օր էր: Ես արթնացա ուրիշ տասը պակաս: Թարմ թերթերը նայելուց հետո ես նախաճաշեցի և որդուս հետ դուրս եկա փողոց: Որդիս տասներկու տարեկան է: Նա սովորում է վեցերորդ դասարանում: Հինգ օր առաջ սկսվեց ամառային արձակուրդը: Որդիս

ամեն օր գնում է ֆուտբոլ խաղալու: Մարգարաշտը շատ մոտ է մեր տանը: Բայց այդ օրը մենք նստեցինք ավտոբուս և գնացինք զբոսայգի: Եղանակը շատ լավն էր: Այգում ես հանդիպեցի մեր թարգմանիչներից մեկին: Նա իմ լավ բարեկամն է: Երեքից քսան պակաս մենք դուրս եկանք այգուց և ոտքով գնացինք տուն: Ուղիղ մեկ ժամ հետո մենք հասանք այնտեղ: Ճաշից առաջ մենք որդուս հետ մի քանի պարտիա շախմատ խաղացինք: Որդիս հետագայում կհառնա լավ շախմատիստ: Նա հիմա էլ ինձնից լավ է շախմատ խաղում: Նա Երևանի պետական համալսարանի չորրորդ կուրսի ուսանողուհի է: Հինգ օր հետո նա կհանձնի առաջին քննությունը: Նա նվագում է դաշնամուր: Ցավոք, ես չեմ նվագում դաշնամուր: Ժամը յոթին հայրս մեզ հրավիրեց ընթրիքի: Սակայն մենք չգնացինք, քանի որ շատ հոգնած էինք:

9. Փորձենք զրուցել:

9.1. Նախաճաշ ժամանումից հետո:

- Kahvaltı yapacaksın değil mi?
- Hayır, yapmayacağım. Aç değilim. Çok yorgun ve uykusuzum. Şimdi hemen uyuyacağım.
- Çay hazır. Bir duş al. Yorgunluğun çıksın. Kahvaltıda bir şeyler ye, sonra da uyu.
- Kahvaltıda neler var?
- Sen ne istiyorsun? Ben şimdi bakkala gideceğim. Yumurta, bal, zeytin alacağım.
- Şu paketi açın. İçinde börek ve reçel var. Annem koydu.
- Hem de vişne ve çilek reçeli var.
- Börekler de çok güzel.
- Annem güzel börek yapar.
- Haydi, sen duş al.
- Acele etmeyin, duş alacağım.
- Ama kahvaltı hazır, bizi bekletme.
- Armen bakkala gidecek. Bal, yumurta, zeytin alacak.
- Tamam, ben bakkala gidiyorum. Sen de duş al, tıraş ol.
- Ben beş dakikada hazır olacağım.
- Ben de kahvaltı sofrasını hazırlayacağım.
- Bir tabağa vişne reçeli koy.
- Olur. Kahvaltıda süt mü, çay mı içeceksin?
- Siz ne içeceksiniz?
- Biz çay içeceğiz.
- Ben de çay içeceğim. Yorgunluğa iyi gelir.
- İyi bir kahvaltı yorgunluğun en iyi ilâcıdır.
- Bu sözün doğru. Haydi sen kahvaltıyı hazırla. Ben de hemen geleceğim. Bir dakika. Sormayı unuttum. Mektup kâğıdı ve zarf var mı?
- Var, kime yazacaksın?
- Maro'ya yazacağım. Söz verdim.

9.2. Խանութում:

- Buyurun efendim.
- Beyaz peynir var mı?
- Var. Ne kadar istiyorsunuz?
- Kilosu kaç lira?
- Kilosu 22 lira.
- Lütfen yarım kilo beyaz peynir.
- Başka arzunuz?
- Bir yumurta kaç lira?
- Bir yumurta 50 kuruş.
- Lütfen beş yumurta.
- Evet, başka arzunuz?

- Bir şişe bal, üç yüz gram zeytin.
- Bir şişe bal 12 lira. Zeytin kilosu 10 lira. 300 gramı 3 lira.
- Hepsi toplam ne kadar yapıyor?
- 11 lira peynir, 2.5 lira yumurta, 12 lira bal, 3 lira da zeytin, hepsi toplam 28.5 lira yapıyor.
- Teşekkür ederim. Hayırlı işler.
- Biz de teşekkür ederiz. İyi günler.

Atasözleri

Dikensiz gül olmaz.
 Çoğu gitti, azı kaldı.
 Para ile değil, sıra ile.
 Kusursuz güzel olmaz.
 Hem suçlu, hem güçlü.
 Yemek emeksiz olmaz.
 Yükte hafif pahada ağır.
 Bir yastığa baş koymak.
 Özürü kabahatinden büyük.
 Dinsizin hakkında imansız gelir.
 Oynaşına inanan avrat, ersiz kalır.
 Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Halk namına - ժողովրդի անունից
2. Geçmiş olsun - անցած լինի, ցավում եմ
3. Öbür gün - վաղը չէ, մյուս օրը
4. Ne o ? - ի՞նչ է սա, ի՞նչ է պատահել
5. Zaman zaman - երբեմն - երբեմն, ժամանակ առ ժամանակ
6. Baştan başa - սկզբից մինչև վերջ, ծայրից ծայր
7. Hayırlı işler - գործերին հաջողություն
8. Suyu düşmek - ջուրն ընկնել, ձախողվել

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - DOKUZUNCU DERS

§ 50 Ընդարձակ ներկա ժամանակ - Geniş Zaman

Սահմանական եղանակի ընդարձակ ներկա ժամանակը կազմվում է համապատասխան դերբային ստորոգման ածանցի կցման միջոցով:

Ընդարձակ ներկա դերբայը կազմվում է.

ա) ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքին - r - ածանցի կցմամբ (başlamak - başlar),

բ) բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքերին - ır, ir, ur, ür - ածանցների կցմամբ (sevinmek - sevinir),

գ) բաղաձայն հնչյունով վերջացող միավանկ բայահիմքերին - ar, er - ածանցների կցմամբ (yazmak - yazar),

դ) բաղաձայն հնչյունով վերջացող հետևյալ 16 միավանկ բայահիմքերին - ır, ir, ur, ür - ածանցների կցմամբ:

almak - alır	görmek - görür	sanmak - sanır
bilmek - bilir	kalmak - kalır	varmak - varır
bulmak - bulur	konmak - konur	vermek - verir
denmek - denir	olmak - olur	vurmak - vurur
durmak - durur	ölmek - ölür	yenmek - yenir
gelmek - gelir		

Ստորոգման ածանցները դերբային կցվելիս ունենում են հնչյունական չորս տարբերակ.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- ım, im, um, üm	- ız, iz, uz, üz
Երկրորդ	- sın, sin, sun, sün	- sınız, siniz, sunuz, sünüz
Երրորդ	- --	- lar, ler

ա) Երկվանկ և բազմավանկ բայահիմքեր, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով:

(Ben) çalışırım. - (Ես) աշխատում եմ (կաշխատեմ):

(Sen) çalışırsın. - (Դու) աշխատում ես (կաշխատես):

(O) çalışır. - (Նա) աշխատում է (կաշխատի):

(Biz) çalışırız. - (Մենք) աշխատում ենք (կաշխատենք):

(Siz) çalışırsınız. - (Դուք) աշխատում եք (կաշխատեք):

(Onlar) çalışır(lar). - (Նրանք) աշխատում են (կաշխատեն):

(Ben) konuşurum. - (Ես) խոսում եմ (կխոսեմ):

(Sen) konuşursun. - (Դու) խոսում ես (կխոսես):

(O) konuşur. - (Նա) խոսում է (կխոսի):

(Biz) konuşuruz. - (Մենք) խոսում ենք (կխոսենք):
(Siz) konuşursunuz. - (Դուք) խոսում եք (կխոսեք):
(Onlar) konuşur(lar). - (Նրանք) խոսում են (կխոսեն):

բ) Բայափիմքեր, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով:

(Ben) okurum. - (Ես) կարդում եմ (կկարդամ):
(Sen) okursun. - (Դու) կարդում ես (կկարդաս):
(O) okur. - (Նա) կարդում է (կկարդա):

(Biz) okuruz. - (Մենք) կարդում ենք (կկարդանք):
(Siz) okursunuz. - (Դուք) կարդում եք (կկարդաք):
(Onlar) okur(lar). - (Նրանք) կարդում են (կկարդան):

գ) Միավանկ բայափիմքեր, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով:

(Ben) yazarım. - (Ես) գրում եմ (կգրեմ):
(Sen) yazarsın. - (Դու) գրում ես (կգրես):
(O) yazar. - (Նա) գրում է (կգրի):

(Biz) yazarız. - (Մենք) գրում ենք (կգրենք):
(Siz) yazarsınız. - (Դուք) գրում եք (կգրեք):
(Onlar) yazar(lar). - (Նրանք) գրում են (կգրեն):

(Ben) gezerim. - (Ես) զբոսնում եմ (կզբոսնեմ):
(Sen) gezersin. - (Դու) զբոսնում ես (կզբոսնես):
(O) gezer. - (Նա) զբոսնում է (կզբոսնի):

(Biz) güleriz. - (Մենք) ծիծաղում ենք (կծիծաղենք):
(Siz) gülersiniz. - (Դուք) ծիծաղում եք (կծիծաղեք):
(Onlar) güler(ler). - (Նրանք) ծիծաղում են (կծիծաղեն):

դ) 16 միավանկ բայեր, որոնք վերջանում են բաղաձայնով:

(Ben) alırım. - (Ես) վերցնում եմ (կվերցնեմ):
(Sen) alırsın. - (Դու) վերցնում ես (կվերցնես):
(O) alır. - (Նա) վերցնում է (կվերցնի):

(Biz) dururuz. - (Մենք) կանգնում ենք (կկանգնենք):
(Siz) görürsünüz. - (Դուք) տեսնում եք (կտեսնեք):
(Onlar) gelir(ler). - (Նրանք) գալիս են (կգան):

(Ben) veririm. - (Ես) տալիս եմ (կտամ):
(Sen) verirsin. - (Դու) տալիս ես (կտաս):
(O) verir. - (Նա) տալիս է (կտա):

(Biz) vururuz. - (Մենք) խփում ենք (կխփենք):
(Siz) vurursunuz. - (Դուք) խփում եք (կխփեք):
(Onlar) vurur(lar). - (Նրանք) խփում են (կխփեն):

Ընդարձակ ներկա ժամանակաձևն արտահայտում է.

ա) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար՝ իբրև օրինաչափություն:

Օր. Kışın kar yağar. - Ձմռանը ձյուն է գալիս (մաղում):
Kuş uçar, balık suda yaşar. - Թռչունը թռչում է, ձուկն ապրում է ջրում:

բ) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար՝ ըստ սահմանված կարգի:

Օր. Amele günde sekiz saat çalışır. - Բանվորն օրական աշխատում է ութ ժամ:
Mağazalar saat on sekizde kapanır. - Խանութները ժամը տասնութին են փակվում:

գ) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար՝ սովորույթի համաձայն:

Օր. Armen, meyve çok sever. - Արմենը միրգ շատ է սիրում:
O, sabah saat sekizde uyanır. - Նա արթնանում է առավոտյան ժամը ութին:

Ընդարձակ - ներկա ժամանակն արտահայտում է գործողություն նաև ապառնի ժամանակում, երբ խոսքը վերաբերում է այնպիսի գործողության, որը կախված է որևէ այլ գործողությունից:

Օր. Yarın evimize gel, beraber tiyatroya gideriz. - Վաղը ե՛կ մեր տուն, միասին թատրոն կգնանք:

§ 51 Ընդարձակ ներկա ժամանակի ժխտական, հարցական և հարցական ժխտական ձևերը

Ընդարձակ ներկա ժամանակի ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ ներկա ժամանակի դերբայի ժխտական ձևի և ստորոգման ածանցների օգնությամբ:

Եզակի և հոգնակի թվերի առաջին դեմքում դերբայական - r - ածանցը դուրս է ընկնում: Եզակի թվի առաջին դեմքի ստորոգման ածանցը, կորցնելով իր նեղ ձայնավոր հնչյունը, անմիջականորեն կցվում է - ma, me - ժխտման ածանցին:

Օր. almam - չեմ վերցնում (չեմ վերցնի) bilmem - չգիտեմ (չեմ իմանա)

Հոգնակի թվի առաջին դեմքում ժխտման ածանցի և ստորոգման ածանցի միջև դրվում է - y - հնչյունը:

Օր. almayız - չենք վերցնում (չենք վերցնի) bilmeyiz - չգիտենք (չենք իմանա)

Հոգնակի և եզակի թվերի երրորդ և երկրորդ դեմքերում դերբայական - r - ածանցը փոխվում է - z - ի, և այսպիսով երրորդ դեմքում almar, gelme՜r ձևերի փոխարեն կիրառվում են - almaz, gelmez -, իսկ երկրորդ դեմքի եզակի թվում՝ almazsın, gelmezsin, հոգնակի թվում՝ almazsınız, gelmezsiniz ձևերը: Շեշտն առաջին դեմքում ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, երկրորդ դեմքում՝ ժխտման ածանցի, իսկ երրորդ դեմքում՝ վերջին վանկի վրա (հոգնակի թվում՝ հոգնակերտ ածանցի վրա):

Օր. (Ben) yazmam. - (Ես) չեմ գրում (չեմ գրի):
(Sen) yazmazsın. - (Դու) չես գրում (չես գրի):
(O) yazmaz. - (Նա) չի գրում (չի գրի):

(Biz) yazmayız. - (Մենք) չենք գրում (չենք գրի):
(Siz) yazmazsınız. - (Դուք) չեք գրում (չեք գրի):
(Onlar) yazmaz(lar). - (Նրանք) չեն գրում (չեն գրի):

(Ben) okumam. - (Ես) չեմ կարդում (չեմ կարդա):
(Sen) okumazsın. - (Դու) չես կարդում (չես կարդա):
(O) okumaz. - (Նա) չի կարդում (չի կարդա):

(Biz) okumayız. - (Մենք) չենք կարդում (չենք կարդա):
(Siz) okumazsınız. - (Դուք) չեք կարդում (չեք կարդա):
(Onlar) okumaz(lar). - (Նրանք) չեն կարդում (չեն կարդա):

(Ben) gülmem. - (Ես) չեմ ծիծաղում (չեմ ծիծաղի):
(Sen) gülmezsin. - (Դու) չես ծիծաղում (չես ծիծաղի):
(O) gülmez. - (Նա) չի ծիծաղում (չի ծիծաղի):

(Biz) gülmeyiz. - (Մենք) չենք ծիծաղում (չենք ծիծաղի):
(Siz) gülmezsiniz. - (Դուք) չեք ծիծաղում (չեք ծիծաղի):
(Onlar) gülmez(ler). - (Նրանք) չեն ծիծաղում (չեն ծիծաղի):

Ընդարձակ ներկա ժամանակի հարցական ձևը կազմվում է դերբայի, - mi (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջոցով: Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում՝ - lar (ler) - ածանցի վրա:

Օր. (Ben) çalışır mıyım? - (Ես) աշխատո՞ւմ եմ (կաշխատե՞մ):
(Sen) gelir misin? - (Դու) գալի՞ս ես (կգա՞ս):
(O) gider mi? - (Նա) գնո՞ւմ է (կգնա՞):

(Biz) yazar mıyız? - (Մենք) գրո՞ւմ ենք (կգրե՞նք):
(Siz) konuşur musunuz? - (Դուք) խոսո՞ւմ եք (կխոսե՞ք):
(Onlar) yürür(ler) mi? - (Նրանք) քայլո՞ւմ են (կքայլե՞ն):

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է համապատասխան դերբայի ժխտական ձևի, - mi, mi - հարցական մասնիկների և դրանց կցվող ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) konuşmaz mıyım? - (Ես) չե՞մ խոսում (չե՞մ խոսի):
(Sen) gezmez misin? - (Դու) չե՞ս զբոսնում (չե՞ս զբոսնի):
(O) gelmez mi? - (Նա) չի՞ գալիս (չի՞ գա):

(Biz) gitmez miyiz? - (Մենք) չե՞նք գնում (չե՞նք գնա):
(Siz) sormaz mısınız? - (Դուք) չե՞ք հարցնում (չե՞ք հարցնի):
(Onlar) çalışmaz(lar) mı? - (Նրանք) չե՞ն աշխատում (չե՞ն աշխատի):

§ 52 Ըղծական եղանակ - İstek Kipi

Ըղծական եղանակն արտահայտում է իղծ, ցանկություն, ինչպես նաև երկրնտրանք և կասկած: Ըղծական դերբայը կազմվում է բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքին - a, e - և ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքին - ya, ye - վերջածանցների կցմամբ: Ըղծական եղանակն ունի երկու ժամանակաձև՝ ներկա ապառնի և անցյալ:

Ըղծական ներկա ապառնի ժամանակաձևը կազմվում է համապատասխան դերբայի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) alayım - (Ես) վերցնեն
(Sen) gelesin - (Դու) գաս
(O) gide - (Նա) [զնա]
(Biz) konuşalım - (Մենք) խոսենք
(Siz) okuyasınız - (Դուք) կարդաք
(Onlar) rica edeler - (Նրանք) [խնդրեն]

Հարցական ձևը կազմվում է համապատասխան դերբայի, ստորոգման ածանցների և - mi (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկի միջոցով:

Օր. Alayım mı? - Վերցնե՞մ:
Gidesin mi? - Գնա՞ս:
Gele mi?- Գա՞:
Okuyalım mı? - Կարդա՞նք:
Yazasınız mı? - Գրե՞ք:
Çalışalar mı? - Աշխատե՞ն:

Այս ժամանակաձևի ժխտականը ժամանակակից թուրքերենում կիրառվում է միայն առաջին և երկրորդ դեմքերում:

Օր. almayayım - almıyayım - չվերցնեն
görmeyeyim - görmiyeyim - չտեսնեն

§ 53 Ենթակայական դերբայ / an ekiyle kurulan ortaçlar

Ենթակայական դերբայը կազմվում է - an, en - ածանցների օգնությամբ (ծագել է gam, gem և kan, ken ձևերից), որը կցվում է բայահիմքին: Երբ բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա նրա և - an, en - ածանցների միջև դրվում է - y - հնչյունը: Շեշտն ընկնում է - an, en - ածանցի վրա:

Օր. çalışan - աշխատող
gelen - եկող
okuyan - կարդացող

Դերբայով արտահայտված գործողության ժամանակը որոշվում է.

ա) ըստ ժամանակի պարագայի.

Her gün size gelen adam nerededir? - Ամեն օր ձեզ մոտ եկող մարդը որտե՞ղ է:

բ) ըստ ստորոգյալի.

Sokakta duran adam sizi çağırıyor. - Փողոցում կանգնած մարդը ձեզ է կանչում:

գ) ըստ նախադասության ընդհանուր իմաստի.

Bu evde oturan adamı görmedim. - Այս տանն ապրող մարդուն չտեսա:

Այս դերբայի ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքի, - ma, me - ժխտման ածանցների և - an, en - դերբայական ածանցների կցման միջոցով: Տվյալ դեպքում ժխտման ածանցի - a, e - լայն ձայնավորները համապատասխանաբար կարող են հնչյունափոխվել - ı, i - նեղ ձայնավորների:

Օր. çalışmayan - çalışmıyan - չաշխատող
gelmeyen - gelmiyen - չեկող

§ 54 Մակբայական դերբայներ - Ulaç, Zarf - Fiil

Թուրքերենում կան մեծ թվով մակբայական դերբայներ և մակբայական դերբայի նշանակություն ունեցող ձևեր: - ıp (ıp, up, üp) - ածանցը, կցվելով բայահիմքին, կազմում է մակբայական դերբայ և ցույց է տալիս գործողություն կամ վիճակ, որը նախորդում է գլխավոր (բացատրվող) գործողությանը: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, ապա նրա և - ıp (ıp, up, üp) - ի միջև դրվում է - y - հնչյունը (yıp, yip, yup, yüp): Շեշտն ընկնում է մակբայական ածանցի վրա:

Օր. Erdem, bizi bekleyip gitti. - Էրդեմը, մեզ սպասելով, գնաց:
Orhan, eve dönüp parasını aldı. - Օրհանը, տուն վերադառնալով, փողը վերցրեց:
Kadın pencereyi açıp çocuğu çağırdı. - Կինը, պատուհանը բացելով, երեխային կանչեց:

ıp - ով կառույցները կարող են ցույց տալ գործողություն բոլոր ժամանակներում: Ժամանակը որոշվում է.

ա) նախադասության ստորոգյալով.

Orhan, telefon edip beni tiyatroya çağırdı. - Օրհանը, ինձ զանգահարելով, կանչեց թատրոն:

բ) ժամանակի պարագայով.

Yarın evde kalıp makaleyi yazacağım. - Վաղը, տանը մնալով, հոդվածն եմ գրելու:

Բայահիմքը և - inca (ince, unca, ünçe) - ածանցը կազմում են մակբայական դերբայ, որը արտահայտում է ժամանակի պարագա: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա - inca - ածանցից առաջ դրվում է - y - հնչյունը: Ժամանակահատվածը, որը բաժանում է գլխավոր գործողությունը երկրորդականից, սովորաբար կարճ է:

Օր. Çocuk annesine görünce güldü. - Երեխան մորը տեսնելուն պես ծիծաղեց:

Sabah olunca, yola çıktık. - Հենց որ լուսացավ, ճանապարհ ընկանք:
(Լուսանալուն պես ճանապարհ ընկանք):

İyi haberini alınca, hepimiz çok sevindik. -
Հենց (որ) լսեցինք լավ լուրը, բոլորս շատ ուրախացանք:
(Լավ լուրն առնելուն պես բոլորս շատ ուրախացանք):

Namık, fikrini söyleyince hepimiz itiraz ettik. -
Հենց (որ) Նամըքը հայտնեց իր միտքը, բոլորս առարկեցինք:

inca - ով կառույցները կարող են արտահայտել գործողություն անցյալ, ներկա և ապառնի ժամանակներում: Գործողության ժամանակը որոշվում է ստորոգյալով:

Օր. Harp bitince kardeşim eve döndü. -
Երբ պատերազմը վերջացավ, եղբայրս վերադարձավ տուն:

Zil çalınca öğrenciler dershaneye giriyorlar. -
Ջանգը հնչելուն պես աշակերտները մտնում են դասարան:

mca - ածանցը, կցվելով *gelmek* բայի հիմքին, կարող է նշանակել նաև «ինչ վերաբերում է»:

Օր. *Bana gelince* - Ինչ վերաբերում է ինձ:

§ 55 Թերի օժանդակ բայից կազմված *iken* մակբայական դերբայը

iken (*ken*)-ը, չենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, կցվում է ոչ թե բայահիմքին, այլ ժամանակային ածանցին՝ կազմելով մակբայական դերբայ: Այս միջոցով կազմված կառույցն արտահայտում է գործողության ժամանակը կամ հակադրում է մեկ գործողությունը մյուսին:

iken-ը կցվում է ժամանակային բոլոր ածանցներին՝ բացառությամբ անցյալ ժամանակաձևի: Ժամանակակից թուրքերենում ավելի հաճախ այն կիրառվում է ընդարձակ ներկա ժամանակաձևի հետ:

Օր. *alıyorken* (*alıyor iken*) - վերցնելիս
alacakken (*alacak iken*) - վերցնելու ժամանակ
alıırken (*alıır iken*) - վերցնելիս
almışken (*almış iken*) - վերցրած ժամանակ

Selim, yerken konuşmuyor. - Սելիմն ուտելիս չի խոսում:

Ahmet, İstanbul'a giderken yanına geldi. - Ահմեդը Ստամբուլ գնալիս եկավ ինձ մոտ:

§ 56 *başka, için* հետադրությունները - *İlgeç / Sontakı*

- *başka* - բառը ածականական կիրառությամբ նշանակում է «ուրիշ, այլ», որպես հետադրություն նշանակում է «բացի»: Հետադրությունից առաջ գոյականներն ու դերանունները (կապի խնդիրները) ստանում են բացառական հոլովի ածանց:

Օր. *Benden başka.* - Ինձնից բացի:
Benden başka kimse gelmedi. - Ինձնից բացի՝ ոչ ոք չեկավ:
Ekmekten başka peynir de alacağım. - Հացից բացի՝ պանիր էլ եմ գնելու:
Bu odada iki masadan başka bir şey yok. - Այս սենյակում, բացի երկու սեղանից, ոչինչ չկա:

Öz kardeşimden başka, iki üvey kardeşim de var. -

Հարազատ եղբորիցս բացի երկու խորթ եղբայր էլ ունեմ:

için հետդիրը արտահայտում է գործողության նպատակի իմաստ և համապատասխանում է հայերենի «համար, հանուն», երբեմն էլ «պատճառով» ձևերին:

Օր. *Kimin için?* - Ո՞ւմ համար:
Kitabınızı iki gün için verir misiniz? - Ձեր գիրքը երկու օրով կտա՞ք:
Süleyman için oyuncak aldım. - Սուլեյմանի համար խաղալիք գնեցի:
Sen de dinle, bunu senin için söylüyorum. - Դու էլ լսիր, սա քեզ համար եմ ասում:

§ 57 ara, uğur, üst, alt, yan, karşı, doğru անունների կապական կիրառությունը

ara գոյական անունը (մեջտեղ) կապական կիրառության դեպքում դրվում է հոգնակերտ ածանց ստացած գոյականներից հետո՝ մասնացույց անելով տարածություն, ժամանակահատված կամ որոշակի միջավայր:

Գոյականը թվական որոշիչ ունենալու դեպքում ara-ից առաջ դրվում է եզակի թվով: ara բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանց և ներգոյական հոլովի ածանց՝ հոլովվելով պատկանելիության ածանց ստացած մյուս գոյականների նման (ara + sı + n + da = arasında):

Օր. İki köy arasında bir koruluk var. - Երկու գյուղի միջև մի պուրակ կա:

Bu köyler arasında beş kilometrelik bir mesafe var. -

Այս գյուղերի միջև հինգկիլոմետրանոց մի տարածություն կա:

Bu büyük olaylar arasında on yıl geçmiştir. -

Այս մեծ իրադարձություններից (իրադարձությունների միջև) անցել է տասը տարի:

Անձնական դերանունը ara-ից առաջ ստանում է սեռական հոլովի ածանց՝ վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ ara բառը ստանում է համապատասխան պատկանելիության ածանց: Խոսակցական լեզվում դերանունը կարող է զեղչվել:

Օր. Ali ile onun arasında. - Ալիի և նրա միջև:

Aramızda hasta yok. - Մեր մեջ հիվանդ չկա:

Armen ile benim aramda. - Արմենի և իմ միջև:

Եթե ստացական դերանունը բաց է թողնվում, ara կապական բառը ստանում է հոգնակի թվի ածանց:

Օր. Talebeler bu meseleyi kendi aralarında hallettiler. -

Ուսանողներն այս հարցը իրենք իրենց մեջ լուծեցին:

- uğur (-ğru) - (երջանկություն, բախտ) բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է պատկանելիության ածանց, ներգոյական կամ տրական հոլովի ածանց (uğur + u + n + a = uğruna; uğur + u + n + da = uğrunda) և նշանակում է «հանուն, համար»:

Օր. Onlar memleketin hürriyeti uğrunda savaşıyorlar. -

Նրանք պատերազմում են հանուն երկրի ազատության:

üst (վերև, վերին) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «վրա» կամ «վրայից» (բացառական հոլովի դեպքում): üst բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է հոգնակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և տրական, ներգոյական կամ բացառական հոլովի ածանցներ (üst + ü + n + e = üstüne, üst + ü + n + de = üstünde, üst + ü + n + den = üstünden):

Օր. Masanın üstünde bir şey yok. - Սեղանի վրա ոչինչ չկա:

Lambayı masanın üstüne koy. - Լամպը դի՛ր սեղանի վրա:

Kitabımı masanın üstünden kim aldı? - Գիրքս սեղանի վրայից ո՞վ վերցրեց:

Վերացական գոյական անունը üst բառից առաջ հոլովական ածանց կարող է չստանալ:

Օր. Suç üstünde (suçüstü) yakalamak. - Հանցանքի վրա բռնել:

alt (ներքև, ներքևի, ստորին) բառը կապական կիրառությամբ նշանակում է «ներքևում, տակը»: Գոյական անունները և դերանունները որպես կապի խնդիր ստանում են սեռական հոլովի ածանց: Կապական կիրառության ժամանակ alt բառը ստանում է եզակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական կամ բացառական հոլովի ածանց:

Օր. Masanın altında bir kutu var. - Սեղանի տակ մի տուփ կա:
Karyolanın altına koyma. - Մահճակալի տակ մի՛ դիր:

Armen'in kitabını dolabın altından çıkarmak istiyorum. -
Արմենի գիրքը պահարանի տակից ուզում եմ հանել:

yan (կողք, կողմ) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «մոտ, կողքին»:
yan բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է եզակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական, բացառական հոլովների ածանցներ (yan + 1 + n + da = yanında, yan + 1 + n + a = yanına, yan + 1 + n + dan = yanından): Գոյական անունները և դերանունները - yan - բառից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց:

Օր. Evin yanında büyük bir mağaza var. - Տան մոտ մի մեծ խանութ կա:
Orhan, yarın babasının yanına gidecek. - Օրհանը վաղը գնալու է հոր մոտ:
İbrahim, annesinin yanından döndü. - Իբրահիմը վերադարձավ իր մայրիկի մոտից:

Անձնական դերանունը yan-ից առաջ ստանում է սեռական հոլովի ածանց՝ վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ yan բառը՝ համապատասխան պատկանելիության ածանց:

Օր. (Benim) yanımda - ինձ մոտ (Bizim) yanımızda - մեզ մոտ
(Senin) yanında - քեզ մոտ (Sizin) yanınızda - ձեզ մոտ
(Onun) yanında - նրա մոտ (Onların) yanında (yanlarında) - նրանց մոտ

karşı «դիմացի, հակառակ» բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «դեմ, առջևում, ընդդեմ»: Գոյական անունները և դերանունները որպես կապի խնդիր ստանում են սեռական հոլովի ածանց: karşı բառը ստանում է պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ (karşı + s1 + n + da = karşımda, karşı + s1 + n + a = karşıma, karşı + s1 + n + dan = karşımdan):

Օր. Öğretmen öğrencilerin karşısında oturuyor. - Ուսուցիչը նստում է աշակերտների դիմաց:

Անձնական դերանունը կարող է ստանալ սեռական հոլովի ածանց՝ վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ karşı բառը՝ համապատասխան պատկանելիության ածանց:

Օր. Benim karşımda - Իմ առջև, իմ դիմաց

karşı բառը «ընդդեմ» իմաստով կիրառվելիս պահանջում է գոյականների և դերանունների տրական հոլովով կիրառություն:

Օր. Sana karşı değilim. - Ես քեզ դեմ չեմ:
Toplantıda teklifime karşı kimse bir şey söylemedi. -
Ժողովում, ընդդեմ իմ առաջարկի, ոչ ոք ոչինչ չասաց:

doğru բառը (ուղիղ, ճիշտ, ճշմարիտ) կապական կիրառությամբ նշանակում է «դեպի, ուղղությամբ»: Գոյական անունը և դերանունը doğru բառից առաջ ստանում են տրական հոլովի ածանց:

- Օր. Biz ormana doğru gittik. - Մենք գնացինք դեպի անտառ:
Görüşmede anlaşmaya doğru bir adım atıldı. -
Հանդիպման ժամանակ համաձայնագրի ուղղությամբ մի քայլ կատարվեց:

§ 58 Որոշիչների շարադասությունը

Թուրքերեն նախադասության մեջ տարբեր խոսքի մասերով արտահայտված մի քանի որոշիչ առկայության դեպքում որոշյալին անմիջապես նախորդում է գոյական անուն - որոշիչը, այնուհետև՝ ածականը, թվականը և դերբայը:

- Օր. Ormanın öte tarafında bulunan iki yeni istirahat evi var. -
Անտառի մյուս կողմում գտնվող երկու նոր հանգստյան տուն կա:

Որոշիչների վերոհիշյալ շարադասությունը խախտվում է, և անմիջականորեն որոշյալից առաջ դրվում են ածականը կամ դերբայը, եթե իրենց վրա են կրում տրամաբանական շեշտը:

Բառարան - Sözlük

acele etmek - շտապել	dolu - I լի, լիքը
âdet (-ti) - սովորույթ, սովորություն	dolu - II կարկուտ
âdeta - 1. գրեթե, հազիվ, համարյա (թե)	düşünmek - մտածել
2. սովորաբար	eğri - ծուռ, կոր
adım - քայլ	erimek - հալվել
akarsu (-yu) - գետ, գետակ, առու	fış - 1. քարտ, կտրոն 2. մետաղանիշ, ժետոն
anlaşma (antlaşma) - համաձայնագիր	gerçek (-ği) - 1. իրական, ճիշտ
aydınlatmak - լուսավորել	2. ճշմարտություն, իսկություն,
batmak - 1. խորտակվել,	իրականություն
սուզվել (ջրասույզ լինել) 2. մխրձվել	gerçekten - իսկապես, հիրավի, իրոք
belki - գուցե, թերևս	görüşme - բանակցություն, հանդիպում
beslemek - սնուցել, կերակրել,	hak (-kku) - իրավունք
սնունդ տալ	halletmek - որոշել, վճռել, լուծել
beslenmek - կերակրվել, սնվել	hürriyet (-ti) - ազատություն
beyhude (boşuna, nafîle) - անտեղի,	ılık - գոլ
իզուր, անհետևանք, ապարդյուն	ısıtmak - 1. տաքացնել 2. ջեռուցել
bluz - վերնաշապիկ (կանացի)	iade etmek - վերադարձնել
buhran - ճգնաժամ	idare etmek - ղեկավարել
buz tutmak - սառցակալել	ihtiraz etmek (sakınmak) - զգուշանալ
derin - խոր	ileri - առաջ
dert (-di) - տառապանք, ցավ, վիշտ, դարդ	ilkbahar - գարուն
dinmek - վերջանալ, դադարել	ise - իսկ
doğa (tabiat) - բնություն	işitmek - լսել

iştirak - մասնակցություն
 iştirak etmek - մասնակցել,
 մասնակցություն ունենալ
 itiraz etmek - առարկել
 kadir (-diri) - արժեք (ղաղթ)
 kalp (-bi) (gönül, yürek) - սիրտ
 kardan adam - ձնեմարդ
 kartopu (-nu) - ձնագնդիկ, ձնագունդ
 katlamak - 1. ծալել 2. բազմապատկել
 keman - ջութակ
 kez (kere, defa) - անգամ
 kır - դաշտ, մարգագետին
 kırılmak - կոտրվել
 kıymet (-ti) - արժեք
 koli - փաթեթ
 konmak (konar) - թառել
 konmak (konur) - koymak բայի
 կրավորական սեռը
 kontrol etmek - ստուգել
 koru - պուրակ, անտառակ
 kusur - թերություն
 lamba - լամպ
 makale - հոդված
 mesafe - տարածություն
 mesele (sorun) - հարց, խնդիր
 mevsim - տարվա եղանակ
 meyve (meyva) - միրգ
 müsait (elverişli) - ձեռնտու, հարմար
 okuma salonu - ընթերցասրահ
 olgunlaşmak - հասունանալ
 ortalık (-ğı) - շրջապատ, տեղանք
 oyuncak (-ğı) - խաղալիք
 örtülmek - ծածկվել
 özel - հատուկ

özlemek - կարոտել, նեղվել
 sahiden - իսկապես, իրոք
 sanmak - կարծել
 savaş - պատերազմ
 savaşmak - պատերազմել
 sebze - 1. բանջարեղեն 2. կանաչեղեն
 sebze bahçesi (bostan) - բանջարանոց
 sert (-ti) - պինդ, ամուր, կարծր
 sevinmek - ուրախանալ
 seyrek - ծանծաղ, ցանցառ (նոսր)
 su (-yu) - ջուր
 şiddetli - ուժեղ, սաստիկ
 taahhüt (-dü) - պարտավորություն
 taahhütlü - պատվիրված
 tahrir (-bi) - կործանում, ավերում
 tahrir etmek - քանդել, կործանել
 ոչնչացնել, ջախջախել
 takvim - օրացույց
 tanımak - ճանաչել
 tanınmış - ճանաչված
 teklif - առաջարկություն
 telgraf - հեռագիր
 tür - տեսակ
 ufak tefek - մանր - մունր
 ulak (-ğı) - թղթատար, ցրիչ
 yahut - կամ
 yakalamak - ձերբակալել, բռնել
 yanılmak - սխալվել
 yaratmak - ստեղծել, ստեղծագործել, արարել
 yasak (-ğı) - 1. արգելք 2. արգելված
 yaşamak - ապրել
 yeryüzü (-nü) - երկրագունդ,
 երկրի մակերես (երկրի երես)
 yetişkin - հասուն, չափահաս, հասունացած

Վարժություններ - Ալիստրմալար

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu yıl yaz sanki hiç gelmeyecek gibi. Haziranın yirmisi oldu, hâla yağmur fırtına dinmiyor. Nitekim bu sabah balkon kapısının çarpmasıyla yatağımdan fırladım. Sabaha karşı fırtına çıktı. Karen odama geldi.

- Şu hale bak, - dedi. - Sanki kış geri geldi.

Ermenistan'da yaz genellikle âniden bastırır. İlkbahar mevsimi daha başlamadan biter. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. Kışın her taraf kalın bir kar tabakasıyla örtülür. İlkbahar ve sonbaharda yağın dolu, her yıl ürünün büyük bir kısmını tahrip eder. Ermenistan'ın kayısı, dutu, elması çok tanınmıştır. Herkes dört gözle eylül bekler, çünkü o ay üzüm olgunlaşır.

Kış burada çok soğuk geçer. Kasım o kadar soğuk olur ki, sabahları sokaklar buz tutar. Kış mevsimi yetişkinler için dert yaratır, fakat çocuklar kışı sever. Kartopu oynar ve kardan adam yaparlar.

Bazı insanlar yazı sever, bazıları ise kışı. Ermenistan'da deniz yoktur, bundan dolayı insanlar yüzmek için Sevan gölüne giderler. Sevan'da yüzmek kolay değildir. Soğuk dağ akarsularıyla beslenen bir göl olan Sevan, yılda ancak iki ay boyunca, temmuz ve ağustos aylarında yüzmeye uygundur. Kışları ise gölün büyük bir bölümü buz tutar.

* * *

Okulumuz

Sabahleyin erkenden,
Kahvaltımı yapınca
Koşarım okula ben.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

Okumayı, yazmayı,
Düzgün konuşmayı biz
Okulda öğreniriz.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

Kardeşlik sevgisini,
Hayatın kendisini,
O öğretir bizlere.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

/Göktürk Mehmet Uytun/

2. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Postaneye kimler gidiyor? _____

Postanede araba park yeri var mı? _____

Kim paket bölümüne gidiyor? _____

Pakette kırılacak bir şey var mı? _____

Armen annesine telgraf çekiyor mu? _____

Kim annesine telefon ediyor? _____

3. Կազմել նախադասություններ:

Kahve - içmek - gelmek. - Kahve içip geleceğim.

Haber - vermek - gelmek. _____

Mektup - yazmak - gitmek. _____

Ders - çalışmak - uyumak. _____

Biraz - dinlenmek - çıkmak. _____

Araba - park etmek - gelmek. _____

Paket - göndermek - gelmek. _____

4. Նախադասության ստորոգյալը գրել ընդարձակ ներկա ժամանակով:

Aram, kitap okuyor. _____

Arsen, Şam'a gidiyor. _____

Arman, annesine telefon etti. _____

Aram, fakülteye gitti. _____

Tren saat onda hareket etti. _____

Bugün Yerevan'da gezeceğim. _____

Otobüs bu akşam geliyor. _____

Hangisini alıyorsunuz? _____

Paketi açıp kontrol edecekler. _____

Eşyalara bakıp verecekler. _____

Arabaya binip eve gidecekler. _____

5. Նախադասությունները վերլուծել և թարգմանել հայերեն:

Ayda bir iki kez tiyatroya giderim. Ahbabım dedi: «Bu akşam bana gel. Bunu da konuşuruz». Ablanız gelir mi? - Kim bilir, belki gelir. Pazar günleri çalışmayız, istirahat ederiz. Lütfen şu kalemi bana verir misiniz? Siz çay sevmez misiniz? - Hiç sevmiyorum. Ben kahve severim. Biraz bekle, ben yarım saat sonra gelirim. Benim de portremi yapar mısınız? - Bizim işimiz bu. Tabii yaparım. Ben piyano çalmam, ama keman çalarım. Bu kitap sana çok lâzımdır. Yarın gider, bulursun. Kardeşin var mı? - Bir kardeşim var. Benden büyük. - Ne iş yapar? - İşçidir, fabrikada çalışır. Ne? Yatmak mı dedin? E, bunu unut, kardeşim. Önce akşam yemeği yeriz, sonra satranç oynarız, eh ondan sonra da yatarız. Sigara içmez misiniz? - Hiç içmem. O adamı beğenirim. Buna ne dersiniz?

6. Հետևյալ բայերը խոնարհել ընդարձակ ներկա ժամանակի հաստատական, հարցական, ժխտական և հարցական ժխտական ձևերով:

Almak, bilmek, bitirmek, bakmak, başlamak, bulunmak, kalmak, bekleme, çıkarmak, satmak, idare etmek, doğmak, ölmek, binmek, dinlemek, devam etmek, gelmek, gitmek, kalkmak.

7. Հետևյալ բայերը գրել ընդարձակ ներկա ժամանակաձևով:

Görüyorsun _____

Görmüyorsun _____

Bakıyorsun _____

Bakıyor musunuz? _____

Bakmıyorum _____

Bakıyor musun? _____

Oynuyor _____

Oynamıyor _____

Oynamıyorlar mı? _____

Oturuyor muyuz? _____

Yanılıyorlar _____

Yanılmıyorlar mı? _____
Öğreniyorsunuz _____
Öğreniyor musunuz? _____
Koşmuyorum _____
Tekrar etmiyoruz _____
Tekrar ediyor muyuz? _____
Tekrar etmiyor muyuz? _____
Karıyorsun _____
Kapamıyor musun? _____
Karıyorum _____
Kapamıyorum _____
Beğenmiyor musunuz? _____
Gülmüyorum _____
İkram etmiyoruz _____
Şaşıyorlar _____
Yürüyorsun _____
İniyor _____
İnmiyor _____
Çekmiyorum _____
Çekiyor musunuz? _____

8. Քաղելի փակագծերը և նախորդող անունը դնել անհրաժեշտ հոլովով:

Bu (için) ben de gelmedim. _____
Bu (sonra) o (ile) konuşmam. _____
Kalem (ile) ne yaparlar? _____
Dershanede talebeler (başka) kimse yok. _____
Kardeşim (için) bir şey söylemedi mi? _____
Sen (ile) beraber kim vardır? _____
Ne (için) buraya uğradın? _____
Ben (önce) işe başlamayın. _____
Bunu kim (için) yaptınız? _____
Spor (başka) kitap okumayı sever. _____
Üç saat (sonra) sizi bulur, alırım. _____
Bileti hangi film (için) satın aldınız? _____
Ders on üç dakika (önce) başladı. _____
Bütün bunları biz (için) mi yaptınız? _____

9. Նախադասությունները գրել ըստ օրինակի:

Babam yatağa yattı. - Yatağa yatan babam.

Kızım radyoyu açtı. _____

Amcaoğlum her gün jimnastik yapar. _____

Arkadaşımız okuma salonundadır. _____

Oğlum beni kolumdan tutuyor. _____

Küçük Orhan dersine çalışmayı sevmiyor. _____

Anne, kızın elinden çekiyor. _____

Adam bu sabah tıraş olmayı unuttu. _____

Çilingir bu işi yapmaya razı olmadı. _____

10. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Հավանաբար աշխարհում չկա այնպիսի մի մարդ, որը չսիրի զարուհը: Իհարկե, ոմանք նախընտրում են ամառը, աշունը և նույնիսկ ձմեռը (օրինակ՝ դահուկորդները): Բայց մարդկանց մեծ մասը սիրում է զարուհը: Գարնանը բնությունն արթնանում է ձմռան խորը քնից: Արևը ծագում է շուտ և մայր է մտնում ուշ: Օրերը երկարում և տաքանում են: Օդի ջերմաստիճանը միշտ բարձր է լինում գրոյից: Մարտի վերջին երբեմն ձյուն է տեղում, իսկ ապրիլին կանաչում են դաշտերը, ավելի ուշ՝ ծառերը: Մայիսը անշուշտ գարնան ամիսներից ամենազեղեցիկն է: Շուրջն ամենուր կանաչ և լուսավոր է: Նույնիսկ ամպրոպն ու անձրևը հաճելի են շատերի համար: Հանգստանալու և մաքուր օդ շնչելու նպատակով հաճախ մեկնում ենք քաղաքից դուրս: Գարնանը մենք նշում ենք մի քանի տոներ: Դրանցից է Մայրության և գեղեցկության տոնը, որը նշվում է ապրիլի 7-ին:

11. Փորձենք գրուցել:

11.1 Փոստատանը

- İşte postaneye geldik. Şurada bir yere park edelim.
- Postanenin önünde park yeri yok. Arabayı nereye park edeceksin?
- Yüz metre kadar ileride park yeri var. Sen burada in, ben gelir, seni bulurum.
- Ben paket bölümüne gidiyorum. Oraya gel. Biliyorsun paket bölümü alt katta. Orada işim biraz uzun sürer. Paketi açıp kontrol edecekler, sonra tekrar sarıp tartacaklar.
- Pakette kırılacak bir şey yok ya?
- Yok. Anneme bir bluz aldım. Biliyorsun gelecek pazar anneler günü. Sahi sen annene hediye almadın mı?
- Almadım, vaktim yok. Ama bu mektubu ona yazdım, buraya davet ettim.
- Biraz geç kalmadın mı? Mektubu alacak, karar verecek, hazırlanacak, yola çıkacak... pazar günü buraya varır mı?
- Pazara daha dört gün var. Mektup en geç iki gün sonra eline geçer.
- Sen mektubu bana ver. Benim de bir mektubum var. İkisini de postaya veririm. Memurla konuşur, taahhütlü veya özel ulakla gönderirim. O zaman daha erken alır. Ama en iyisi arabayı park edip gel, annene bir telgraf çekelim.
- Hem mektup, hem telgraf mı?
- Telgrafı şöyle çekeriz: “Pazar günü burada ol. Mektup postada. Bülent.”
- Kalpten ölür. En iyisi telefon edeyim. “Ben gelmiyorum, sen gel. Seni çok özledim” derim.
- Haklısın. Telefon et daha iyi.
- Oldu. Ben telefona gidiyorum.
- Ben de paketi koliye vereyim.

11.2 Մայրերի օրը

- Taahhütlü mektup kaç lira?
- Yurt içi mi, yurt dışı mı?
- Yurt içi.
- Yirmi lira.
- İadeli taahhütlü mektup ne kadar?
- Kırk lira.
- Mektup iki günde İstanbul'a varır mı?
- İki günde İstanbul'a yetişir. Ama özel ulak çok daha hızlı. Yirmi dört saat içinde istediğiniz yere varır.
- Öyleyse özel ulak olsun.
- Lütfen şu fişi doldurun. Adınız, adresiniz, gideceği yeri yazın.
- Bir de ufak paketim var.
- Paketle ne yollayacaksınız?
- Anneme bir bluz yollayacağım. Biliyorsunuz, önümüzdeki pazar anneler günü.
- Haklısınız. Paketi lütfen alt kattaki koli servisine götürünüz.
- Teşekkür ederim.

Atasözleri

Çok bilen çok yanılır.
Veren eli herkes öper.
Akan su yosun tutmaz.
Kaçan balık büyük olur.
Sakınılan göze çöp batar.
Bakan göze yasak olmaz.
Rüzgâr eken fırtına biçer.
İşleyen demir pas tutmaz.
Kesilen baş yerine konmaz.
Oynamayan kız yer dardır der.
Gözümüzü açalım yoksa açarlar.
Uyuyan yılanın kuyruğuna basma.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Temiz hava almak - մաքուր օդ շնչել
2. Noel ağacı - եղևնի, տոնածառ (ամանորյա)
3. Elinden geleni yapmak - հնարավոր ամեն ինչ անել, ձեռքից եկածն անել
4. Atasözü - առած (հայրերի խոսք)
5. Kimi insanlar (bazı insanlar) - որոշ մարդիկ
6. Üstün tutmak - նախընտրել
7. Gece gündüz - գիշեր - ցերեկ
8. Bundan dolayı - այս պատճառով
9. Dert yaratmak - հոգս ստեղծել
10. Dört gözle - անհամբերությամբ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ONUNCU DERS

§ 59 Բայի սեռը - Eylemde Çatı

1. Բայի կրավորական սեռը - Edilgen Çatı / Edilgen Eylem

Կրավորական սեռը ցույց է տալիս, որ տրամաբանական սուբյեկտը ենթարկվում է ստորոգյալով արտահայտված գործողության ազդեցությանը: Բաղաձայն հնչյունով (բացառությամբ - l - հնչյունի) վերջացող բայահիմքերին կցվում է կրավորական սեռի - ıl (il, ul, üil) - ածանցը:

Օր.	birakmak - թողնել	birakılmak - թողնվել
	seçmek - ընտրել	seçilmek - ընտրվել
	ölmek - չափել	ölümek - չափվել
	vermek - տալ	verilmek - տրվել

Երկվանկ բայահիմքերին վերոհիշյալ - ıl (il, ul, üil) - ածանցի կցման դեպքում բայահիմքի երկրորդ ձայնավորն ընկնում է:

Օր.	çağırnak - կանչել	çağırılmak - կանչվել
	kavurmak - տապակել, բովել	kavurulmak - տապակվել, բովվել
	devirmek - շրջել	devrilmek - շրջվել
	süpürmek - ավելել	süpürülmek - ավելվել (նաև` süpürülmek)

- l - բաղաձայնով վերջացող բայահիմքերից կրավորական սեռը կազմվում է - ın (in, un, ün) - ածանցների կցմամբ:

Օր.	almak - զնել	alınmak - զնվել
	delmek - ծակել	delinmek - ծակվել
	yolmak - պոկել	yolunmak - պոկվել
	bölmek - բաժանել	bölünmek - բաժանվել

Չայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքերի դեպքում կրավորական սեռը կազմվում է - n - կամ - nil (nil, nul, nül) - ածանցների միջոցով:

Օր.	boyamak - ներկել	boyanmak - ներկվել
	demek - ասել	denmek - ասվել
	okumak - կարդալ	okunmak - կարդացվել
	yemek - ուտել	yenilmek - ուտվել

Անանցողական (չեզոք) բայերի կրավորական սեռի կազմության դեպքում բայահիմքին նախ կցվում են - d (t) կամ - dir - ածանցը, ապա՝ կրավորական սեռի ածանցը:

Օր.	uyanmak - արթնանալ	kurumak - չորանալ
	uyandırmak - արթնացնել	kurutmak - չորացնել
	uyandırılmak - արթնացվել	kurutulmak - չորացվել

2. Բայի անդրադարձ սեռը - Dönüşlü Çatı

Բայի անդրադարձ սեռը ցույց է տալիս, որ գործողությունն անմիջականորեն ազդում է գործողության սուբյեկտի վրա: Անդրադարձ սեռի գործողության ոլորտը զգալիորեն նեղ է, քան կրավորական սեռինը: Անդրադարձ սեռը չի կարող կրավորական սեռի նման կազմվել ցանկացած բայից:

Անդրադարձ սեռը կազմվում է բայահիմքին - n - ածանցի կցմամբ, եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, և - in (in, un, ün) - ածանցի կցմամբ, եթե բայահիմքը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով:

Օր. yıkamak - լվանալ
giymek - հագնել

yıkanmak - լվացվել
giyinmek - հագնվել

Selin güzel giyinir. - Սելինը գեղեցիկ է հագնվում:

Անդրադարձ սեռի ցուցիչով բայը կարող է մնալ անցողական: Տվյալ դեպքում - in - ցուցիչն ունի «իր վրա, իր համար, իրեն» իմաստները:

Օր. Palto(yu) giyindi - Վերարկու(ն) [իր վրա] հագավ: Կամ ավելի պարզ՝ Paltoyu giydi - Վերարկու(ն) հագավ:

Միևնույն բայահիմքին կարող են կցվել երկու կամ երեք սեռի ածանց, ընդ որում՝ կրավորական սեռի ածանցը միշտ դրվում է վերջում:

Օր. Böyle (giy + in + il + ir) giyiniir mi? - Այսպես հագնվո՞ւմ են:

- nil (n + il) - կապակցության առաջին և երկրորդ բաղադրիչները կարող են ունենալ նույն նշանակությունը (yenmek - ուտվել = yenilmek - ուտվել):

Երբեմն - in - մասնիկի կցմամբ կազմվում է մի նոր, սովորաբար անանցողական բայ:

Օր.

sevmek - սիրել

sevinmek - ուրախանալ

Կրավորական սեռի ցուցիչով բայերը կարող են ունենալ անդրադարձ իմաստ. katılmak - միանալ, մասնակցել:

3. Բայի պատճառական սեռը - Ettirgen Çatı / Ettirgen Eylem

Թուրքերենում բայի պատճառական սեռը ցույց է տալիս մեկի (մի սուբյեկտի) կողմից մյուսին (այլ սուբյեկտի) պարտադրվող գործողություն: Պատճառական սեռը կազմվում է բայի հաստատական ձևին - t, dir (dir, dur, dür), ır (ır, ur, ür) - ածանցների կցմամբ:

Օր. uyumak - uyutmak - քնեցնել (պարտադրել քնել)
okumak - okutmak - կարդալ տալ (պարտադրել կարդալ)
beklemek - bekletmek - սպասեցնել (պարտադրել սպասել)
yüzmek - yüzdürmek - լողացնել (պարտադրել լողանալ)
konuşmak - konuşturmak - խոսեցնել (պարտադրել խոսել)
kaçmak - kaçırmak - ստիպել փախչել (պարտադրել փախչել), փախցնել
içmek - içirmek - խմեցնել (պարտադրել խմել)
bitmek - bitirmek - վերջացնել, ավարտել

Ըղծական-պայմանական խոնարհումով բայը բարդ ստորադասական նախադասության կազմում սովորաբար ձևավորում է երկրորդական նախադասություն, սակայն այս խոնարհմամբ հնարավոր է նաև կազմել առանձին նախադասություն:

Օր. Birazcik uyusam, dinlensem. - [Եթե] մի քիչ քնեմ, հանգստանամ:

§ 61 Պայմանական եղանակի ցուցիչով կազմված բաղադրյալ ժամանակաձևեր

Պայմանական-բաղադրյալ ժամանակաձևեր կարող են կազմվել բոլոր պարզ ժամանակաձևերից՝ հետևյալ կերպով՝ բայահիմք + ժամանակային ածանց + sa (se) + երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանց:

Օր. Alıyorsam - Եթե վերցնում եմ
Aldıysam (aldımsa) - Եթե վերցրի
Alacaksam - Եթե վերցնելու եմ
Alırsam - Եթե վերցնեմ
Almıssam - Եթե վերցրել եմ

Բաղադրյալ պայմանական խոնարհման ժխտական ձևերը կազմվում են համապատասխան պարզ ժամանակաձևերի ժխտական տարբերակներով:

Օր. Almiyorsan - Եթե չես վերցնում
Almadıysan - Եթե չվերցրիր
Almayacaksan - Եթե չես վերցնելու
Almazsan - Եթե չես վերցնի
Almamıssan - Եթե չես վերցրել

§ 62 beri, dolay, itibaren, fazla հետադրությունները

beri, dolay, itibaren, fazla հետադրությունները կիրառվում են բացառական հոլովով դրված անուններից կամ դերանուններից (կապի խնդիրներից) հետո:

beri-ն կապական կիրառությամբ նշանակում է «սկսած, ի վեր»:

Օր. Üç gündən beri buradayız. - Երեք օր է (օրից ի վեր)՝ այստեղ ենք:
Sabahtan beri sizi beklıyorum. - Առավոտից (ի վեր) ձեզ եմ սպասում:

dolay-ն կապական կիրառությամբ նշանակում է «ելնելով, պատճառով»:

Օր. Bundan dolayı. - Սրանից ելնելով:
Hastalığımдан dolayı evde kaldım. - Իմ հիվանդության պատճառով մնացի տանը:

itibaren բառը նշանակում է «սկսած»:

Օր. O gündən itibaren her gün geliyor. - Այն օրից սկսած՝ նա ամեն օր գալիս է:
Yarımdan itibaren bu işe başlayacağız. -
Վաղվանից (սկսած) սկսելու ենք այս աշխատանքը:

fazla բառը նշանակում է «ավելի, շատ»:

Օր. Yüzden fazla - Հարյուրից ավելի
On kilometreden fazla yol aldık. - Անցանք տասը կիլոմետրից ավելի ճանապարհ:

§ 63 Բառակազմական վերջածանցներ

- ma, me - ածանցները, կցվելով բայահիմքին, կազմում են այնպիսի բայանուն գոյականներ, որոնք ցույց են տալիս գործողություն կամ իրավիճակ:

Օր. ağlamak - լացել
beklemek - սպասել

ağlama - լաց
bekleme - սպասում

Բայանուն գոյականներն ընդունում են պատկանելիության և հոլովական ածանցներ:

Օր. (Benim) gelmem - իմ գալը (գալս) (Bizim) görüşmemiz - մեր հանդիպումը
(Senin) gitmen - քո գնալը (գնալդ) (Sizin) çalışmanız - ձեր աշխատանքը
(Onun) okuması - նրա կարդալը (Onların) gülmeleri - նրանց ծիծաղը
(gülmesi)

Boş oturmayı sevmem. - Պարապ նստել չեմ սիրում:

- lik (lik, luk, lük) - մասնիկները, կցվելով անուններին, կազմում են գոյական անուններ և ածականներ: Հայերենում այս մասնիկին համապատասխանում են «ություն, ոց, ացու, ոտ, ային» ածանցները:

- lik (lik, luk, lük) - մասնիկները, կցվելով ածական անուններին, կազմում են վերացական իմաստով գոյական անուններ:

Օր. kurnaz - խորամանկ
temiz - մաքուր
büyük - մեծ

kurnazlık - խորամանկություն
temizlik - մաքրություն
büyüklük - մեծություն

- lik - մասնիկը, կցվելով գոյական անուններին, արտահայտում է հետևյալ իմաստները.

ա) վերացական հասկացություն.

Օր. düşman - թշնամի
dost - բարեկամ

düşmanlık - թշնամություն
dostluk - բարեկամություն

բ) ղեկավարման մարմին.

Օր. bakan - նախարար
müdür - տնօրեն

bakanlık - նախարարություն
müdürlük - տնօրինություն

գ) ծառայողական նշանակության իրեր.

Օր. ağız - բերան
göz - աչք

ağızlık - ծխամորձ
gözlük - ակնոց

դ) տեղի իմաստ.

Օր. mezar - գերեզման
çöp - աղբ

mezarlık - գերեզմանոց
çöplük - աղբանոց

- 1ik - մասնիկը, կցվելով որոշ գոյականների, կազմում է ածականներ:

Օր. dağ - լեռ
tohum - սերմ

dağlık mıntaka - լեռնային շրջան
tohumluk arpa - սերմացու գարի

- 1ik - մասնիկը, կցվելով թվական անուններին, կազմում է ածականներ, որոնք արտահայտում են մարդու տարիքը կամ գումարի չափը: Նման արտահայտությունները կարելի է հասկանալ՝ ելնելով նախադասության իմաստից:

Օր. doksanlık - իննսուն տարեկան

yüzlük - հարյուրանոց (դրամ)

Բառարան - Sözlük

ağlamak - լաց լինել
ağrimak - ցավել, ցավ զգալ
aktarmak - տեղափոխել, տեղաշարժել,
փոխադրել, այլ տեղ դնել
Anadolu - Անատոլիա
anormal - անբնական, ոչ նորմալ
arpa - գարի
batı (garp) - արևմուտք
belli - հայտնի
biçmek - 1. կտրել 2. ձևել 3. հնձել, քաղել
boyamak - ներկել
buğday - ցորեն
canlı - 1. կենդանի, շնչավոր 2. աշխույժ
3. արտահայտիչ, վառ
canlı yayın - ուղիղ եթեր
ceket (-ti) - բաձկոն
cephe - ռազմաճակատ
çavdar - աշորա, տարեկան
çizgi - գիծ, գծապատկեր
darı - կորեկ
değişik - 1. փոփոխված
2. տարբեր, զանազան
değişken - փոփոխական
değişmek - փոխվել, փոփոխվել
desen - զարդանախշ, նախշ
devirmek - շրջել, տապալել
diş - ատամ
dişçi - ատամնաբույժ
doğu (şark) - արևելք
eksik (-ği) - պակաս
emek (-ği) - աշխատանք (չարչարանք)
etek (-ği) - փեշ, քղանցք
ezberlemek - անգիր անել

fermuar - ճարմանդ
gayet - շատ, բավականին
giyim - հագուստ
giymek - հագնել
gri - մոխրագույն
grip - գրիպ
güney (cenup) - հարավ
hububat (-tı) - հացահատիկ
imtihan - քննություն
izin (-zini) - թույլտվություն
kare - քառակուսի
katılmak - մասնակցել
kavurmak - 1. տապակել 2. բովել
kazak - սվիտեր, ֆուֆայկա
Kazak - ղազախ
Kazakça - ղազախերեն
kazanmak - 1. վաստակել, շահույթ ստանալ
2. հաղթել, շահել, տանել
3. ստանալ, արժանանալ, ձեռք բերել
kelime (sözcük) - բառ
kesmek - կտրել
kilo almak - գիրանալ
kilo vermek (kaybetmek) - նիհարել
koşul (şart) - պայման
kullanmak - օգտագործել
kurnaz - խորամանկ
kurukahveci - (հատիկավոր, կամ
աղացած) սուրճ վաճառող
kurumak - չորանալ
kuşku - 1. երկյուղ 2. կասկած(անք)
kuzey (şimal) - հյուսիս
lâcivert - կապույտ, լաջվարդ
mezar - գերեզման

maddi - նյութական (իրեղեն, դրամական)
 mezun - շրջանավարտ
 mezun olmak - ավարտել
 (ուսումնական հաստատություն),
 շրջանավարտ դառնալ
 mintaka (mintika) - շրջան, տարածք
 model - տեսակ
 müddet (-ti) - որոշ ժամանակ,
 ժամանակամիջոց
 nezaket (-ti) - քաղաքավարություն
 nezaketli - քաղաքավարի, նրբանկատ
 olanaksız - անհնարին
 oldukça (epeyce) - բավականին
 ölçmek - չափել
 ruble - ռուբլի (ռուսական արժույթ)
 seçmek - ընտրել
 sedir - օթոց, գահավորակ
 setretmek - ծածկել, փակել
 sık - 1. հաճախ 2. նեղ
 sıkı - 1. նեղ 2. պինդ (կպած)
 sıkıntı - 1. նեղություն 2. կարիք

silâh - զենք
 sonuç (-cu) - արդյունք
 susmak - լռել, ձայն չհանել
 süpürmek - ավելել, մաքրել
 süre - ժամանակահատված
 tahsil - կրթություն
 tartışma - 1. քննարկում 2. վեճ
 taşımak - տեղափոխել
 ters - հակառակ, սխալ
 tersine - հակառակը, ընդհակառակը
 tohum - սերմ
 uygun - հարմար, համապատասխան
 üzülme - 1. տխրել, վշտանալ, տանջվել
 2. անհանգստանալ
 vitrin - ցուցափեղկ
 yazılı - գրավոր, գրված
 yorulmak - հոգնել
 yulaf - վարսակ
 yürümek - քայլել
 yüzmek - լողալ
 zeki - խելացի, խելամիտ, ուշիմ

Վարժություններ - Ալիստրմալար

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Yetmişlik büyük babamın çetin bir hayat hikâyesi var. Geçen hafta bana biraz hayatını anlattı. “Bir posta memuru olan babamı pek te hatırlamıyorum. Ben 1935’te doğdum, yedi yıl sonra da askere çağrılan babam ikinci dünya savaşına katılmak için trenle cepheye hareket etti. O günden sonra da babamı bir daha görmedik, ülkemiz için canını verdi. Çok aradık fakat hiç bir sonuç çıkmadı. Ben, bugünkü Bağımsız Devletler Topluluğu’nun güney-batısında bulunan Ermenistan’ın başkenti Yerevan’da doğdum. Çocukluğum da, bu bir buçuk milyonluk nüfusu olan şehirde geçti. Yerevan, zengin bir tarım bölgesinde bulunmasıyla birlikte, aynı zamanda çok önemli bir sanayi ve kültür merkezidir. Yerevan büyük, güzel parkları ve bahçeleri bulunan bol yeşilli bir şehirdir. Şehrin merkezinden ise Hrazdan ve Getar nehirleri geçer. On iki yaşıma dek Yerevan’da kaldık, sonra da Eçmiadzin kentine taşındık. Babam aslen Yerevan’lı, annemse Eçmiadzin’lidir. O zamanlar büyükannem de daha sağdı, fakat geçinmek oldukça zordu, babamız da yoktu bu yüzden de orta okulun sekizinci sınıfından ayrıldım, o zamandan beri elimin emeğiyle yaşıyorum. Eçmiadzin’deki yüksek teknoloji üreten bir fabrikaya girdim, burada değişik görevler aldım, bundan dolayı da askere gitmedim. Daha sonra tahsilimi tamamlamak için mesleki gece kurslarına yazıldım ve tanrının izniyle de mezun oldum. İyi tecrübe kazandım. Bir müddet ustabaşılık yaptım, sonra da yeni açılan bölümde atelye şefi oldum. Yakında emekliye ayrılacağım. Yeterince çalıştım, ben görevimi tamamladım, artık fabrikayı gençlere emanet etmek lâzım”. İşte ana hatlarıyla büyükbabamın hayatı.

* * *

Benim iki candan dostum var. Hrant'la Yervant. Üçümüz de Yerevan devlet üniversitesinde yabancı diller öğreniyoruz. Benim evim okula yakındır, bu yüzden de dersleri birlikte yapmak için arada bir bana uğrarlar. Dün de birlikte geldik. Annem konuklarımı “Hoş geldiniz çocuklar” diyerek karşıladı. Onlar da nezaketle “Hoş bulduk” diye yanıtladılar. Hoşbeşten sonra odama geçip sedire oturduk. Tabii ki hemen çalışmaya başlamadık. Önce biraz sohbet ettik. Masamda bugünün gazetesi vardı. Şöyle bir gözden geçirdim. Dikkate değer bir iki haberi arkadaşlarıma da aktardım. Kaç zamandan beri yakın doğuda durum iyi değil, herkes üzülmüyor buna. Kuşkusuz, durumu bir parça kontrol altına almak, az çok iyileştirmek tamamıyla olanaksız değil, ama herkes durum hemen yarından itibaren iyileşsin istiyor, bu da olmuyor tabii. Ancak biz bu tartışmayı kısa kestik, çünkü asıl isteğimiz Türkçe çalışmaktır.

Önce verilen metni okumaya karar verdik. Ben okumak istedim, fakat Hrant “Aman, önce Yervant okusun - dedi - su gibi okur o, sonra da biz okuruz, haydi oku Yervant”.

Sırayla metni yüksek sesle okuduk, sonra da grameri tekrarlamaya başladık.

Bunu da daha çok Hrant için yaptık. Yervant ile ben gramerde oldukça iyiyiz, Hrant ise tembelliğinden öğrenmiyor. Hiç bir kuralı doğru dürüst bilmiyor, bu yüzden de öğretmenimiz ikide bir kızıyor ona.

Ardından kelimelere geçtik. Yirmiden fazla sözcüğü ezberlemek lâzımdı. Yervant son derece zeki. Beş altı dakika geçmeden yanıtlamaya hazır idi. Sıkı bir kontrolden geçirdik, fakat sözcüklerin hemen - hemen hepsini bildi.

“Sizi bilmiyorum, fakat ben epeyce yorulduğum, - dedim - bir kahve içermisiniz?”

Kahveden sonra “Şimdi de biraz Türkçe konuşalım” dedim. Hrant itiraz etti, “Hayır, gerekmez, herşeyden önce yazılıyı yapalım, gerisi kolay” dedi.

* * *

Ben yürürüm yana yana,
Aşk boyadı beni kana,
Ne akilim, ne divane,
Gel gör beni aşk neyledi.

Gâh eserim yeller gibi,
Gâh tozarım yollar gibi,
Gâh çağlarım seller gibi,
Gel gör beni aşk neyledi.

Ben yürürüm ilden ile,
Dost ararım dilden dile.
Gurbette halim(i) kim bile?
Gel gör beni aşk neyledi.

Ben Yunus-u biçareyim,
Aşk elinden avareyim,
Baştan ayağa yareyim,
Gel gör beni aşk neyledi.

/Yunus Emre/

2. Հետևյալ բայերը գրել կրավորական սեռով:

Tutacaksınız, yürüdük, dolaşmasın, yer, inmem, seviyorsun, düşmez miyim? ölecekler, unutmuyoruz, satıyor, tuttu, veriyor.

3. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Yemek yersem, kilo alırım. _____

Ders çalışırsam, evde kalırım. _____

Uçağa binersen, bir şey görmezsin. _____

İstanbul'a gidersen, müzeye uğrarsın. _____

Çok uyursan, işe geç kalırsın. _____

Az yersen, kilo verirsin. _____

Adam su içerse, ölmeyecek. _____

4. Տեղադրել համապատասխան ածանցները:

Hava yağmurlu olur..... , sinemaya gitmeyiz. Parası yok..... , borç alsın. Erken yatar..... , erken kalkarsın. O konuşur..... , ben dinlerim. Sen onu görür..... , bana haber ver. Dışın ağıır..... , dışıye git. Canın ister..... , sinemaya gidelim.

5. Նախադասության մեջ տեղադրել համապատասխան հետադրությունը և թարգմանել:

Bu sebeplerden geri döndük. Bu günden imtihana hazırlansınlar. Yanımda yüz rubleden para var. Sabahtan bir şey yemedim. Çalışkanlığından onu bütün öğretmenler severler. Gardırobunuzda kaç kostüm var? – Beşten Dünden sorunu düşünüyorum. Arkadaşımdan iki kitap okudum.

6. Թարգմանել հետևյալ բառերը:

Analık, babalık, darlık, memurluk, siyahlık, uzunluk, temizlik, yokluk, varlık, beyazlık, fenalık, mavilik, kalınlık, kitapçılık, kardeşlik, kapıcılık, kadınlık, askerlik, dostluk, güzellik, gazetecilik, yükseklik, genişlik, kötülük, sarılık, küçüklük, hastalık, ihtiyarlık, güçlük, ustalık, aylık, sözlük, sözlükçülük, başlık, tembellik, işçilik, taşlık, solculuk, sağlık, emeklilik.

7. Հայերեն թարգմանել հետևյալ բառակապակցություններն ու նախադասությունները:

Çocukluk arkadaşı, beş dakikalık yol, gözlüklü adam, hastalıklı genç, öğretmenlik yapmak, askerlik yapmak, odanın büyüklüğü, salonun genişliği, şu kâğıdın beyazlığı, grip hastalığı, bir hastalık geçirmek, fenalık geçirmek, haftalık gazete, bir aylık iş, mühendisin aylığı, babamın yıllığı, dostluğun yokluğu, sözlüğün eksikliği, şu ağaçlığın (kumaşın) yeşilliğine bak, şu yeşilliğin güzelliğine bak, sözlüksüz çevirmeğe bak.

* * *

Selami, Ramazan ve Orhan üç candan arkadaşlardır. Selami Bursa'lıdır, Ramazan Mersin'li, Orhan ise İzmir'li. Bursa, Türkiye'nin kuzeybatısında, ülkenin en tanınmış kayak merkezi olan Uludağ'ın eteklerindedir. Mersin ise Anadolu'nun Akdeniz kıyılarının doğu bölümündedir. Üç arkadaş da duvarcı ustalarıdır. Kurtuluş'ta bir inşaatta çalışıyorlar. Dün, üçü birlikte Adana'ya gittiler. Gerçi ben de onlarla gitmek istedim, fakat daha sonra vazgeçtim. Biraz maddi sıkıntım var. Kazandığım para geçinmeme yetmiyor. Babam da bana yardım edecek durumda değil. Önceleri bir dokuma fabrikasında amele idi, fakat rahatsızlığından dolayı işini bırakmaya mecbur oldu. Önümüzdeki haftadan itibaren bir kurukahvecide çalışacak.

8. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Տո՛ր ձեռքդ: Դու ինձ դա ասել ես: Այս երեխան մայր չունի: Նրա հա՞յրը այստեղ եկավ, թե՞ մորեղբայրը: Ինձ նույնպես երկու տեսորակ տվեք: Իսկ ձեր եղբոր ընտանիքը որտե՞ղ է: Բե՛ր այստեղ այդ մրգերը: Ինչու՞ է նա գնացել այդքան հեռու տեղեր:

* * *

Քանի՞ տոն է նշվում ձեր երկրում: «Հինգից ավելի», - պատասխանեցի ես: Կեցցե՛ք: Բարի գալուստ: Ուրախ եմ ձեզ տեսնելու համար: Ի՞նչ նորություն կա: Ամեն ինչ հիանալի է: Փոխադարձ ողջույնից հետո մենք նստեցինք շախմատ խաղալու: Դու ճիշտ ես: Իրոք, այստեղ ավելի լավ եմ աշխատում:

Ես նախընտրում եմ խմել քաղցր սուրճ: Սիրելի՛ս, այս ի՞նչ է: Դուք ինչ է, կրթություն չե՞ք ստացել: Հսկի՛չ, նայի՛ր երկու մեքենան այստեղ չի բավարարում: Ընդմիջենք, ես շատ եմ հոգնել: Ես այցելում եմ այս ակումբ, սակայն հավաքույթներին չեմ մասնակցում: Դուք հիանալի գիտեք այս քաղաքը: Ո՛չ, սա շատ մեծ քաղաք է: Այս քաղաքի հյուսիսային մասերում ես չեմ եղել: Ի՞նչ լավ (հիանալի) անձնավորություն է: Իրո՞ք: Իսկ ես երբեմն այլ կերպ եմ մտածում: Ես նույնպես առաջին շարքում տեղ կգբաղեցնեն: Ժամը քանի՞սն է: Մեկն անց կես է:

Atasözleri

Ne yer ne yedirir.
Her işin başı sağlık.
Bekârlık sultanlıktır.
Akıl para ile satılmaz.
İyilik eden iyilik bulur.
Para adama akıl öğretir.
Aşık ağlatır dert söyler.
Bir günlük beylik beyliktir.
Dost ağlatır düşman güldürür.
Bugünkü işini yarına bırakma.
Gönül kimi severse güzel odur.
Sağlık, hastalık hepimiz için (dir).
Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.
Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Bu yüzden - այս (այդ) պատճառով
2. Elinin emeğiyle yaşamak. - սեփական քրտինքով ապրել
3. O sırada - այդ միջոցին, այդ պահին
4. Hoşbeşten sonra - միմյանց ողջունելուց հետո
5. Su gibi okur - ջրի նման կարդում է
6. İkide bir - 1. մեկ երկրորդը 2. անընդհատ, մշտապես, շարունակ
7. Olur mu? - հնարավո՞ր է (կլինի՞)
8. Hep birden - բոլորը միասին
9. Müsaadenizle - Ձեր թույլտվությամբ
10. Can vermek - զոհվել, կյանքը տալ
11. Güzellik sağlık! (hayırlar!) - ամենայն բարիք

ՏԱՍՆՍԵԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ON BİRİNCİ DERS

§ 64 miş - ով անվանական ստորոգյալը

Կազմվում է անվան, օժանդակ բայի - i - հիմքի, - miş (miş, muş, müş) - ածանցի և ստորոգման ածանցի միջոցով: - miş - ով անվանական ստորոգյալը կարող է արտահայտել վիճակ, դրություն ինչպես անցյալ, այնպես էլ ներկա ժամանակում: Այս ձևը կիրառվում է այն դեպքերում, երբ խոսողը անձամբ ականատես չի եղել, վստահ չէ, կասկածում է և երևույթի մասին խոսում է՝ տեղեկություն ստանալով ուրիշից, կամ եթե տվյալ երևույթը խոսողի համար անսպասելի է կամ կապված նրա ենթադրության, վարկածի հետ:

Օժանդակ բայի - i - հիմքը և նրան կցվող ածանցները ստորոգյալի անվանական մասի հետ կարող են գրվել և արտաբերվել թե՛ առանձին և թե՛ միասին: Առանձին գրության դեպքում շեշտն ընկնում է - miş - ածանցի, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում՝ - lar - ածանցի վրա: Միասին գրության դեպքում բաղաձայն հնչյունով վերջացող անվան դեպքում օժանդակ բայի - i - հիմքը սղվում է, իսկ երբ անունը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y - ի:

Հայերեն թարգմանելիս կիրառվում են «լինել» բայի վաղակատար ներկա ժամանակաձևը (եղել են, եղել ես ...) և եղանակավորող ձևեր (ասում են թե, կարծես թե ...):

- Օր. (Ben) hasta imişim (hastaymışım). - (Ես) հիվանդ եմ եղել:
(Sen) yorgun imişsin (yorgunmuşsun). - (Դու) հոգնած ես եղել:
(O) çalışkan imiş (çalışkanmış). - (Նա) աշխատասեր է եղել:

(Biz) yabancı imişsiz (yabancıymışız). - (Մենք) օտար ենք եղել:
(Siz) davacı imişsiniz (davacıymışsınız). - (Դուք) հայցվոր եք եղել:
(Onlar) öğretmen imiş(ler) (öğretmenmişler). - (Նրանք) ուսուցիչ են եղել:

miş - ով անվանական ստորոգյալի ժխտական ձևը կազմվում է անվան, - değil - բառի, - miş - ածանցի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

- Օր. (Ben) hasta değilmişim. - (Ես) հիվանդ չեմ եղել:
(Sen) hâkim değilmişsin. - (Դու) դատավոր չես եղել:
(O) talebe değilmiş. - (Նա) ուսանող չի եղել:

(Biz) yorgun değilmişiz. - (Մենք) հոգնած չենք եղել:
(Siz) öğretmen değilmişsiniz. - (Դուք) ուսուցիչ չեք եղել:
(Onlar) memur değilmiş(ler). - (Նրանք) ծառայող չեն եղել:

Հարցական ձևը կազմվում է անվան, - mı (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկի, թերի օժանդակ բայի - i - հիմքի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Առաջին և երկրորդ դեմքերում այս ձևը կիրառվում է հազվադեպ:

- Օր. (Ben) hasta mıymışım? - (Ես) հիվանդ եմ եղել:
(Sen) talebe miymişsin? - (Դու) ուսանող ես եղել:
(O) evde miymiş? - (Նա) տա՞նն է եղել:

(Biz) yorgun muymuşuz? - (Մենք) հոգնա՞ծ ենք եղել:
(Siz) müdür müymüşsünüz? - (Դուք) տնօրե՞ն եք եղել:
(Onlar) trende miymiş(ler)? - (Նրանք) գնացքո՞ւմ են եղել:

miş - ով անվանական ստորոգյալ կազմվում է նաև var և yok անունների միջոցով:

Օր. Bu sokakta çok ağaç varmış. - Այս փողոցում շատ ծառ է եղել:
Tiyatroda kimse yokmuş. - Թատրոնում ոչ ոք չի եղել:

Ժամանակը որոշվում է.

ա) ըստ ժամանակի պարագայի.

Օր. Dün akşam hava çok soğukmuş. - Երեկ երեկոյան եղանակը շատ ցուրտ է եղել:

բ) ըստ իմաստի.

Օր. Ali niye derslerine devam etmiyor? - Hastaymış.
Ինչու՞ Ալին չի շարունակում դասերը: - Հիվանդ է եղել (ասում են՝ հիվանդացել է):

§ 65 Անորոշ անցյալ ժամանակ - Belirsiz Geçmiş Zaman

Թուրքերենի սահմանական եղանակի անորոշ անցյալ ժամանակը կազմվում է բայահիմքին - miş - ածանցի կցմամբ կազմվող դերբայի (eylemsi) և առաջին խմբի ստորոգման ածանցների միջոցով: Հայերեն է թարգմանվում ներկա վաղակատար ժամանակաձևի միջոցով:

Օր. (Ben) almışım. - (Ես) վերցրել եմ (ասում են): (Biz) beklemişiz. - (Մենք) սպասել ենք:
(Sen) gelmişsin. - (Դու) եկել ես: (Siz) okumuşsunuz. - (Դուք) կարդացել եք:
(O) bulmuş. - (Նա) գտել է: (Onlar) görmüş(ler). - (Նրանք) տեսել են:

Ժխտականը կազմվում է դերբայի ժխտական ձևին ստորոգման ածանցի կցմամբ: Շեշտն ընկնում է - ma, me - ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում՝ նաև - lar, ler - հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր. (Ben) ka'lmamışım. - (Ես) չեմ մնացել: (Biz) ka'lmamışız. - (Մենք) չենք մնացել:
(Sen) gelmemişsin. - (Դու) չես եկել: (Siz) gelmemişsiniz. - (Դուք) չեք եկել:
(O) görmemiş. - (Նա) չի տեսել: (Onlar) görmemiş(ler). - (Նրանք) չեն տեսել:

Հարցական ձևը կազմվում է դերբայի, - mı (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) almış mıyım? - (Ես) վերցրե՞լ եմ: (Biz) bulmuş muyuz? - (Մենք) գտե՞լ ենք:
(Sen) gelmiş misin? - (Դու) եկե՞լ ես: (Siz) görmüş müsünüz? - (Դուք) տեսե՞լ եք:
(O) okumuş mu? - (Նա) կարդացե՞լ է: (Onlar) beklemiş(ler) mi? - (Նրանք) սպասե՞լ են:

Հարցական - ժխտականը կազմվում է դերբայի ժխտական ձևի, հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) kalmamış mıyım? - (Ես) չե՞մ մնացել: (Biz) gezmemiş miyiz? - (Մենք) չե՞նք զբոսնել:
(Sen) okumamış mısın? - (Դու) չե՞ս կարդացել: (Siz) gitmemiş misiniz? - (Դուք) չե՞ք գնացել:
(O) gelmemiş mi? - (Նա) չի՞ եկել: (Onlar) almamış(lar) mı? - (Նրանք) չե՞ն վերցրել:

Եթե գործողության կատարումը գրանցել հնարավոր չէ, սակայն խոսողը ենթադրում կամ նույնիսկ համոզված է, որ այդ գործողությունը կատարվել է, ապա նման երանգները արտահայտվում են հաստատականության իմաստ կրող - *dir* - ածանցի (*mişimdir, mişındır, miştir*) և *her halde* (ամեն դեպքում), *mutlaka* (անպայման), *belki* (հնարավոր է, գուցե, թերևս) եղանակավորող բառերի միջոցով (*Çok kızdım. Belki sertçe konuşmuşumdur.* - Խիստ բարկացա: Թերևս կոպիտ խոսեցի (կոպիտ եմ խոսել):

§ 66 - *al, at, iyet, ca, lan, laş* - բառակազմական ածանցները

- *al* - ածանցը, կցվելով հիմնականում ածականներին, կազմում է անանցողական բայեր:

Օր. *çok* - շատ *çoğalmak* - շատանալ
boş - դատարկ *boşalmak* - դատարկվել

- *at, et, iyet* - արաբական ծագում ունեցող ածանցները, կցվելով արաբական ծագում ունեցող գոյականներին և ածականներին, կազմում են գոյական անուններ:

Օր. *hüküm* - օրինականություն (օրինական) ուժ, իշխանություն, վճիռ, որոշում
hükümet - կառավարություն

memnun - գոհ
memnuniyet - գոհունակություն

Ժամանակակից թուրքերենում ավելի գործածական է - *luk* - թուրքական ածանցով կազմված - *memnurluk* - (գոհունակություն) բառը:

- *ca, ce* (*ça, çe*) - ածանցները, կցվելով ածականներին, թուլացնում կամ ուժեղացնում են նրանց որակական հատկանիշը: Երբեմն միանալով ածականներին՝ նրանք կարող են կազմել որակական մակբայներ:

Օր. *uzun* - երկար *uzunca* - բավական երկար
güzel - գեղեցիկ *güzelce* - բավական գեղեցիկ

O güzelce yazdı. - Նա բավական լավ գրեց:
Açıkça söyledi. - (Նա) անկեղծորեն (բացեփբաց, պարզորոշ կերպով) ասաց:

- *ca* - ածանցը, կցվելով դերանունների և որոշ գոյականների, արտահայտում է մակբայի իմաստ:

Օր. *bence* - ըստ իս, իմ կարծիքով
hükümetçe - կառավարության կողմից (կառավարության տեսակետի համաձայն)

- *lan* (*la + n*) - ածանցը, կցվելով անունների, կազմում է բայեր՝ կրավորական կամ անդրադարձ իմաստով:

Օր. *hazır* - պատրաստ *baş* - գլուխ, սկիզբ
hazırlamak - պատրաստել *başlamak* - սկսել
hazırlanmak - պատրաստվել *başlanmak* - սկսվել

Օր. ikide bir - մեկ երկրորդ
beşte üç - երեք հինգերորդ
yüzde beş - հինգ հարյուրերորդ կամ հինգ տոկոս

Ermenistan nüfusunun yüzde doksan beşi Ermenidir. -
Հայաստանի բնակչության իննսունհինգ տոկոսը հայ է:

Տասնորդական կոտորակներն արտահայտվում են virgül (ստորակետ) բառի միջոցով (5,8 կարդացվում է beş virgül sekiz, կամ էլ հետևյալ կերպ՝ “beş onda sekiz”):

§ 69 ön, arka, iç, dış, hak անունների կապական կիրառությունը

ön գոյականը (առջև) կատարում է կապական բառի գործառույթ՝ ունենալով «առաջ, առջևում, մոտ» իմաստները: Գոյականները ön կապական բառից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց, անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի, իսկ ön-ը կարող է ստանալ երրորդ դեմքի պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր. Dün sizi tiyatronun önünde yarım saat bekledik. -
Երեկ ձեզ թատրոնի առաջ կես ժամ սպասեցինք:

Bu sabah evinizin önünden geçtim. - Այս առավոտ անցա ձեր տան առջևից:

(Benim) önümde - իմ առջևում, առջևումս
(Senin) önünden - քո առջևից, առջևումդ
(Bizim) önümüzde - մեր առջևում

arka բառը (մեջք, հետև) կապական կիրառությամբ նշանակում է «հետևում»:
Գոյականներն arka-ից առաջ ստանում են - in (ının) - սեռական հոլովի ածանցներ, անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի, իսկ arka-ն ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր. Evin arkasında büyük bir bahçe var. - Տան հետևում մի մեծ այգի կա:
Arkamda kimse yok. - Իմ հետևում ոչ ոք չկա:

Çocuk ağacın arkasına saklanan annesini arıyor. -
Երեխան ծառի հետևում թաքնված մորն է փնտրում:

iç (ներս) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «ներսում, միջև, ընթացքում, մեջ»: Այն ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր. Çantanın içinden kalemimi çıkardım. - Պայուսակի միջից մատիտս հանեցի:
Düğmeler çekmecenin içindedir. - Կոճակները դարակի մեջ են:

Öğrenciler içinde çok akıllı çocuklar var. -
Աշակերտների մեջ շատ խելացի երեխաներ կան:

Ստացական դերանունների հետ կիրառվելիս iç-ը ստանում է համապատասխան դեմքի պատկանելիության ածանց:

- Օր. (Benim) içimde - իմ մեջ (Bizim) içimizde - մեր մեջ
 (Senin) içinde - քո մեջ (Sizin) içinizde - ձեր մեջ
 (Onun) içinde - նրա մեջ (Onların) içinde (içlerinde) - նրանց մեջ

dış (դուրս, արտաքին) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «դրսում, դեպի դուրս»: dış բառը ստանում է պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, բացառական, տրական հոլովի ածանցներ:

- Օր. Dairenin dışında çok insan vardı. - Հիմնարկից դուրս շատ մարդիկ կային:

Memleketin dışında mühim hadiseler oldu. -
 Երկրից դուրս կարևոր իրադարձություններ են տեղի ունեցել:

hak (-kkı) (իրավունք) բառը, ստանալով պատկանելիության և ներգոյական հոլովի ածանցներ (hakkında), նշանակում է «մասին, վերաբերյալ»: hakkında-ից առաջ գոյականը հոլովական ածանց չի ստանում, իսկ անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի: kim դերանունը, hak բառի հետ կիրառվելիս ստանում է սեռական հոլովի ածանց, իսկ ne-ն հոլովական ածանց չի ստանում:

- Օր. Ben bu problemler hakkında bir şey sormadım. -
 Ես այս խնդիրների վերաբերյալ ոչինչ չհարցրի:

Senin hakkında bilmiyorlar. - Քո մասին չգիտեն:
 Ne hakkında konuşuyorsun? - Ինչի՞ մասին ես խոսում:
 Kimin hakkında konuşuyorsun? - Ո՞ւմ մասին ես խոսում:
 Benim hakkımda haberi var. - Նա իմ մասին տեղեկություն ունի:

§ 70 Վերջաձայններում ձայնավորների փափկացումը

Արաբական մի շարք փոխառություններում, երբ բառը վերջանում է - l, p, t - բաղաձայններով, բառավերջում կցվող ածանցների - a, ı, u - ձայնավորները փափկանալով կարող են հնչյունափոխվել - e, i, ü - ձայնավորների:

- Օր. istikbâl - ապագա istikbâli - նրա ապագան
 mahsul - բերք mahsulün - բերքի
 harp - պատերազմ harpten sonra - պատերազմից հետո
 saat - ժամ saati - ժամը

§ 71 Բառավերջի կրկնակի բաղաձայնների վերականգնումը

Մի շարք արաբական փոխառություններում կարող է վերականգնվել թուրքերենում անհետացած բառավերջի կրկնվող բաղաձայնը, եթե բառին կցվում է ձայնավոր հնչյունով սկսվող ածանց: Նման բառերը բառարաններում ներկայացվում են հետևյալ կերպ.

- Օր. hak (-kkı) - իրավունք
 hat (-ttı) - գիծ
 üs (-ssü) - բազա, ռազմակայան, հենակետ

Բառարան - Sözlük

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) -
 - ԱՄՆ (Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ)
 acı - 1. ցավ 2. տառապանք, կսկիծ
 3. դառը 4. կծու
 ada - կղզի
 akıllı - խելացի
 alet (-ti) - գործիք
 antik - անտիկ, հին
 araştırma - ուսումնասիրություն
 armut (-du) - տանձ
 art düşünce - հետին միտք
 asmak - 1. կախել 2. կախաղան հանել
 asrî (çağdaş, modern) - ժամանակակից
 atıştırmak - բերանը մի բան զցել,
 հապշտապ մի բան ծամել
 կամ խմել (ոտքի վրա)
 Avrupa - Եվրոպա
 ayırmak - բաժանել
 bataklık (-ğ) - 1. ճահիճ 2. ճահճուտ
 boğa - ցուլ
 bol - լայն, ազատ, լի
 cehennem - դժոխք
 cennet (-ti) - դրախտ
 çayır - մարգագետին
 çekmece - դարակ
 çeşit (-di) - տեսակ
 çoban - հովիվ
 çorba - ապուր
 dağítmak - բաժանել տարածել, ցրել
 depresyon - երկրաշարժ
 dergi - ամսագիր, հանդես
 doymak - կշտանալ
 durak (-ğı) - կանգառ
 düğme - կոճակ
 esas - հիմք
 et (eti) - միս
 gelişmek - զարգանալ
 gömülmek - թաղվել
 hakim - իմաստուն
 hâkim - 1. իշխանավոր 2. դատավոր
 hal (-li) - վիճակ
 hat (-tı) - գիծ
 hesap (-bı) - հաշիվ
 hüküm (-kmü) - 1. օրինականություն,
 (օրինական) ուժ 2. վճիռ, որոշում
 3. իշխանություն, տիրապետություն
 içki - խմիչք

iklim - կլիմա
 inanmak - հավատալ
 istatistik (-ği) - վիճակագրություն
 istikbâl (-li) - ապագա, զալիք
 kaba - կոպիտ, պրիմիտիվ
 kale - ամրոց
 kanun - օրենք
 Karadeniz - Սև ծով
 karanfil - մեխակ
 karın (-rını) - փոր, որովայն
 karpuz - ձմերուկ
 kasap (-bı) - մսավաճառ
 kaza - վթար
 kısım (-sım) - մաս, հատված
 kit olmak - չբավարարել, չհերիքել
 kilise - եկեղեցի
 koku - հոտ
 konservatuvar - կոնսերվատորիա
 kural (-lı) - կանոն
 kural olarak - որպես կանոն
 kurtulmak - ազատվել, փրկվել
 lahit (-hti) - դամբարան, գերեզման
 mahsul (-lü) - բերք
 mal - ապրանք
 malum - հայտնի (հմտ. belli)
 manav - բանջարավաճառ
 memnuniyet (-ti) - գոհունակություն
 meşgul olmak - զբաղված լինել
 Mısır - Եգիպտոս
 mısır - եգիպտացորեն
 miktar - քանակ
 muhtaç (-cı) - կարիքավոր
 muz - բանան
 mühim - կարևոր
 nebat (-ti) - բուսականություն
 nergis - նարգես, նարգիզ
 nitekim - այսպես օրինակ
 niyet (-ti) - նպատակ, մտադրություն
 nüfus - բնակչություն
 öküz - եզ
 pahalı - թանկ
 pastırma - բաստուրմա
 problem - խնդիր, պրոբլեմ
 rol (-lü) - դեր
 sağlam - 1. առողջ 2. ամուր
 3. անվնաս (ամբողջական)
 sahil - ափ

sahip (-bi) - տեր, տանուտեր
 salata - սալաթ, աղցան
 sanayi (-ii) - արդյունաբերություն
 seher - արշալույս, լուսաբաց
 sır (-rri) - գաղտնիք
 sırf - զուտ, մաքուր
 sual (-li) - հարց (հմմտ. soru)
 sualtı (-rı) - ստորջրյա
 tahmin - կարծիք, ենթադրություն
 tarım - գյուղատնտեսություն
 tekne - նավ
 teknik (-ği) - տեխնիկա
 teşkil etmek - 1. կազմել, կազմավորել, ձևավորել
 2. զբաղեցնել (տարածք)
 tok - կուշտ
 trafik (-ği) - երթևեկություն

ucuz - էժան
 uç (ucu) - ծայր
 uzman - մասնագետ
 ürün - 1. արտադրանք 2. բերք
 üs (-ssü) - բազա, հենակետ
 vatandaş - հայրենակից
 virgül - ստորակետ
 yarımada - թերակղզի
 yasemin - հասմիկ
 yeğlemek - գերադասել
 yemek listesi (menü) - ճաշացուցակ
 yetiştirmek - աճեցնել, պահել
 yoksul - աղքատ
 yoksun (mahrum) - զուրկ, զրկված
 yumurta - ձու
 zambak (-ği) - շուշան
 ziyaret etmek - այցելել

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

İstatistiklere göre Türkiye nüfusunun yüzde 82'si köyde, yüzde 18'i ise kentlerde yaşıyor. Ülke nüfusunun yüzde 80 kadarı tarımdan geçinir. Ülkenin doğusunda genellikle hayvan yetiştirilir. Nitekim ülke topraklarının yüzde 50,2'sini çayırlar teşkil eder, bununla birlikte büyük hayvan sahipleri azdır. Köylülerin önemli bir bölümü çoban olarak çalışır. Türk köylüsünün çoğu toprak işleriyle uğraşır. Sürülen veya ekilen topraklar, memleket topraklarının ancak yüzde 16,6'sını teşkil eder, toprakların geri kalan kısmı ise ormanlar (yüzde 15,3), mahsul getirmeyen topraklar (yüzde 14,8), sebze ve meyve bahçeleri, bağlar (yüzde 1,8) ve göller, bataklıklardır (yüzde 1,3). Ekilen toprakların yüzde 70'i büyük toprak sahiplerinin elinde bulunur. Bugün Türkiye tarımında modern teknolojiler kullanılmaktadır. Uzmanların açıklamalarına göre ülkede en çok ekilen bitkilerin başında buğday, arpa ve mısır gelir. Karadeniz sahillerinde yetiştirilen tütünler dünyaca meşhurdur.

Bir kısım köylüler bağıcılıkla uğraşır. Türkiye'nin iklimi ve toprağı çok elverişlidir (müsaittir). Bundan dolayı bağıcılık gibi meyvecilik de hayli yayılmıştır.

* * *

- Biliyor musunuz, Kaptan Cousteau, Kekova'ya gelmiş ve burada uzun süren araştırmalar yapmış.
- Biliyoruz, Kaptan Cousteau'yu duymayan kaldı mı? Televizyonda daima onun sualtı araştırmalarını izliyoruz.
- Kekova'nın özelliğı nedir?
- Şu çaylarınızı için, az sonra sizleri gezdireceğim. Kekova, dünyanın cenneti olarak kabul edilir. Mavi Yolculuğun en güzel durak noktasıdır.
- Hem güzel, hem de çok enteresan bir yer.
- Neresi enteresan?
- Bu teknenin altında bir kent var.
- Bizim teknenin altında mı?

- Evet, bizim teknenin altında ve Kekova'nın her yerinde batık bir kent var. Az sonra göreceksiniz, birçok ev duvarlarının bir kısmı denizin dışında, bir kısmı denizin içinde. Bilim adamlarının tahminlerine göre eskiden bir deprem olmuş. Her şey sulara gömülmüş.
- Burada bir kale varmış.
- Kale olduğu gibi sağlam duruyor. İçinde bir de küçük antik tiyatro var. Bu kaleye çıkacağız. Fotoğraf makinelerinizi şimdiden hazırlayın. Tepeden inanılması güç bir güzellik göreceksiniz.
- Burada deprem ne zaman olmuş ve kimler yaşamış?
- Hiç kimse bir şey bilmiyor. Şimdilik her şey tahminden ibaret. Yalnız denizin içinde ve karada pek çok Likya tipi lahitler var. Demek ki bir zamanlar burada Likyalılar yaşamışlar. Ama burada hangi kent vardır? Ne zaman sulara gömüldü? Kale köyünün halkı buraya ne zaman geldi? Hiç kimse bilmiyor. Burası şimdilik bir sırdır. Sır olarak ta kalacağı benziyor.
- Ben çok merak ettim. Çaylarınızı içtiyseniz bir an önce Kekova'yı gezelim.
- Kahvaltıyı ne zaman yapacağız?
- Tamam bu adamın akli fikri hep yemekte. Kardeşim sen yolda kahvaltını yapmadın mı? Ben seni bir şeyler atıştırırken gördüm.
- Siz kahvaltıyı burada yapacağınızı söylemediniz mi? Ben de çok az yedim. Şimdi karnım zil çalıyor.
- Biz henüz hiç bir şey yemedik. Çaylarımız bitti. Kekova Restorana gidelim. Orada güzel bir kahvaltı yapalım. Sonra da Kekova'yı gezelim.
- Kekova'da ne kadar kalacağız?
- Ne kadar isterseniz. Ama buraya en az iki gün ayırmak gerek.
- Kekova'dan sonra nereye gideceğiz?
- Demre'de St. Nikolas Kilisesine gidip Noel Baba'yı ziyaret edeceğiz.

* * *

Serenad

Yeşil pencereden bir gül at bana
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına,
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak
Ben aşkımla bahar getirdim sana.
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

Şeffaf damlalarla titreyen ağır
Goncanın altında bükülmüş her sak;
Senin için dallardan süzülen ıtır,
Senin için yasemin, karanfil, zambak...

Bir kuş sesi gelir dudaklarından
Gözlerin gönlümde açar nergisler,
Düşen bir öpüştür yanaklarından
Mor akasyalarla ürperen seher.

Pencereden bir gül attığın zaman
Işıklarla dolacak kalbimin içi.
Geçiyorum mevsim gibi kapından
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

/Ahmet Muhip Dranas/

2. Նախադասությունը գրել անորոշ անցյալ ժամանակաձևով:

Sezai dün okula gelmedi. Öğrenci bakkala gitti. Aram bakkala borcunu sordu. Selin pastırma aldı. Manavda muz iki milyon lira oldu. Kasap kaba konuştu. Pazarda meyve daha ucuz. Manavda meyve daha pahalı. Pazarda sebze daha bol. Süpermarket eve daha yakın. Vakit geç oldu. Esen Hanım'ın işi geç bitti. Esen Hanım çok çalıştı. Aram dün okuldaydı. Babam geçen yıl Ankara'daydı. Kitap dolabın içindeydi.

3. Նախադասությունը դարձնել հարցական:

Dört yaşında konuşmuş. _____

Geçen yıl İngiltere'ye gitmiş. _____

Uçak kazasından kurtulmuş. _____

Kasaptan et almış. _____

Eve vaktinde gelmiş. _____

Trene zamanında yetişmiş. _____

İzmir'de iki gün kalmış. _____

Tatilde yüzme öğrenmiş. _____

Ona yardım etmiş. _____

Bursa'ya gitmiş. _____

Herkesi haber vermiş. _____

Acı haberi duymuş. _____

Bu habere sevinmiş. _____

4. Կազմել նախադասություն անորոշ անցյալ ժամանակաձևով:

Okul - dün - öğretmen - gelmek. _____

Meyve - manav - sebze - ve - daha - ucuz - pazar. _____

Tatil - Marmaris - öğrenmek - Maro - yüzme. _____

Eşyalar - ev - çalmak - hırsız - bütün. _____

Dün - bir - gece - kaza - trafik - olmak - Edirne. _____

Dün - gece - Aram - ders - sabaha kadar - çalışmak. _____

5. Վերլուծել և թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Harutyun bana dün birkaç defa uğramış. Kevork çok yakın bir dostumdur, bana çok yardım etmiştir. Paraya ihtiyacım olursa ondan hep borç alırım. İnsanlar genellikle kendilerine benzemeyenleri sevmezler. Ben onlara kötü bir şey söylemedim ki bana darılsınlar. Çocuk muyum ki beni kandırsınlar? Sebepsiz yere gülene deli derler. Baktım ki işi çok, rahatsız etmedim. Ne yazık ki arkadaşımız Ermenice bilmiyor. Sizce ahbabınız haklı mıydı? Yarın ailece bir kır gezintisine gideceğiz. Çocukca sualler soruyorsunuz. O benden yaşça büyüktür. Bu gerçek herkesçe malumdur. Size açıkça söylüyorum. Bence bu yeni dergi bu konuda önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye topraklarının bir kısmı Avrupa'da, bir kısmı ise Asya'dadır. Aslında, onun sözünde bir art düşünce yok. O adanın yüzölçümü üç kilometre karedir.

6. Թարգմանել թուրքերեն:

4/7 _____
5/18 _____
4/5 _____
9/10 _____
67% _____
382,33 _____
0,008 _____
17,1 _____

* * *

Այս հողի մեկ հինգերորդը: Թուրքիայի բնակչության տասնհինգ տոկոսը: Բանվորներից ամեն մեկը մի քանի ժամվա ընթացքում տեղափոխեց հարյուրական քար: Ամեն երեկո նա խմում է երկու - երեք բաժակ թեյ: Նրանցից ամեն մեկը ստացել է երկուական ավտոմեքենա: Նա ամեն օր լվանում է հարյուրական վերնաշապիկ, գուլպա և անդրավարտիք: Մեր համայնքի մեկ երրորդը կոնսերվատորիան ավարտել է անցած տարի:

* * *

Մենք հանդիպեցինք քաղաքի կենտրոնում, և իմ ընկերն ինձ ծանոթացրեց Արմենի հետ: Փողոցում խոսելը իհարկե հարմար չէր: Ես ընկերներիս հրավիրեցի Աբովյան փողոցում գտնվող «Մոսկվա» ռեստորան: Կեսօրին այստեղ շատ մարդ չի լինում: Մենք նստեցինք այն սեղանի շուրջ, որը գտնվում էր սրահի վերջում: Քիչ անց մեզ մոտեցավ մատուցողը և տվեց ճաշացուցակը: Այնտեղ ամեն ինչ կար՝ տարբեր ապուրներ, ձկներ, կարկանդակներ, աղցաններ և խմիչքներ: Մենք պատվիրեցինք և մատուցողին խնդրեցինք անմիջապես բերել խնձորի սառը հյութ, քանի որ շատ շոգ էր: Երբ Արմենը վերջացրեց իր պատմությունը, ես վճարեցի հաշիվը, և մենք դուրս եկանք ռեստորանից:

Atasözleri

Utananın oğlu, kızı olmamış.
Kırk hırsız bir çıplağı soyamamış.
Baba oğluna bağ bağışlamış,
oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.
Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.
Yılan sokan uyumuş, aç kalan uyumamış.
Eşeğe “cılve yap” demişler, tekme atmış.
Kartala bir ok deęmiş, yine kendi yeleęinden.
Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.
Sabahtan karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış.
Karga yavrusuna bakmış: “Benim ak pak evladım” demiş.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Bununla beraber - սրանով հանդերձ, այսուհանդերձ
2. (benim için) hepsi bir - (ինձ համար) միևնույն է
3. Yerine getirmek - կատարել, իրագործել, իրականացնել
1. Yola koyulmak - ճանապարհ ընկնել
2. Çok hallerde - շատ դեպքերում, հաճախ
3. Her zamanki gibi - ինչպես միշտ
4. İki gözüm - սիրելիս, թանկագինս
5. Ne yazık - ափսոս
6. Akli fikri - խելքն ու միտքը

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ON İKİNCİ DERS

§ 72 Անկատար - անցյալ ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Թուրքերենի սահմանական եղանակի անկատար - անցյալ բաղադրյալ ժամանակաձևը ծագել է -i(yor)- ածանցի և -i(mek)- թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի (-i + di) միավորման արդյունքում: Խոնարհումը կատարվում է երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով (բայափիմք +(i) yor+du+ դիմորոշ ածանց):

- Օր. (Ben) çalışıyordum. - (Ես) աշխատում էի: (Biz) yazıyorduk. - (Մենք) գրում էինք:
(Sen) geliyordun. - (Դու) գալիս էիր: (Siz) okuyordunuz. - (Դուք) կարդում էիք:
(O) konuşuyordu. - (Նա) խոսում էր: (Onlar) gülüyorlardı. - (Նրանք) ծիծաղում էին:

Dün lokantada yemek yiyordum. - Երեկ ճաշում էի ռեստորանում:

Vapurumuz Kıbrıs adasına yaklaşıyordu. - Մեր շոգենավը մոտենում էր Կիպրոս կղզուն:

Անցյալ անկատարի հարցականը կազմվում է բայափիմքին - (i)yor - ածանցի, - mu - հարցական մասնիկի, - i (mek) - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի - (- i di) - և դիմորոշ ածանցների կցման միջոցով: Հարցական մասնիկի հետ արտաբերվելով և գրվելով՝ թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի - i - հիմքը փոխվում է - y -ի, իսկ - di - ածանցի «i» ձայնավորը, ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, հնչյունափոխվում է «u» ձայնավորի (mu+y(du)+m, mu+y(du)+n, mu+y(du), mu+y(du)+k, mu+y(du)+nuz, mu+y(du)+lar)։

- Օր. (Ben) okuyor muydum? - (Ես) կարդո՞ւմ էի: (Biz) gidiyor muyduk? - (Մենք) գնո՞ւմ էինք:
(Sen) uyuyor muydun? - (Դու) քնո՞ւմ էիր: (Siz) yaklaşıyor muydunuz? - (Դուք) մոտենո՞ւմ էիք:
(O) yazıyor muydu? - (Նա) գրո՞ւմ էր: (Onlar) uyanıyor muydu(lar)? - (Նրանք) արթնանո՞ւմ էին:

Անցյալ անկատար ժամանակի ժխտականը կազմվում է հետևյալ կաղապարով՝ բայափիմք + ժխտման ածանց +yor+du+ երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանց (al+mı+yor+du(m)):

- Օր. (Ben) almıyordum. - (Ես) չէի վերցնում: (Biz) almıyorduk. - (Մենք) չէինք վերցնում:
(Sen) almıyordun. - (Դու) չէիր վերցնում: (Siz) almıyordunuz. - (Դուք) չէիք վերցնում:
(O) almıyordu. - (Նա) չէր վերցնում: (Onlar) almıyorlardı. - (Նրանք) չէին վերցնում:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքին ժխտման և - yor - ածանցների կցման, - mu - հարցական մասնիկի, նրան կցվող թերի օժանդակ բայի հնչյունափոխված հիմքի, - di - ածանցի և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով (al+mi+yor+/mu+y+du+m?):

- Օր. (Ben) gelmiyor muydum? - (Ես) չէի՞ գալիս: (Biz) gelmiyor muyduk? - (Մենք) չէի՞նք գալիս:
(Sen) gelmiyor muydun? - (Դու) չէի՞ր գալիս: (Siz) gelmiyor muydunuz? - (Դուք) չէի՞ք գալիս:
(O) gelmiyor muydu? - (Նա) չէ՞ր գալիս: (Onlar) gelmiyor(lar) muydu? - (Նրանք) չէի՞ն գալիս:

§ 73 - ki - վերջաձայն

- ki - ածանցը, կցվելով ներգոյական հոլովով դրված անուններին, կապական կիրառություն ունեցող բառերին, տեղի մակբայներին, կազմում է հիմնականում նախադասության որոշիչ անդամ հանդիսացող կառույցներ, որոնք նշում են որոշյալի գտնվելու տեղը: - ki - ածանցը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին և իր վրա է կրում շեշտը:

- Օր. Bahçedeki çocuklar kitap okuyorlar. - Այգում գտնվող երեխաները գիրք են կարդում:
Buradaki masaları kim getirdi? - Այստեղի սեղանները ո՞վ բերեց:

Սակայն «անուն + daki (deki)» կառույցը կարող է առարկայանալ (գոյականանալ) և գտնվել շարահյուսական անկախ դիրքում (մասնավորապես դառնալ ենթակա):

- Օր. Evdekiler Armen'e darılmadı mı? - Տնեցիները Արմենից չնեղացա՞ն:

- ki - ածանցն անմիջականորեն (առանց ներգոյական հոլովի ածանցի) կցվում է գոյական անունների, որոնք ցույց են տալիս ժամանակ և կազմում ածական անուններ: Այս դեպքում էլ - ki - ածանցը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ կցվում է - dün, gün - բառերին:

- Օր. o zamanki - այն ժամանակվա dünkü - երեկվա bugünkü - այսօրվա

- ki - ածանցը, կցվելով ստացական դերանունների, նրանց վրա է տեղափոխում գոյականի առարկայական իմաստը: - ki - ածանց ստացած գոյականը նախադասության մեջ միաժամանակ մատնացույց է անում և՛ առարկան, և՛ այն դեմքը, որին այդ առարկան պատկանում է:

- Օր. Benim bisikletim eskidir, onunki yenidir. - Իմ հեծանիվը հին է, նրանը՝ նոր:

Benim kitaplarım burada, sizinkiler dershanededir. -
Իմ գրքերն այստեղ են, (իսկ) ձերը՝ դասարանում (են):

Benim saatim çok güzel çalışıyor. - Benimki de güzel çalışıyor. -
Իմ ժամացույցը շատ լավ է աշխատում: - Իմն էլ է լավ աշխատում:

benimki, bizimki, seninki, sizinki ձևերը կարող են կիրառվել «իմ կինը, իմ երեխան, իմ ամուսինը, քո կինը, քո ամուսինը, մերոնք, ձերոնք» և այլ իմաստներով:

- ki - ածանցը, կցվելով սեռական հոլովի ածանց ստացած գոյականի (գոյական + (n) in + ki...), մեկ բառով ցույց է տալիս թե՛ ենթատեքստից ընկալվող առարկան և թե՛ այդ առարկայի տիրոջը:

Օր. Armen'in kitabı bendedir, Arseninki masanın üstünde kaldı. -
Արմենի գիրքն ինձ մոտ է, իսկ Արսենինը մնաց սեղանի վրա:

Otomobilim tamirdedir, müdürünkü tamirden çıktı. -
Իմ ավտոմեքենան վերանորոգվում է, իսկ տնօրենինը վերնորոգումից դուրս եկավ:

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյականներին կարող են կցվել սեռական հոլովի ածանց, - ki - ածանց և այլ հոլովական ածանց (այս դեպքում - ki - ածանցի և երկրորդ հոլովական ածանցի միջև հայտնվում է - n - հնչյունը):

Օր. Sizin görgünüz profesörümüzünkünden (profesör + ümüz + ün + ki + n + den) az(dır).
Ձեր փորձը մեր պրոֆեսորինից (մեր պրոֆեսորի փորձից) ավելի քիչ է:

§ 74 - arak (erek) -ով մակբայական դերբայներ

- arak (erek) - ածանցը, կցվելով բայահիմքին, կազմում է մակբայական դերբայներ (atmak - զգել, նետել, at + arak - զցելով, նետելով, gülmek - ծիծաղել, gül + erek - ծիծաղելով): Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, ապա նրա և - arak (erek) - ածանցի միջև առաջանում է - y - հնչյունը (okumak - կարդալ, oku + (y) arak - կարդալով, կարդալիս): Շեշտն ընկնում է - arak (erek) - ածանցի վրա: arak (erek)-ով կազմվող մակբայական դերբայները ցույց են տալիս երկրորդական գործողություն, որը կարող է նախորդել կամ համընթաց լինել գլխավոր գործողությանը՝ ծավալվելով անցյալում, ներկայում և ապագայում:

Օր. Doktor hastayı muayene ederek reçete yazdı. -
Բժիշկը, հիվանդին զննելով, դեղատոմս գրեց:

Osman buraya her gün sabah saat 11'de gelerek akşama kadar çalışır. -
Օսմանը, ամեն օր՝ առավոտյան ժամը 11-ին, գալով այստեղ, աշխատում է մինչ երեկո:

Ağacın altında uzanarak iki üç saat uyur. -
Ծառի տակ մեկնվելով (նա) քնում է երկու - երեք ժամ:

Ժխտական ձևը, որ կազմվում է ժխտման ածանցի և (y) arak - (y) erek ածանցների կցմամբ, ավելի քիչ գործածական է: Շեշտն ընկնում է ժխտական ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր. Sözlerini anlamayarak (anla + ma + y (arak) yüzüne baktım. -
Խոսքերը չհասկանալով (նրա) դեմքին նայեցի:

Համապատասխան լրացումը և լրացման լրացումը նախորդում են մակբայական դերբային:

Օր. Aşot bu kitapları getirerek burada bıraktı. - Աշոտը, այս գրքերը բերելով, այստեղ թողեց:

- arak -ով ձևին կարող է կցվել բացառական հոլովի ածանց. Bunu iste + (y) erek + ten yaptı.
- Սա ուզելով (իր կամքով) արեց:

- olmak - (լինել, հանդիսանալ) բայի հիմքից - arak -ով կազմված ձևը կարող է օգտագործվել «որպես» իմաստով (Müdür olarak - որպես տնօրեն, Buraya şef olarak değil, konuk olarak geldim. - Այստեղ եկա ոչ որպես պետ, այլ որպես հյուր):

§ 75 Ընդարձակ ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը

Ընդարձակ - ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը ցույց է տալիս գործողություն, որն անմիջականորեն նախորդում է ստորոգյալով արտահայտված գործողությանը: Այն իմաստով մոտ է - *ınca* -ով մակբայական դերբայի միջոցով կազմված ձևերին:

Օր. Arsen beni görür görmez nereye tayin edildiğimi sordu. -
Արսենն ինձ տեսնելուն պես (տեսած - չտեսած) հարցրեց, թե ուր եմ նշանակվել:
(Կամ Arsen beni görünce nereye tayin edildiğimi sordu):

Yağmur kesilir kesilmez çocuklar yeniden oynamaya başladılar. -
Անձրևը դեռ չկտրված՝ երեխաները սկսեցին նորից խաղալ:

§ 76 Ուղղակի խոսք - Araçsız Söz

Թուրքերենում ուղղակի խոսքը կազմվում է *demek* (ասել) բայի կամ նրա հիմքից կազմված *diye* (ասելով) մակբայական դերբայի և *sormak* (հարցնել), *cevap vermek* (պատասխան տալ) բայերի համատեղ կիրառության միջոցով:

Օր. Dostum dedi: “Cafer, gel parka gidelim”. -
Ընկերս ասաց. «Ջաֆեր, ե՛կ գնանք պարտեզ»:

Dostum: “Cafer, dedi, gel parka gidelim”. -
«Ջաֆեր, - ասաց ընկերս, - ե՛կ գնանք պարտեզ»:

Dostum: “Cafer, gel parka gidelim”, - dedi. -
Ընկերս. « Ջաֆեր, ե՛կ գնանք պարտեզ»,- ասաց:

Dostum sordu: “Cafer, benimle gelir misin?”. -
Ընկերս հարցրեց. «Ջաֆեր, դու կգա՞ս ինձ հետ»:

Cafer: “Ben gelmem” diye cevap verdi. -
Ջաֆերը պատասխանեց. «Ես չեմ գա»:

§ 77 Թվական անունների առարկայացում - գոյականացումը պատկանելիության ածանցների միջոցով

Թվական անունները, ստանալով առաջին և երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի, երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանցներ և առարկայանալով-նյութականանալով, արտահայտում են որևէ ընդհանրության որոշակի մաս (խումբ, հատված) կամ էլ ամբողջություն, ընդհանրություն:

Օր. Gruptan üçümüz ayrıldık. - Խմբից երեքս առանձնացանք:

Թվականը, ստանալով պատկանելիության ածանց և գործածելով - *da, de* - շաղկապների (*bağlaç*) հետ, արտահայտում է ընդհանրություն, ամբողջություն:

Օր. Dördümüz de geldik. - Չորսս էլ եկանք: Beşi de odadadır. - Հինգն էլ սենյակում են:

hep, çok, az մակբայները, ստանալով պատկանելիության ածանց, նույնպես առարկայանում, նյութականանում են:

Օր. Çoğu gitti, azı kaldı. - Շատը գնաց, քիչը մնաց:

§ 78 kendi բառը

kendi բառը նախադասության մեջ կատարում է անձնական, ստացական և անդրադարձ դերանվան գործառույթ:

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունների հետ կիրառվելիս kendi բառը կատարում է ստացական դերանվան գործառույթ:

Օր. Kendi çantam - իմ (անձնական, սեփական) պայուսակը, պայուսակս
Kendi kitabın - քո (անձնական, սեփական) գիրքը, գիրքդ
Kendi paltosu - նրա (անձնական, սեփական) վերարկուն
Kendi kitabımız - մեր (անձնական, սեփական) գիրքը
Kendi çakınız - ձեր (անձնական, սեփական) դանակը
Kendi bisikletleri - նրանց (անձնական, ...) հեծանիվը
(կամ հեծանիվները)

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունները kendi բառի հետ կիրառվելիս կարող են դրվել նաև հոգնակի թվով:

Օր. Kendi kitaplarım - իմ (անձնական, սեփական) գրքերը
Kendi görüşleri - նրանց (սեփական) հայացքները

kendi բառը, ստանալով պատկանելիության ածանց, կատարում է անձնական դերանվան գործառույթ:

Օր. kendim - (ես) ինքս
kendin - (դու) ինքդ
kendi - (նա) ինքը
kendimiz - (մենք) ինքներս
kendiniz - (դուք) ինքներդ
kendileri - նրանք (իրենք)

- kendi -ն, ստանալով պատկանելիության և հոլովական ածանցներ, կատարում է անդրադարձ դերանվան գործառույթ:

Օր. Sen kendini üzme. - Դու մի՛ վշտացրու ինքդ քեզ:
O yalnız kendini seviyor. - Նա միայն իրեն է սիրում
Onlar kendilerinden emindirler. - Նրանք վստահ են իրենց վրա:

§ 79 madan (meden) -ով մակբայական դերբայը

madan (meden) ածանցով կազմված մակբայական դերբայն արտահայտում է «առանց» իմաստը: madan (meden) ածանցը շեշտ չի կրում:

Օր. almak - almadan (al + madan) - առանց վերցնելու
okumak - okumadan (oku + madan) - առանց կարդալու
Ben paltomu almadan gittim. - Ես առանց վերարկուս վերցնելու գնացի:

O, kitabı okumadan geri verdi. - Նա առանց գիրքը կարդալու վերադարձրեց:

Ծանոթագրություն. madan (meden) ածանցը evvel, önce (առաջ) բառերի հետ կիրառվելիս արտահայտում է «մինչև» իմաստը:

Օր. Ben para almadan evvel (önce) babama sordum. - Ես մինչև փող վերցնելը հարցրի հայրիկիս:
Karen, bize gelmeden önce (evvel) telefon etti. - Կարենը մինչև մեզ մոտ գալը զանգահարեց:

Բառարան - Sözlük

adres - հասցե	görüş - հայացք
alıcı - գնորդ	güverte - տախտակամած
aşık (-ğı) - 1. սիրահար 2. աշուղ	hoşlanmak - դուր գալ
atmak - 1. գցել, նետել 2. կրակել	ısrar - պնդում, համառ պահանջ
avrat (-dı) - կնիկ /գրհ./	ısrar etmek - պնդել, համառել
ayakkabı (iskarpin) - կոշիկ	ışık (-ğı) - լույս
bağırmaq - բղավել	kalabalık - բազմություն
bakla - փոճով (լոբազգի)	kamara - նավախցիկ
banyo almak (yapmak) - լոգանք ընդունել	kanarya - դեղձանիկ
banyo - 1. լոգարան 2. լոգանք	kap kakak - խոհանոցի սպասք, ամանեղեն
banyo odası - լոգասենյակ	kaptan - կապիտան
bari - առնվազն, զոնե	keyif (-yfi) (heves) - տրամադրություն
birdenbire - հանկարծ	kıyı - ափ
bit (-ti) - ոջիլ	kızmaq - բարկանալ
bozmak - փչացնել	koltuk (-ğu) - 1. անութ, թևատակ
bozulmak - փչանալ	2. բազկաթոռ
bulvar - ծառուղի	köpük (-gü) - փրփուր
buzdolabı - սառնարան	kör - կույր
çakı - դանակ /գրպանի/	köşe - անկյուն
çakmak - 1. հրահան 2. ներգամել	küre - գունդ
çamaşır - սպիտակեղեն, լվացք	maalesef - ցավոք
çamaşır makinesi (makinası) - լվացքի մեքենա	macun - մածուկ
çevre - շրջակայք, միջավայր	maksat (-dı) - նպատակ, մտադրություն
dalmak - սուզվել	manzara - տեսարան
darılmak - նեղանալ /ինչ-որ մեկից/	muhakkak - անկասկած
demir atmak - խարիսխ գցել	musluk (-ğu) - ծորակ
durgun - հանդարտ	mutfak (-ğı) - խոհանոց
ecinni (cin) - չար ոգի, դև	münasebet (-ti) - կապ, հարաբերություն
emin olmak - վստահ լինել	neşe - ուրախություն
emir (emri) - հրաման	oğuşturmak - շփել, մերսել
emretmek - հրամայել	oksamak - շոյել
engin - լայնարձակ	olta - կարթ /ծկան/
er - 1. տղամարդ 2. զինվոր	oynaş - սիրեկան
ertesi - հաջորդ	öksürmek - հազալ
gaz - գազ	pantolon - տաբատ
gaz ocağı - գազօջախ	paralel - զուգահեռ
gömlük (-ği) - վերնաշապիկ	pırıl pırıl - վառ, պայծառ

rüya - 1. երազ 2. երազանք
 sabun - օձառ
 sanki - կարծես
 servis - սպասարկում
 sıkmak - սեղմել
 sohbet (-ti) - զրույց, խոսակցություն
 suvare - 1. երեկո
 2. երեկույթ (ներկայացման)
 şef - ղեկավար
 takip etmek - հետևել
 tamir - վերանորոգում
 taşınmak - տեղափոխվել

tayin - նշանակում
 tayin edilmek - նշանակվել
 tayin etmek - նշանակել
 terbiyeli - դաստիարակված
 üstelemek - պնդել, համառել
 üzme - վշտացնել
 yaklaşmak - մոտենալ
 yarış - մրցամարտ
 yeter - բավական (է)
 yıkanmak - լվացվել
 yunus (balığı) - դելֆին
 zaten (zati) - արդեն, առանց այդ էլ, այն էլ

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Mavi Yolculuk

Sabahın erken saatiydi. Güneş yeni doğuyordu. Teknedeki herkes uyuyordu. Yalnız Esen Hanım uyanmış, çevredeki doyumsuz güzelliği seyrediyordu. Güneş, denizde yıkanıp çıkan altın bir küre gibiydi. Pırıl pırıl ışıklarıyla gecenin karanlığını yok etmişti. Altın bir gün başlıyordu. Sular masmaviydi. Tekne, arkasında bembeyaz köpükler bırakarak ilerliyordu. Tatlı bir rüzgâr Esen Hanımın saçlarını okşuyordu. Balıklar da güneşin ilk ışıklarıyla uyanmış, tekneyle yarış yapıyordu. Bu sırada Esen Hanım teknenin sağ yanında iki büyük yunus balığı gördü. Gözlerine inanmadı. Yunuslar teknenin peşine takılmış, suya bir dalıp bir çıkararak onları takip ediyorlardı. Esen Hanım manzaranın güzelliğinden sanki büyülenmiş, kendini tatlı bir rüyada sanıyordu. Yunuslar az sonra teknenin peşini bıraktılar. Engin, uçsuz bucaksız sularda kayboldular.

Teknede Esen Hanımdan sonra ilk uyanan Emin Bey oldu. Daha sonra Kemal Bey, Rail Hanım, Tekin Bey ve Gülay Hanım uyandılar. Tekin Bey uyanır uyanmaz “Çay hazır mı?” diye sordu. Emin Bey ona kızdı. “Yahu yemekten içmekten başka bir şey düşünmüyorsun. Hele gel de şu manzaranın güzelliğine bir bak.” dedi. Tekin Bey uykulu uykulu gözlerini oğuşturdu. Çevresine bir bakındı, sonra hemen kahvaltı hazırlamaya koyuldu. Kemal Bey teknenin çevresinde dolaşan balıkları gördü. Balıkları yakalamak için hemen oltalarını hazırladı.

Güneş iyice yükselmişti. Tekne açık denizde hızla yol alıyordu. Herkes uyandığı için kaptan motor gürültüsüne bakmadan tam yol ilerliyordu. Kemal Bey kaptanın hızlı gitmesinden hoşlanmadı. Teknenin kıyıya paralel, yavaş yavaş hareket etmesini istiyordu. Kaptana niçin hızlı gittiğini sordu. Kaptan “Deniz insanlara benzer. Genellikle geceleri uyur, sabahları durgun olur. Ama biraz sonra uyanırsa dalga çıkar. Açık denizde perişan oluruz. Bir an önce Kekova’ya varmak istiyorum.” dedi. Kemal Bey, kaptana hak verdi.

Esen Hanım ile Gülay Hanım kahvaltı hazırlamakta Tekin Beye yardımcı olmak istediler. Kemal Bey “Kahvaltıyı Kekova’da yapacağız. Siz şimdilik sıcak bir çay hazırlayın yeter.” dedi. Esen Hanım ve Gülay Hanım aşağıdaki kamaraya indiler. Mutfakta çay pişirdiler. Sonra güverteye servis yaptılar. Bu sırada tekne de Kekova’ya gelmişti. Kaptan sahile demir attı. Hepsi neşe içinde çaylarını içerken Kekova’da gezecekleri yerler üzerine sohbetle başladılar.

* * *

Arkadaşım Sarkis bu günlerde yeni bir apartıman dairesine taşındı. Eski dairesi de pek fena değildi, fakat dört kişi iki odada biraz darlık çekiyorlardı. Taşındıktan sonra arkadaşım bu münasebetle bir parti vermek istedi. Babası bu gibi şeylerden pek hoşlanmaz, fakat Sarkis üstelemiş.

Geçen gün evde oturuyordum. Birden telefon çaldı. Açtım. Uzaklardan gelen gür bir ses “Harutyun, sen misin? - diye sordu, - Nasılsın bakalım?”. “Eh, şöyle böyle... Ne iyi ne de fena. İkinin ortası. Sizde ne var ne yok?”. “Dün sabah yeni eve taşındık, sana da onun için telefon ediyorum. Hem bu haberi sana vermek, hem de seni davet etmek için”. “Nereye?”. “Nereye olacak, yarın akşamki partiye”. O gün keyfim pek yerinde değildi, gelmeyeceğimi bildirdim, fakat Sarkis itirazımı dinlemedi. “Muhakkak geleceksin, yoksa darılırım, - dedi”. “Peki, - dedim, - mademki bu kadar ısrar ediyorsun, fakat çok kalmam, çünkü gerçekten rahatsızım”. Arkadaşım bana yeni adresini bildirdi ve ben de dün akşam trolleybüse binerek gittim ve evi elimle koymuş gibi buldum. İkinci kata çıkıp kapıyı vurdum (kapının üzerindeki zil nedense işlemedi). Sarkis kapıyı açıp elimi sıktı. “Tam vaktinde geldin, - diye beni selâmladı. - Henüz başka konuk yok, gel sana dairemizi göstereyim”.

Geniş bir holde bulunuyorduk. Paltomu çıkarıp astım. Sağ taraftaki kapıdan mutfığa girdik. Mutfakta buzdolabı, fırın, gazocağı, masa ve mutfak dolapları vardı. Mutfaktan banyoya geçtik. Orada çamaşır makinesinden başka hemen - hemen hiç bir şey yok gibi. Aynalı küçük dolapta ise sabun, diş macunu ve diş fırçaları gibi ufak - tefek şeyler bulunuyordu.

Dört odadan ibaret olan dairenin iki odasını gezdim. Yatak odasındaki elbise dolabını açıp şöyle bir baktım. Sarkis genellikle güzel giyinir, üstü başı daima düzgündür. Nitekim gardırobu yeni model pantolonlar, ceketler, gömlekler, çoraplar ve ayakkabılarla doluydu.

Oradan da yemek odasına geçip koltuklardan birine oturarak elime bir dergi aldım. Diğer misafirler gelene kadar canım biraz okumak istedi.

* * *

Çocuk Duası

Her sabah erken
Uyanırım ben,
Derin gönülden
Elhamdülillah.

Bülbüller sazda,
Güller niyazda,
Derim namazda,
Elhamdülillah.

Şimdi gün doğar,
Der hep insanlar,
Vazifemiz var:
Elhamdülillah.

Buyurur hünkâr,
Altun anahtar,
Mektebi açar,
Elhamdülillah.

Her sabah erken,
Düdük ötmeden
Sınıftayım ben;
Elhamdülillah.

/Ziya Gökalp/

2. Բազմակետերի փոխարեն տեղադրել ածանցներ և թարգմանել:

Her sabah erken kalkı... _____
bu sabah yine saatin sesiyle erken kalk... _____
balkona çık ... _____
derin derin nefes al ... _____
bahçedeki kuşlar ötüyor... _____
karısı uyan... _____
gözlüğünü arı... _____

3. Վերլուծել ու թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Oğlanın boyu babasınınkini geçti. Şu odadakileri de çağırırlar. Sizinkilere söyle: bizi rahat bıraksınlar. Ben evliyim, İzmir'deki ablam ise hâla bekârdır. Ben bunu tercih ettim, itirazın yoksa alayım. Sense öbür masanın üstündekini al da birbirimize darılmayalım. Köyümüzün nüfusu onlarınki kadardır. Gerçi mıntakamızdaki hastanelerden birkaçı fena bir haldedir. Bir ev hanımının hizmetçisiyle böyle konuşmaya hakkı yoktur, çünkü nihayet hizmetçi de bir insan. Aram bu yerdekilerin hepsini de ayrı ayrı pek iyi tanıyor.

4. Կազմել նախադասություններ՝ հետևելով օրինակին:

4.1 Çocuk ağlıyor. - Çocuk bana bakıyor. - Çocuk ağlayarak bana bakıyor.

Ağzını kapa. - Öksür. _____

Planlı çalıştı. - İyi not aldı. _____

Koştı. - Gitti. _____

Yazınız. - Çalışınız. _____

Bağırды. - İçeri girdi. _____

Güldü. - Geçti. _____

4.2 Berna Hanım uyanır uyanmaz hemen kahvaltıyı hazırladı. -
Berna Hanım uyanınca hemen kahvaltıyı hazırladı.

Esen Hanım mektubu yazar yazmaz hemen postaya attı.

Lütfi Bey araba bozulur bozulmaz hemen aşağı indi.

Araba yapılır yapılmaz hemen yola koyuldular.

Benzin biter bitmez araba hemen durdu.

Çocuklar yatağa girer girmez hemen uyudular.

4.3 Çantasını almadı. - Okula gitti. - Çantasını almadan okula gitti.

Arabaya binmedim. - Çarşıya gittim. _____
Kahvaltımı yapmadım. - Evden çıktım. _____
Ahmed'i görmedim. - Yanına gittim. _____
Sormam. - Öğrenirim. _____
Ahmet bize haber vermedi. - Gitti. _____
Baban bu evi görmedi. - Aldı. _____
Hiç durmuyor. - Ders çalışıyor. _____
Oğlum banyo yapmadı. - Kahvaltı yaptı. _____

5. Նախադասությունները գրել ուրիշի ուղղակի խոսքով:

Benimle gelir misin? - Hayır gelmem.

“Benimle gelir misin?” diye sordum. - “Hayır, gelmem” diye cevap verdi.

Ne yapıyorsun? - Eve gidiyorum. _____
O okula gidecek mi? - Evet gidecek. _____
Ne istiyorsunuz? - Kahve istiyoruz. _____
Beni çok beklediniz mi? - Bir saat kadar. _____
Armen ile gelir misin? - Hayır gelmem. _____
Postaneye kimler gidiyor? - Postaneye biz gidiyoruz. _____
Kim paket bölümüne gidiyor? - Ben paket bölümüne gidiyorum. _____

6. Նախադասությունը գրել անցյալ անկատար ժամանակաձևով:

Teknedeki herkes uyuyor. _____
Lusine güneşi seyrediyor. _____
Tatlı bir rüzgâr esiyor. _____
Tekne hızlı ilerliyor. _____
Aram hâlâ uyuyor. _____
Karine çay pişiriyor. _____
Nerses, balık yakalıyor. _____
Maro güneşleniyor. _____

7. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

Selin Hanım geliyordu. _____
Tekne Antalya'ya doğru gidiyordu. _____
Kemal Bey balık tutuyordu. _____
Emin Bey erken kalkardı. _____
Tekne hızlı gidiyordu. _____

Ergün Bey İzmir'e gidecek. _____

Biz Mavi Yolculuğa çıkmamışız. _____

Kaptan sualtı şehrinin görmüş. _____

Emin Bey kaleye çıkacak. _____

Gülay Hanım güneşlenmiş. _____

8. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Արձակուրդներին ի՞նչ էիր անում: Հանգստանում էի, թենիս էի խաղում և գրքեր կարդում: Վերջին օրերին սկսել եմ գիրք գրել: Արմենն այն ժամանակ ապրում էր այս փոքրիկ տանը: Հիմա որտե՞ղ է նա ապրում: Ես թակեցի դուռը և մտա ներս: Ինչ-որ տարեց մարդ կանգնել էր սենյակի մոտ և գիրք էր կարդում: Նա, շեղվելով ընթերցանությունից, նայեց ինձ և հարցրեց. «Ի՞նչ եք ուզում»: Մի՞թե դուք երեկ սահնակ չէիք քշում: Ո՛չ, չէինք քշում: Երեկ շատ ցուրտ էր: Նա 1954 թվականին ապրում էր Երևան քաղաքում: Մեկ տարի հետո ես նույնպես եկա այնտեղ, սակայն նա արդեն գնացել էր: Ես ոմանց հարցրի նրա մասին, սակայն ոչ ոք ոչինչ չգիտեր: Նա ինչ-որ բան ասաց, սակայն նրա խոսքերը հասկանալ հնարավոր չէր, քանի որ խոսում էր ցածրաձայն: Ձեզնից ո՞վ էր ավելի լավ սովորում: Ես ավելի աշխատասեր էի, քան նա: Երեկ առավոտյան մենք գնացինք գրախանութ և անձամբ մեզ ու մեր ընկերների համար գնեցինք անհրաժեշտ գրքեր: Ժամը չորսին մենք վերջացրինք այդ գործը և գնացինք կինո:

* * *

Թուրքիան նախկինում գյուղատնտեսական երկիր էր: Այստեղ ավելի քան 26 միլիոն մարդ զբաղվում էր հողագործությամբ և անասնապահությամբ:

Հողագործների հիմնական մասը քիչ հող ունեցող կամ ընդհանրապես հող չունեցող գյուղացիներն էին: Աղքատ գյուղացիները մեքենաներ չունեին: Թուրքիայում լավ են աճում գարին, ցորենը, եգիպտացորենը և այլ հացահատիկային կուլտուրաներ: Այգիներում աճեցվում են խաղող, խնձոր, տանձ և այլ մրգեր:

Atasözleri

Bana göre hava hoş.
Çok gülen çok ağlar.
Para veren altın bulsun.
Ali için Veli'yi asmazlar.
Armut ağacı elma vermez.
Her çiçeğin bir kokusu var.
Arslan yatağından belli olur.
Bitli baklanın kör alıcısı olur.
Armut, ağacından uzak düşmez.
Dinini pula satan, dinden de olur, puldan da.
Yemeğini komşudan bekleyen çok vakit aç kalır.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Hiç değilse (olmazsa) - ծայրահեղ դեպքում, գոնե
2. Şöyle böyle - հենց այնպես, այսպես-այնպես
3. Ufak tefek - մանրմունր
4. Üst baş - արտաքին տեսք, հագուկապ
5. Yedisinden yetmişine kadar - մեծից փոքր
6. Dolup boşalmak - լցվել (անընդհատ), լցվել դատարկվել
7. Kimin nesi? - ո՞վ է սա
8. İster gelir, ister gider - կուզի՝ կգա, կուզի՝ կգնա
9. Uçsuz bucaksız - անծայրածիր
10. Mademki - կարծում եմ, որ..., քանի որ
11. Peş peşe - իրար հետևից
12. Peşinden gitmek - (մեկի) հետևից գնալ
13. Peşine düşmek - (մեկին) շարունակ հետևել, պոկ չգալ
14. Peşini bırakmamak - մեկին կրնկակոխ հետևել (փեշը բաց չթողնել)

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ՄՇՄՆԸ DERS

§ 80 dık և acak - ով գործողության անունները

- dık և acak - ածանցներով կազմվող գործողության անունները ունեն սահմանական եղանակի ժամանակային հատկություններ: - dık (dık, duk, dük) - ով կազմվող ձևն արտահայտում է գործողություն, որը տեղի է ունեցել անցյալում կամ տեղի է ունենում ներկայում: - acak - ով կազմվող ձևն արտահայտում է գործողություն, որը պետք է տեղի ունենա ապագայում: - dık և acak - ով կազմվող գործողության անուններով ձևավորվող կառույցները հայերեն են թարգմանվում դերբայական դարձվածների կամ բարդ ստորադասական նախադասության միջոցով:

- dık և acak - ով գործողության անուններին կցվում են պատկանելիության ածանցներ (al + dık + ım = aldıđım - վերցրած): - dık և acak - ածանցներով կազմված և պատկանելիության ածանցներ ստացած գործողության անուններին կարող են կցվել նաև հոլովական ածանցներ (al + dık + ım + ı = aldıđımı, al + dık + ım + a = aldıđına, al + dık + ı + n + dan = aldıđından...):

Գործողության կատարողն արտահայտվում է դերանվան կամ սեռական հոլովով դրված գոյականի միջոցով:

Եթե բայահիմքը վերջանում է խուլ բաղաձայնով, - dık - ածանցի - d - հնչյունը փոխվում է - t -ի. (yaptıđım, yaptıđın, yaptıđı, yaptıđımız, yaptıđınız, yaptıkları):

Եթե բայահիմքը վերջանում է - e, i, ö, ü - հնչյուններով, ձայնավորների ներդաշնակության օրենքի համաձայն, - acak - ածանցի - a - ձայնավորը հնչյունափոխվում է - e -ի (acak → ecek):

Օր.	(benim) geldiđim	gelmediđim	geleceđim	gelmeyeceđim
	(senin) geldiđin	gelmediđin	geleceđin	gelmeyeceđin
	(onun) geldiđi	gelmediđi	geleceđi	gelmeyeceđi

(bizim) geldiğimiz	gelmediğimiz	geleceğimiz	gelmeyeceğimiz
(sizin) geldiğiniz	gelmediğiniz	geleceğiniz	gelmeyeceğiniz
(onların) geldikleri	gelmedikleri	gelecekleri	gelmeyecekleri

(Benim) aldığım kitap - իմ վերցրած գիրքը (վերցրածս գիրքը)
 (Senin) almadığın defter - քո չվերցրած տետրը (չվերցրածդ տետրը)
 (Onun) alacağı defter - նրա գնելու տետրը

(Bizim) almayacağımız ev - մեր չգնելու տունը (տունը, որ մենք չենք գնելու)
 (Sizin) almadığınız saati - ձեր չվերցրած ժամացույցը
 (Onların) alacakları parayı - նրանց վերցնելու փողը (հայց. հոլ.)

Aldığım mektubu okudum. - Ստացած նամակը կարդացի:
 Ali benim kalacağımı söyledi. - Ալին ասաց, որ ես մնալու եմ:
 Andranik kaldığımı söyledi. - Անդրանիկն ասաց, որ ես մնում եմ (մնացել եմ):

Oğlunuzun devam ettiği okulda bir zamanlar ben de okudum. -
 Ձեր որդու դպրոցում (ուր այժմ շարունակում է հաճախել ձեր որդին),
 ժամանակին ես նույնպես սովորել եմ:

Եթե նախադասության ծավալուն որոշիչ անդամի կազմում գտնվող դերբայը ցույց է տալիս ապագայում տեղի ունեցող գործողություն, գործածվում է ապառնի դերբայը: Դերբայի - k - խուլ բաղաձայնը ձայնեղանում է բացառությամբ հոգնակի թվի երրորդ դեմքի:

Նման կառույցները, ըստ նպատակահարմարության, կարող են հայերեն թարգմանվել ինչպես դերբայական դարձվածների, այնպես էլ երկրորդական նախադասությունների միջոցով: Շեշտն ընկնում է պատկանելիության մասնիկի վրա:

Օր. Öğretmen talebelerin okuyacakları kitapların listesini hazırladı. -
 Ուսուցիչը պատրաստեց այն գրքերի ցուցակը, որոնք կարդալու են աշակերտները:

Heyetin gideceği uçak hazırdır. -
 Ինքնաթիռը, որով մեկնելու է պատվիրակությունը, պատրաստ է:

Benim okuyacağım kitap. - Գիրքը, որ ես կարդալու եմ: (իմ կարդալու(իք) գիրքը):
 Senin okuyacağın kitap. - Գիրքը, որ դու կարդալու ես: (քո կարդալու գիրքը):
 Onun okuyacağı kitap. - Գիրքը, որ նա կարդալու է: (նրա կարդալու գիրքը):

Bizim okuyacağımız kitap. - Գիրքը, որ մենք կարդալու ենք: (մեր կարդալու գիրքը):
 Sizin okuyacağınız kitap. - Գիրքը, որ դուք կարդալու եք: (ձեր կարդալու գիրքը):
 Onların okuyacakları kitap. - Գիրքը, որ նրանք կարդալու են: (նրանց կարդալու գիրքը):

- dik (dik, duk, dük / tık, tik, tuk, tük) - ածանց և համապատասխան պատկանելիության ածանց ստացած բայահիմքի և ներգոյական հոլովով դրված - hal (վիճակ) - բառի միջոցով կազմվում է ընդարձակ գիջման պարագայով նախադասություն: Նախադասության ընդարձակ գիջման պարագան դրվում է նախադասության սկզբում:

Օր. Çok çalıştığım halde yorulmadım. - Թեև շատ աշխատեցի, (բայց) չհոգնեցի:

Ben üşüdüğüm halde içeri girmiyorum. -
 Չնայած ես մրսում եմ, այնուամենայնիվ ներս չեմ մտնում:

- *dık* և *acak* -ով գործողության անունները *zaman* (ժամանակ) բառի հետ կիրառվելիս նախադասության մեջ ժամանակային առումով մտցնում են հստակություն: Ժամանակային առումով հստակություն է մտցվում, երբ - *dık* - ածանցին կցվում է ներգոյական հոլովի ածանց (*gel + dık + im + de = geldiğimde...*):

Օր. *Öğretmen geleceği zaman - ուսուցչի գալու ժամանակ*
Armen geleceği zaman - Արմենի գալու ժամանակ
Dün okula geldiğimde, sen yoktun. - Երեկ, երբ ես եկա դպրոց, դու չկայիր:

Dün akşam odaya girdiğim zaman sen uyuyordun. -
Երեկ երեկոյան, երբ ես սենյակ մտա, դու քնած էիր:

Ders çalıştığı zaman iyi not alıyor. -
Դասը սովորած ժամանակ լավ գնահատական է ստանում:

- *dık / acak* - ածանցներով կազմված գործողության անունները *için* հետադրության հետ նախադասությանը հաղորդում են պատճառային իմաստ:

Օր. *Ben kaldığım için - այն պատճառով, որ ես մնացել եմ (մնալուս պատճառով)*
Sen kalacağın için - այն պատճառով, որ դու մնալու ես

Babam dün geldiği için ben evden çıkmadım. -
Քանի որ երեկ հայրս եկավ, ես տնից դուրս չեկա (Երեկ հորս գալու պատճառով ես տնից դուրս չեկա):

- *dık* -ով գործողության անունը *göre* և *gibi* հետադրությունների հետ կազմում է ընդարձակ միջանկյալ նախադասություն: Նման նախադասությունները հիմնականում կազմվում են *bildirmek, haber vermek, söylemek, zannetmek, düşünmek, işitmek, hissetmek, duymak* բայերի միջոցով:

- *dık* -ով գործողության անունը *göre* ձևի հետ կիրառվելիս ստանում է տրական հոլովի ածանց, իսկ *gibi* հետադրության հետ կիրառվելիս հոլովական ածանց չի ստանում:

Օր. *Benim söylediğime göre - ինչպես ես ասացի (ասածիս համաձայն)*
Senin dediğin gibi - ինչպես դու ասացիր (ասածիդ պես)

- *dık* - ածանցով գործողության անունը *olmak* (լինել) և *bulunmak* (գտնվել) բայերի հետ կիրառվելիս կազմում է նախադասության ծավալուն լրացում:

Օր. *Ben onun bulunduğu yeri bilmiyorum. - Ես չգիտեմ, թե նա որտեղ է գտնվում:*

Dershane de altı masa olduğunu bilmiyor musun? -
Դու չգիտե՞ս, որ դասարանում կա վեց սեղան:

Biz Nerses'in iki kardeşi olduğunu işitmemişiz. -
Մենք չենք լսել, որ Ներսեսն ունի երկու եղբայր:

§ 81 Կարելիության և անկարելիության ձևերը - Yeterlik Bildiren Bileşik Eylemler

Կարելիության ասպեկտը, որն արտահայտում է գործողության կատարման հնարավորություն, կազմվում է բայահիմքին - a, e (ya, ye) - ածանցների և bilmek (իմանալ) բայի կցման միջոցով:

Օր.	almak gelmek okumak	al - a - bilmek gel - e - bilmek oku - ya - bilmek	alabilmek - կարողանալ վերցնել gelebilmek - կարողանալ գալ okuyabilmek - կարողանալ կարդալ
-----	---------------------------	--	---

Բաղադրյալ բայերի դեպքում կարելիության ձևը կազմվում է օժանդակ բայի հիմքի հետ:

Օր.	hasta olmak rica etmek	hasta ol - a - bilmek rica ed - e - bilmek	hasta olabilmek - կարողանալ հիվանդանալ rica edebilmek - կարողանալ խնդրել
-----	---------------------------	---	---

Կարելիության ձևը կարող է կազմվել ոչ միայն հաստատական, այլ նաև ժխտական ձևում:

Օր.	almak - almamak - almayabilmek - կարողանալ չվերցնել gelmek - gelmemek - gelmeyebilmek - կարողանալ չգալ
-----	---

Անկարելիությունը, որն արտահայտում է գործողության կատարման հնարավորության բացակայությունը, կազմվում է բայահիմքին - ama, eme (yama, yeme (ծայնավորներից հետո)) մասնիկների կցման միջոցով:

Օր.	almak gelmek okumak	al - ama - mak gel - eme - mek oku - yama - mak	alamamak - չկարողանալ վերցնել gelememek - չկարողանալ գալ okuyamamak - չկարողանալ կարդալ
-----	---------------------------	---	---

Բաղադրյալ բայերի դեպքում անկարելիության ձևը կազմվում է օժանդակ բայի հիմքից:

Օր.	hasta olmak - hasta olamamak - չկարողանալ հիվանդանալ rica etmek - rica edememek - չկարողանալ խնդրել
-----	--

Ըստ էության, կարելիություն արտահայտող բաղադրյալ բայերը կարող են խոնարհվել տարբեր եղանակներով և ժամանակներով:

Օր.	(Ben) bu kitabı okuyabilirim. - (Ես) այս գիրքը կարող եմ կարդալ: Sevebileceğim kadın yok (S.K. Aksal). - Չկա կին, որին կարողանալու եմ սիրել: Gelebilsen önceden telefon ederim. - Եթե կարողանամ գալ, նախօրոք կզանգահարեմ:
-----	--

§ 82 rağmen, doğru, göre, karşı հետադրությունները

- rağmen (karşın) - հակառակ, չնայած, doğru - դեպի, göre - ըստ, համաձայն, karşı - դեմ, դիմաց, ընդդեմ հետադրություններից առաջ գոյականներն ու դերանունները ստանում են տրական հոլովի ածանց:

Օր.	Verdiği söze rağmen gelmedi. - Չնայած խոստացել էր, այնուամենայնիվ չեկավ: (Հակառակ տված խոստմանը՝ չեկավ):
-----	---

Eve doğru gidiyoruz. - Մենք գնում ենք դեպի տուն:

Saat beşe doğru hava açıldı. - Ժամը հինգի մոտ եղանակը բացվեց:

Onun söylediğine göre her şey iyi olacak. - Նրա ասածի համաձայն՝ ամեն ինչ լավ է լինելու:

Size karşı konuştu. - Նա խոսեց ձեր դեմ:

Bahçeye karşı oturuyoruz. - Մենք ապրում ենք այգու դիմաց:

§ 83 zarf, üzer(i) բառերի կապական կիրառությունը

zarf (ծրար, տուփ) գոյական անունը կապական կիրառության դեպքում, զուգակցելով այնպիսի գոյականների հետ, որոնք արտահայտում են ժամանակային իմաստ, նշանակում է «ընթացքում, ժամանակում»:

Օր. Ben bu işi iki saat zarfında yaptım. - Ես այս գործը կատարեցի երկու ժամվա ընթացքում:

üzer(i) (վրա, մակերես) բառը գոյականների և դերանունների հետ կիրառվելիս կատարում է կապական դեր և նշանակում է «վրա»: üzeri բառի - i - հնչյունը երրորդ դեմքի եզակի թվի ածանց է: Լինելով üst բառի հոմանիշը՝ կիրառվում է այն դեպքում, երբ կապն անմիջականորեն չի բխում երկու առարկայի շփումից: üzeri-ն ստանում է հոլովական ածանց (üzeri + n + de = üzerinde, üzeri + n + den = üzerinden...):

Օր. Uçak şehrin üzerinde yarım saat dolaştı. - Ինքնաթիռը կես ժամ պտտվեց քաղաքի վրա:
Üzerinize düşen mesuliyet büyüktür. - Ձեզ վրա ընկած պատասխանատվությունը մեծ է:
Bu hadisenin üzerinden çok zaman geçti. -
Այդ իրադարձությունից հետո անցել է բավական շատ ժամանակ:

§ 84 ken մակբայական դերբայի ածանցը

ken մակբայական դերբայի ածանցը կարող է կցվել թերի օժանդակ բայի - i - հիմքին և գոյական կամ ածական անունների հետ արտահայտել ժամանակի պարագա:

iken-ով մակբայական դերբայի արտահայտած գործողության ժամանակը համաժամանակյա է ստորոգյալով արտահայտված գործողությանը: Ներգոյական հոլովով դրված գոյականների հետ կիրառվելիս միասին գրության և արտաբերության դեպքում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի:

Օր. Ben hasta iken (hastayken) arkadaşım evimize geldi. -
Երբ ես հիվանդ էի, ընկերս եկավ մեր տուն:
Sen daha sokaktayken, Mehmet telefon etti. -
Երբ դու դեռ փողոցում էիր, Մեհմեդը զանգահարեց:
Biz yoldayken şiddetli bir yağmur başladı.
Երբ մենք ճանապարհին էինք, հորդ անձրև սկսվեց:

iken մակբայական դերբայով կազմվում են զիջական իմաստով կառույցներ, որևէ երևույթ կամ վիճակ մեկ այլ երևույթի կամ վիճակի հետ համադրելու, ինչպես նաև հակադրելու նպատակով:

Օր. Samsun bundan kırk yıl evvel küçük kasabayken, şimdi Türkiye'nin büyük ve güzel şehirlerden biri olmuştur. -
Թեև սրանից քառասուն տարի առաջ Սամսունը փոքրիկ մի գյուղաքաղաք էր, սակայն այժմ դարձել է Թուրքիայի մեծ և գեղեցիկ քաղաքներից մեկը:

ken ածանցը կարող է կցվել նաև տարբեր բայերի խոնարհված ձևերին (yapar + ken = yaparken, veriyor + ken = veriyorken, gitmiş + ken = gitmişken, konuşacak + ken = konuşacakken):

§ 85 Անցյալ ժամանակի դերբայ - Geçmiş Zaman Ortacı

Անցյալ ժամանակի դերբայը, պահպանելով իր բայական հատկանիշները, իբրև համառոտ որոշիչ սովորաբար արտահայտում է անփոփոխ մշտական հատկանիշ:

- Օր. ağarmak - ճերմակել
eskimek - հնանալ
çürümek - նեխել
- ağarmış saçlar - ճերմակած մազեր
eskimiş palto - հնացած վերարկու
çürümüş meyva - նեխած միրգ

Անցյալ ժամանակի դերբայը, ստանալով լրացումներ, կարող է կազմել նաև ընդարձակ որոշիչ:

- Օր. Hücum esnasında yaralanmış askerler - Հարձակման ընթացքում վիրավորված զինվորներ:
Mısır unundan yapılmış ekmek - Եգիպտացորենի ալյուրից պատրաստված հաց:

Դերբայ-որոշիչ և զոյական անուն-որոշյալի միջև կարող է դրվել bir թվականը՝ արտահայտելով տարբեր իմաստներ:

- Օր. Midhat Paşa'nın babası okumuş adamdı. - Միդհատ փաշայի հայրը ուսյալ մարդ էր:
Dairemizde yüksek tahsil görmüş bir uzman çalışıyor. -
Մեր հիմնարկում բարձրագույն կրթությամբ մեկ մասնագետ է աշխատում:

§ 86 Թուրքերենը՝ կցական լեզու

Թուրքերենը (ինչպես և թյուրքական մյուս լեզուները) կառուցվածքային տիպով կցական է: Կցական լեզուներում բառի քերականական ձևերը կազմվում են մեկական քերականական կարգ արտահայտող առանձին մասնիկներով (թուրքերենում՝ վերջածանցներով): Այս պատճառով թուրքերենի՝ քերականական մեծ թվով կարգեր արտահայտող բառաձևերում վերջածանցների քանակը կարող է բավական մեծ լինել:

- Օր. Köle + leş + tir + e + me + dik + leri + n/den + siniz = Köleleştiremediklerindensiniz -
Դուք մեկն եք նրանցից, ում (նրանք) չեն կարողացել (չկարողացան) ստրկացնել:

Բառարան - Sözlük

ağarmak - ճերմակել	Bulgaristan - Բուլղարիա
ağır - ծանր	cesaret etmek - խիզախել
Akdeniz - Միջերկրական ծով	çarpmak - խփել
akmak - հոսել	çimen - խոտ, մարգագետին
alan - 1. հրապարակ 2. բնագավառ	çöl - անապատ
aşmak - անցնել, հաղթահարել	çürümek - նեխել
atamak - նշանակել (պաշտոնի)	değerlendirmek - գնահատել, արժեքավորել
ateş - կրակ	Dicle - Տիգրիս
bitki - բույս	düzlük (-ğü) - հարթավայր

Ege Denizi - Էգեյան ծով
 ekseriyet (-ti) - մեծամասնություն
 eskimek - հնանալ
 etraf - շրջակայք
 ferah - 1. ընդարձակ, լայն 2. առատ
 3. ուրախ 4. ուրախություն
 Fırat - Եփրատ
 fiskıye - շատրվան
 geç kalmak - ուշանալ
 girinti - խռռչ
 gümrük (-ğü) - մաքսատուն
 Gürcistan - Վրաստան
 hakiki - իրական
 hücum (saldırı) - հարձակում
 ırmak (-ğı) - գետ
 ısınmak - տաքանալ
 ip - պարան
 İstanbul ve Çanakkale boğazları -
 - Բոսֆորի ու Դարդանելի նեղուցները
 izah etmek - պարզաբանել
 kamyon - բեռնատար
 Kanada - Կանադա
 kara - ցամաք
 kenar - եզր
 kıta - մայրցամաք
 korku - վախ
 korkunç - սարսափելի
 körfez - ծովածոց
 kurak - չոր, անջրդի
 kuraklık (-ğı) - երաշտ
 kütle - զանգված
 Marmara Denizi - Մարմարա ծով
 masa örtüsü - սեղանի սփռոց
 mecbur olmak - ստիպված լինել
 mesuliyet (-ti) - պատասխանատվություն
 müşteri - հաճախորդ

şarkı söylemek - երգել
 Suriye - Սիրիա
 soda - սոդա
 sistem - համակարգ
 sığ - ծանծաղ
 sıçramak - թռչել, թռչկոտել, ցատկոտել
 sallamak - տատանել
 resmi - պաշտոնական
 piknik - զբոսախնջույք, պիկնիկ
 parça - մաս, կտոր
 örtü - ծածկոց, ծածկ
 ova - դաշտավայր, հարթավայր, հովիտ
 okyanus - օվկիանոս
 şekil - ձև, կերպ
 tahsil görmek - կրթություն ստանալ
 tayin - նշանակում [պաշտոնի]
 (tayin etmek - նշանակել [պաշտոնի])
 termometre - ջերմաչափ
 ticaret - առևտուր
 Toros Dağları - Տավրոսի լեռներ
 tuz - աղ
 Tuz Gölü - Թուզ (Աղի) լիճ
 umumiyet (-ti) - ընդհանրություն
 un - ալյուր
 Van Gölü - Վանա լիճ
 vasıta - միջոց
 yakmak - վառել
 yara - վերք
 yaralanmak - վիրավորվել
 yayımlanmak - հրատարակվել
 yayla - 1. բարձրավանդակ, սարահարթ
 2. յայլա, ամառային արոտավայր սարերում
 yürüyüş - արշավ
 yüzölçümü - մակերես, տարածք
 yüzüstü - աներես, անամրոք

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Türkiye, dünyanın en kalabalık ülkelerinin toplandığı Avrasya kıtasının hemen - hemen ortasında bulunur. Bu konumu, ona değişik ülkelerle ticarete büyük kolaylık sağlar. Topraklarının büyük bölümü Asya'da, küçük kısmı ise Avrupa'dadır. Ülkenin yüzölçümü 777 bin kilometre karedir. Toprakları 36. ve 42. kuzey paralelleri arasında uzanır. Genişliği ortalama 500 - 550 kilometre arasındadır. En geniş yeri olan güneydeki Anamur ile, kuzeydeki İnceburun arası 650 kilometreye varır. Uzunluğu ise doğu - batı ekseninde bulunup, bunun hemen - hemen üç katı olan 1600 kilometreyi aşar. Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilmiştir. Kara sınırlarının uzunluğu 2600 kilometrenin üzerinde olup, deniz sınırları ise 5500 kilometre kadardır. Komşuları, batıda Bulgaristan ve Yunanistan, doğuda Gürcistan, Ermenistan ve İran, güneyde ise Suriye ve Irak'tır. Akdeniz, Ege denizi, Marmara denizi ve Karadeniz'de kıyıları vardır. Karadeniz kapalı bir deniz olup İstanbul ve Çanakkale boğazları sayesinde Marmara denizi üzerinden Ege denizine bağlanır.

Karadeniz, bol yağmur alan bir bölgedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyıları çok büyük farklılıklar arzeder. Akdeniz kıyılarındaki geniş ve kumluk araziye karşın, Karadeniz’de kıyıları sarp kayalar şeklinde, adeta denizden yükselir. Marmara denizinde İstanbul şehrine yakın bulunan Prens adalarından beşi, İstanbul sakinlerinin gözde yazlık bölgelerini oluşturur. Ege kıyıları ise çok girintili çıkıntılı olup bu kıyıları boyunca irili ufaklı, çok sayıda adalar vardır, fakat bu adaların büyük bölümü Türkiye topraklarına yakın olmalarına rağmen Yunanistan’a aittir.

Türkiye’deki en büyük göl, 3765 kilometre karelik Van Gölü’dür. Van Gölü’nün suyu sodalı olup, sadece akarsuların döküldüğü bölgelerde yaşayan İnci kefali dışında balık bulunmaz. En büyük akarsuları da Dicle, Fırat, Kızılırmak ve Yeşilirmak’tır.

* * *

Papatyalar

Bahar olsun da seyredin,
Nasıl süsler bayırları,
Zümrüt gibi çayırları,
Yüze gülen o pek nazlı
Gelin yüzlü papatyalar,
Altın gözlü papatyalar...

Tarlalarda hoş giden
Sarı, turuncu, pembe, mor,
Birçok güzel çiçek olur.
Bence güzeldir hepsinden
Güler yüzlü papatyalar,
Altın gözlü papatyalar...

Yaprakları kıvrır kıvrır,
O da ayrı bir güzellik.
Boy bos, boyun ipincecik,
Hem güzel, hem de nazlıdır
Gelin yüzlü papatyalar,
Altın gözlü papatyalar...

Rüzgâr eser bir o yana,
Bir bu yana; hep beraber
Dalga dalga eğilirler,
Ferah verirler insana
Güler yüzlü papatyalar,
Altın gözlü papatyalar...

/Tevfik Fikret/

2. Փորձենք գրուցել:

2.1. Ավտոբուսի կանգառում:

- Eviniz fakülteye oldukça uzak.
- Evet, oldukça... Ama Ahmed’e göre hiç de uzak değil. Sabahları evden biraz erkence çıkıyor, okula yaya gidiyor. Ben otobüsle gidiyorum.
- Bazen fakülteye senden önce geliyorum değil mi?
- Doğru. Ben durakta çok bekliyorum.
- Neden?
- Sabahları duraklar çok kalabalık oluyor. Bu yüzden otobüsler dolu geliyor, bizim durakta durmadan geçiyor. O zaman başka bir otobüs bekliyorum.

- Okula geç kalmıyor musun?
- Bazen kalyorum, birinci derse giremiyorum.
- Sabahları Ahmet'le birlikte sen de yürü.
- Çok istiyorum ama vaktim yok.
- Cumartesi günü anneni nasıl ziyaret edeceğiz? Polatlı'ya otobüsle mi gideceğiz?
- Hayır, trenle gideceğiz.
- Evet, trenle gidelim. Otobüsler çok kaza yapıyor.
- Haklısın. Geçen hafta Polatlı yolunda korkunç bir kaza olmuş. Bir kamyon, bir otobüse çarpmış. Beş ölü, on yaralı varmış. Yaralılarından üçünün durumu ağır olmuş.
- Kaza neden olmuş?
- Neden olacak, hızdan. Kamyon şoförleri çok hızlı sürüyorlar.

2.2. Ջրոսախնջույթի (պիկնիկի) ընթացքում:

- Burası çok güzel bir yer.
- Evet, çok güzel.
- Kim güzel kahve pişirebilir?
- Ben pişirebilirim.
- Şurada odunlar var, ateş yakabiliriz.
- Ben uzun eşek oynamak istiyorum. İster misin?
- İsterim, ama sen beni taşıyabilir misin?
- Elbette taşırım, ağırlığın ne kadar ki. Haydi arkadaşları topla, ikişer ikişer sıraya girelim.
- Çocuklar, bakın şurada hakiki bir eşek var. Gelin, biz de eşeğe binelim.
- Eşeğe binebilir misin?
- Binerim, gel sen biraz yardım et. Ben de üstüne bineyim.
- İp atlamak isteyen var mı?
- Hepimiz isteriz. Hani ip nerede?
- Burada, hızlı sallayacağım. İkişer ikişer atlayabilir misiniz?
- Üçer üçer atlarız. Haydi başlayalım.
- Yemek yapmak isteyenler, buraya. Ben yemek yapıyorum.
- Yemek için vakit henüz erken değil mi?
- Öğleye ancak yetiştirebiliriz. Önce yemeğimizi yapalım, sonra biz de oyuna katılırız.
- Siz yemek yapın. Ben satranç oynamak istiyorum.
- İyi satranç oynayabilir misin?
- Kötü sayılmaz. Bir denemek ister misin?
- Memnuniyetle.
- Önce yemeğe yardım edin. Sonra satranç oynarsınız.

2.3. Խաճուղիում:

- Ceketini hangi mağazadan almak istiyorsun?
- Bilmem, henüz karar vermedim. Sen eteği nereden alacaksın?
- Ben de henüz karar vermedim. Şöyle vitrinlere bakarak gidelim.
- Hoşumuza giden bir şey olursa, alırız. Bugün Deniz gelecek mi?
- Vakti olursa gelecek. Saat beş otuzda Kızılay'da postanenin önünde olacak.
- "Gelemezsem, beni fazla beklemeyin, en çok beş dakika bekleyin" dedi. Fırsat bulursa, Günal da gelecek.
- Elbisesi çok eskiydi. Yeni bir elbise almak istiyor.
- Desene bugün epey alışveriş yapacağız.
- Evet, gelirlerse öyle olacak. Biz önce postaneye doğru yürüyalım. Sonra da mağazaya gideriz.
- Buyurun efendim, hoş geldiniz. Ne arzu edersiniz?
- Kendimize bir şeyler almak istiyoruz. İzin verirseniz, önce şöyle bir bakacağız.
- Tabii, istediğiniz gibi bakabilirsiniz.
- Esen, bu ceketini nasıl buluyorsun?
- Bence güzel.
- Bence de güzel. Beğendiysen, alalım.

- Beğendim, çok güzel oldu.
- Bu etek bana nasıl oldu? Kazağın rengine uydu mu?
- Kahverengi renk kazağına güzel uydu. Ama bu etekte bir tuhaflık var.
- Boyu biraz uzun, galiba biraz da geniş.
- Efendim, siz eteği ters giymişsiniz. Bu modelde fermuar arkada değil, önde olacak.
- Benim elbiseyi nasıl buldun?
- Sen de mi kahverengi seçtin? Sen henüz gençsin. Şöyle güzel, canlı renkler seç.
- Kemerlere de bir bakalım.
- Biraz acele etseniz, ben de bir elbise almak istiyorum. Hanımların işi amma da uzun sürüyor.

2.4. Պարոն Գյունալը հագուստ է գնում:

- Nasıl bir elbise düşünüyorsunuz, efendim?
- Kareli ya da çizgili. Bu defa şöyle değişik bir şey olsun.
- Renk olarak ne düşünüyorsunuz?
- Mavi ya da lacivert, gri de olabilir.
- Şu kareli elbiseye ne dersiniz? Çok güzel bir deseni var. Mavi, gri ve lacivert karışımı. Bir denemek ister misiniz?
- Olur, bir deneyeyim.
- Kaç numara giyiyorsunuz?
- Ölçüm, şu numara, ama genellikle bir numara büyük alıyorum.
- Niçin?
- Ceketin kolları kısa geliyor.
- Siz şu numarayı bir deneyin. Küçük gelirse, değişiriz.
- Elbise güzel oldu, ama kolları gene kısa.
- Ceketin kolları kısa değil, normal. Kollarımız uzun.
- Yani, Günel Beyin kolları anormal mı, demek istiyorsunuz?
- Hayır, anormal değil, ama normalden uzun.
- Yani anormal.
- Hayır, efendim, kollarınız gayet normal. Boyunuz uzun. Bu nedenle kollarınız da uzun. Bu elbiseyi beğendiyseniz, ceketin kollarını biraz uzatırız. Size tam gelir.
- Beğendim. Kollarını ne zaman uzatırsınız?
- Yarına hazır olur. Geçerken alırsınız.

3. Կազմել նախադասություններ՝ հետևելով օրինակին:

3.1 Bir kitap okuyorum. - Okuduğum kitabı.

Bir mektup yazıyoruz. _____

Bu evde oturuyorum. _____

Söz anlamadım. _____

Trene binecek. _____

Bu dairede çalışacaksınız. _____

“Çelkaş” filmi seyretmedik. _____

Kitabı arayıp buldunuz. _____

Fabrikaya yarın gelmeyiz. _____

3.2 Bir mektup aldım. Bu mektubu okuyorum. - Aldığım mektubu okuyorum.

Bir adamla konuştunuz. O adam kimdir? Küçük kardeşim 203 numaralı orta okula devam ediyor. O okulda ben de okudum. Şimdi bir köye gideceksin. O köy buradan uzak değildir. 73 numaralı trene bineceğiz. Bu tren gecenin on birinde kalkacak. Bana armut elma verdiniz. Maalesef onu yemem.

4. Հետևյալ բայերը գրել կարելիության և անկարելիության ասպեկտներով:

Açıkladım, gittik, gideriz, görürsünüz, kalkıyorum, sorar mısınız?, değiştirir misin?, eğlendiniz mi?, seçerim, seçer miyim?, ısmarlarız, ısmarlar mıyız?, rica eder miyim?, işittim, işiteceğiz, yetiştiriyor muydu?, izah etti mi?, izah eder misiniz?, buluşurlar, güleceksin, yetiştiler, yetiştiler mi?, yetiştiriz, yetiştir miyiz?, anladık, ilerlediniz mi?, geliyor, şüphelenir miyim?, anladığım, geleceğimiz, kuruldu, yaptırdınız mı?, gördükleri, tercüme eden, anlaşıyoruz, anlattım.

5. Նախադասությունները դարձնել հաստատական:

Dün, zamanında orada olmadık. - Dün, zamanında orada olabildik.

Dün sabah ona haber veremedik. _____

Dün akşam size telefon edemedik. _____

Bu hafta seni göremeyeceğim. _____

Yarıdan sonra gelemeyeceğim. _____

Dün postaneye gidemedin mi? _____

Geçen hafta anneni göremedin mi? _____

Sabahları erken uyanamıyor mu? _____

Dün akşam banyo yapamadık. _____

Otobüs zamanında gelemedi. _____

6. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Դուք մեզ հետ չեք, ուրեմն մեր դեմ եք: Մի կանգնեք դռան առջև: Փոխտնօրենի խոսքերի համաձայն՝ ժողովը տեղի կունենա վաղը: Չնայած արգելքին՝ նա անցավ իր ճանապարհը: Ըստ նրա՝ մեր հանրապետության նախագահը մեկնելու է Կանադա: Շենքի դիմաց կա մի շատ գեղեցիկ շատրվան:

* * *

Ինժեները, որին դուք փնտրում եք, երկու օր առաջ մեկնել է Բուրսա: Ո՞ւր է այն գրիչը, որով ես գրեցի: Տեղանքը, որով մենք կանցնենք, շատ գեղեցիկ է. այնտեղ կան անտառներ, լճեր և գետակներ: Շրջանը, ուր տեղափոխվել է նրա ընտանիքը, կոչվում է Խարբերդ: Այս փողոցում գտնվող շենքերը շատ գեղեցիկ են: Երևանում թանգարան չկա, որտեղ ես չեմ եղել: Թերթը, որ դուք կստանաք, հրատարակվում է շաբաթը երեք անգամ:

* * *

Այնտեղ մենք կարող ենք տեսնել մեր ընկերներին: Կարո՞ղ եմ Ձեզ մեկ հարց ուղղել: Ես կարող եմ ինստիտուտ գնալ կամ տրամվայով, կամ էլ ավտոբուսով: Թողե՛ք, դուք դա չեք կարող բարձրացնել: Այսօր ես չեմ կարող Ձեզ հետ շախմատ խաղալ, քանի որ պետք է գնամ քաղաքային գրադարան: Անշուշտ, դուք կարող եք ընտրել ճաշատեսակը: Դու չե՞ս կարողանում

թենիս խաղալ: Ես երեկ չկարողացա գալ, որովհետև շատ գործեր ունեի: Մենք կարող ենք դուրս գալ: Կարող ես ինձ չպատմել այդ մասին, ես ամեն ինչ գիտեմ:

* * *

Ուսումնասիրե՛ք կառավարության վարած քաղաքականությունը: Մեր հանրապետության նախագահը մի շարք պաշտոնական հանդիպումներ ունեցավ օտարերկրյա դեսպանների հետ: Ուշադրություն, մենք մոտենում ենք սահմանին: Ես այդ մասին դատողություններ չեմ կարող անել: Ես այնտեղ չեմ եղել: Դուք կարող եք հրաժարվել: Ընդհակառակը, ես ստիպված եմ ընդունել այդ առաջարկը: Ես երբեք չեմ միջամտի նրանց գործերին: Կարող եք նշել այս խոսքը: Այս լեռնաշղթան ուղղվում է դեպի արևելք: Միայն թե նրանք գային: Այդ դեպքում մեր ուժերը կկրկնապատկվեին: Կարող ես նստել այս ծառի տակ: Կեցցե՛ս, դու նաև լողալ գիտես: Ծովն ավիքոտ է: Կաթը թափվեց սփռոցի վրա, այժմ էլ հոսում է հատակին: Ցանկանում եմ ուղևորություն կատարել շոգենավով, սակայն առաջին կարգի տոմսերը շատ թանկ են: Մենք կրկին կտեսնենք անապատային բնապատկերներ:

Atasözleri

Kendi düşen ağlamaz.
Taş düştüğü yerde kalır.
Mal müşteriye göre satılır.
Akacak kan damarda durmaz.
Bir düştüğün yerde bir daha düşme.
İstedğini söyleyen, istemediğini işitir.
İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.
Dişi aslan tek doğurur ama aslan doğurur.
Herkesin geçtiği köprüden sen de geçersin.
Her zaman gemicinin istediği rüzgâr esmez.
Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.
Bilmediğin işe karışma, bilmediğin yola gitme.
Hizmet etmesini öğrenmeyen efendilik edemez.
Yüzmek bilmezsin, deniz kenarında ne işin var?
Göz iki, kulak iki, ağız tek - çok görüp,
çok dinleyip, az söylemek gerek.

Կայուն բառակապակցություններ

1. İster istemez - ուզած - չուզած
2. Yeter ki - բավական է, որ
3. Süt liman - խաղաղ
4. Neme gerek? - ինչի՞ս է պետք
5. Hesaba katmak - ուշադրություն դարձնել, հաշվի առնել
6. Hemen hemen - գրեթե, համարյա
7. Genel olarak - ընդհանուր առմամբ
8. Demek ki - ուրեմն, այսինքն, նշանակում է (ասել է թե)

§ 87 Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալը

Թուրքերենում ստորոգյալի շարահյուսական դեր կարող են կատարել ոչ միայն ներգոյական հոլովի ածանց ստացած գոյականներն ու դերանունները (տե՛ս § 16, 31), այլև - mak (mek) - ածանցով կազմված գործողության անունները (al + mak + ta + y + im, gel + mek + te + y + im): Նման կառույցը որոշ լեզվաբաններ դիտում են որպես սահմանական եղանակի ժամանակաձև (Ի. Կոնոնով և ուրիշներ): Միաժամանակ ակնհայտ է, որ վերոհիշյալ կառույցը նման է անվանական ստորոգյալին: Գործողության անվան, ներգոյական հոլովի ածանցի և ստորոգման ածանցի միջոցով կազմված ստորոգյալը ցույց է տալիս անընդհատ շարունակվող գործողություն ներկա ժամանակում: Շեշտն ընկնում է ներգոյական հոլովի ածանցի, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում՝ նաև հոգնակերտ ածանցի վրա: Այս ձևը հիմնականում կիրառվում է գրավոր լեզվում և գրեթե բացառապես երրորդ դեմքում:

Օր. (Ben) çalışmaktayım. - (Ես) աշխատում եմ (աշխատելու գործընթացում եմ):
 (Sen) gezmektesin. - (Դու) զբոսնում ես:
 (O) konuşmaktadır. - (Նա) խոսում է:

(Biz) gitmekteyiz. - (Մենք) գնում ենք:
 (Siz) okumaktasınız. - (Դուք) կարդում եք:
 (Onlar) sormaktadır(lar). - (Նրանք) հարցնում են:

Toprağımızda çok iyi cins üzüm yetiştirilmektedir. -
 Մեր հողի վրա շատ լավ տեսակի խաղող է աճեցվում:

Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալի ժխտականը կազմվում է գործողության անվան ժխտական ձևին ներգոյական հոլովի ածանցի և ստորոգման ածանցների կցմամբ:

Օր. (Ben) yazmamaktayım. - (Ես) չեմ գրում:
 (Sen) çalışmamaktasın. - (Դու) չես աշխատում:
 (O) konuşmamaktadır. - (Նա) չի խոսում:

(Biz) gitmemekteyiz. - (Մենք) չենք գնում:
 (Siz) okumamaktasınız. - (Դուք) չեք կարդում:
 (Onlar) sormamaktadır(lar). - (Նրանք) չեն հարցնում:

Հարցական ձևը կազմվում է - mı, mi - մասնիկների միջոցով, որոնց կցվում են ստորոգման ածանցները:

Օր. (Ben) yazmakta mıyım? - (Ես) գրո՞ւմ եմ:
 (Sen) okumakta mısın? - (Դու) կարդո՞ւմ ես:
 (O) gezmekte midir? - (Նա) զբոսնո՞ւմ է:

(Biz) gitmekte miyiz? - (Մենք) գնո՞ւմ ենք:
 (Siz) dinlemekte misiniz? - (Դուք) լսո՞ւմ եք:
 (Onlar) uyumakta mıdır(lar)? - (Նրանք) քնո՞ւմ են:

- mak (mek) -ով գործողության անվան, ներգոյական հոլովի ածանցի, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի (idi) և ստորոգման ածանցի միջոցով կազմվող ստորոգյալը ցույց է

տալիս անընդհատ-շարունակական գործընթաց՝ անցյալ ժամանակում: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի. (al + mak + ta + y + di + m...):

Օր. (Ben) yazmaktaydım. - (Ես) գրում էի (գրելու գործընթացում էի):
(Sen) gitmekteydin. - (Դու) գնում էիր:
(O) konuşmaktaydı. - (Նա) խոսում էր:

(Biz) okumaktaydık. - (Մենք) կարդում էինք:
(Siz) gezmekteydiniz. - (Դուք) զբոսնում էիք:
(Onlar) uyumaktaydı(lar). - (Նրանք) քնում էին:

Ժխտականը կազմվում է գործողության անվան ժխտական ձևի, ներգոյական հոլովի ածանցի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակի միջոցով:

Օր. (Ben) yazmamaktaydım. - (Ես) չէի գրում:
(Sen) okumamaktaydın. - (Դու) չէիր կարդում:
(O) gezmemekteydi. - (Նա) չէր զբոսնում:

(Biz) gitmemekteydik. - (Մենք) չէինք գնում:
(Siz) dinlememekteydiniz. - (Դուք) չէիք լսում:
(Onlar) yazmamaktaydı(lar). - (Նրանք) չէին գրում:

Ժխտական ձևը կարող է կազմվել նաև değil բառի միջոցով:

Օր. (Onlar) yazmakta değildi(ler). - (Նրանք) չէին գրում:

Հարցականը կազմվում է - mı, mi - մասնիկների միջոցով, որոնք գրվում են թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակի հետ միասին:

Օր. (Ben) çalışmakta mıydım? - (Ես) աշխատո՞ւմ էի:
(Sen) uyumakta mıydın? - (Դու) քնո՞ւմ էիր:
(O) gezmekte miydi? - (Նա) զբոսնո՞ւմ էր:

(Biz) beklemekte miydik? - (Մենք) սպասո՞ւմ էինք:
(Siz) gezmekte miydiniz? - (Դուք) զբոսնո՞ւմ էիք:
(Onlar) çalışmakta mıydı(lar)? - (Նրանք) աշխատո՞ւմ էին:

§ 88 Հարկադրական եղանակ - Gereklilik Kipi

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևը կազմվում է բայափոխին - malı, meli - ածանցների և ստորոգման ածանցների կցմամբ: Հարկադրական եղանակի հետ կիրառվելիս ստորոգման ածանցներն ունեն հնչյունական երկու տարբերակ՝ - ı և i - ձայնավորներով: Եզակի և հոգնակի թվերի առաջին դեմքում ստորոգման ածանցի և եղանակային ածանցի միջև ի հայտ է գալիս - y - հնչյունը (al + malı + y + ım): Անձնական դերանունները կարող են չգործածվել: Շեշտն ընկնում է եղանակային ածանցի վրա:

Օր. (Ben) kalmalıyım. - (Ես) պետք է մնամ:
(Sen) kalmalısn. - (Դու) պետք է մնաս:
(O) kalmalı. - (Նա) պետք է մնա:

(Biz) gitmeliyiz. - (Մենք) պետք է գնանք:
(Siz) gitmelisiniz. - (Դուք) պետք է գնաք:
(Onlar) gitmelidir(ler). - (Նրանք) պետք է գնան:

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևի ժխտականը կազմվում է բայափոխքին - ma, me - ժխտման, հարկադրական եղանակի և ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտն ընկնում է ժխտական մասնիկի ձայնավորի վրա:

Օր. (Ben) kalmamalıyım. - (Ես) չպետք է մնամ:
(Sen) gitmemelisin. - (Դու) չպետք է գնաս:
(O) görmemeli. - (Նա) չպետք է տեսնի:

(Biz) bakmamalıyız. - (Մենք) չպետք է նայենք:
(Siz) almamalısınız. - (Դուք) չպետք է վերցնեք:
(Onlar) işitmemelidir(ler). - (Նրանք) չպետք է լսեն:

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է - mı, mi - հարցական մասնիկների և նրանց կցվող ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) gitmeli miyim? - (Ես) պե՞տք է գնամ:
(Sen) kalmalı mısın? - (Դու) պե՞տք է մնաս:
(O) dinlemeli midir? - (Նա) պե՞տք է լսի:

(Biz) kalmalı mıyız? - (Մենք) պե՞տք է մնանք:
(Siz) almalı mısınız? - (Դուք) պե՞տք է վերցնեք:
(Onlar) beklemeli midir(ler)? - (Նրանք) պե՞տք է սպասեն:

Հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևը կազմվում է բայափոխքին - malı, meli - ածանցների, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Թերի օժանդակ բայի փոխարինում է - y -ի:

Օր. (Ben) yazmalıydım. - (Ես) պետք է գրեի:
(Sen) gelmeliydin. - (Դու) պետք է գայիր:
(O) gitmeliydi. - (Նա) պետք է գնար:

(Biz) bakmalıydık. - (Մենք) պետք է նայեինք:
(Siz) kalmalıydınız. - (Դուք) պետք է մնայիր:
(Onlar) konuşmalıydı(lar). - (Նրանք) պետք է խոսեին:

Հարկադրական անցյալի ժխտական ձևը կազմվում է բայափոխքի, - ma (me) - ժխտման ածանցի, - malı (meli) - հարկադրական եղանակի ածանցի, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի (al + ma + malı + y + dı + m...):

Օր. (Ben) kalmamalıydım. - (Ես) չպետք է մնայի:
(Sen) gitmemeliydin. - (Դու) չպետք է գնայիր:
(O) durmamalıydı. - (Նա) չպետք է կանգներ:

(Biz) yazmamalıydık. - (Մենք) չպետք է գրեինք:
(Siz) beklememeliydiniz. - (Դուք) չպետք է սպասեիք:
(Onlar) gitmemeliydi(ler). - (Նրանք) չպետք է գնային:

Հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է բայահիմքի, - malı (meli) - եղանակային ածանցների, - mı, mi - հարցական մասնիկների, անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) kalmalı mıydım? - (Ես) պե՞տք է մնայի:
(Sen) gitmeli miydin? - (Դու) պե՞տք է գնայիր:
(O) yazmalı mıydı? - (Նա) պե՞տք է գրեր:

(Biz) yazmalı mıydık? - (Մենք) պե՞տք է գրեինք:
(Siz) gitmeli miydiniz? - (Դուք) պե՞տք է գնայիր:
(Onlar) kalmalı mıydı(lar)? - (Նրանք) պե՞տք է մնային:

§ 89 - dıkça, alı - ածանցներով կազմվող մակբայական դերբայները

Բայահիմքին - dıkça (dikçe, dukça, dükke, tıkça, tikçe, tukça, tükçe) - ածանցների կցմամբ կազմվող մակբայական դերբայներն արտահայտում են համընթաց գործողություն, որի զարգացմանը և աճին զուգահեռ զարգանում է ստորոգյալի գործողությունը: - dıkça -ով մակբայական դերբայը կարող է արտահայտել նաև բազմակի գործողություն, հատկապես, երբ մասնիկից առաջ դրվում է her (ամեն) բառը:

Օր. Memur dosyaları karıştırdıkça yeni yeni vesikalar meydana çıkıyordu. -
Ինչքան պաշտոնյան քրքրում էր գործերը, ի հայտ էին գալիս նորանոր փաստաթղթեր:

Bu saati elime aldıkça kardeşim hatırıma gelir. -
Ամեն անգամ այս ժամացույցը ձեռքս վերցնելով՝ հիշում եմ եղբորս:

Pencereden baktıkça aynı şeyler gözlerime ilişir. -
Պատուհանից նայելիս միևնույն բաներն են աչքիս ընկնում:

- dıkça -ով մակբայական դերբայը, նախորդելով միևնույն բայով արտահայտված ստորոգյալին, ցույց է տալիս գործողության ինտենսիվ ծավալում:

Օր. Rüzgâr şiddetlendikçe şiddetleniyordu. - Քամին զնալով ուժեղանում էր:
Yağmur yağdııkça yağıyordu. - Անձրևը տեղում ու տեղում էր:

- dıkça - ածանցով կազմված մակբայական դերբայի ժխտական ձևն ունի ժամանակավոր իմաստ և արտահայտում է գործողություն, որի ավարտվելուց առաջ չի ավարտվում ստորոգյալի գործողությունը:

Օր. Ahmed'in mektubunu görmedikçe bu habere inanmam. -
Քանի դեռ չեմ տեսել Ահմեդի նամակը, այդ տեղեկությանը չեմ հավատա:

- dıkça - ածանցը կցվելով olmak, gitmek բայերին՝ արտահայտում է մակբայի իմաստ.
(oldukça - բավականին, gittikçe - աստիճանաբար, զնալով):

Օր. Hava oldukça sıcak(tır). - Եղանակը բավական տաք է:
Günler gittikçe kısalıyor. - Օրերն աստիճանաբար (զնալով) կարճանում են:

Բայահիմքի և - alı (eli) - ածանցի միջոցով կազմված մակբայական դերբայը ցույց է տալիս բայով արտահայտված գործողության նախնական պահը, որին նախորդում է մակբայական դերբայը: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, ապա - alı (eli) - ածանցից

առաջ դրվում է - y - հնչյունը (yalı, yeli): Շեշտն ընկնում է մակբայական դերբայի վերջին վանկի վրա:

Օր. Biz Bursa'ya döneli iki ay geçti. - Երկու ամիս է անցել, ինչ մենք վերադարձել ենք Բուրսա:
Ders başlıyalı ancak beş dakika oldu. - Անցել է ընդամենը հինգ րոպե, ինչ սկսվել է դասը:

Ergün iki dönüm toprağını kaybedeli, Mersin civarındaki çiftliklerden birinde çobanlık ediyor. -
Էրգյունն իր երկու դյոնյուն հողը կորցնելուց ի վեր Մերսինի շրջաններից մեկում
աշխատում է որպես հովիվ:

- alı (eli) -ով մակբայական դերբայ երբեմն կազմվում է նաև բայի ժխական ձևից:

Օր. Sizinle görüşmiyeli yıllar var. - Անցել են տարիներ, ինչ ձեզ հետ չենք հանդիպել:

§ 90 Տրոհական հարաբերությունը

Գոյական անունները, ստանալով հոգնակի թվի և բացառական հոլովի ածանցներ, եզակի թվի 3-րդ դեմքի պատկանելիության ածանց ստացած թվական անունների հետ զուգակցվելիս արտահայտում են տրոհական (մասի և ամբողջի) հարաբերություն:

Օր. Yolculardan biri yanımıza geldi. - Ճանապարհորդներից մեկը եկավ մեզ մոտ:

Dershanedeki masalardan üçünü başka bir odaya götürdüler. -
Ղասարանում գտնվող սեղաններից երեքը ուրիշ սենյակ տարան:

Տրոհական հարաբերություն կարող է արտահայտվել նաև բացառական հոլովով դրված և երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց ստացած գոյական և ածական անունների միջոցով:

Օր. Kardeşim dolaptaki kitaplardan bazılarımı raflara yerleştirdi. -
Եղբայրս պահարանի գրքերի մի մասը տեղավորեց դարակներում:

Տրոհական հարաբերություն կարող է արտահայտվել նաև հոգնակի թվով դրված անձնական դերանունների, թվականների և ածականների միջոցով:

Օր. Bizden biri yarın gelmeyecek. - Մեզնից մեկը վաղը չի գալու:
Sizden ikisi burada kalsın. - Ձեզնից երկուսը թող մնան այստեղ:

Հաճախ տրոհումն արտահայտվում է - iç - (ներս) և - ara - (միջև) բառերի միջոցով:

Օր. İçimizden biri burada kalsın. - Մեզնից (մեր միջից) մեկը թող մնա այստեղ:
Aramızdan ikisi köye gidecek. - Մեզնից (մեր միջից) երկուսը գնալու են գյուղ:

§ 91 - daş (deş) - sal (sel) - բառակազմական ածանցները

- daş (deş) - taş (teş) - ածանցները, կցվելով գոյական անուններին, կազմում են գոյական անուններ, որոնք արտահայտում են զբաղմունքի, տարիքի, ծագման ընդհանրություն:

Օր. vatan - հայրենիք
yol - ճանապարհ
meslek - մասնագիտություն
vatandaş - հայրենակից, քաղաքացի
yoldaş - ընկեր
meslektaş - գործընկեր

- daş - ածանցով - ad - անունից կազմվել է - adaş - (նշ. անվանակից) բառը: kardeş (եղբայր) բառը կազմվել է karın (որովայն) բառի և - daş - ածանցի միավորմամբ՝ karındaş հետագայում՝ kardeş -։ Անատոլիայում ավելի հաճախ կիրառվում է kardaş ձևը:

- sal, sel - ածանցները, կցվելով գոյականներին, դրանք դարձնում են ածականներ: - sal, sel - ածանցների փոխարեն նախկինում գործածվել է արաբական ծագում ունեցող - i (î)- վերջածանցը:

Օր. tarih - պատմություն

tarihsel - պատմական

tarihi(î) - պատմական

Բառարան - Sözlük

acente - գործակալություն

ağız (-ğzi) - բերան

aspirin - ասպիրին (դեղամիջոց)

ayna - հայելի

acak (-ği) - ազդր

bedava - ձրի, անվճար

billûr (billur) - բյուրեղ

boğaz - 1. կոկորդ 2. նեղուց

borç (-cu) - պարտք

bulantı – սրտխառնոց

bulaşıcı - վարակիչ

but (-du) - ազդր, զիստ

cins - տեսակ

davranmak - 1. գործել 2. վերաբերվել

dosya - անձնական գործ, թղթապանակ

dönüm - դյունյում՝ հողի չափման միավոր (40 x 40 արշին, ≈ 1000մ²)

fayda - օգուտ

film - կինոնկար, ժապավեն, ֆիլմ

göğüs (-ğsü) - կուրծք

halsizlik (-ği) - թուլություն

hatıra - հիշողություն, հուշ

issiz - ամայի, անմարդաբնակ

idrâr - մեզ

kan - արյուն

kir - կեղտ

korumak - պահպանել, պաշտպանել

kulak (-ği) - ականջ

kusmak - փսխել

liste - ցուցակ

matematik (-ği) - մաթեմատիկա

Mavi Yolculuk - ծովային

(երկնագույն) ճանապարհորդություն

mide - ստամոքս

muayene olmak - զննվել

Musul - Մոսուլ

nefes - շունչ

nezle - հարբուխ

ördek (-ği) - բադ

randevu - հանդիպում, ժամադրություն

röntgen - ռենտգեն

salgın -1. հարձակվող 2.տարափոխիկ, վարակիչ 3.համաճարակ

sekreter - քարտուղար

sırt (-tı) - մեջք

suçlamak - մեղադրել

şemsiye - անձրևանոց

tahlil - հետազոտում, անալիզ

(kan tahlili - արյան անալիզ)

tansiyon - արյան ճնշում

tavsiye - խորհուրդ

tedavi - բուժում

tekrar - կրկին

vesika - փաստաթուղթ

yat (-tı) - զբոսանավ

Վարժություններ - Աلیստրմալա

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Esen Hanım, kışın Uludağ'da güzel bir tatil yapmıştı. Yazın da aynı şekilde iyi bir tatil yapmak istiyordu. Erksin Hanım ve Cengiz Beyle konuştu. Nerede tatil yapacaklarına bir türlü karar veremediler. Cengiz Bey, Antalya'ya gitmekte ısrar ediyordu. "Antalya'ya gidersek hem güzel bir tatil yapar, hem de çevrede bulunan tarihi eserleri görürüz" diyordu. Esen Hanım ise tatil için Marmaris'i düşünüyordu. Marmaris'te birkaç gün kalıp Bodrum, Köyceğiz, Fethiye gibi yakın yerleri de gezmek istiyordu. Aralarında uzun uzadıya tartıştılar, sonunda bir turizm acentesine gidip sormaya karar verdiler.

Turizm acentesinin genç müdürü onları dikkatle dinledi. Sonra gülerek "Ben size Mavi Yolculuğa çıkmanızı tavsiye edeceğim" dedi. Mavi Yolculuğa çıkarsanız hepinizin istediği olur. Güzel bir yata binersiniz, Marmaris, Bodrum, Fethiye, Antalya gibi yerleri dilediğiniz gibi gezersiniz. Üstelik sahil boyunca antik kentleri görür, ormanları gezer, masmavi, billur gibi tertemiz denizlerde yüzersiniz. Yolunuzun üzerinde rastlayacağınız ıssız adalara uğrar, Robenson gibi yaşarsınız. Şehrin kalabalık gürültüsünden, radyo, televizyon, gazeteden uzak gerçek bir tatil yapar, kafanızı dinlersiniz.

Esen Hanım sevinçle "Tam benim istediğim tatil" dedi. Ama, Cengiz Bey mutlaka Antalya'ya gitmek istiyordu. Bu sebeple bir türlü anlaşamadılar. Cengiz Bey ve Erksin Hanım Antalya'ya gitti. Esen Hanım da Emin Bey ve Kemal beylerle Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdi.

* * *

Genellikle kış günleri üşütür, soğuk alırız. Bu sebeple soğuğa karşı kendimizi korumalı, kalın giyinmeliyiz. Deniz, sağlığına dikkat etmiyor ve üşütüyor.

Kış günleri özellikle nezle ve grip salgın halindedir. Kış hastalıklarına karşı korunabilmek için aşağıdaki kurallara dikkat etmeliyiz:

- Kışın daha kalın elbiseler giymeliyiz.
- Yağmurlu ve karlı havalarda şemsiye kullanmalıyız.
- Sıcaktan soğuğa hemen çıkmamalıyız.
- Bol C vitamini almalıyız.
- Hastalanınca hemen doktora gitmeliyiz.
- Doktorun tavsiyelerine uymalı, verdiği ilaçları kullanmalıyız.
- Grip ve nezle bulaşıcı hastalıktır. Grip ve nezle olan hastalardan uzak durmalıyız.

Bütün bunlara rağmen hasta olur, grip ve nezleye yakalanırsak, şunu unutmamalıyız. Gribin en iyi tedavisi dinlenmektir. Gribe ilaç pek fayda etmez. Bu yüzden halk arasında grip için söylenen bir söz vardır. "İlaç kullanmazsak, grip yedi gün sürer. İlaç kullanırsak, bir haftada geçer".

2. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Yarın sabah geç gelmelisin. _____

Bugün acele yazmalısın. _____

Akşam muhakkak gitmeliyiz. _____

Salı günü işe başlamalıyız. _____

Akşam erkenden uyumalıyız. _____

Yarın sabah geç kalkmalıyım. _____

Hemen telefon etmeli. _____

Saat beşte evde olmalı. _____

Dört gün içinde geri dönmeli. _____

Bu ay bana borcunu vermelisin. _____

3. Կազմել նախադասություններ՝ ըստ օրինակի:

3.1. Bu akşam eve erken dönmem gerek. - Bu akşam eve erken dönmeliyim.

Bu kapıyı açmam gerek. _____

Biraz daha beklemem gerek. _____

Doktora gitmem gerek. _____

Yalnız Ermenice konuşmanız gerek. _____

Goris'e gitmeleri gerek. _____

Müze'yi görmeleri gerek. _____

Saat beşte evde olmamız gerek. _____

Yarın okulda olmam gerek. _____

Yarın mektubu yazmaları gerek. _____

Bugün paketi göndermemiz gerek. _____

3.2. Tren saat 8.00 de kalkacak. - Onunla Tiflis'e gidebilirsin.

Saat 8.00 de kalkacak trenle Tiflis'e gidebilirsin.

Uçak saat 7.00 de havalanacak. - Acele yetişmelisin. _____

Kitaplar yarına kadar okunacak. - Yanına almalısın. _____

Kirli çamaşırlar yıkanacak. - Banyoya bırak. _____

Eski gazeteler atılacak. - Çöpeye ver. _____

Mobilyalar eve taşınacak. - Kamyona yerleştirin. _____

4. Նախադասությունների ստորոգյալները դնել հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Kıyıda fazla açılmamalıyız. _____

Güneşte az kalmalıyız. _____

Musul'a mutlaka uğramalıyız. _____

Musul'da bir hafta kalmalısınız. _____

Arkadaşlarına iyi davranmalısın. _____

Bu kadar geç uyanmamalısn. _____

Güneşin doğuşunu seyretmelisin. _____

Kendini suçlamamalısın. _____

Bu yaz iyi bir tatil yapmalıyım. _____

5. Նախադասությունները գրել հարկադրական եղանակով:

Dün sinemaya gidildi. _____

Senin ev çok pahalıya satıldı. _____

Bu gece erkenden yatıldı. _____
Armen de aramıza katıldı. _____
En iyi arabalar alındı. _____
Matematik kitabına başlandı. _____
Kaybolan bavul bulundu. _____

6. Կազմել նախադասություններ՝ գործածելով հետևյալ բառերը:

Hastane - olmak - muayene - gidip - istiyorum - yarın - onda - saat - annemle.

Edip - sekreterine - telefon - doktorum - istedim - için - randevu - saat - üç.

Birkaç - niçin - edip - gün - önce - telefon - almadınız - randevu - doktordan.

Sonra - ateşim - yemekten - birdenbire - yükseldi.

İçip - yemek - ilâcını - yemeden - uyudu - gitti.

7. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մեզնից երկուսը պետք է մնան այստեղ: Մեր հայրենակիցները վճռական պահերին իրենց շատ լավ են դրսևորում: Անձրևը գնալով ուժեղանում էր: Ութ ամիս է անցել, ինչ մենք եկել ենք Երևան: Մեզնից ոմանք կմնան քաղաքում: Սարը, որ ես պետք է բարձրանամ, մեր գյուղից շատ հեռու է: Տնօրենի գալու ժամանակ մենք բոլորս ոտքի ենք կանգնում: Մեր հարևաններից չորսն անցած շաբաթ գնացին հանգստանալու: Օրերը գնալով երկարում են: Իմ գործընկերները հաճախակի են բացակայում աշխատանքից:

8. Փորձենք զրուցել:

Բժշկի մոտ:

- Buyurun efendim.
- Muayene olmak istiyorum.
- Randevunuz var mı?
- Evet, saat 11.00 için randevu aldım.
- Adınız, soyadınız?
- Aram Aramyam.
- Haklısınız. Saat 11.00 için randevunuz var. Buyurun içeri.
- Teşekkür ederim.
- Geçmiş olsun. Şikayetiniz nedir?
- Üç dört gündür üzerimde bir halsizlik vardı. Dün birdenbire ateşim yükseldi. Boğazım, başım, kulaklarım, sırtım, bacaklarım kısacası her tarafım ağrıyor.
- Ağzınızı açın. Dilinizi çıkarın. Gözlerime bakın. Şimdi sağa bakın. Şimdi de sola. Teşekkür ederim. Mideniz bulanıyor mu?
- Evet iki kere kustum. Yemek yiyemiyorum.
- Tansiyonunuzu ölçeyim. Bir de göğsünüzü, sırtınızı dinleyeyim. Derin nefes alın. Nefesinizi tutun. Bırakın. Tekrar derin nefes alın. Bırakın, kalkabilirsiniz.
- Neyim var Doktor?
- Kesin bir şey söyleyemem. Kan ve idrar tahlili yaptırmamız gerekiyor. Bir de röntgen isteyeceğim. Göğüs röntgeni. Niçin daha önce gelmediniz?
- Önem vermedim. Aspirinle geçer sandım. Önemli mi Doktor Bey?

- Sanmıyorum. Ama emin olmak için tahlillerin sonucunu beklemek gerekir. İnşallah önemli bir şey çıkmaz. Siz tahlillerinizi yaptırın. Röntgen filminizi çektirin. Yeniden bir kontrol edelim.
- Teşekkür ederim Doktor Bey.
- Bir şey değil. Geçmiş olsun.

Atasözleri

Dost acı söyler.
 El elden üstündür.
 Balık baştan kokar.
 Her çok, azdan olur.
 Evvelâ düşün, sonra söyle.
 Adam iş başında belli olur.
 Arkadaşla Bağdad'a gidilir.
 İyi dost kara günde belli olur.
 Nerede börek, ben orada gerek.
 Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Gereği gibi - ինչպես հարկն է
2. Eskisi gibi - նախկինի պես
3. Meydana getirmek - ստեղծել, ի հայտ բերել, կազմավորել
4. Baş sağlığı - ցավակցություն, (Baş sağlığı dilemek - ցավակցել (մերձավորի մահվան կապակցությամբ), Başınız sağ olsun - դուք ողջ լինեք (մաղթանք՝ հարազատին կորցրածին)):
5. Kafasını (başını) dinlemek - հանգստանալ
6. Kolay gelsin - գործերին հաջողություն

ՏԱՍՆՀԻՆՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԵՏԻՆԿԻ ԴԵՐՏ

§ 92 Անորոշ իմպերֆեկտ - Geniş Zamanın Hikâyesi

Թուրքերենում անորոշ իմպերֆեկտը կազմվում է ընդարձակ ներկա ժամանակաձևի դերբայի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով: Ընդարձակ ժամանակի դերբայը և թերի օժանդակ բայն արտասանվում ու գրվում են միասին, օժանդակ բայի - i - հիմքն ընկնում է, իսկ ժամանակային ածանցն ունենում է հնչյունական չորս տարբերակ՝ - dı, di, du, dü -: Դեմք և ժամանակ ցույց տվող ածանցները միաձուլվում են (dım, dim, dum, düm և այլն): Երրորդ դեմքը դիմորոշ ցուցիչ չի ստանում (yaz + ar + dı = yazardı):

- Օր. (Ben) yazardım. - (Ես) գրում էի (կգրեի, սովորաբար):
 (Sen) yazardın. - (Դու) գրում էիր:
 (O) yazardı. - (Նա) գրում էր:
 (Biz) yürürdük. - (Մենք) քայլում էինք:
 (Siz) gezerdiniz. - (Դուք) զբոսնում էիք:
 (Onlar) okurlardı. - (Նրանք) կարդում էին:

Այս բաղադրյալ ժամանակաձևը ցույց է տալիս գործողությունն ընթացքի մեջ՝ առանց սահմանները և արդյունքը նշելու: Եթե անկատար անցյալ ժամանակը (տե՛ս §72) սովորաբար ցույց է տալիս մեկ անգամ կատարվող գործողություն՝ տևականության երանգով, ապա անորոշ իմպերֆեկտը կրում է բնության և հասարակության օրենքներով պայմանավորված կրկնության երանգ:

Օր. Ahmet, herkesin mutlu olmasını isterdi. - Ահմեդն ամենքին երջանկություն էր ցանկանում:
(Ահմեդն ամենքի երջանիկ լինելն էր ցանկանում):
O, her şeyi milletin yararına yapardı. - Նա ամեն ինչ ազգի բարօրության համար էր անում:

Անորոշ իմպերֆեկտի ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ ներկա ժամանակի դերբայի ժխտական ձևի և անցյալ ժամանակով դրված օժանդակ բայի միջոցով (yap + maz + dim, yap + maz + din, yap + maz + di...):

Օր. (Ben) yazmazdım. - (Ես) չէի գրում (չէի գրի, սովորաբար):
(Sen) gezmezdin. - (Դու) չէիր զբոսնում:
(O) okumazdı. - (Նա) չէր կարդում:

(Biz) gülmeydik. - (Մենք) չէինք ծիծաղում:
(Siz) yorulmazdınız. - (Դուք) չէիք հոգնում:
(Onlar) kalmazlardı. - (Նրանք) չէին մնում:

Անորոշ իմպերֆեկտի հարցական ձևը կազմվում է ընդարձակ - ներկա դերբայի, - mi (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկների և անցյալ ժամանակով դրված օժանդակ բայի միջոցով: Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին ձայնավորի վրա:

Օր. (Ben) alır mıydım? - (Ես) վերցնո՞ւմ էի (կվերցնեի՞):
(Sen) gider miydin? - (Դու) գնո՞ւմ էիր (կգնայի՞ր):
(O) getirir miydi? - (Նա) բերո՞ւմ էր (կբերե՞ր):
(Biz) konuşur muyduk? - (Մենք) խոսո՞ւմ էինք (կխոսեի՞նք):
(Siz) görür müydünüz? - (Դուք) տեսնո՞ւմ էիք (կտեսնեի՞ք):
(Onlar) bakar mıydı(lar)? - (Նրանք) նայո՞ւմ էին (կնայեի՞ն):

Անորոշ իմպերֆեկտի հարցական-ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ ներկա դերբայի ժխտական ձևի, հարցական մասնիկի, օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով (օժանդակ բայի - i - հիմքը փոխվում է - y -ի՝ yap + maz mi + y + dim?...):

Օր. (Ben) yorulmaz mıydım? - (Ես) չէի՞ հոգնում (չէի՞ հոգնի):
(Sen) gülmey miydin? - (Դու) չէի՞ր ծիծաղում (չէի՞ր ծիծաղի):
(O) durmaz mıydı? - (Նա) չէ՞ր կանգնում (չէ՞ր կանգնի):
(Biz) beklemez miydik? - (Մենք) չէի՞նք սպասում (չէի՞նք սպասի):
(Siz) kalmaz mıydınız? - (Դուք) չէի՞ք մնում (չէի՞ք մնա):
(Onlar) girmez miydi(ler)? - (Նրանք) չէի՞ն մտնում (չէի՞ն մտնի):

§ 93 Բաղադրյալ բայեր - Bileşik Eylemler

Թուրքերենում բաղադրյալ բայեր կարող են կազմվել ներգոյական հոլովով դրված գոյականի և օժանդակ բայի դերով հանդես եկող *bulunmak* (գտնվել) բայի միջոցով:

Օր. *teklifte bulunmak* - առաջարկություն անել *ricada bulunmak* - դիմել խնդրանքով

Եթե *teklif etmek, tebrik etmek, niyet etmek* անցողական բայերի հետ չի կիրառվում ուղիղ խնդիրը, արտահայտության միտքը մնում է անավարտ, իսկ *bulunmak* թերի օժանդակ բայով կազմված բաղադրյալ բայերը առանց ուղիղ խնդրի էլ կրում են ավարտուն բնույթ:

Օր. *Babam bize iyi bir tavsiyede bulundu.* - Հայրս մեզ մի լավ խորհուրդ տվեց:

İçimizden hiç kimse böyle bir niyette bulunmamıştı. -
Մեզնից ոչ ոք այսպիսի մտադրություն չուներ:

Բայահիմքերին - *i, u, ü* - մասնիկների և - *vermek* - բայի կցմամբ կազմվում է բաղադրյալ բայեր, որոնք արտահայտում են արագ կատարվող գործողություն (*yap + i + vermek...*):

Օր. *yapmak* - անել *yapıvermek* - արագ անել
okumak - կարդալ *okuyuvermek* - շտապ կարդալ
gelmek - գալ *gelivermek* - անմիջապես գալ
görmek - տեսնել *görüvermek* - իսկույն տեսնել

§ 94 Ապառնի - անցյալ ժամանակ - Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Սահմանական եղանակի ապառնի անցյալ ժամանակը կազմվում է ապառնի դերբայի (տե՛ս §42) և - *imek* - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով (*al + acak + idim = alacaktım...*): Միասին արտասանության և գրության արդյունքում թերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքն ընկնում է, իսկ ժամանակ և դեմք ցույց տվող ածանցների - *d* - ձայնեղ բաղաձայնը, խլանալով, հնչյունափոխվում է - *t* -ի (*tım, tim, tın, tin, ti, tı, tık, tik, tımız, tiniz, tılar, tiler*):

Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում - *lar* (*ler*) - հոգնակերտ ածանցի վրա, եթե այն անմիջականորեն կցվում է դերբային:

Օր. (Ben) *alacaktım.* - (Ես) վերցնելու էի: (Biz) *soracaktık.* - (Մենք) հարցնելու էինք:
(Sen) *gidecektin.* - (Դու) գնալու էիր: (Siz) *başlayacaktınız.* - (Դուք) սկսելու էիք:
(O) *konuşacaktı.* - (Նա) խոսելու էր: (Onlar) *geleceklerdi.* - (Նրանք) գալու էին:
(gelecektiler)

İzmir'e gidecektim, işim vardı, gidemedim. -
Իզմիր էի գնալու (պիտի գնայի), գործ ունեի, չկարողացա գնալ:

Թուրքերենի ապառնի անցյալը հիմնականում համապատասխանում է հայերենի սահմանական եղանակի անցյալ ապակատարին, երբեմն էլ հարկադրական եղանակի անցյալին: Ապառնի անցյալը ցույց է տալիս գործողություն (վիճակ), որը պետք է կատարվեր (ծրագրավորված էր) անցյալում:

Ապառնի անցյալով դրված բայը *az(ıcık) daha, az kaldı* ձևերի հետ միասին ցույց է տալիս նաև գործողություն, որը մոտ էր ավարտին:

Օր. *Selim, bunu görünce az daha aklını kaçıracaktı.* -
Սելիմը հենց որ սա տեսավ, ուր որ է խելագարվելու էր (քիչ մնաց խելագարվեր):

Ապառնի անցյալ ժամանակով երկու ստորոգյալի առկայության դեպքում - ti - ածանցը կցվում է վերջինին:

Օր. O, daha dün gelecek ve defterlerini alacaktı. - Նա դեռ երեկ էր գալու և վերցնելու իր տետրերը:

Ապառնի անցյալով դրված olmak բայը վաղակատար դերբայի հետ կիրառվելիս ցույց է տալիս ենթադրություն, վարկած:

Օր. Aram, saat ikiden sonra üniversiteye varmış olacaktı. - Արամը ժամը երկուսից հետո համալսարան էր հասնելու (հասած էր լինելու համալսարան, պետք է, որ համալսարան հասած լիներ):

Ապառնի անցյալ ժամանակածևի ժխտականը կազմվում է բայահիմքին - ma, me - ածանցների կցման միջոցով:

Օր. gelmeyecektim - չէի գալու	gelmeyecektik - չէինք գալու
gelmeyecektin - չէիր գալու	gelmeyecektiniz - չէիք գալու
gelmeyecekti - չէր գալու	gelmeyeceklerdi - չէին գալու

§ 95 Անորոշ անցյալ ժամանակով կազմվող պատմողական բաղադրյալ ժամանակածև - Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Այս ժամանակածևը կազմվում է բայահիմքին - miş - ածանցի կցմամբ կազմվող դերբայի, թերի օժանդակ բայի - i - հիմքի, անցյալ ժամանակի - di (di, du, dü) - ածանցների և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով: Անցյալ ժամանակով դրված թերի օժանդակ բայը կարող է գրվել ինչպես առանձին, այնպես էլ միասին: Առանձին գրության դեպքում (կիրառվում է հազվադեպ) օժանդակ բայը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, իսկ միասին գրության դեպքում օժանդակ բայի - i - հիմքը սղվում է: Անցյալ ժամանակի ածանցի - di - հնչյունը խուլ բաղաձայնի ազդեցությամբ հնչյունափոխվում է - t -ի: Այս ժամանակն արտահայտում է գործողություն, որը տեղի է ունեցել մեկ այլ գործողությունից ավելի վաղ և հայերեն է թարգմանվում սահմանական եղանակի անցյալ վաղակատար ժամանակածևի միջոցով:

Օր. (Ben) almıştım (almış idim). - (Ես) վերցրել էի:
(Sen) almıştın (almış idin). - (Ղու) վերցրել էիր:
(O) gelmişti (gelmiş idi). - (Նա) եկել էր:

(Biz) konuşmuştuk (konuşmuş idik). - (Մենք) խոսել էինք:
(Siz) gitmiştiniz (gitmiş idiniz). - (Ղուք) գնացել էիք:
(Onlar) okumuştular (okumuş idiler). - (Նրանք) կարդացել էին:

Ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքին - ma, me - ժխտման ածանցների, - miş - ածանցով կազմվող դերբայի, թերի օժանդակ բայի - i - հիմքի, անցյալ ժամանակի - di (di, du, dü) - ածանցների և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով:

Օր. (Ben) almamıştım. - (Ես) չէի վերցրել:
(Sen) rica etmemiştin. - (Ղու) չէիր խնդրել:

Հարցական ձևը կազմվում է - mi (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկների միջոցով, որոնց կցվում է - idi (di, di, du, dü) - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակածևը, ընդ որում՝ թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի:

Օր. Ben almış mıydım? - Ես վերցրե՞լ էի:
Sen rica etmiş miydin? - Դու խնդրե՞լ էիր:

§ 96 Ըղծական եղանակի պատմողական անցյալ բաղադրյալ ժամանակաձև - İstek Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Ըղծական եղանակի անցյալ ժամանակաձևը կազմվում է բայի հիմքի, ըղծական եղանակի - a, e - ածանցի և - imek - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով, ընդ որում՝ օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի (gel + e + idim – geleydim...):

Օր. (Ben) alaydım - (Ես) վերցնեի (Biz) alaydık - (Մենք) վերցնեինք
(Sen) geleydin - (Դու) գալիիր (Siz) gideydimiz - (Դուք) գնալիք
(O) rica edeydi - (Նա) խնդրեր (Onlar) rica edeydi(ler) - (Նրանք) խնդրեին

Şu mektubu postaya ataydın. - Այդ նամակը փոստ գցեիր:
Parayı ona verdim, keşke sana vereydim. - Փողը նրան տվեցի, երանի քեզ տայի:

Ժխտական ձևը կազմվում է հետևյալ կերպ.

gelmeye-y-di-m	gelmeye-y-di-k
gelmeye-y-di-n	gelmeye-y-di-niz
gelmeye-y-di	gelmeye-y-di-ler

§ 97 Բաղադրյալ պայմանական ժամանակաձևեր - Koşul (Şart) Bileşik Zamanı

Թուրքերենում բաղադրյալ պայմանական ժամանակաձևեր կազմվում են ներկա - շարունակական, անցյալ, ապառնի, ընդարձակ ներկա, անորոշ-անցյալ ժամանակներին - sa, se - եղանակային ու ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտն ընկնում է վերջին վանկի վրա, իսկ ժխտական ձևում՝ ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր. Ներկա շարունակական ժամանակի պայմանականը. (Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

(Ben) yazıyorsam. - Եթե (ես) գրում եմ:
(Sen) geliyorsan. - Եթե (դու) գալիս ես:
(O) gidiyorsa. - Եթե (նա) գնում է:

(Biz) okuyorsak. - Եթե (մենք) կարդում ենք:
(Siz) gülüyorsunuz. - Եթե (դուք) ծիծաղում եք:
(Onlar) duruyorsa(lar) (duruyorlarsa). - Եթե (նրանք) կանգնում են:

Անցյալ կատարյալ ժամանակի պայմանականը. (Belirli Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

(Ben) yazdıysam (yazdımsa). - Եթե (ես) գրեցի:
(Sen) geldiysen (geldinse). - Եթե (դու) եկար:
(O) gittiyse. - Եթե (նա) գնաց:

(Biz) okuduysak (okuduksa). - Եթե (մենք) կարդացինք:
(Siz) güldüyseniz (güldünüzse). - Եթե (դուք) ծիծաղեցիք:

(Onlar) durduysa(lar) (durdularsa). - Եթե (նրանք) կանգնեցին:

Ապառնի ժամանակի պայմանականը. (Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

(Ben) yazacaksam. - Եթե (ես) գրելու եմ:

(Sen) geleceksen. - Եթե (դու) գալու ես:

(O) gidecekse. - Եթե (նա) գնալու է:

(Biz) okuyacaksak. - Եթե (մենք) կարդալու ենք:

(Siz) gülecekseniz. - Եթե (դուք) ծիծաղելու եք:

(Onlar) duracaksa(lar) (duracaklarsa). - Եթե (նրանք) կանգնելու են:

Ուղարձակ ներկա ժամանակի պայմանականը. (Geniş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

(Ben) yazarsam. - Եթե (ես) գրում եմ (գրեմ):

(Sen) gelirsen. - Եթե (դու) գալիս ես (գաս):

(O) giderse. - Եթե (նա) գնում է (գնա):

(Biz) okursak. - Եթե (մենք) կարդում ենք (կարդանք):

(Siz) gülerseniz. - Եթե (դուք) ծիծաղում եք (ծիծաղեք):

(Onlar) durursa(lar) (dururlarsa). - Եթե (նրանք) կանգնում են (կանգնեն):

Անորոշ անցյալ ժամանակի պայմանականը. (Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

(Ben) yazmışsam. - Եթե (ես) գրել եմ:

(Sen) gelmişsen. - Եթե (դու) եկել ես:

(O) gitmişse. - Եթե (նա) գնացել է:

(Biz) okumuşsak. - Եթե (մենք) կարդացել ենք:

(Siz) gülmüşseniz. - Եթե (դուք) ծիծաղել եք:

(Onlar) durmuşsa(lar) (durmuşlarsa). - Եթե (նրանք) կանգնել են:

§ 98 Սուբյեկտիվ եղանակավորություն - Rivayet Bileşik Zamanı

Անորոշ անցյալ - ժամանակաձևը, որը կազմվում է - imek - imiş (miş, miş, muş, müş) - ածանցների միջոցով, կարող է կցվել սահմանական եղանակի պարզ ժամանակաձևերի հիմքերին (բացառությամբ անցյալ կատարյալի), ինչպես նաև հարկադրական, ըղձական և պայմանական եղանակների հիմքերին:

Օր. Ներկա շարունակական ժամանակաձևի հետ. (Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

geliyormuşum

geliyormuşsun

geliyormuş

geliyormuşuz

geliyormuşsunuz

geliyorlarmış

gelmiyormuşum

gelmiyormuşsun

gelmiyormuş

gelmiyormuşuz

gelmiyormuşsunuz

gelmiyorlarmış

Ընդարձակ ներկա ժամանակաձևի հետ. (Geniş zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

gelirmişim	gelmezmişim
gelirmişsin	gelmezmişsin
gelirmiş	gelmezmiş
gelirmişiz	gelmezmişiz
gelirmişsiniz	gelmezmişsiniz
gelirlermiş	gelmezlermiş

Ապառնի ժամանակաձևի հետ. (Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

gelecekmişim	gelmeyecekmişim
gelecekmişsin	gelmeyecekmişsin
gelecekmiş	gelmeyecekmiş
gelecekmişiz	gelmeyecekmişiz
gelecekmişsiniz	gelmeyecekmişsiniz
geleceklermiş	gelmeyeceklermiş

Վաղակատար ժամանակաձևի հետ. (Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

gelmişmişim	gelmemişmişim
gelmişmişsin	gelmemişmişsin
gelmişmiş	gelmemişmiş
gelmişmişiz	gelmemişmişiz
gelmişmişsiniz	gelmemişmişsiniz
gelmişlermiş	gelmemişlermiş

Պայմանական եղանակի հետ. (Dilek - Koşul Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

gelseymişim	gelmeseymişim
gelseymişsin	gelmeseymişsin
gelseymiş	gelmeseymiş
gelseymişiz	gelmeseymişiz
gelseymişsiniz	gelmeseymişsiniz
gelselermiş	gelmeselermiş

Հարկադրական եղանակի հետ. (Gereklik Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

gelmeliymişim	gelmemeliymişim
gelmeliymişsin	gelmemeliymişsin
gelmeliymiş	gelmemeliymiş
gelmeliymişiz	gelmemeliymişiz
gelmeliymişsiniz	gelmemeliymişsiniz
gelmelilermiş	gelmemelilermiş

Ողձական եղանակի հետ. (İstek Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

geleymişim	gelmeyeymişim
geleymişsin	gelmeyeymişsin
geleymiş	gelmeyeymiş
geleymişiz	gelmeyeymişiz
geleymişsiniz	gelmeyeymişsiniz
gelelermiş	gelmeyelermiş

Բառարան - Sözlük

akbaba - 1. ալեհեր ծերունի 2. անզղ
3. գրիֆ (դից. արծվակերպ հրեշ)

akın - հարձակում

akü (akümülatör) - ակումուլյատոր,
էլեկտրակուտակիչ, մարտկոց

alev - կրակ, բոց

anı - հիշողություն, հուշ

âni - ակնթարթային

arıza - անսարքություն

arş - «յոթերորդ երկինք»

Athena - Աթենաս

bot (-tu) - փոքր նավ, նավակ (ռետինե)

bıjı - կայծամոմ (ավտոմեքենայի)

cip - ջիփ (ավտոմեքենա)

cisim (-smi) - մարմին, իր, նյութ

çap (-rı) - 1. չափս 2. տրամագիծ

dalga - ալիք

defalarca - քանիցս, բազմիցս, մի քանի անգամ

derhal - իսկույն, անմիջապես

dik - ուղղաձիգ

donakalmak - թմրել, ընդարմանալ

dürbün - հեռադիտակ

düşünce - մտադրություն

ebed (ebediyet, sonsuzluk) - հավերժություն

ebedî - հավերժ, հավերժական

efsane - լեգենդ, առասպել, ավանդազրույց

esirgemek - 1. պաշտպանել 2. խնայել

3. գլանալ

esrarengiz - խորհրդավոր

ezmek - 1. ճգնել, ծեծել 2. ճնշել,

կոտրել դիմադրությունը (թշնամու)

far - լուսարձակ

farketmek - տարբերել, նկատել

felâket (-ti) - արհավիրք, աղետ,

դժբախտություն

garson - մատուցող

harabe - ավերակ

havaalanı - օդանավակայան

hayli - շատ, բավական

helikopter - ուղղաթիռ

Herakles (Hercules, Herkül) - Հերակլես

heykel - արձան

huzur - 1. հանդարտություն 2. ներկայություն

inşa - կառուցում

itmek - բոթել, հրել

kablo - էլեկտրալար

kapak (-ği) - 1. կափարիչ 2. կազմ (գրքի)

karakol - ոստիկանական տեղամաս

karşılıklı - 1. փոխադարձ

2. իրար դեմ, դեմ դիմաց

keşke - երանի՜ (թե), երնե՛կ

kılavuz - 1. ուղեկցող 2. տեղեկատու

kıvılcım - կայծ

kıyafet - հագուստ, զգեստ

kimlik (-ği) - 1. ինքնություն, անձ

(ով լինելը) 2. վկայական

kiralamak - վարձել, վարձակալել

konuşma - ելույթ

kurban - զոհ

levha - 1. ցուցատախտակ, հուշատախտակ

2. քարի կամ մետաղի բարակ շերտ

Marmaris - Մարմարիս (ք.)

mayo - լողազգեստ

metan - /քիմ./ մեթան

Mevlâna - Ջելալեդդին Ռումիի պատվանունը

(տիտղոսը)

mitoloji - դիցաբանություն

motel - մոթել, հյուրանոց

muhabbet - սեր, բարեկամություն

muhtesem - ճոխ, շքեղ, փառահեղ

müjdelemek - ուրախալի լուր հաղորդել, ավետել

mürüt (-di) - սուֆ. մյուրիդ (շեյխի հետևորդ)

müştaşar - խորհրդական

müthiş - 1. սարսափելի 2. սաստիկ

3. զարմանալի, ապշեցուցիչ

neşe - ուրախություն

nice - քանի

niyet etmek - մտադրվել

Olimpus - Օլիմպոս

öldürmek - սպանել

özellik (-ği) - յուրահատկություն

panik (-ği) - խուճապ

pansiyon - պանսիոն

parlak - փայլուն

piskopos - եպիսկոպոս

Prometheus - Պրոմեթևս

radyatör - ռադիատոր

rampa - զառիվեր

rastlamak (tesadüf etmek) - հանդիպել

resepsiyon - հյուրերի ընդունարան

sed (-ddi), set - 1. արգելք 2. պարիսպ

sehpa - փոքր սեղան (եռոտանի)

sembolize etmek - խորհրդանշել

sırılsıklam - ամբողջովին թաց

sıkılmak - նեղվել
sinirlenmek - նյարդայնանալ
sinyal - նշան, ազդանշան
sunak (-ğı) - զոհարան
şaka - կատակ
şüphe - կասկած
taç (-cı) - 1. թագ

2. սուֆիական շեյխի զլխածածկոց
tavsiye etmek - խորհուրդ տալ
tebrik etmek - շնորհավորել
tekleme - անսարք լինել, խափանվել (շարժիչը)
telsiz - առանց հաղորդալարի, անլար կապ
միջոց, ռացիա
tencere - կաթսա

tercih etmek - նախընտրել
terk etmek - թողնել հեռանալ
tırmanış - մագլցում
ürperti - սարսափ, սարսուռ
yanardağ - հրաբուխ
yansıtma - անդրադարձնել, արտացոլել,
արտահայտել
yazık (-ğı) - ափսոս
yokluk (-ğu) - 1. չգոյություն, բացակայություն
2. չբավորություն, աղքատություն
yüzbaşı - կապիտան
zaptetmek - գրավել, զավթել
Zeus - Ջևս
zevk (-ki) - ճաշակ, հաճույք
zulmet (-ti) - խավար, մութ

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Lütfi Bey usta şofördü. Bir gün Berna Hanımı ve çocukları gezmeye götürmek istedi. Cuma akşamı eve gelince düşüncesini Berna Hanıma ve çocuklara açtı. Çocuklar haberi duyar duymaz sevinçle babalarının boynuna sarıldılar. Berna Hanım mutfaktaydı. Elinde tencere heyecanla koşa koşa Lütfi Beyin yanına geldi. Gezi için nereye gideceklerini sordu. Lütfi Bey “Söylemem” dedi. “Sürpriz olacak. Mutlaka çok beğeneceksiniz. Sizi çok güzel bir yere götüreceğim”.

Berna Hanım sofrayı hazırladı. Çocuklar yemeklerini yer yemez hemen uyudular. Sabahleyin erkenden kalkar kalkmaz elbiselerini giydiler. Lütfi Beyden önce koşa koşa arabaya gittiler. Berna Hanım akşam pişirdiği yemeklerden yol için bir paket yaptı. Lütfi Beyle arabanın yanına gittiler. Çocuklar sabırsızlıkla arabaya bindiler. Berna Hanım da tatil yapacağı için çok sevinçliydi. Lütfi Bey direksiyona geçti, motoru çalıştırdı ve hep birlikte yola koyuldular.

Güzel bir yaz günüydü. Lütfi Bey çevreyi seyredebilmek için oldukça yavaş gidiyordu. Yolun kenarında tarlalarda ve bahçelerde güzel kır çiçekleri vardı. Berna Hanım gezi için nereye gittiklerini sordu. Lütfi Bey “Yedi Göllere gidiyoruz” diye cevap verdi. Bu sürprize hepsi çok sevindi. Çünkü Yedi Goller çok güzel bir yerdi. Bu sırada motor birden tekledi ve araba durdu. Lütfi Bey arabadan indi. Motorun her tarafını güzelce bir kontrol etti. Arabaya yeniden bindi. Motoru çalıştırmayı denedi. Fakat ne yaptıysa araba çalışmadı. Yeniden arabadan indi. Çocuklar arabada çok sıkıldıkları için yolun kenarındaki bahçelere gidip çiçek toplamaya başladılar. Berna Hanım da Lütfi Beye yardım etti. Arabanın yağını, bütün kablolarını, buji, akü ve radyatörün suyunu iyice kontrol ettiler. Lütfi Bey arabanın altına baktı. Defalarca denedi. Araba bir türlü çalışmadı. Yanlarından birçok kamyon, araba geldi geçti. Öğle sığağı bastırdı. İkisi de sırlı sıklam ter içinde kaldı. Berna Hanım başka arabaların şoförlerinden yardım istemeyi teklif etti. Lütfi Bey şiddetle karşı çıktı. “Benim yapamadığım bir arızayı, başka şoförler nasıl yapabilir?” dedi. Berna Hanım çok yoruldu. Arabaya bindi gözü benzin göstergesinin ibresine ilişti. İbre sıfırdı. “Lütfi, sen bu motoru çalıştıramayacaksın” dedi. Lütfi Bey sinirlendi. “Hanım, beş dakika daha sabret, bak nasıl çalıştıracam” dedi. Berna Hanım: “Beş ay da geçse çalıştıramazsın. Çünkü motor sapasağlam. Sadece arabanın benzini bitmiş...” dedi.

* * *

Öğle sıcağı bastırmıştı. Esen Hanım, Emin Bey ve kılavuz üç saatten beri ormanda yürüyorlardı. Dağ oldukça dikti. Bu yüzden tırmanış çok zor oluyordu. Dağın tepesinde yüzyıllardan beri sönmeyen bir ateş vardı. Bu ateş yaz, kış hiç sönmemişti. Bugüne kadar sönmeyeceğine göre bugünden sonra da mutlaka sönmeyecekti. Olimpos Dağı'nın tepesindeki bu ateş üzerine nice efsaneler söylenmiş, tanrılara kurbanlar kesilmişti. Neden bu ateş yüzyıllardır hiç sönmemişti? Emin Bey ve Esen Hanım da bunu çok merak ediyorlardı. Kılavuz dağın tepesine yaklaştıklarını söyledi. Esen Hanım heyecanla en önde gidiyor, bir an önce sönmeyen ateşi görmek istiyordu. Kıyıda aşağı yukarı on dört kilometrelik mesafeyi yürümüşlerdi. Kemal ve Tekin Beyler bu kadar yolu yürümeyi göze alamadıkları için sahilde güneşlenip denize girmeyi tercih etmişlerdi. Zaten onlar genellikle hep böyle yapıyorlardı. "Tatilde insan yorulmayacak, denize girip çıkarak dinlenecek" diyorlardı. Esen Hanımla Emin Bey ise çevredeki tarihi, turistik yerleri gezip görmek istiyorlardı.

Kılavuz, dağın tepesindeki sönmeyen ateşe geldiklerini müjdeledi. Emin Bey ve Esen Hanım hemen ateşe doğru koşular. Gerçekten de dağdan alev çıkıyordu. Ama bu bir yanardağ değildi. Dağın çeşitli yerlerinde toprağın arasından alevler yükseliyordu. Esen Hanım alevlerin üzerine toprak attı. Ateş birkaç dakika söndü, sonra yeniden alev aldı. Esen Hanım hayretler içindeydi. Emin Bey gülerek bazı açıklamalar yaptı.

Dağdan metan gazının çıktığını, bu gazın normal hava sıcaklığında alev aldığını, böylece bu alevin yüzyıllardan beri hiç sönmeyeceğini söyledi. Esen Hanım derin hayallere dalmış düşünüyordu. Eline bir çöp alarak aleve tuttu. Çöp hemen yanıverdi. "Belki de dünyaya ilk ateş buradan yayılmıştır." diye düşündü. Bu düşüncesini Emin Bey'e söyledi. Emin Bey "Olabilir" dedi. "Fakat Yunanistan'da da Olimpos Dağı var. Mitolojiye göre eskiden tanrılar bu dağda otururlarmış. Prometheus bir gün çamurdan bir insan yapmış. Athena bu çamurdan yapılan insanı beğenmiş ve Prometheus'u Olimpos Dağı'na davet etmiş. Prometheus orada ateşin her şeye hayat verdiğini görmüş. Bu ateşten bir kıvılcım çalarak kendi yaptığı heykele can vermiş. Ama Zeus bunu duyunca çok kızmış. Prometheus'u Kaf Dağı'nda bir kayaya astırmış ve oraya bir akbaba yollamış. Akbaba, senelerce Prometheus'un ciğerlerini parçalar, Prometheusun ciğerleri kalmayınca Zeus yerine bir yenisini koymuş. Akbaba, bunları da parçalamış. Sonunda Herakles bu akbabayı öldürerek Prometheus'u kurtarmış."

Esen Hanım, Emin Beyi merakla dinledi. "Ama, Yunanistandaki Olimpos Dağında ateş var mı?" dedi.

"Hayır, yok" dedi Emin Bey.

"Öyleyse mitolojideki dağ burası olabilir." dedi. Esen Hanım "Bak hâla ateş bu dağda yanıyor. Üstelik şu tarihi harabelerde sunak taşları var. İnsanlar tanrılara burada pek çok kurbanlar kesmişler. Bence dünyaya ilk ateşin yayıldığı yer burasıdır."

Emin Bey bu tartışmanın çok uzun süreceğini ve yata dönmeleri gerektiğini söyledi. İkisi de arkadaşlarını fazla bekletmemek için oradan ayrıldılar.

* * *

Mavi Yolculuk çok güzel geçmişti. Esen Hanım, Marmaris'te Almanya'dan gelecek arkadaşı Ulrike ile buluşacaktı. Uçak, Dalaman Havaalanına perşembe günü gelecekti. Ulrike bu uçakta olacak ve Esen Hanım onu havaalanında karşılayacaktı. Dalaman Havaalanı, Marmaris'ten sadece iki saatlik bir mesafedeydi. Oradan servis arabasına binip Marmaris'e gideceklerdi.

Ulrike, uçakla tam zamanında geldi. Esen Hanım daha önce güzel bir motelde iki kişilik yer ayırtmıştı. Hemen motele gittiler. Deniz tarafına bakan bir odaya yerleştiler. Motel, Marmaris'in on kilometre kadar uzağında sessiz sakin bir yerde bulunuyordu. Pencereden görülen manzara ise muhteşemdi. Burası Marmaris'in en güzel moteliydi. Esen Hanım ve Ulrike çevreye bir göz attıktan sonra odaya yeni bir şekil vermek istediler. Yatakların ve sehpaaların yerlerini değiştirdiler. Sonra balkona çıktılar. Karşılıklı oturarak, sohbet ettiler.

Ulrike Almanya'dan, Esen Hanım da uzun uzadıya Mavi Yolculuktan söz ediyordu. Esen Hanım Fethiye, Kaş, Kekova, Finike, Antalya'yı ve bu çevrede gördüklerini anlata anlata bitiremiyordu. Sonunda

Ulrike de Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdi. Esen Hanım “Sakin ha” dedi. “Mavi yolculuk çok tehlikelidir.”

“Neden?” diye sordu Ulrike.

“Çünkü” dedi Esen Hanım: “Mavi Yolculuğa çıkan bir kimse, kolay kolay başka bir yeri beğenemez. Hep Mavi Yolculuğa çıkmak ister. Bu ise çok pahalıdır.”

“Olsun” dedi Ulrike: “Bir ay tatil yapacağıma, on gün yaparım. Ama güzel bir tatil olur. Hem iyi dinlenirim, hem de anısı yıllarca benimle yaşar.” İkisi de bir yıl sonrası için hemen tatil programı yapmaya başladılar. Bu defa Mavi Yolculuğa Bodrum’dan çıkacak ve Gökova Körfezi’ni gezeceklerdi. Bu sırada acıktıklarını fark ettiler. Restorana inip bir şeyler yemek istediler.

Restoranda Murat Bey ve Zuhul Hanımla tanıştılar. Zuhul Hanım motelin resepsiyonunda çalışıyordu. Hep birlikte aynı masaya oturdular. Karınları acıkmıştı. Garsonun getirdiklerini atıştırarak, zil çalan midelerinin sesini susturdular. Tabii yemek sırasında gene bol bol Mavi Yolculuktan konuşuldu. Yemek sonrası bara gittiler. Barda yeni arkadaşlarla tanıştılar. Yarım saat kadar barda kaldıktan sonra izin isteyip ayrıldılar. Odalarına çıkıp, mayolarını giydiler. İskeleye indiler. Bir motor kiralayıp, Marmaris ve çevresini gezmek üzere plan yaptılar.

Esen Hanım, Ulrike’ye önce Marmaris’in çevresini göstermek istedi. Küçük bir deniz motoru kiralayıp sahilde bulunan evleri, motel ve pansiyonları gezdiler. Bir saat kadar süren geziden sonra tekrar motele döndüler. Motor gezintisi Ulrike’nin çok hoşuna gitmişti. Ertesi gün aynı motorla daha uzun bir gezinti yapmaya karar verdiler.

* * *

- Kaptana sordun mu, Kekova ile Myra arası ne kadar sürüyormuş?
- Sordum, normal hızla gidersek iki saat sonra orada olacaktık.
- Çok güzel, demek iki saat sonra Noel Babanın kilisesini ve onun yaşadığı yerleri görebileceğiz.
- Kaptanın söylediğine göre kıyıya yaklaşmamız zor olacakmış.
- Neden?
- Çünkü, kıyı çok sığmış. Yat kıyıya fazla yanaşamıyormuş. Bota binip kıyıya öyle çıkmamız gerekiyormuş. Tabii bu da bir hayli zaman alacak. Üstelik deniz dalgalı olursa botu batırabilirmiş.
- Aman Allah esirgesin. Deniz burada çok durgun. İnşallah Demre’de de durgun olur.
- Bizim arkadaşlarla konuştum. Onlar, Noel Babanın kilisesine gelmeyeceklermiş.
- Nasıl olur? Bütün dünya her yıl başında Noel Babayı kutluyor. İnsan nasıl olur da onun yaşadığı yerleri merak etmez?
- Kıyıya botla gitmekten korkuyorlarmış.
- Peki, biz gidince onlar ne yapacaklarmış?
- Kıyıya yakın bir yerde bir çay denize karıştıyormuş. Burada yüzmesi çok zevkli oluyormuş. Çünkü denizin üstü soğuk altı ılıkmış. Kemal Bey balık tutacak, Tekin Bey, Rail Hanım ve Gülay Hanım da burada yüzeceklermiş.
- Kendileri bilirler. Böyle bir fırsat her zaman ele geçmez. Myrada Likya’lılar zamanından kalma çok güzel bir antik tiyatro varmış. Gitmişken onu da görelim mi?
- Çok iyi olur. Bu tiyatronun yalnız Likya’da değil, bütün antik dünyada bir tane olduğunu söylüyorlar.
-

* * *

- Noel Babanın yanındaki bu çocuk kim?
- Oğlu.
- Noel Babanın oğlu var mı?
- Canım şaka yapıyorum. Noel Baba çocukları ve denizcileri çok severmiş. Bu sebeple de onları hep korumuş. İşte bu heykel Noel Babanın özelliğini sembolize ediyor.
- Şurada bir levha var. Noel Babanın hayatından söz ediyor. Birlikte bir okuyalım mı?
- Buradaki bilgiler çok kısa.

- Ama gene de bir fikir veriyor. Bir okuyalım: “Aziz Nikolas M.S. IV. yüzyılın başlarında Likya bölgesinin bir kıyı kenti olan Patara’da doğmuş. Myra’da piskoposluk yapmış, denizcilerin ve çocukların koruyucusu olarak Noel Baba adı ile bugüne kadar yaşatılan efsaneleşmiş bir azizdir.”
- Noel Babanın kemiklerini kaçırmak istemişler, ama yanlışlıkla başka birinin kemiklerini kaçırmışlar.
- Bir azizin bile ölüsünü yerinde rahat bırakmıyorlar. Kemiklerini bile kaçırmaya kalkıyorlar. Biraz da kiliseyi gezelim mi?
- Küçük ve güzel bir kilise.
- Acaba buranın halkı nereye gitmiş?
- Bu bölgede eskiden birçok savaşlar oluyormuş.
- Kimlerle?
- VII yüzyılın ortasından IX yüzyıla kadar Araplar buraya yoğun akınlar yapıyorlarmış. Halk bu yüzden bazı kentleri terk etmiş. 809 yılında da Harun el Reşit, Myra’yı zapt etmiş 1034’teki deniz saldırısında ise St. Nikolasın kilisesi yıkılmış.
- Demek Arapların saldırısı yüzünden halk kenti terk etmiş.
- Yalnız Arap saldırısı değil, burada sık sık depremler de oluyormuş. Üstelik buradaki çay da sık sık taşıyormuş. Bu taşmalar sonucu da evleri sel basıyormuş. Halk bu felaketlere dayanamamış. Myra’dan ayrılmış.
- Çok yazık.
- Eee..., tarih bu. Bir daldın mı içine neler var neler...
- Bakıyorum, tarihi seviyorsun.
- Sevmez olur muyum? Tarih geçmişi yansıtan bir aynadır. Geçmişe bakarak geleceği daha iyi görürsün.
- Artık yılbaşını pek çok insan kutluyor. Fakat St. Nikolas’ın Noel Baba olduğunu pek az insan biliyor.
- Evet öyle, herkes yılbaşı akşamı sabaha kadar eğleniyor.
- Ben eğlenmiyorum, daha çok üzülüyorum.
- Neden?
- Bir yıl daha yaşıyorum da ondan.

* * *

Günlerden pazartesi ve saat akşamın 7’siydi. Hava yeni kararıyordu. İnşa halinde olan Aksaray Motor Fabrikası çevresinde bulunanlar, birden çok parlak ve yeşil bir ışığın varlığını fark ettiler. Derhal merakla gökyüzüne baktılar. Bin metre kadar yükseklikte, ışıklı bir cisim duruyordu. Bu cisim, hareket etmiyordu ve üzerinde de herhangi bir hareket yoktu. Bu yüzden uçak ya da helikopter olamazdı. Bir anda görgü tanıkları arasında panik havası esmeye başladı. Kendini toparlayan birkaç kişi, güvenlik kuvvetlerine haber vermek üzere olay yerinden ayrıldı...

Jandarma Komutanı geliyor...

Jandarma Komutanı Yüzbaşı Orhan Çelen geldiğinde, cisim hala duruyordu. Yüzbaşı Çelen, durumu telsiz ile karakola haber vermek istedi. Fakat telsiz çalışmadı...

Cisim Konya’ya doğru gidiyor...

Bir süre sonra esrarengiz cisim, bir yıldızın kayması gibi aniden hareket etti. Konya yönüne doğru uzaklaştı. Niğde - Aksaray’lılar adeta dona kalmışlardı...

Yüzbaşı Çelen anlatıyor...

Jandarma Komutanı Yüzbaşı Orhan Çelen, iki gün sonra bir olay daha yaşadı: “18 Aralık gecesi, yine fabrika yakınında cismi gördük. Yanımda petrolcü Ali Özel vardı. Cisim, yol boyunca ağır ağır ilerliyordu. Uygun bir rampada durduk ve dakikaları sayarak cisme arabanın farlarıyla sinyal verdik. Önce bir top gibi gözüküyordu. Verdiğimiz sinyaller üzerine hızla büyüyerek bize doğru gelmeye başladı. Çok büyümüşü, çapı yüz metreye yakındı. Korktuk ve farları söndürerek uzaklaştık...”

Bahçeye inen helikopter...

Niğde - Aksaray uçandaire olaylarının başlıca kahramanlarından biri olan Yüzbaşı Çelen, anlatmaya devam ediyor: “Bu olaydan sonra, gözüme uyku girmedi. Acaba hayal mı görüyordum, diye şüphe içindeydim... Ertesi gün cismi gördüğümüz yolun kenarındaki tarlanın sahibi karakola giderek, gündüz sürdüğü tarlasının gece ezilmiş olduğunu söyledi. Bunu yapanların yakalanmasını istiyordu... Aynı gece, merkez karakoluna bir kadın telefon etmiş. Evinin bahçesine bir helikopterin indiğini ve çocuklarıyla birlikte

korkudan tir tir titrediklerini söylemiş. Görevli memur kadının dediklerine önem vermemiş ve olay yerine gitmemiş, hatta kimliğini bile öğrenmemiş. Sonradan araştırdık, o gün Aksaray'a hiç bir helikopter gelmemiş ve inmemişti...

Gününü veremem ama daha sonra, Vali, Kaymakam, Alay Komutanı ve Çiftlik Müdürü ile beraber yine gördük. Koçaş'taydık, bu defa cisimler birkaç taneydiler. İki saat kadar dürbünlerle izledik..."

Tarlada buluşma...

Yüzbaşı Çelen basında şimdiye kadar hiç yer almayan müthiş bir açıklama yapıyor: "Çiftlikteki gözlemden sonra, ben ayrılarak Aksaray'a doğru yola çıktım. Topakkaya Kasabasına girerken, batıda, iki yüz metre kadar ilerideki bir tarlanın içinde bir ışık gördüm. Işık, trafik arabalarının üzerindeki ışıklara benziyordu. Ama onlardan on onbeş defa daha büyüktü ve renkli ışıklar saçıyordu. Gördüğümüz cisimlerden biri açıkça yere inmiş. Bundan hiç şüphem yoktu. Cipi durdurdum ve inerek ışığa doğru ilerlemeye başladım. Aramızda 100 metre kadar mesafe kaldı. İçimi bir ürperti kapladı. Devam etmek istedim ama gidemedim. Bir şey, nasıl demeli, bilinmedik bir güç beni geriye itiyordu. Geri döndüm, bu arada ışık azaldı ve kayboldu..."

* * *

Bursa

Bursa Anadolu'nun kuzeybatısında bulunmaktadır. Doğusunda Bilecik, batısında Balıkesir, kuzeydoğusunda İstanbul ve Kocaeli, güneyinde Kütahya ile sınır teşkil etmektedir. Kuzeyde Marmara Denizi, 135 km. uzunluğunda bir kıyı oluşturmaktadır. Kıyıları, batıda Bandırma ile sınırdır. Doğuya doğru ise, Bursa'nın en önemli denizyolu ulaşım bağlantıları olan Mudanya ve Gemlik kıyıları ile, kuzeyde Armutlu'nun 135 km. yukarısına doğru uzanarak Çınarcık'a bağlanmaktadır.

Bursa'da dağlar, genellikle doğu - batı istikametinde uzanan sıradağlar şeklindedir. Bölgenin en önemli yükseltisi olan Uludağ, Bursa sınırları içinde bulunmaktadır. Gemlik körfezinin kuzeyinden başlayan Samanlı Dağları, İznik Gölü'nün güneyinde Katırlı Dağları ile birleşir. Mudanya Dağları da denize paralel görünümüyle, Bursa Ovası'nı denizden ayırmaktadır. Ayrıca Karadağ, Asırcık, Sincan Dağları bölgenin diğer önemli yükseltileridir.

Bursa Ovaları geniş ve çok verimlidir. Bursa Ovası 39128, İznik Ovası 9000, Orhangazi Ovası 17000, Karacabey Ovası 18000, İnegöl Ovası 14832, M. Kemalpaşa Ovası 18000, Yenişehir Ovası 15478 hektarlık alanları ile bölgenin en önemli düzlüklerini oluşturmaktadır.

Marmara Bölgesinin en büyük gölleri olan Ulubat ve İznik gölleri de, Bursa İl sınırları içindedir. Ayrıca Uludağ'da üç adet krater gölü ile şehrin doğu kısmında iki adet gölet bulunmaktadır. Orhaneli civarındaki Doğancı Baraj Gölü ile Demirtaş Nahiyesi'ndeki Demirtaş Baraj gölü de, şehrin diğer su alanlarını oluşturmaktadır.

Uludağ eteklerinden doğarak, Marmara Denizi'ne dökülen 87 km. uzunluğundaki Nilüfer Çayı ile, bir uzantısı olan Deliçay, Atranos, Susurluk Çayları ve Göksu Deresi, yörenin başlıca akarsularını oluşturmaktadır.

Bursa, genelde ılımlı bir iklime sahip olup, bölgelere göre iklim farklılıkları görülmektedir. Kuzeyde, Marmara Denizi'nin yumuşak ve ılık iklimine karşılık, güneyde Uludağ'ın sert iklimiyle karşılaşılır.

Genellikle en sıcak aylar Temmuz ve Eylül aylarını kapsayan 3 aylık süre ile, en soğuk aylar Şubat ve Marttır.

Bursa ikliminin bölgelere göre değişiklik arzemesi, tarım ürünlerinin çeşit ve kalite bakımından zenginlik göstermesine neden olmaktadır.

Kıyıdağ dağların alçak yamaçları zeytinlik, dutluk ve bağlarla kaplıdır. İznik ve Gemlik Ovaları, Akdeniz bölgesine has bitkilerin yetiştirilmesi için ideal bir ortam teşkil etmektedir. Marmara Denizi kıyılarında, geniş bir şerit halinde zeytinlikler görülmektedir. Karacabey'in kuzeyinde narenciye, Karacabey'de ise soğan, en önemli ürünleri oluşturmaktadır. Sıcak ve uzun yazların hüküm sürdüğü ovalarda, tahıl tarımı, meyve ve sebzeçilik, daha sıcak bölgelerde pirinç, susam ve pamuk yetiştirilmektedir.

Kıyı dağlarının yamaçlarının üst kısımlarında meşe, karaağaç, gürgen, köknar, dişbudak, çam, ihlamur gibi ağaçlardan oluşan ormanlara rastlanır. Ayrıca, Uludağ ve yamaçları, zengin çam ormanlarıyla kaplıdır.

Bursa coğrafi konumu icabı, Avrupa'nın, İçbatı ve Güney Anadolu'ya aynı şekilde bu bölgelerin, dış ülkelere açılımlında bir kapı görevi üstlenmiş bulunmaktadır. Bu itibarla coğrafi açıdan merkezi bir görünüme sahiptir. Ayrıca Bursa; İstanbul ile Batı Anadolu arasındaki ulaşımın sağlanmasında da önemli bir fonksiyona sahip bulunmaktadır.

Uludağ bölge coğrafyasında önemli bir yere sahiptir. Yaz ve kış mevsimlerinde, her türlü dağ sporunun yapılmasına imkan sağlamaktadır.

* * *

Ermeni dini müziği

Putperestlik döneminde zaten gelişmiş bir seviyede bulunan Ermeni dini müziği, Hıristiyanlık döneminde yeni baştan yapılarak ve daha da zenginleşerek günümüze kadar ulaştı. Başlangıçta, Katolik kilisesinde bugüne kadar kullanıldığı gibi, ayin, konuşmaya yakın bir şekilde, vurgu yerlerindeki çıkışlar ve finallerdeki belirli inişler harici tek bir nota üzerinden söylenerek ifa ediliyordu. Daha sonra bunlara melodiler uyarlanmaya başlandı. İlahiler sayı ve çeşit olarak çoğaldıktan sonra isimlendirilip, elenip, çeşitlerine göre ayrılıp sınıflandırıldılar. Başlıca törensel müzik kitapları "Badarakamaduyts" (ana ayin kitabı) "Jamakirk" (günün belli saatlerindeki ayinlerin kitabı) ve "Maşdots" dur (düğün, vaftiz ve cenaze gibi özel ayinlerin kitabı). Bunların haricinde tüm bu ayinlerin değişik zamanlarında ifa edilen ilahiler olan "Şaragan", "Kants", "Dağ", "Meğeti", "Poğh" ve "Hortorag" gibi çeşitleri vardır. Bunlardan ilk üçü kendi adlarıyla anılan - Şaragnotz, Kantsaran, Dağaran - kitaplarında toplanmıştır. Bunlar Ortaçağ Ermeni ruhani müzik ve şiir sanatının temel çeşitleridir. En önemlisi ve tanınmış olan Şaragnotz, zamanın ünlü müzisyeni ve filozofu Parseğ Con tarafından düzene konduğu için "Conindir" (Con'dan seçilmiş) olarak da anılır. Bu seçim esnasında Şaragnots'a giremeyen bir kısım şaraganlar da "Baraganon" olarak anılırlar. Basılmış ilk Şaragnots, Vosgan Yerevantsi (Yerevan'lı Vosgan) tarafından 1664'te Amsterdam'da yayınlanmıştır.

Ermeni ruhani müzik ve edebiyatının en üst basamakları olan şaraganlar değişik özelliklere sahiptir. Meselâ bir kısmında satırların ilk harfleri alfabetik sıraya göre dizilmiştir, bir diğer kısmında ise, satırların ilk harfleri yukarıdan aşağıya okunduğunda bestecinin adı belirir. Şaraganlardaki diğer bir özellik ise Kutsal Üçlü ve Tek Tanrı görüşüne uygun olarak, üçer satır veya üçer mısra halinde aynı melodi ile okunmalarıdır. Ermeni notasyon sisteminin kullanılması, 8 - 9 şarkıdan meydana gelen "kanon" sisteminin kabulü ve şaraganlarda sekiz ses sisteminin düzenlenmesi ise, 8. yüzyılda yaşamış filozof, dilbilimci ve müzisyen Stepannos Sünetsi'ye bağlanır.

19. yüzyılın sonlarında Ermeni kilisesinin ana ayini olan "Badarak" ilk defa besteci Magar Yegmalyan tarafından çok seslendirildi. Bu ilk çok seslendirmeden sonra çeşitli zamanlarda ve çeşitli besteciler tarafından, kâh eski melodilere sadık kalınarak, kâh yepyeni melodilerle bugüne kadar birçok çoksesli badarak üretilmiştir. Tüm bunların içinde ise Gomidas'ın Badarak'ı tartışmasız üstünlüğü ve güzelliğiyle diğer bütün örneklerin arasında parlamaktadır.

"AGOS"

/Türkçe - Ermenice haftalık gazete, İstanbul/

* * *

İpekyolu Türkiye'den geçecek

Cumhurbaşkanı Ahmed Necdet Sezer, resmi bir ziyaret için Ankara'da bulunan Çin Dışişleri Bakanı ve beraberindeki heyeti kabul etti. Kabulde, Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Uğur Ziyal da hazır bulundu. İki ülke ilişkilerinin çeşitli alanlarda geliştirilmesi amaçlı bir eylem

planına imza atan Çin’li bakan ve Cem, ortak basın toplantısı düzenledi. Çin Dışişleri Bakanı Tang, “21’inci yüzyılın İpek Yolu, Türkiye ile Çin arasında inşa edilecek ve daha parlak olacak” diye konuştu. Tang, Türkiye’de bulunmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirerek, iki ülke arasında ortak bir dil ve ortak çıkarlar bulunduğunu belirtti. Tang, yeni yüzyılda Türkiye ile Çin arasında ortaklık ilişkisi kurulması gerektiğini söyledi. Dışişleri Bakanı İsmail Cem de, Türkiye ile Çin’in karşılıklı saygı çerçevesinde kurduğu yakınlaşmanın, Çin Dışişleri Bakanı Tang Jiaxuan ile imzaladıkları eylem planı sayesinde daha somut bir noktaya geldiğini ifade etti. Çin’in dünyaya her yıl 180 milyon turist verdiğine dikkati çeken Cem, Çin turistlerinin Türkiye’ye yönelmesi için bazı değişiklikler yapılması ve adımlar atılmasını kararlaştırdıklarını belirtti. Çin tarafının da bu konuya olumlu yaklaştığı öğrenildi. Cem, Çin’in GAP bölgesinde yatırımlarda bulunmasının öngörüldüğünü de bildirdi. Çin, GAP bölgesinde küçük ölçekli enerji yatırımları yapmakla yakından ilgileniyor.

“Akşam”

* * *

Orhan Pamuk'un Nobel konuşması

BABAMIN BAVULU...

Ölümünden iki yıl önce babam kendi yazıları, el yazmaları ve defterleriyle dolu küçük bir bavul verdi bana. Her zamanki şakacı, alaycı havasını takınarak, kendisinden sonra, yani ölümünden sonra onları okumamı istediğini söyleyiverdi.

"Bir bak bakalım," dedi hafifçe utanarak, "işe yarar bir şey var mı içlerinde. Belki benden sonra seçer, yayımlarsın."

Benim yazıhanemde, kitaplar arasındaydık. Babam acı verici çok özel bir yükten kurtulmak isteyen biri gibi, bavulunu nereye koyacağını bilemeden yazıhanemde bakınarak dolandı. Sonra elindeki şeyi dikkat çekmeyen bir köşeye usulca bıraktı. İkimizi de utandıran bu unutulmaz an biter bitmez ikimiz de her zamanki rollerimize, hayatı daha hafiften alan, şakacı, alaycı kimliklerimize geri dönerek rahatladık. Her zamanki gibi havadan sudan, hayattan, Türkiye'nin bitip tükenmez siyasi dertlerinden ve babamın çoğu başarısızlıkla sonuçlanan işlerinden, çok da fazla kederlenmeden, söz ettik.

Babam gittikten sonra bavulun etrafında birkaç gün ona hiç dokunmadan aşağı yukarı yürüdüğümü hatırlıyorum. Küçük, siyah, deri bavulu, kilidini, yuvarlak kenarlarını ta çocukluğumdan biliyordum. Babam kısa süren yolculuklara çıkarken ve bazen de evden iş yerine bir yük taşıırken taşırdı onu. Çocukken bu küçük bavulu açıp yolculuktan dönen babamın eşyalarını karıştırdığımı, içinden çıkan kolonya ve yabancı ülke kokusundan hoşlandığımı hatırlıyorum.

Bu bavul benim için geçmişten ve çocukluk hatıralarımdan çok şey taşıyan tanıdık ve çekici bir eşyaydı, ama şimdi ona dokunamıyordum bile. Niye? Elbette ki bavulun içindeki gizli yükün esrarengiz ağırlığı yüzünden.

Bu ağırlığın anlamından söz edeceğim şimdi. Bir odaya kapanıp, bir masaya oturup, bir köşeye çekilip kağıtla kalemle kendini ifade eden insanın yaptığı şeyin, yani edebiyatın anlamı demek bu.

Babamın bavuluna dokunup onu bir türlü açamıyordum, ama içindeki defterlerin bazılarını biliyordum. Bazılarına bir şeyler yazarken babamı görmüştüm.

Bavulun içindeki yük ilk defa duyduğum bir şey değildi. Babamın büyük bir kütüphanesi vardı, gençlik yıllarında, 1940'ların sonunda, İstanbul'da şair olmak istemiş, Valéry'yi Türkçe'ye çevirmiş, ama okuru az,

yoksul bir ülkede şiir yazıp edebi bir hayatın zorluklarını yaşamak istememişti. Babamın babası dedem-zengin bir iş adamıydı, babam rahat bir çocukluk ve gençlik geçirmişti, edebiyat için, yazı için zorluk çekmek istemiyordu. Hayatı bütün güzellikleriyle seviyordu, onu anlıyordum.

Beni babamın bavulunun içindekilerden uzak tutan birinci endişe tabii ki okuduklarımı beğenmeme korkusuydu. Babam da bunu bildiği için tedbirini almış, bavulun içindekileri ciddiye almayan bir hava da takınmıştı. Yirmi beş yıllık bir yazarlık hayatından sonra bunu görmek beni üzüyordu. Ama edebiyatı yeterince ciddiye almadığı için babama kızmak bile istemiyordum. Asıl korkum, bilmek, öğrenmek bile istemediğim asıl şey ise babamın iyi bir yazar olması ihtimaliydi. Babamın bavulunu asıl bundan korktuğum için açamıyordum. Üstelik nedeni kendime açıkça söyleyemiyordum bile.

Çünkü babamın bavulundan gerçek, büyük bir edebiyat çıkarsa babamın içinde bir bambaşka adam olduğunu kabul etmem gerekecekti. Bu korkutucu bir şeydi. Çünkü ben o ilerlemiş yaşımda bile babamın yalnızca babam olmasını istiyordum; yazar olmasını değil.

Benim için yazar olmak, insanın içinde gizli ikinci kişiyi, o kişiyi yapan alemi sabırla yıllarca uğraşarak keşfetmesidir: Yazı deyince önce romanlar, şiirler, edebiyat geleneği değil, bir odaya kapanıp, masaya oturup, tek başına kendi içine dönen ve bu sayede kelimelerle bir yeni alem kuran insan gelir gözümün önüne. Bu adam, ya da bu kadın, daktilo kullanabilir, bilgisayarın kolaylıklarından yararlanabilir, ya da benim gibi otuz yıl boyunca dolmakalemlerle kağıt üzerine, elle yazabilir. Yazdıkça kahve, çay, sigara içebilir.

Bazen masasından kalkıp pencereden dışarıya, sokakta oynayan çocuklara, talihliyse ağaçlara ve bir manzaraya, ya da karanlık bir duvara bakabilir. Şiir, oyun ya da benim gibi roman yazabilir. Bütün bu farklılıklar asıl faaliyetten, masaya oturup sabırla kendi içine dönmekten sonra gelir. Yazı yazmak, bu içe dönük bakışı kelimelere geçirmek, insanın kendisinin içinden geçerek yeni bir alemi sabırla, inatla ve mutlulukla araştırmasıdır. Ben boş sayfaya yavaş yavaş yeni kelimeler ekleyerek masamda oturdukça günler, aylar, yıllar geçtikçe, kendime yeni bir alem kurduğumu, kendi içimdeki bir başka insanı, tıpkı bir köprüyü ya da bir kubbeyi taş taş kuran biri gibi ortaya çıkardığımı hissederdim. Biz yazarların taşları kelimelerdir. Onları elleyerek, birbirleriyle ilişkilerini hissederek, bazen uzaktan bakıp seyrederek, bazen parmaklarımızla ve kalemimizin ucuyla sanki onları okşayarak ve ağırlıklarını tartarak kelimeleri yerleştire yerleştire, yıllarca inatla, sabırla ve umutla yeni dünyalar kurarız.

Benim için yazarlığın sırrı, nereden geleceği hiç belli olmayan ilhamda değil, inat ve sabırdadır. Türkçe'deki o güzel deyiş, iğneyle kuyu kazmak bana sanki yazarlar için söylenmiş gibi gelir. Eski masallardaki, aşkı için dağları delen Ferhat'ın sabrını severim ve anlarım. Benim Adım Kırmızı adlı romanımda, tutkuyla aynı atı yıllarca çize çize ezberleyen, hatta güzel bir atı gözü kapalı çizebilen İranlı eski nakkaşlardan söz ederken yazarlıkmesleğinden, kendi hayatımdan söz ettiğimi de biliyordum. Kendi hayatını başkalarının hikâyesi olarak yavaş yavaş anlatabilmesi, bu anlatma gücünü içinde hissedebilmesi için, bana öyle gelir ki, yazarın masa başında yıllarını bu sanata ve zanaata sabırla verip, bir iyimserlik elde etmesi gerekir.

Kimine hiç gelmeyen, kimine de pek sık uğrayan ilham meleği bu güveni ve iyimserliği sever ve yazarın kendini en yalnız hissettiği, çabalarının, hayallerinin ve yazdıklarının değerinden en çok şüpheye düştüğü anda, yani hikâyesinin yalnızca kendi hikâyesi olduğunu sandığı zamanda, ona içinden çıktığı dünya ile kurmak istediği alemi birleştiren hikâyeleri, resimleri, hayalleri sanki sunar. Bütün hayatımı verdiğim yazarlık işinde benim için en sarsıcı duygu, beni aşırı mutlu eden kimi cümleleri, hayalleri, sayfaları kendimin değil bir başka gücün bulup bana cömertçe sunduğunu zannetmem olmuştur.

Babamın çantasını açıp defterlerini okumaktan korkuyordum, çünkü benim girdiğim sıkıntılara onun asla girmeyeceğini, yalnızlığı değil arkadaşları, kalabalıkları, salonları, şakaları, cemaate karışmayı sevdiğini biliyordum.

Ama sonra başka bir akıl yürütüyordum: Bu düşünceler, çilekeşlik ve sabır hayalleri benim hayat ve yazarlık deneyimimden çıkardığım kendi önyargılarımda olabilirdi. Kalabalığın, aile hayatının, cemaatin ışıltısı içinde ve mutlu cıvıltılar arasında yazmış pek çok parlak yazar da vardı. Üstelik babam, çocukluğumuzda, aile hayatının sıradanlığından sıkılarak bizi bırakmış, Paris'e gitmiş, otel odalarında başka pek çok yazar gibi-

defterler doldurmuştu. Bavulun içinde o defterlerin bir kısmının olduğunu da biliyordum, çünkü bavulu getirmeden önceki yıllarda babam hayatının o döneminden bana artık söz etmeye de başlamıştı. Çocukluğumda da söz ederdi o yıllardan, ama kendi kırılmasını, şair-yazar olma isteğini, otel odalarındaki kimlik sıkıntılarını anlatmazdı. Paris kaldırımlarında nasıl sık sık Sartre'ı gördüğünü anlatır, okuduğu kitaplar ve gördüğü filmlerden çok önemli haberler veren biri gibi heyecanla ve içtenlikle söz ederdi.

Yazar olmamda paşalardan ve din büyüklerinden çok evde dünya yazarlarından söz eden bir babamın olmasının payını elbette hiç aklımdan çıkarmazdım. Belki de babamın defterlerini bunu düşünerek, büyük kütüphanesine ne kadar çok şey borçlu olduğumu hatırlayarak okumalıydım. Bizimle birlikte yaşarken babamın tıpkı benim gibi- bir odada yalnız kalıp kitaplarla, düşüncelerle haşır neşir olmak istemesine, yazılarının edebi niteliğine çok önem vermeden, dikkat etmeliydim.

Ama yapamayacağım şeyin de tam bu olduğunu, babamın bıraktığı çantaya bu huzursuzlukla bakarken hissediyordum. Babam bazen kütüphanesinin önündeki divana uzanır, elindeki kitabı ya da dergiyi bırakır ve uzun uzun düşüncelere, hayallere dalardı. Yüzünde şakalaşmalar, takılmalar ve küçük çekişmelerle sürüp giden aile hayatı sırasında gördüğümden bambaşka bir ifade, içe dönük bir bakış belirirdi, bundan özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda babamın huzursuz olduğunu anlar, endişelenirdim. Şimdi yıllar sonra bu huzursuzluğun insanı yazar yapan temel dürtülerden biri olduğunu biliyorum. Yazar olmak için, sabır ve çileden önce içimizde kalabalıktan, cemaatten, günlük sıradan hayattan, herkesin yaşadığı şeylerden kaçıp bir odaya kapanma dürtüsü olmalıdır. Sabır ve umudu yazıyla kendimize derin bir dünya kurmak için isteriz. Ama bir odaya, kitaplarla dolu bir odaya kapanma isteği bizi harekete geçiren ilk şeydir.

Bu kitapları keyfince okuyan, yalnızca kendi vicdanının sesini dinleyerek başkalarının sözleriyle tartışan ve kitaplarla konuşa konuşa kendi düşüncelerini ve alemini oluşturan özgür, bağımsız yazarın ilk büyük örneği, modern edebiyatın başlangıcı Montaigne'dir elbette. Babamın da dönüp dönüp okuduğu, bana okumamı öğütlediği bir yazardı Montaigne. Dünyanın neresinde olursa olsun, ister Doğu'da ister Batı'da, cemaatlerinden kopup kendilerini kitaplarla bir odaya kapatan yazarlar geleneğinin bir parçası olarak görmem isterim kendimi. Benim için hakiki edebiyatın başladığı yer kitaplarla kendini bir odaya kapatan adamdır.

Ama kendimizi kapattığımız odada sanıldığı kadar da yalnız değilizdir. Bize önce başkalarının sözü, başkalarının hikâyeleri, başkalarının kitapları, yani gelenek dediğimiz şey eşlik eder. Edebiyatın insanoğlunun kendini anlamak için yarattığı en değerli birikim olduğuna inanıyorum. İnsan toplulukları, kabileler, milletler edebiyatlarını önemsedikleri, yazarlarına kulak verdikleri ölçüde zekileşir, zenginleşir ve yükselirler, ve hepimizin bildiği gibi, kitap yakmalar, yazarları aşağılamalar milletler için karanlık ve akılsız zamanların habercisidir. Ama edebiyat hiçbir zaman yalnızca milli bir konu değildir. Kitaplarıyla bir odaya kapanan ve önce kendi içinde bir Yolculuğa çıkan yazar, orada yıllar içinde iyi edebiyatın vazgeçilmez kuralını da keşfedecektir: Kendi hikâyemizden başkalarının hikâyeleri gibi ve başkalarının hikâyelerinden kendi hikâyemizmiş gibi bahsedebilme hüneridir edebiyat. Bunu yapabilmek için yola başkalarının hikâyelerinden ve kitaplarından çıkarız.

Babamın bir yazara fazlasıyla yetecek bin beş yüz kitaplık iyi bir kütüphanesi vardı. Yirmi iki yaşındayken, bu kütüphanedeki kitapların hepsini okumamıştım belki, ama bütün kitapları tek tek tanır, hangisinin önemli, hangisinin hafif ama kolay okunur, hangisinin klasik, hangisinin dünyanın vazgeçilmez bir parçası, hangisinin yerel tarihin unutulacak ama eğlenceli bir tanığı, hangisinin de babamın çok önem verdiği bir Fransız yazarın kitabı olduğunu bilirdim. Bazen bu kütüphaneye uzaktan bakar, kendimin de bir gün ayrı bir evde böyle bir kütüphanemin, hatta daha iyisinin olacağını, kitaplardan kendime bir dünya kuracağımı düşlerdim.

Uzaktan baktığımda bazen babamın kütüphanesi bana bütün alemin küçük bir resmiymiş gibi gelirdi. Ama bizim köşemizde, İstanbul'dan baktığımız bir dünyaydı bu. Kütüphane de bunu gösteriyordu. Babam bu kütüphaneyi yurtdışı yolculuklarından, özellikle Paris'ten ve Amerika'dan aldığı kitaplarla, gençliğinde İstanbul'da 1940'larda ve 50'lerdeki yabancı dilde kitap satan dükkanlardan aldıklarıyla ve her birini benim de tanıdığım İstanbul'un eski ve yeni kitapçılarından edindikleriyle yapmıştı. Yerel, milli bir dünya ile Batı dünyasının karışımıdır benim dünyam. 1970'lerden başlayarak ben de iddialı bir şekilde kendime bir

kütüphane kurmaya başladım. Daha yazar olmaya tam karar vermemiştim, İstanbul adlı kitabımda anlattığım gibi, artık ressam olmayacağıma sezmiştim ama hayatımın ne yola gireceğini tam bilemiyordum. İçimde bir yandan her şeye karşı durdurulmaz bir merak ve aşırı iyimser bir okuyup öğrenme açlığı vardı; bir yandan da hayatımın bir şekilde "eksik" bir hayat olacağını, başkaları gibi yaşayamayacağıma hissediyordum. Bu duygumun bir kısmı, tıpkı babamın kütüphanesine bakarken hissettiğim gibi, merkezden uzak olma fikriyle, İstanbul'un o yıllarda hepimize hissettirdiği gibi, taşrada yaşadığımız duygusuyla ilgiliydi. Bir başka eksik yaşam endişesi de tabii ister resim yapmak olsun, ister edebiyat olsun, sanatçısına fazla ilgi göstermeyen ve umut da vermeyen bir ülkede yaşadığımı fazlasıyla bilmemdi. 1970'lerde, sanki hayatımdaki bu eksiklikleri gidermek ister gibi aşırı bir hırsla İstanbul'un eski kitapçılarından babamın verdiği parayla solmuş, okunmuş, tozlu kitaplar satın alırken bu sahaf dükkanlarının, yol kenarlarında, cami avlularında, yıkık duvarların eşiklerinde yerleşmiş kitapçıların yoksul, dağınık ve çoğu zaman da insana umutsuzluk verecek kadar perişan halleri beni okuyacağım kitaplar kadar etkilerdi.

Alemdeki yerim konusunda, hayatta olduğu gibi edebiyatta da o zamanlar taşıdığım temel duygu bu "merkezde olmama" duygusuydu. Dünyanın merkezinde, bizim yaşadığımızdan daha zengin ve çekici bir hayat vardı ve ben bütün İstanbullular ve bütün Türkiye ile birlikte bunun dışındaydım. Bu duyguyu dünyanın büyük çoğunluğu ile paylaştığımı bugün düşünüyorum. Aynı şekilde, bir dünya edebiyatı vardı ve onun benden çok uzak bir merkezi vardı. Aslında düşündüğüm Batı edebiyatıydı, dünya edebiyatı değil, ve biz Türkler bunun da dışındaydık. Babamın kütüphanesi de bunu doğruluyordu. Bir yanda bizim, pek çok ayrıntısını sevdiğim, sevmekten vazgeçemediğim yerel dünyamız, İstanbul'un kitapları ve edebiyatı vardı, bir de ona hiç benzemeyen, benzememesi bize hem acı hem de umut veren Batı dünyasının kitapları. Yazmak, okumak sanki bir dünyadan çıkıp ötekinin başkalığı, tuhaflığı ve harika halleriyle teselli bulmaktı. Babamın da bazen, tıpkı benim sonraları yaptığım gibi, kendi yaşadığı hayattan Batı'ya kaçmak için roman okuduğunu hissederdim. Ya da bana o zamanlar kitaplar bu çeşit bir kültürel eksiklik duygusunu gidermek için başvurduğumuz şeylermiş gibi gelirdi. Yalnız okumak değil, yazmak da İstanbul'daki hayatımızdan Batı'ya gidip gelmek gibi bir şeydi.

Babam bavulundaki defterlerinden çoğunu doldurabilmek için Paris'e gitmiş, kendini otel odalarına kapatmış, sonra yazdıklarını Türkiye'ye geri getirmişti. Bunun da beni huzursuz ettiğini, babamın bavuluna bakarken hissederdim. Yirmi beş yıl Türkiye'de yazar olarak ayakta kalabilmek için kendimi bir odaya kapattıktan sonra, yazarlığın içimizden geldiği gibi yazmanın, toplumdaki, devletten, milletten gizlice yapılması gereken bir iş olmasına, babamın bavuluna bakarken artık isyan ediyordum. Belki de en çok bu yüzden babama yazarlığı benim kadar ciddiye almadığı için kızılıyordum.

Aslında babama benim gibi bir hayat yaşamadığı, hiçbir şey için küçük bir çatışmayı bile göze almadan toplumun içinde, arkadaşları ve sevdikleriyle gülüşerek mutlulukla yaşadığı için kızılıyordum. Ama 'kızılıyordum' yerine 'kıskanıyordum' diyebileceğimi, belki de bunun daha doğru bir kelime olacağını da aklımın bir yanıyla biliyor, huzursuz oluyordum. O zaman her zamanki takıntılı, öfkeli sesimle kendi kendime "mutluluk nedir?" diye soruyordum. Tek başına bir odada derin bir hayat yaşadığını sanmak mıdır mutluluk? Yoksa cemaatle, herkesle aynı şeylere inanarak, inaniyormuş gibi yaparak rahat bir hayat yaşamak mı? Herkesle uyum içinde yaşar gibi gözükürken, bir yandan da kimsenin görmediği bir yerde, gizlice yazı yazmak mutluluk mudur aslında, mutsuzluk mu? Ama bunlar fazla hırçın, öfkeli sorulardı. Üstelik iyi bir hayatın ölçüsünün mutluluk olduğunu nereden çıkarmıştım ki? İnsanlar, gazeteler, herkes hep en önemli hayat ölçüsü mutlulukmuş gibi davranıyordu. Yalnızca bu bile, tam tersinin doğru olduğunu araştırmaya değer bir konu haline getirmiyor muydu? Zaten bizlerden, aileden hep kaçmış olan babamı ne kadar tanıyor, onun huzursuzluklarını ne kadar görebiliyordum ki?

Babamın bavulunu işte bu dürtülerle açtım ilk. Babamın hayatında bilmediğim bir mutsuzluk, ancak yazıya dökerek dayanabileceği bir sır olabilir miydi?

Bavulu açar açmaz seyahat çantası kokusunu hatırladım, bazı defterleri tanıdığımı, babamın üstünde öyle fazla durmadan onları bana yıllarca önce göstermiş olduğunu fark ettim. Tek tek elleyip karıştırdığım defterlerin çoğu babamın bizi bırakıp Paris'e gittiği gençlik yıllarında tutulmuştu.

Oysa ben, tıpkı biyografilerini okuduğum, sevdiğim yazarlar gibi, babamın benim yaşımdayken ne yazdığını, ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum. Kısa zaman içinde böyle bir şeyle karşılaşmayacağımı da anladım. Üstelik bu arada babamın defterlerinin orasında burasında karşılaştığım yazar sesinden huzursuz olmuştum. Bu ses babamın sesi değil diye düşünüyordum; hakiki değildi, ya da benim hakiki babam diye bildiğim kişiye ait değildi bu ses.

Babamın yazarken babam olamaması gibi huzursuz edici bir şeyden daha ağır bir korku vardı burada: İçimdeki hakiki olamama korkusu, babamın yazılarını iyi bulamama, hatta babamın başka yazarlardan fazla etkilendiğini görme endişemi aşmış, özellikle gençliğimde olduğu gibi, bütün varlığını, hayatımı, yazma isteğimi ve kendi yazdıklarımı bana sorgulatan bir hakikilik buhranına dönüşüyordu. Roman yazmaya başladığım ilk on yılda bu korkuyu daha derinden hisseder, ona karşı koymakta zorlanır, tıpkı resim yapmaktan vazgeçtiğim gibi, bir gün yenilgiye uğrayıp roman yazmayı da bu endişeyle bırakmaktan bazen korkardım.

Kapayıp kaldırdığım bavulun bende kısa sürede uyandırdığı iki temel duygudan hemen söz ettim: Taşrada olma duygusu ve hakiki olabilme endişesi. Benim bu huzursuz edici duyguları derinlemesine ilk yaşayışım değildi elbette bu. Bu duyguları, bütün genişlikleri, yan sonuçları, sinir başları, iç düğümleri ve çeşit çeşit renkleriyle ben yıllar boyunca okuyup yazarak, kendim masa başında araştırmış, keşfetmiş, derinleştirmiştim. Elbette onları belli belirsiz acılar, keyif kaçırıcı hassasiyetler ve ikide bir hayattan ve kitaplardan bana bulaşan akıl karışıklıkları olarak özellikle gençliğimde pek çok kereler yaşamıştım. Ama taşrada olma duygusunu ve hakikilik endişesini ancak onlar hakkında romanlar, kitaplar yazarak (mesela taşralılık için Kar, İstanbul; hakikilik endişesi için Benim Adım Kırmızı ya da Kara Kitap) bütünüyle tanıyabilmişim. Benim için yazar olmak demek, içimizde taşıdığımız, en fazla taşıdığımızı biraz bildiğimiz gizli yaralarımızın üzerinde durmak, onları sabırla keşfetmek, tanımak, iyice ortaya çıkarmak ve bu yaraları ve acıları yazımızın ve kimliğimizin bilinçle sahiplendiğimiz bir parçası haline getirmektir.

Herkesin bildiği ama bildiğini bilmediği şeylerden söz etmektir yazarlık. Bu bilginin keşfi ve onun geliştirilip paylaşılması okura çok tanıdığı bir dünyada hayret ederek gezinmenin zevklerini verir. Bu zevkleri, bildiğimiz şeylerin bütün gerçekliğiyle yazıya dökülmesindeki hünerden de alırız elbette. Bir odaya kapanıp yıllarca hünerini geliştiren, bir alem kurmaya çalışan yazar işe kendi gizli yaralarından başlarken bilerek ya da bilmeden insanoğluna derin bir güven de göstermiş olur. Başkalarının da bu yaraların bir benzerini taşıdığına, bu yüzden anlaşılacağına, insanların birbirlerine benzediğine duyulan bu güveni hep taşıdım. Bütün gerçek edebiyat, insanların birbirine benzediğine ilişkin çocuksu ve iyimser bir güvene dayanır. Kapanıp yıllarca yazan biri işte böyle bir insanlığa ve merkezi olmayan bir dünyaya seslenmek ister.

Ama babamın bavulundan ve tabii İstanbul'da yaşadığımız hayatın solgun renklerinden anlaşılabilceği gibi, dünyanın bizden uzakta bir merkezi vardı. Bu temel gerçeği yaşamının verdiği Çehovcu taşra duygusundan, bir diğer yan sonuç olan hakikilik endişesinden kitaplarımda çok söz ettim. Dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun bu duygularla yaşadığını, hatta daha ağır olan eziklik, kendine güvensizlik ve aşağılanma korkularıyla boğuşarak yaşadığını kendimden biliyorum. Evet, insanoğlunun birinci derdi hâlâ, mülksüzlük, yiyeceksizlik, evsizlik. Ama artık televizyonlar, gazeteler bu temel dertleri edebiyattan çok daha çabuk ve kolay bir şekilde anlatıyor bize. Bugün edebiyatın asıl anlatması ve araştırması gereken şey, insanoğlunun temel derdi ise, dışarıda kalmak ve kendini önemsiz hissetme korkuları, bunlara bağlı değersizlik duyguları, bir cemaat olarak yaşanan gurur kırıklıkları, kırılğanlıklar, küçümsenme endişeleri, çeşit çeşit öfkeler, alınganlıklar, bitip tükenmeyen aşağılanma hayalleri ve bunların kardeşi milli övünmeler, şişirmeler. Çoğu zaman akıldışı ve aşırı duygusal bir dille dışa vurulan bu hayalleri kendi içimdeki karanlığa her bakışta anlayabiliyorum. Kendimi kolaylıkla özdeşleştirebildiğim Batı-dışı dünyada büyük kalabalıkların, toplulukların ve milletlerin aşağılanma endişeleri ve alınganlıkları yüzünden zaman zaman aptallığa varan korkulara kapıldıklarına tanık oluyoruz. Kendimi aynı kolaylıkla özdeşleştirebildiğim Batı dünyasında da Rönesansı, Aydınlanmayı, Modernliği keşfetmiş olmanın ve zenginliğin aşırı gururuyla milletlerin, devletlerin zaman zaman benzer bir aptallığa yaklaşan bir kendini beğenmişliğe kapıldıklarını da biliyorum.

Demek ki, yalnızca babam değil, hepimiz dünyanın bir merkezi olduğu düşüncesini çok fazla önemsiyoruz. Oysa, yazı yazmak için bizi yıllarca bir odaya kapatan şey tam tersi bir güvendir; bir gün yazdıklarımızın okunup anlaşılacağına, çünkü insanların dünyanın her yerinde birbirlerine benzediklerine ilişkin bir inançtır

bu. Ama bu, kendimden ve babamın yazdıklarından biliyorum, kenarda olmanın, dışarıda kalmanın öfkesiyle yaralı, dertli bir iyimserliktir. Dostoyevski'nin bütün hayatı boyunca Batı'ya karşı hissettiği aşk ve nefret duygularını pek çok kereler kendi içimde de hissettim. Ama ondan asıl öğrendiğim şey, asıl iyimserlik kaynağı, bu büyük yazarın Batı ile aşk ve nefret ilişkisinden yola çıkıp, onların ötesinde kurduğu bambaşka bir alem oldu.

Bu işe hayatını vermiş bütün yazarlar şu gerçeği bilir: masaya oturup yazma nedenlerimizle, yıllarca umutla yaza yaza kurduğumuz dünya, sonunda apayrı yerlere yerleşir. Kederle ya da öfkeyle oturduğumuz masadan o kederin ve öfkenin ötesinde bambaşka bir aleme ulaşırız. Babam da böyle bir aleme ulaşmış olamaz mıydı? Uzun yolculuktan sonra o varılan alem, tıpkı uzun bir deniz yolculuğundan sonra sis aralanırken bütün renkleriyle karşımızda yavaş yavaş beliren bir ada gibi bize bir mucize duygusu verir. Ya da Batılı gezginlerin güneyden gemiyle yaklaştıkları İstanbul'u sabah sisi aralanırken gördüklerinde hissettikleri şeylere benzer bu. Umutla, merakla çıkılan uzun yolculuğun sonunda, orada camileri, minareleri, tek tek evleri, sokakları, tepeleri, köprüleri, yokuşları ile birlikte bütün bir şehir, bütün bir alem vardır. İnsan, tıpkı iyi bir okurun bir kitabın sayfaları içinde kaybolması gibi, karşısına çıkıveren bu yeni alemin içine hemen girip kaybolmak ister.

Kenarda, taşrada, dışarıda, öfkeli ya da düpedüz hüznü olduğu için masaya oturmuş ve bu duyguları unutturan yepyeni bir alem keşfetmişizdir.

Çocukluğumda, gençliğimde hissettiğim tam tersine benim için artık dünyanın merkezi İstanbul'dur. Neredeyse bütün hayatımı orada geçirdiğim için değil yalnızca, otuz üç yıldır tek tek sokaklarını, köprülerini, insanlarını, köpeklerini, evlerini, camilerini, çeşmelerini, tuhaf kahramanlarını, dükkanlarını, tanıdık kişilerini, karanlık noktalarını, gecelerini ve gündüzlerini kendimi onların hepsiyle özdeşleştirerek anlattığım için. Bir noktadan sonra, hayal ettiğim bu dünya da benim elimden çıkar ve kafamın içinde yaşadığım şehirden daha da gerçek olur. O zaman, bütün o insanlar ve sokaklar, eşyalar ve binalar sanki hep birlikte aralarında konuşmaya, sanki kendi aralarında benim önceden hissedemediğim ilişkiler kurmaya, sanki benim hayalimde ve kitaplarımda değil, kendi kendilerine yaşamaya başlarlar. İğneyle kuyu kazar gibi sabırla hayal ederek kurduğum bu alem bana o zaman her şeyden daha gerçekmiş gibi gelir.

Babam da, belki, yıllarını bu işe vermiş yazarların bu cins mutluluklarını keşfetmiştir, ona önyargılı olmayayım diyordum bavuluna bakarken. Ayrıca, emreden, yasaklayan, ezen, cezalandıran sıradan bir baba olmadığı, beni her zaman özgür bırakıp, bana her zaman aşırı saygı gösterdiği için de ona müteşekkirdim. Pek çok çocukluk ve gençlik arkadaşımın aksine, baba korkusu bilmediğim için hayal gücümün zaman zaman özgürce ya da çocukça çalışabildiğine bazen inanmış, bazen da babam gençliğinde yazar olmak istediği için yazar olabildiğimi içtenlikle düşünmüştüm. Onu hoşgörüyü okumalı, otel odalarında yazdıklarını anlamalıydım.

Babamın bıraktığı yerde günlerdir hâlâ duran bavulu bu iyimser düşüncelerle açtım ve bazı defterleri, bazı sayfaları bütün irademi kullanarak okudum.

Babam ne mi yazmıştı? Paris otellerinden görüntüler hatırlıyorum, bazı şiirler, bazı paradokslar, akıl yürütmeler. Bir trafik kazasından sonra başından geçenleri zar zor hatırlayan, zorlansa da fazlasını hatırlamak istemeyen biri gibi hissediyorum kendimi şimdi. Çocukluğumda annem ile babam bir kavganın eşğine geldiklerinde, yani o ölümcül sessizliklerden biri başladığında babam havayı değiştirmek için hemen radyoyu açar, müzik bize olup biteni daha çabuk unuttururdu.

Ben de benzeri bir müzik işlevi görecektim ve sevecektim bir-iki söz ile konuyu değiştireyim! Bildiğiniz gibi, biz yazarlara en çok sorulan, en çok sevilen soru şudur: neden yazıyorsunuz? İçimden geldiği için yazıyorum! Başkaları gibi normal bir iş yapmadığım için yazıyorum. Benim yazdığım gibi kitaplar yazılsın da okuyayım diye yazıyorum. Hepinize, herkese çok çok kızdığım için yazıyorum. Bir odada bütün gün oturup yazmak çok hoşuma gittiği için yazıyorum. Onu ancak değiştirerek gerçekliğe katlanabildiğim için yazıyorum.

Ben, ötekiler, hepimiz, bizler İstanbul'da, Türkiye'de nasıl bir hayat yaşadık, yaşıyoruz, bütün dünya bilsin diye yazıyorum. Kağıdın, kalemin, mürekkebin kokusunu sevdiğim için yazıyorum. Edebiyata, roman

sanatına her şeyden çok inandığım için yazıyorum. Bir alışkanlık ve tutku olduğu için yazıyorum. Unutulmaktan korktuğum için yazıyorum. Getirdiği ün ve ilgiden hoşlandığım için yazıyorum. Yalnız kalmak için yazıyorum. Hepinize, herkese neden o kadar çok çok kızdığımı belki anlarım diye yazıyorum. Okunmaktan hoşlandığım için yazıyorum. Bir kere başladığım şu romanı, bu yazıyı, şu sayfayı artık bitireyim diye yazıyorum. Herkes benden bunu bekliyor diye yazıyorum. Kütüphanelerin ölümsüzlüğüne ve kitaplarımın raflarda duruşuna çocukça inandığım için yazıyorum. Hayat, dünya, her şey inanılmayacak kadar güzel ve şaşırtıcı olduğu için yazıyorum. Hayatın bütün bu güzelliğini ve zenginliğini kelimelere geçirmek zevkli olduğu için yazıyorum. Hikâye anlatmak için değil, hikâye kurmak için yazıyorum. Hep gidilecek bir yer varmış ve oraya tıpkı bir rüyadaki gibi bir türlü gidemiyormuşum duygusundan kurtulmak için yazıyorum. Bir türlü mutlu olamadığım için yazıyorum. Mutlu olmak için yazıyorum.

Yazıhaneme gelip bavulu bıraktığından bir hafta sonra, babam, her zamanki gibi elinde bir paket çikolata (kırk sekiz yaşında olduğumu unutuyordu) beni gene ziyaret etti. Her zamanki gibi gene hayattan, siyasetten ve aile dedikodularından söz edip gülüştük. Bir ara babamın gözü bavulu bıraktığı köşeye takıldı ve onu oradan alıp kaldırdığımı anladı. Göz göze geldik.

Sıkıcı, utandırıcı bir sessizlik oldu. Ona bavulu açıp içindekileri okumaya çalıştığımı söylemedim, gözlerimi kaçırdım. Ama o anladı. Ben de onun anladığını anladım. O da benim onun anladığımı anladığımı anladı. Bu anlayışlar da birkaç saniye içinde ne kadar uzarsa ancak o kadar uzadı.

Çünkü babam kendine güvenen, rahat ve mutlu bir insandı: her zamanki gibi gülüverdi. Ve evden çıkıp giderken bana her zaman söylediği tatlı ve yüreklendirici sözleri bir baba gibi yine tekrarladı.

Her zamanki gibi babamın mutluluğunu, dertsiz, tasasız halini kıskanarak arkasından baktım. Ama o gün içimde utanç verici bir mutluluk kıpırtısı da dolaşmıştı, hatırlıyorum. Belki onun kadar rahat değilim, onun gibi tasasız ve mutlu bir hayat sürmedim, ama yazının hakkını verdim duygusu, anladınız.

Bunu babama karşı duyduğum için utanıyordum. Üstelik babam, benim hayatımın ezici merkezi de olmamış, beni özgür bırakmıştı. Bütün bunlar bize yazmanın ve edebiyatın, hayatımızın merkezindeki bir eksiklik ile, mutluluk ve suçluluk duygularıyla derinden bağlı olduğunu hatırlatmalı.

Ama hikâyemin bana daha da derin bir suçluluk duyurtan bir simetrisi, o gün hemen hatırladığım bir diğer yarısı var. Babamın bavulunu bana bırakmasından yirmi üç yıl önce, yirmi iki yaşındayken her şeyi bırakıp romancı olmaya karar vermiş, kendimi bir odaya kapatmış, dört yıl sonra ilk romanım Cevdet Bey ve Oğulları'nı bitirmiş ve henüz yayımlanmamış kitabın daktilo edilmiş bir kopyasını okusun ve bana düşüncesini söylesin diye titreyen ellerle babama vermiştim. Yalnız zevkine ve zekasına güvendiğim için değil, annemin aksine, babam yazar olmama karşı çıkmadığı için de onun onayını almak benim için önemliydi. O sırada babam bizimle değildi, uzaktaydı. Dönüşünü sabırsızlıkla bekledim. İki hafta sonra gelince kapıyı ona koşarak açtım.

Babam hiçbir şey söylemedi, ama bana hemen öyle bir sarıldı ki kitabımı çok sevdiğini anladım. Bir süre, aşırı duygusallık anlarında ortaya çıkan bir çeşit beceriksizlik ve sessizlik buhranına kapıldık. Sonra biraz rahatlayıp konuşmaya başlayınca, babam, bana ya da ilk kitabıma olan güvenini aşırı heyecanlı ve abartılı bir dille ifade etti ve bugün büyük bir mutlulukla kabul ettiğim bu ödülü bir gün alacağımı öylesine söyleyiverdi.

Bu sözü ona inanmaktan ya da bu ödülü bir hedef olarak göstermekten çok, oğlunu desteklemek, yüreklendirmek için ona "bir gün paşa olacaksın!" diyen bir Türk babası gibi söylemişti. Yıllarca da beni her görüşünde cesaretlendirmek için bu sözü tekrarladı durdu.

Babam 2002 yılı Aralık ayında öldü.

İsveç Akademisi'nin bana bu büyük ödülü, bu şerefi veren değerli üyeleri, değerli konuklar, bugün babam aramızda olsun çok isterdim.

* * *

MEVLÂNA

Sararken alınımı yokluğun tacı,
Gönülden silindi neşeyle acı.
Kalbe muhabbette buldum ilâcı,
Ben de müridinim işte, Mevlâna.

Ebede sed çeken zulmeti deldim,
Aşkî içten duydum, arşa yükseldim,
Kalbten temizlendim, huzura geldim,
Ben de müridinim işte, Mevlâna.

/NAZIM HİKMET/

* * *

BAŞIMLA GÖNLÜM

Başım dedi: DinlenÇ Gönlüm dedi: Coş!
Başım dedi: DurulÇ Gönlüm dedi: Koş!
Başım yüreksizdi, gönlüm başıboş,
Varlığım arada kaynadı, gitti...

Başımla gönlümü edemedim eş.
Biri yüz yaşında, biri yirmibeş.
En nihayet sardı saçağı ateş,
Varlığım arada kaynadı, gitti...

/CELAL SAHİR/

2. Նախադասությունները գրել անցյալ անկատար ժամանակածևով:

Aram Bey mektubu postaya attı. Karine Hanım Erivan'a ne ile geliyor? Armen Beyin soylediğine göre uçak ile geliyor. Bu sahile her sabah yaşlı bir adam geliyor. Saatlerce deniz kenarında oturuyor, dalgaları seyrediyor. Sonra Antalya'daki antik tiyatroya gidiyor, kaya mezarlarını inceliyor, resimler çekiyor. Halk bu adamın kim olduğunu merak etti ve onun Fransız bir arkeolog olduğunu öğrendi.

3. Նախադասությունները գրել ըստ օրինակի:

3.1. Vaktim olsa, tatile çıkarım. - Vaktim olsaydı, tatile çıkardım.

Şansım olsa, balık tutarım. _____

Erken kalksan, çay içersin. _____

Hızlı gitsek, Goris'e varırız. _____

Güneşte kalsan, çok yanarsın. _____

3.2. Denizde yüzmek istedim. Su çok soğuktu, yüzemedim.
Denizde yüzecektim, su çok soğuktu yüzemedim.

Geçen hafta sinemaya gitmek istedim. Misafirler geldi, gidemedim.

Dün bir kitap almak istedim. Param yoktu, alamadım.

Öğretmene cevap vermek istedim. Zil çaldı veremedim.

Mavi Yolculuğa çıkmak istedim. Eşim razı olmadı, çıkamadım.

Ders çalışmak istedim. Uykum geldi çalışamadım.

3.3. Dün okula geldim. Sen yoktun. - Dün okula geldiydim, sen yoktun.

Kitabı sana verdim. Okudun mu? _____

Bileti aldım. Sonradan bulamadım. _____

Dün sana mektup yazdım. Aldın mı? _____

Anahtarı masaya bıraktım. Gördün mü? _____

Akşam geç geldim. Duydun mu? _____

Sana haber bıraktım. Aldın mı? _____

3.4. Mavi yolculuğa çıksam, iyi bir tatil yaparım.

Mavi yolculuğa çıksaydım, iyi bir tatil yapardım.

İyi yüzmeye bilsem, karşı adaya kadar yüzerim.

Aram bizimle gelse, daha iyi eğleniriz.

Gürültü olmazsa, yunuslar tekneyi takip edecek.

3.5. Birden gözlerim kararı. - Birden gözlerim kararıverdi.

Birden başım döndü. _____

Karşıma âniden bir araba çıktı. _____

Telefon birden kapandı. _____

Arabanın lastiği âniden patladı. _____

Tren âniden durdu. _____

Armen evden çok acele çıktı. _____

Eski arkadaşına caddede rastladı. _____
Gazeteye hızlıca bir göz gezdirdi. _____
Kitabı heyecanla bir gecede okudu. _____
Bomba patlayınca herkes evine kaçtı. _____

4. Նախադասությունները գրել վաղակատար անորոշ ժամանակաձևով:

Armen çok balık tutmuş. _____
Ara, Romanya'ya gitmiş. _____
Arsen çok uyumuş. _____
Aşot çay içmemiş. _____
Meri, Samsun'u görmemiş. _____
Vakit öğle olmuş. _____
Maro güneşte çok yanmış. _____
Yarbay çok hızlı gitmiş. _____

5. Նախադասությունները գրել պայմանական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Keşke sen de bizimle gelsen. _____
Keşke ben de sizinle gitsem. _____
Ben de güzel olsam. _____
Sen artist olsan. _____
Keşke bu yıl okulu bitirsem. _____
Ömür boyu beraber olsak. _____
İnsanlar birbirini sevse. _____

6. Նախադասությունները գրել ըղձական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Seninle birlikte yüzeyim. _____
Sabahleyin erken kalkayım. _____
Kahvaltıyı Bolu'da yapalım. _____
Yazın Nevşehir'de kalalım. _____
Ben bugün gitmeyeyim. _____
Sen de bizimle gelesin. _____
O filmi ben de göreyim. _____

7. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

Maro geliyordu. _____
Tekne Antalya'ya doğru gidiyordu. _____
Armen balık tutuyordu. _____
Arsen erken kalkardı. _____

Tekne hızlı gitmeliydi. _____
Sos, Goris'e gidecekti. _____
Armen sualtı şehrini görmüştü. _____
Ergün'ler balık tutacaklardı. _____

8. Նախադասությունները գրել հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Kıyıda fazla açılmamalıyız. _____
Güneşte az kalmalıyız. _____
Goris'e mutlaka uğramalıyız. _____
Romanya'da bir hafta kalmalısınız. _____
Arkadaşlarına iyi davranmalısın. _____
Bu kadar geç uyanmamalısın. _____
Güneşin doğuşunu seyretmelisin. _____
Kendini suçlamamalısın. _____
Bu yaz iyi bir tatil yapmalıyım. _____

9. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Եթե գայի Շիշլի, քեզ անշուշտ կհանդիպեի: Եթե գայիր ինձ մոտ, կինոթատրոն միասին կգնայինք: Եթե բենգինը չվերջանար, ճիշտ ժամանակին կհասնեինք Արտաշատ: Շատ լավ արձակուրդ անցկացրի, սակայն չկարողացա հանգստանալ: Երեկ մեզ մոտ հյուրեր էին եկել, այդ պատճառով էլ չկարողացա քեզ զանգահարել: Տիկին Անահիտը ձմռանը գնացել էր այնտեղ, իսկ ամռանը՝ ծովային ճանապարհորդության: Երեկ ձեզ մոտ էի եկել, սակայն դուք տանը չէիք: Նամակը երեկ երեկոյան էի գրել, սակայն չկարողացա հանձնել փոստատուն: Այսօր շատ ծուկ պետք է բռնեի: Առաջին օրը արևի տակ շատ չպետք է մնայիր: Սահակն այդ նամակը չպիտի գրեր:

Atasözleri

Arı kızdıranı ısırır.
Her arı bal yapmaz.
Belâ geliyorum demez.
Arı bal alacak çiçeği bilir.
Damlaya damlaya göl olur.
Kaya uçmazsa dere dolmaz.
Görünen köy kılavuz istemez.
Aç doymam, tok acıkmam sanır.
Sık gidersen dostuna, yatar arka üstüne.
Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
Hocanın yap dediğini yap, yaptığını yapma.
Allah gümüş kapıyı kaparsa, altın kapıyı açar
Kedinin kanadı olsaydı, serçenin adı kalmazdı.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Derin mi derin - շատ խորը
2. Afiyet olsun - բարի ախորժակ
3. Bir şey değil - չարժե (չարժի)
4. İnşallah - տա Աստված
5. Allah aşkına - Աստծու սիրուն
6. Allah belâsını versin - Աստված պատիժը տա
7. Allah acısın - Աստված քեզ օգնական, Աստված ողորմա
8. Allaha (bin) şükür - (Հազար) փառք Աստծո
9. Allah esirgesin - Աստված փրկի
10. Allah korusun - Աստված պահապան

**Թուրքերեն - հայերեն
լեզվաբանական գիտաբանության բառարան**

A

ad - անուն
ad tamlaması - իզաֆեթ, գոյականի կապակցություն
adıl - դերանուն
ahenk (uyum) - ներդաշնակություն
anlam - նշանակություն, իմաստ
anlamdaş - հոմանիշ
araçsız söz - ուրիշի ուղղակի խոսք

B

bağfiil - մակբայական դերբայ
bağimli tümce - ստորադասական նախադասություն
bağlaç - շաղկապ
baş tümce (temel tümce) - գլխավոր նախադասություն
belirli geçmiş zaman - անցյալ կատարյալ ժամանակ
belirli geçmiş zamanın şartı - անցյալ կատարյալ ժամանակի պայմանականը
belirsiz geçmiş zaman - անորոշ անցյալ ժամանակ (mış)
belirsiz geçmiş zamanın şartı - անորոշ անցյալ ժամանակի պայմանականը
belirteç (zarf) - 1. մակբայ 2. պարագա
belirtili ad tamlaması - ստացական իզաֆեթ
belirtili nesne - որոշյալ ուղիղ խնդիր
belirtisiz ad tamlaması - հարաբերական իզաֆեթ
belirtisiz nesne - անորոշ ուղիղ խնդիր
belirtme durumu (yükleme hali / i - hali) - հայցական հոլով
belirtme ortacı - գործողության անուն (dık / acak)
biçim - ձև
biçim bilgisi - ձևաբանություն
bildirme kip(ler)i - սահմանական եղանակ
bileşik ad - բարդ գոյական
bileşik tümce - բարդ նախադասություն
bileşik zaman kipi - բարդ (բաղադրյալ) ժամանակաձև
birinci tamlama - գոյականների կապակցման առաջին ձև
buyurma (emir) kipi - հրամայական եղանակ

C

cins - սեռ
cümle (tümce) - նախադասություն

Ç

çatı - բայի սեռը
çekim - թեքում, խոնարհում, հոլովում

çekim eki - բառափոխական (վերջ)ածանց, խոնարհման (վերջ)ածանց, հոլովական (վերջ)ածանց, արեղիկատիվ (վերջ)ածանց, ստորոգման ածանց, վերջավորություն
çekimli eylem - դիմավոր բայ
çıkma durumu (- den hali) - բացառական հոլով
çoğul (çokluk) - հոգնակի թիվ

D

dağıtma sayısı - բաշխական թվական
dar ünlü - նեղ ձայնավոր
devrik tümce - շրջուն նախադասություն
deyim - խոսքի դարձվածք
dilbilgisi (gramer) - քերականություն
dilbilim (lengüistik, hınag. lisanıyat) - լեզվաբանություն
dilbilimsel - լեզվաբանական
dilek - koşul kipi - բայի ըղծական - պայմանական խոնարհում
dolaylı tümleç - անուղղակի խնդիր
dönüşlü (çatı) - անդրադարձ (սեռ)
durak - դադար
durum - հոլով
durum belirtci (durum zarfı) - ձևի պարագա
düz tümleç - ուղիղ խնդիր
düz ünlü (düz sesli) - ոչ շրթնային ձայնավոր, ոչ շրթնայնացած ձայնավոր (a, e, ı, i)

E

edilgen (çatı) - կրավորական (սեռ)
ek - ածանց, վերջածանց, մասնիկ, վերջավորություն
ekeylem - թերի օժանդակ բայ (i - mek)
eksiz ad tamlaması - գոյականների անվերջածանց կապակցություն
emir kipi - հրամայական եղանակ
eşanlı - հոմանիշ
eşitlik derecesi - համեմատական աստիճան
eşsesli - համանուն, նույնանուն բառ, օմոնիմ
etimoloji (kökenbilgisi) - ստուգաբանություն
ettirgen (çatı) - հարկադրական (սեռ)
eylem (fiil) - բայ
eylem adı - բայանուն
eylem çekimi - բայի խոնարհում
eylemlik - անորոշ դերբայ
eylemsi (fiilimsi) - բայական ձևեր (բայանուն, դերբայ, մակբայական դերբայ)

F

fiil (eylem) - բայ
fonem - հնչույթ
fonetik - 1. հնչյունաբանություն 2. հնչյունաբանական

G

geçişli eylem - անցողական բայ
geçişsiz eylem - անանցողական բայ
geçmiş zaman - անցյալ ժամանակ
geçmiş zaman ortacı - անցյալ ժամանակի դերբայ, հարակատար դերբայ
gelecek zaman - ապառնի ժամանակ
gelecek zamanın hikâyesi - ապառնի անցյալ ժամանակածև
gelecek zamanın şartı - ապառնի ժամանակի պայմանականը
geniş ünlü - լայն ձայնավոր
geniş zaman - ընդարձակ ներկա ժամանակածև, ներկա ապառնի ժամանակածև
geniş zamanın hikâyesi - անորոշ իմպերֆեկտ, ընդարձակ ժամանակի բաղադրյալ պատմողականը
geniş zamanın şartı - ընդարձակ ներկա ժամանակի բաղադրյալ պայմանականը
gereklik kipi - հարկադրական եղանակ
gösterme adlı - ցուցական դերանուն
gövde - հիմք
gramer - քերականություն

H

hal (durum) - հոլով
harf - տառ
hece (seslem) - վանկ
hikâye bileşik zamanı - բաղադրյալ (անցյալ պատմողական) ժամանակածև (i - di)

İ

ilgeç (sontakı) - հետադրություն
imla (yazım) - ուղղագրություն
ince ünlü - քիմքային ձայնավոր
isim (ad) - անուն
isim - fiil - ինֆինիտիվ
istek kipi - ըղձական եղանակ
istek kipinin hikâyesi - ըղձական եղանակի անցյալ (պատմողական) ժամանակածև
işteş çatı - փոխադարձ - համատեղ (սեռ)
iyelik eki - 1. պատկանելիության վերջածանց 2. ստացական հոդ
iyelik zamiri (adılı) - ստացական դերանուն

K

kalın ünlü - ոչ քիմքային ձայնավոր, հետին շարքի ձայնավոր
kalma durumu - ներգոյական (տեղի) հոլով
karşıt anlamlı (zıt anlamlı) - հականիշ
kati geçmiş zaman - անցյալ կատարյալ ժամանակ
kelime (sözcük) - բառ
kesik tümce - անավարտ նախադասություն
kesir sayısı (kesir sayı önad) - կոտորակային թվական
kip - եղանակ

kişi - դեմք

kişi adlı (zamiri) - անձնական դերանուն

kişi eki (yüklem eki) - դիմային (վերջ)ածանց, ստորոգման (վերջ)ածանց

koşul (şart) - 1. պայման 2. պայմանական

koşul (şart) bileşik zamanı - բաղադրյալ պայմանական ժամանակ

koşum (koşuntu) - բացահայտիչ

kök - արմատ

küçültme eki - նվազական վերջածանց

L

lehçe - դիալեկտ, բարբառ, խոսվածք, լեզու, բառարան (հն.)

M

mastar - ինֆինիտիվ

meful (-lü) - հնաց. խնդիր (տե՛ս tümlec)

morfem - ձևույթ

morfoloji (yapıbilgisi) - ձևաբանություն

N

nahiv (-hvi) - հնաց. շարահյուսություն (տե՛ս sentaks, sözdizimi)

nesne - ուղիղ խնդիր

nida (ünlem) - բացականչություն

nida cümlesi (ünlem tümcesi) - բացականչական նախադասություն

nida işareti (ünlem işareti) - բացականչական նշան

noktalama - կետադրություն

O

olumlu eylem - բայի հաստատական ձևը

olumsuz eylem - բայի ժխտական ձևը

olumsuzluk eki - ժխտական (վերջ)ածանց

ortaç - դերբայ

Ö

ön ünlü - առաջին շարքի ձայնավոր, առաջնալեզվային ձայնավոր

önad (sıfat) - 1. ածական անուն 2. որոշիչ

özel ad (özel isim) - հատուկ անուն

özne - ենթակա

R

rivayet - պակասավոր բայի անցյալ սուբյեկտիվ ժամանակաձևը (i - miş), miş - ով մոդալություն

S

sarf (biçimbilim, dilbilgisi) - հնաց. 1. քերականություն 2. ձևաբանություն
sarfi - հնաց. ձևաբանական
sayı - թվական
sayı önadı - թվական անուն (որոշչի պաշտոնում)
sentaks (sözdizimi, հնաց. nahiv) - շարահյուսություն
ses - 1. հնչյուն 2. հնչույթ
sesbilgisi (fonetik) - հնչյունաբանություն
seslem (hece) - վանկ
sesli (ünlü) - ձայնավոր
sessiz (ünsüz) - բաղաձայն
sıfat (önad) - 1. ածական անուն 2. որոշիչ
sıfatfiil (ortaç) - դերբայ (ածական դերբայ)
sıra önadı (sıra sayı sıfatı) - դասական թվական
sıyga (kip) - եղանակ
somut ad - թանձրացական գոյական
sonek - վերջածանց
sontakı - հետադրություն, հետդիր
soru eki - հարցական մասնիկ
soru tümcesi (soru cümle) - հարցական նախադասություն
soru zamiri (adılı) - հարցական դերանուն
soyut ad (isim) - վերացական գոյական
sözbölükleri (sözcük türleri) - խոսքի մասեր
sözcük (kelime) - բառ
sözcük türü (kelime çeşidi) - խոսքի մաս
sözdizimi (sentaks) - շարահյուսություն

Ş

şahıs (kişi) - դեմք
şahıs eki - ստորոգման (դիմային) վերջածանց
şahıs zamiri (kişi adılı) - անձնական դերանուն
şart kipi - պայմանական եղանակ
şart saygısı - պայմանական խոնարհում
şekil (biçim) - ձև
şimdiki zaman - ներկա շարունակական ժամանակ, անկատար ներկա
şimdiki zamanın hikâyesi - անցյալ անկատար ժամանակածև
şimdiki zamanın şartı - ներկա շարունակական ժամանակի պայմանականը

T

takı (ilgeç, ek) - 1. հետադրություն 2. վերջածանց
takısız tamlama - գոյականի անվերջածանց կապակցություն
tamlama öbeği - որոշիչ խումբ
tamlanan - 1. հատկացյալ 2. որոշյալ
tamlayan - 1. հատկացուցիչ 2. որոշիչ
tamlayan durumu - սեռական հոլով
tekil - եզակի թիվ
temel tümce - գլխավոր նախադասություն

tümce - նախադասություն
tümce nin öğeleri - նախադասության անդամներ
tümleç (-ci) - խնդիր, բայական անդամի լրացում (dolaylı tümleç - անուղղակի խնդիր,
düz tümleç - ուղիղ խնդիր)
tür adı (ismi) - հասարակ անուն
türemek - ածանցում
türemiş ad (isim) - ածանցավոր անուն
türemiş sözcük - ածանցավոր բառ
türetme eki - բառակազմական (վերջ)ածանց

Մ

ulaç - մակբայական դերբայ
uygunluk - համաձայնություն, ներդաշնակություն
uyum (ahenk) - ներդաշնակություն
uzun ünlü - երկար ձայնավոր

Մ

üleştirme (dağıtma) sayısı - բաշխական թվական
ünlü - ձայնավոր
ünlü uyumu - ձայնավորների ներդաշնակություն
ünsüz - բաղաձայն
ünsüz uyumu - բաղաձայնների ներդաշնակություն
üstünlük derecesi - համեմատական աստիճան (en ~ derecesi - գերադրական աստիճան)

Վ

vurgu - շեշտ
vurgu almaz ek - շեշտ չկրող ածանց

Կ

yalın durum (hal) - ուղղական հոլով
yalın tümce (basit cümle) - պարզ նախադասություն
yan tümce (bağımlı cümle) - ստորադասական նախադասություն
yapıbilgisi (morfoloji) - ձևաբանություն
yapım eki (türetme eki) - բառակազմական (վերջ)ածանց
yazım (imla) - ուղղագրություն
yeterlik eylemi (fiili) - կարելիության ձևը
yetersizlik eylemi (fiili) - անկարելիության ձևը
yönelme durumu (hali) - տրական հոլով
yuvarlak ünlü - շրթնային ձայնավոր
yüklem - ստորոգյալ
yükleme hali (belirtme durumu) - հայցական հոլով

Z

zaman - ժամանակ

zaman belirteci - ժամանակի մակբայ

zamir (adıl) - դերանուն

zarf (belirteç) - մակբայ

zarf tümleci - պարագա

zarfi - մակբայական

zıt anlamlı (karşıt anlamlı) - հականիշ

Թուրքերեն - հայերեն ուսումնական բառարան

A

- a - 1. թուրքական այբուբենի առաջին տառը 2. բացականչություն՝ ա՛, ո՛հ, ա՛յ
- abajur - լուսամփոփ
- abanmak - հենվել, կռթնել
- abartmak - չափազանցնել, խիստ մեծացնել
- Abhaz - արխազ
- abihayat (-tı) - կենաց ջուր
- abi - ավագ եղբայր (խսկց.)
- âbide (anıt) - հուշարձան
- abla - ավագ քույր
- ablacığım - սիրելի քույրիկ
- ablak - կլորադեմ
- abluka - շրջափակում, պաշարում
- abone - 1. բաժանորդագրություն 2. բաժանորդ
- abone etmek - բաժանորդագրել
- abone olmak - բաժանորդագրվել
- abonman - բաժնորդագիր, արձանագրություն
- abuk - ~ sabuk - անկապ, անիմաստ, անհեթեթ, ափեղցփեղ
- acaba (acep) - արդյոք (հետաքրքիր է իմանալ), մի՞թե
- Acar - աջարացի, աջար
- acayip - տարօրինակ, անսովոր
- acele - շտապ, արագ, հապճեպ
- acele etmek - շտապել, աճապարել
- Acem - պարսիկ
- Acemce - պարսկերեն
- acemi - անփորձ
- acemilik (-ği) - անփորձություն
- acente - 1. գործակալություն 2. գործակալ
- acı - 1. ցավ 2. վիշտ, կսկիծ 3. դառը 4. կծու 5. մռու
- acıbadem - 1. դառնանուշ (горький миндаль) 2. խորամանկ
- acıklı - ցավալի, տխուր, վշտալի
- acıkmak - քաղցել, սովածանալ
- acılı - 1. ցավալի, տխուր 2. կծու 3. մռու
- acımak - խղճալ, գթալ, կարեկցել
- acınacak - ցավալի, խղճալի
- acınmak - խղճալ
- acıtmak - ցավ պատճառել
- âcil - 1. շուտափույթ, անհետաձգելի 2. արագ (ապաքինում)
- aciz (-ezi) - թուլություն, անկարողություն, տկարություն, անզորություն
- âciz - թույլ, անկարող, տկար, անզոր
- aç - քաղցած, սոված, անոթի
- açacak (-ğı) - բացիչ
- açgözlü - ծակաչք, անկուշտ, ազահ
- açı - անկյուն (երկրաչափ.)
- açık (-ğı) - 1. բաց 2. պարզ 3. պակասորդ, դեֆիցիտ (bütçe ~ 1 - բյուջեի դեֆիցիտ)
- açıkça - 1. անկեղծորեն, բացեիբաց 2. պարզորեն, հստակորեն
- açık göz - հմուտ, ճարպիկ, խելամիտ, խորամանկ
- açıklama - պարզաբանում, մեկնաբանում

açıklamak - պարզաբանել, մեկնաբանել
 açıklık (-ğı) - 1. ազատ տարածություն 2. պարզություն, հստակություն, պարզորոշություն
 3. հրապարակայնություն
 açılış - բացում
 açılmak - բացվել
 açıklık (-ğı) - քաղց
 açmak - բացել
 ad (isim) - 1. անուն 2. գոյական
 ada - կղզի
 adak (-ğı) - 1. մատաղ 2. ուխտ 3. ծոն
 adale - մկան
 adalet - արդարություն
 adaletli - արդար
 adaletsiz - անարդար
 adam (insan) - մարդ
 adamaklılı - կատարելապես
 adamcağız - խեղճ մարդ, մարդուկ
 adaptasyon - ադապտացիա, հարմարում
 adaş - անվանակից
 aday - թեկնածու
 adaylık (-ğı) - թեկնածություն
 adçekme - վիճակահանություն
 Âdem - Ադամ
 adese (mercek) - ոսպնյակ
 adet (-di) - 1. թիվ, քանակ, քանակություն (հմմտ. sayı) 2. հատ
 âdet (-ti) - 1. սովորություն, սովորույթ 2. ավանդույթ, ադաթ 3. բարք
 4. դաշտան, ամսական (հմմտ. aybaşı)
 âdeta - 1. գրեթե, համարյա (թե) 2. սովորաբար
 adım - քայլ
 adi - 1. հասարակ, սովորական 2. ստոր, գռեհիկ, վուլգար
 âdil - արդար
 adlandırılmak - բնութագրել
 adlı - դատական
 adres - հասցե
 af (affi) - ներում
 afacan - 1. չարաձճի 2. աշխույժ
 aferin - կեցցես, ապրես
 âfet (-ti) I - աղետ, պատուհաս
 âfet (-ti) II - սիրտ գերող գեղեցկուհի, արտակարգ գեղեցիկ (կին)
 affetmek (bağışlamak) - ներել
 Afganlı - 1. աֆղան, աֆղանստանցի 2. աֆղանական
 afiş - հայտարարություն, աֆիշ, ազդագիր
 afiyet (-ti) - առողջություն
 afiyet olsun - բարի ավտորժակ
 Afrikalı - աֆրիկացի, Աֆրիկայի բնակիչ
 afyon - ափիոն
 agreman - ագրեման, համաձայնություն (այլ պետության դիվանագիտական
 ներկայացուցչին ընդունելու)
 ağ - ուռկան
 ağa - 1. պարոն, աղա 2. տանուտեր, հարուստ, սեփականատեր գյուղացի
 ağabey (abi) - ավագ եղբայր
 ağaç (-cı) - ծառ (ağaç dikmek - ծառ տնկել)

ağaççileği (ahududu) - արքայամորի, ազնվամորի, մորի (rubus idaeus)
 ağaçkakan - փայտփորիկ
 ağarmak - 1. սպի տակել, ճերմակել 2. լուսանալ
 ağartı - բաց սպիտակ (հազիվ նշմարվող)
 ağrı (ağrı) - թույն
 ağır - ծանր
 ağırbaşlı - լուրջ, ծանրակշիռ
 ağırılmak - հյուրասիրել, պատվել (հմմտ. ikram etmek, izaz etmek)
 ağırlaşmak - 1. ծանրանալ 2. դժվարանալ
 ağırılık (-ğı) - ծանրություն, կշիռ, քաշ
 ağıt (-dı) - 1. մահախոսական, դամբանական 2. ողբ, ողբաձայն երգ (ağıt yakmak - ողբալ)
 ağız (ağız) - 1. բերան, երախ 2. բարբառ, խոսվածք, ժարգոն
 ağlamak - լաց լինել, լացել
 ağrı - ցավ
 ağrımak - ցավել, ցավ զգալ
 ağrıtmak - ցավ պատճառել
 ağtabaka - ցանցենի (աչքի)
 ağustos - օգոստոս
 ah - ա՛հ (հառաչանք)
 ahali - ժողովուրդ, բնակչություն
 ahbap (-bı) - մտերիմ, ընկեր, ծանոթ
 ahçı (aşçı) - խոհարար
 ahenk (-gi) (uyum) - 1. ներդաշնակություն 2. համերաշխություն
 ahenkli (uyumlu) - ներդաշնակ
 ahır - ախոռ
 ahit (ahdi) - 1. ուխտ 2. խոստում, պարտավորություն 3. համաձայնագիր
 ahize - ընկալուչ, ընդունիչ, լսափող (հեռախոսային)
 ahlâk (-kı) - բարոյականություն
 ahlâksız - անբարոյական, անբարո, անպարկեշտ
 ahmak - հիմար, տխմար, անմիտ, ապուշ, դմբո
 ahşap (-bı) - 1. փայտ, փայտանյութ 2. փայտե, փայտյա
 ahtapot (-tu) - կենդ. ութոտնիկ, ծովահրեշ (actopus, ռուս. спрут, осьминог)
 ahı - վիթ, այծքաղ, անտիլոպ, ջեյրան
 ahududu տե՛ս ağaççileği
 ahval (-li) (durum) - վիճակ, դրություն, իրադրություն, իրավիճակ
 aidat - 1. անդամավճար 2. ամսավճար
 aile - ընտանիք
 ait olmak - պատկանել
 ajan - գործակալ
 ajans - գործակալություն
 ak (akı) - սպիտակ, ճերմակ
 akademi - ակադեմիա
 akarsu (-yu) - գետ, գետակ, առու
 akaryakıt (-tı) - հեղուկ վառելանյութ
 akasya - ակացիա
 akbaba - 1. ալեհեր ծերունի 2. անգղ 3. գրիֆ (դից. արծվակերպ հրեշ)
 akciğer - թոք
 akçe (akça) - 1. Օսմանյան արծաթ դրամ 2. մետաղադրամ
 akıbet (-ti) - վերջ, վախճան
 akıl (aklı) - խելք
 akıllı - խելացի
 akın - ասպատակություն, արշավանք, գրոհ, հարձակում, ներխուժում

akış - հոսք, ընթացք
 akide - 1. հավատ, հավատամք 2. շաքարեղենի տեսակ, վանաշաքար, սառնաշաքար
 akis - արծազանք
 akit (akdi) - եզրակացություն, ակտ
 akkan (lenf) - ավիշ
 aklamak - արդարացնել
 aklanmak - արդարացվել
 akmak - հոսել
 akordeon - ակորդեոն
 akort (-du) - ակորդ
 akraba - հարազատ, ազգական
 akraba diller - ազգակից լեզուներ, ցեղակից լեզուներ
 akrabalık (-lığı) - ազգակցություն
 akran - հասակակից
 akrep (-bi) - կարիճ
 akrobasi - ակրոբատիկա
 aksamak - կաղալ
 aksan - ակցենտ
 aksetmek - արծազանքել
 aksırmak - փռշտալ
 aksine - հակառակի պես
 akşam - երեկո
 aktar - 1. մանր վաճառական, փերեզակ 2. խոտաբույսեր (դեղաբույսեր) վաճառող
 aktarmak - տեղափոխել, տեղաշարժել, փոխադրել, այլ տեղ դնել
 aktetmek (akdetmek) - կնքել (համաձայնագիր, պայմանագիր)
 aktör - դերասան
 aktris - դերասանուհի
 akümülatör (akü) - էլեկտրակուտակիչ, ակումուլյատոր, մարտկոց, ուժակուտակիչ
 akyuvar (lökosit) - լեյկոցիտ (արյան սպիտակ գնդիկ), լսնագնդիկ
 al (kırmızı) - կարմիր
 ala - երփներանգ, բազմագույն
 âlâ - 1. շատ լավ, սքանչելի, լավագույն 2. ավելի բարձր, բարձրագույն
 alabalık (-lığı) - կարմրախայտ (Trutta fario)
 alabilirdiğİne - որքան հնարավոր է
 alaca - խայտաբղետ, երփներանգ
 alacak (-lığı) - պահանջ, առնելիք, ստանալիք (պարտք)
 alafıngı - եվրոպական ոճով
 alâka - 1. հետաքրքրություն 2. կապ, առնչություն (հմմտ. ilgi)
 alâmet - 1. նշան 2. հետք 3. չափազանց մեծ
 alan (meydan) - 1. հրապարակ 2. բնագավառ
 alarm - տազնապ
 alışım - ծովվաժք
 alaturka - թուրքական ոճով, թուրքական ձևով
 alay - I ծաղր II գունդ (զորագունդ) III թափոր
 alaycı - ծաղրասեր
 albay - գնդապետ
 albeni - գրավչություն
 albüm - ալբոմ
 alçak (-lığı) - 1. ցածր 2. ստոր 3. փխբ. սրիկա
 alçakgönüllü - համեստ
 alçalmak - 1. ցածրանալ (իջնել) 2. ցածրանալ, ստորանալ
 alçı - գիպս, գաջ

aldanmak - մոլորության մեջ ընկնել, խաբնվել
 aldatmak - 1. խաբել, ստել, մոլորության մեջ գցել 2. դավաճանել (ամուսինների մասին)
 aldirmek - կարևորություն տալ, ուշադրություն դարձնել
 âlem (dünya) - 1. աշխարհ 2. հասարակություն
 alem - 1. դրոշ 2. գմբեթ, մինարեթ
 alerji - ալերգիա
 alet (-ti) - գործիք
 alev - բոց, կրակ
 alevlenmek - բոցավառվել
 aleyh - հակառակ, դեմ
 aleykümselâm - բարև ձեզ, ողջույն (որպես պատասխան)
 alfabe - 1. այբուբեն 2. այբբենարան
 algı - ընկալում, ըմբռնում
 algılamak - ընկալել, ըմբռնել
 algoritma - ալգորիթմ
 alıcı - գնորդ
 alık (-ğı) - անխելք, հիմար
 alım - 1. գնում, առք 2. գրավում 3. գրավչություն
 alımlı - գրավիչ
 alın - ճակատ (alın(in) yazısı - ճակատագիր)
 alingan - դյուրագգաց
 alinyazısı (yazgı) - ճակատագիր
 alışık - վարժ, սովոր
 alışkanlık (-ğı) - սովորություն, վարժվածություն
 alışkın - ընտելացած, վարժ, սովոր
 alıştırma - վարժություն
 alıştırmak - ընտելացնել, վարժեցնել
 alışveriş (ticaret) - առևտուր
 alim (bilgin) - գիտուն, գիտնական
 alkali - ալկալի
 alkış - ծափահարություն
 alkışlamak - ծափահարել
 alkol (-lü) - ալկոհոլ (սպիրտ)
 Allah - Ալլահ, Աստված
 almak - վերցնել, գնել
 Alman - գերմանացի
 almanak - 1. ամսանախ 2. օրացույց
 Almanca - գերմաներեն
 alt (-tı) - 1. ներքևի, ներքև 2. տակ (altında)
 altbilinç (bilinçaltı) - ենթագիտակցություն
 altçene - ստորին ծնոտ
 alternatif - այլընտրանք
 altı - 1. վեց 2. տակը
 altıgen - վեցանկյուն
 altın (altun) - ոսկի
 altıncı - վեցերորդ
 altmış - վաթսուն
 altüst etmek - քանդել, ավերել, տակնուվրա անել
 alüminyum - ալյումին
 alıyvar - էրիթրոցիտ (արյան կարմիր գնդիկներ)
 am – (գոհկ.) կանացի սեռական օրգան
 ama - բայց, սակայն

âmâ (kör) - կույր
 amaç (-cı) - 1. նպատակ 2. նշանակետ (askeri amaç - ռազմական օբյեկտ)
 aman - վայ
 amansız - անողոք
 amatör - սիրող(ական), ոչ մասնագետ, ոչ արհեստավարժ
 ambalaj - փաթեթավորում
 ambar (depo) - պահեստ, շտեմարան
 ambargo - բեռնարգելք, էմբարգո
 amca - հորեղբայր
 amcaoğlu (amcazade) - հորեղբոր որդի
 amele (işçi) - բանվոր, աշխատավոր
 ameliyat (-tı) - վիրահատություն
 ameliyat etmek (yapmak) - վիրահատել
 Amerikalı - ամերիկացի
 Amerikan - ամերիկյան
 ametist - մեղեսիկ, ամեթիստ
 amel (etken) - գործոն, ֆակտոր
 amiral - ծովակալ, ադմիրալ
 amortisör - հարվածամեղմիչ
 ampirik - էմպիրիկ, փորձառական
 ampul - 1. լամպ (էլեկտրական) 2. սրվակ
 an - պահ, ակնթարթ
 ana - 1. մայր (anne) 2. հիմնական, գլխավոր
 ana baba (ebeveyn) - ծնողներ
 anahtar - բանալի
 analık (-lığı) - 1. մայրություն 2. խորթ մայր
 analiz - վերլուծություն
 anane - ավանդույթ
 anarşi - անարխիա, անիշխանություն, անկարգություն
 anason - անիսոն
 anatomi - անատոմիա
 anayasa - սահմանադրություն (Anayasa Mahkemesi - Սահմանադրական դատարան)
 anayurt (-du) - հայրենիք
 ancak - միայն, հազիվ
 andırmak (hatırlatmak) - հիշեցնել
 anemi - անեմիա, սակավարյունություն
 anı - 1. հիշողություն, հուշ 2. հիշատակ
 anık - 1. պատրաստի 2. (istidatlı) շնորհալի, ունակ, օժտված
 anılmak - հիշվել
 anımsamak - հիշել
 anırmak - զրռալ
 anıt (-tı) - հուշարձան, կոթող
 Anıtkabir (-bri) - Աթաթուրքի դամբարանը (Անկարայում)
 anıtkabir (-bri) (mozaik) - դամբարան
 anıtsal - կոթողային, մոնումենտալ
 âni - հանկարծակի, անսպասելի, ակնթարթային
 anjin - անգինա
 anket - անկետա
 anlam (mana) - իմաստ
 anlamak - հասկանալ
 anlamdaş - հոմանիշ
 anlamsız - անիմաստ

anlaşma (antlaşma) - համաձայնագիր
 anlaşmak - իրար հասկանալ, համաձայնության գալ
 anlaşmazlık (-ğı) - անհամաձայնություն
 anlatım - բացատրություն
 anlatmak - 1. բացատրել, հասկացնել 2. պատմել
 anlayış - հասկացողություն
 anlayışlı - գիտակից, հասկացող
 anmak (hatırlamak) - 1. հիշել, մտաբերել 2. ոգեկոչել
 anne (ana, valide) - մայր
 annecanne - տատիկ (մոր մայրը)
 anomali - անոմալիա, անկանոնություն
 anonim - անանուն
 anormal - անբնական, անկանոն, ոչ նորմալ
 ansızın - հանկարծակի
 ansiklopedi - հանրագիտարան
 ant (-dı) - երդում (ant içmek - երդվել)
 anten - ալեհավաք, անտենա
 antibiyotik (-ği) - հակաբիոտիկ, հակաբորբոքային
 antik - հնադարյան, հին, անտիկ
 antika - անտիկվար, հնություն (արհեստի կամ արվեստի գործ)
 antilop - վիթ
 antipati - հակակրանք
 antlaşma - պայմանագիր
 antlaşmak - դաշինք կնքել
 antoloji - անթոլոգիա, գրական ժողովածու
 antrenman - մարզում
 antrenör - մարզիչ
 antropoloji - մարդաբանություն
 apandisit - բժշկ. ապենդիցիտ (կույր աղիքի որթնաձև հավելամասի բորբոքում)
 apartman - 1. շենք (բազմաբնակարան) 2. հարկաբաժին, բնակարան
 aptal - ապուշ, տխմար
 aptes - լվացում աղոթքից առաջ (մուսուլմ.)
 apteshane (ayakyolu) - զուգարան
 ara - 1. միջև 2. միջոց, ընդմիջում 3. միջանկյալ (ara vermek - ընդմիջել, ընդմիջում անել)
 araba - կառք, սայլ, ավտոմեքենա
 arabacı - կառապան, սայլապան, վարորդ
 arabesk - արաբանախշ
 arabulucu - միջնորդ
 aracı - միջնորդ
 araç (-cı) (vasıta) - միջոց
 araçsız - անմիջական, ուղղակի
 aralamak - անջատել, իրարից հեռացնել, կիսաբաց անել
 aralık (-ğı) - I. դեկտեմբեր II. բացվածք
 aralıksız - անընդհատ
 arama - փնտրտուք, որոնում
 aramak - որոնել, փնտրել
 Arap (-bı) - արաբ
 arasıra - երբեմն, մեկ - մեկ, մերթընդմերթ
 araştırmacı - ուսումնասիրող, հետազոտող
 araştırma - ուսումնասիրություն
 araştırmak - ուսումնասիրել, հետազոտել
 araşit (yerfistiği) - արախիս, գետնընկույզ

arazi - տարածություն, հողատարածք
 ardiye - պահեստ
 argın - հոգնած, ուժասպառ
 argo - 1. ժարգոն 2. ծածկալեզու
 arı - I. մեղու (*Apis mellifera*)
 arı - II. 1. մաքուր, անխառն, զուտ 2. անմեղ
 arıza - անսարքություն
 arife - նախօրյակ
 arka - մեջք, հետին մաս
 arkadaş - ընկեր
 arkasında - հետևում
 arkeolog - հնագետ
 arkeoloji - հնագիտություն
 arma - զերթ, զինանշան
 armağan (hediyeye) - նվեր
 armut (-du) - տանձ
 Arnavut - ալբանացի
 arpa - գարի
 arsa - շինարարության համար հատկացված հողատարածք
 arsız - 1. անամոթ 2. անառակ
 arş - 1. «յոթերորդ երկինք», մուսուլմ. երկնքի բարձրագույն (իններորդ) հարկը
 2. գահ (Աստծո)
 arşiv - արխիվ
 art (-di) (arka) - հետ, հետև
 art düşünce - հետին միտք
 artı - (մաթ.) զումարած (+)
 artık - 1. արդեն, այլևս 2. մնացորդ, ավելցուկ
 artırmak - ավելացնել
 artist - արտիստ, արվեստագետ
 artmak - ավելանալ, շատանալ
 aruz – (գրակ.) արուզ (տաղաչափական համակարգ)
 arya - մեներգ, արիա
 arz etmek - ներկայացնել, տեղեկացնել
 arzu (istek) - ցանկություն, փափագ, իղձ, բաղձանք
 asabi - ներվային, ջղային
 asalak (-ğ) - մակաբույծ, պարազիտ
 asansör - վերելակ
 asayış - կարգ, կանոն
 asbaşkan (astbaşkan) - փոխնախագահ, վիցեարեզիդենտ
 aseton - ացետոն
 asgari - նվազագույն
 asıl (aslı) - 1. հիմք 2. ծագում
 asılmak - կախվել
 asılsız - անհիմն
 asır - դար, հարուրամյակ
 âsi - 1. ապստամբ 2. խռովարար, ըմբոստ
 asil - 1. ազնվական, արիստոկրատական 2. ազնիվ, վեհանձն
 asistan - ասիստենտ
 asit (-di) – (քիմ.) թթու
 asker (er) - զինվոր
 askeri - զինվորական
 askı - կախիչ

asla - ոչ մի դեպքում, երբեք
 aslan (arslan) - առյուծ
 asma - I կախովի II վազ, որթատունկ, թարմա
 asmak - 1. կախել 2. կախադան հանել
 aspiratör - օդափոխիչ
 aspirin - ասպիրին /դեղամիջոց/
 asrî (çağcıl, çağdaş, modern) - ժամանակակից
 asteğmen - կրտսեր լեյտենանտ
 astsubay - ենթասպա (унтер - офицер)
 Asyalı - ասիացի
 aş - ճաշ
 aşığı - ներքև
 aşığılamak - նվաստացնել, ստորացնել
 aşığılayıcı - նվաստացուցիչ, ստորացուցիչ
 aşama - 1. կոչում, տիտղոս, աստիճան, կարգ 2. փուլ, աստիճան
 aşçı (ahçı) - խոհարար
 aşçıbaşı - խոհարարապետ
 aş - պատվաստ
 âşik (-kî, -ğî) - 1. սիրահար 2. աշուղ
 aşlamak - պատվաստել
 aşındırmak - մաշեցնել
 aşınmak - մաշվել
 aşırı - 1. չափազանց շատ 2. ծայրահեղ
 aşırmaq - 1. անցկացնել 2. փախցնել, գողանալ
 aşına (aşna) - ծանոթ
 aşiret - ցեղ, ցեղախումբ
 aşk (-kî) - սեր
 aşmak - անցնել, հաղթահարել
 at - ձի
 ata - 1. հայր 2. պապ, նախապապ
 atalık (-ğî) (cüret) - հանդգնություն
 atama - նշանակում (հմմտ. tayin)
 atamak - նշանակել (ինչ - որ մեկին պաշտոնի)
 atanmak - նշանակվել (որևէ պաշտոնի)
 atasözü (-nü) (atalar sözü, darbimesel) - առած, ասացվածք
 ataşe - կցորդ (դիվանագ.) (askeri ataşe - զինվորական կցորդ)
 Atatürkçü - Աթաթուրքի հետևորդ, քրեմլական
 ateş - կրակ
 ateşböceği - լուսատտիկ (Lampyris noctiluca)
 ateşkes - հրադադար, զինադադար
 ateşlemek - կրակել
 ateşperest - կրակապաշտ
 Athena - Աթենաս
 atılmak - 1. նետվել 2. հարձակվել
 atışmak - 1. իրար վրա նետել, կրակել 2. վիճել, բանավիճել 3. լեզվակռիվ անել
 atıştırmak - բերանը մի բան զցել, հապշտապ մի բան ծամել կամ խմել (ոտքի վրա)
 atlamak - ցատկել
 atlıkarınca - կարուսել
 atmak - 1. զցել, նետել 2. կրակել
 atölye - արհեստանոց, արվեստանոց
 av - որս
 aval - 1. երաշխիք, երաշխավոր 2. խելագար, ապուշ

avam - ռամիկ (Ժողովուրդ)
 Avam Kamarası - Անգլ. Համայնքների պալատը (the House of Commons)
 avanak - հիմար, տխմար
 avare - թափառաշրջիկ
 avcı - որսորդ
 avlamak - որսալ
 avlu - բակ
 avrat (-dı) - /գռիկ./ կնիկ
 Avrupalı - եվրոպացի
 avuç (-cu) - ափ, բուռ
 avukat - փաստաբան, դատապաշտպան
 avunmak - սփոփվել, մխիթարվել
 Avustralyalı - ավստրալացի
 Avusturyalı - ավստրիացի
 avutmak - սփոփել, մխիթարել
 ay - 1. լուսին 2. ամիս
 ayak (-ğ) - ոտք (ayağa kalkmak - ոտքի կանգնել)
 ayakkabı (-y) (kunda, iskarpin) - կոշիկ
 ayaklanmak - ապստամբել
 ayar - 1. համեմատում, ուղղում 2. հարգ (թանկարժեք մետաղի)
 ayarlamak - ստուգել, ճշտել
 ayaz - սառնամանիք, խիստ ցուրտ
 ayçiçeği - արևածաղիկ
 aydın - 1. լուսավոր 2. լուսամիտ, մտավորական
 aydınlatma - լուսավորություն, լուսավորում
 aydınlatmak - լուսավորել
 aydınlık (-ğı) - լուսավորություն, պայծառություն
 aygır - հովատակ
 aygıt - գործիք, սարք
 ayı - ալիք
 ayıbalığı (fok) - փոկ (ջրային կենդանի)
 ayık - զգաստ, սթափ, չհարբած
 ayılmak - սթափվել
 ayıp (-bı) - 1. ամոթ 2. արատ
 ayıplamak - ամոթանք տալ
 ayırmak - բաժանել, անջատել
 ayin - 1. կրոնական արարողություն 2. ծես 3. պատարագ (ayin-i ruhani - հոգևոր պատարագ)
 aykırı - հակասող
 aylak (-ğı) - անբան, անգործ
 aylık (-ğı) - աշխատավարձ
 ayna - հայելի
 aynen - նույնությամբ, անփոփոխ
 aynı (özdeş) - նույն
 ayran - թան
 ayrı - առանձին, անջատ
 ayrica - բացի այդ
 ayrılmak - բաժանվել, անջատվել
 ayırım (fark) - տարբերություն
 ayrıntı - մանրամասնություն
 ayrıntılı - մանրամասն
 ayşekadın (~ fasulyesi) - կանաչ լոբու տեսակ
 ayva - սերկևիլ

ayyaş - հարբեցող
 az - քիչ
 aza (üye) - անդամ
 azalmak - պակասել
 azaltmak - պակասեցնել
 azami - առավելագույն, մեծագույն
 azap (-bı) - տառապանք, տանջանք
 azar - կշտամբանք, վիրավորանք, անարգանք
 azarlamak - կշտամբել
 azatlı - ազատ արձակված աղախին կամ ստրուկ
 azdırmak - գրգռել
 Azerbaycanlı - ադրբեջանցի
 azıcık - շատ քիչ
 azınlık (-ğı) (ekalliyet) - փոքրամասնություն
 azim - վճռականություն
 aziz - 1. սուրբ 2. սիրելի 3. հարգելի, հարգարժան, թանկագին
 azletmek - ազատել, հեռացնել (աշխատանքից)
 azlık (-ğı) - քչություն
 azmak - հունից դուրս գալ, մոլեգնել, խելահեղություն անել
 azmetmek - մտադրվել
 azot - քիմ. ազոտ
 Azrail - հոգեառ հրեշտակ

B

baba - հայրիկ, հայր
 babaanne - տատիկ (հոր մայրը)
 babacan - համակրելի, սրտամոտ (տղամարդու մասին)
 Babîâli - Բարձրագույն դուռ (կառույց, որտեղ գտնվում էին ներքին և արտաքին գործերի նախարարությունները, պետական խորհուրդը, օսմանյան կառավարությունը)
 baca - ծխնելույզ
 bacak (-ğı) - սրունք
 bacanak (-ğı) - քենակալ
 bacı - քույր
 badana - սպիտակեցում
 badanacı - ներկարար
 bade (şarap) - գինի, խմիչք
 badem - նուշ
 bagaj - 1. ուղեբեռ 2. ավտոմեքենայի բեռնախցիկ
 bağ - 1. այգի (խաղողի) 2. կապ, հանգույց
 bağcı - խաղողագործ
 bağdaş - ծալապատիկ (նստել)
 bağımsız - անկախ
 bağımsızlık (-ğı) - անկախություն
 bağıntı (görelilik, izafiyet, münasebet) - հարաբերություն, կապ
 bağır (-ğrı) (göğüs, sine) - կուրծք
 bağırmak - բղավել
 bağırsak - աղիք
 bağış - պարզ, նվիրատվություն
 bağışlamak - 1. ներել (հմմտ. affetmek)
 2. նվիրաբերել, զոհել (հմմտ. hibe etmek, ihsan etmek, teberru etmek)

bağlaç - 1. ամրակ (հմմտ. atas, raptiye) 2. շաղկապ (հմմտ. edat)
 bağlam - 1. խուրձ 2. ծրար (թղթի) 3. տրցակ 4. փունջ
 bağlama - երեք զույգ լարանի ժողովրդական նվագարան
 bağlamak - կապել
 bağnaz (mutaasır, fanatik) - մոլեռանդ
 bahane - պատրվակ
 bahar (ilkbahar) - I զարուն
 bahar - II համեմունքի տեսակ
 baharat - համեմունք
 bahçe - այգի
 bahis (-hsi) (konu) - 1. թեմա 2. խոսք
 bahsetmek - զրուցել, խոսել ինչ - որ բանի մասին
 bahşış - 1. ձեռադիր 2. նվեր (բախշիշ)
 bahtiyar (mesut, mutlu) - երջանիկ, բախտավոր
 bakan - նախարար
 bakanlık (-ğı) - նախարարություն
 bakım - խնամք
 bakınmak - շուրջը նայել, զննել
 bakır - պղինձ
 bakış - 1. նայվածք 2. հայացք, տեսակետ
 bakışmak - իրար նայել
 bakir (eldeğmemiş) - կույս (օր. բնություն)
 bakire - կույս (աղջիկ)
 bakkal - նպարավաճառ
 bakla - 1. փոճոկ, բակլա (լոբազգի) 2. շրթայի օղակ
 baklava - թերթամուղ, փախլավա
 bakmak - 1. նայել 2. խնամել
 bal - մեղր
 balçık (-ğı) - ցեխ
 balık (-ğı) - ձուկ
 balıkçı - ձկնորս
 balina - կետ (ծովային կենդանի)
 balkabağı - մեղրադդում
 balon - 1. օդապարիկ 2. պղպջակ 3. փուչիկ
 balta - կացին
 bambaşka - բոլորովին այլ տարբեր
 banka - բանկ
 bankacılık (-ğı) - բանկային գործ
 banliyö - արվարձան
 banyo - 1. լոգարան 2. լոգանք (banyo olmak - լոգանք ընդունել, banyo odası - լոգասենյակ)
 bardak (-ğı) - բաժակ
 barış - խաղաղություն
 barışmak - հաշտվել
 barışsever - խաղաղասեր
 bari - առնվազն, գոնե
 basamak - 1. աստիճան (սանդուղքի) 2. աստիճան (հմմտ. kademe, mertebe)
 basım - տպագրություն
 basım giderleri - տպագրական ծախսեր
 basın - մամուլ
 basınç - ճնշում
 basit - պարզ, հասարակ
 baskı - 1. ճնշում 2. տպագրություն 3. տպաքանակ

baskın - անակնկալ հարձակում, ասպատակություն
 baskın - կշեռք՝ ծանր և մեծ բեռներ կշռելու համար
 basma - չիթ
 basmak - 1. սեղմել, տրորել 2. սեղմելով տեղավորել 3. տպել, տպագրել
 bastırmak - ճնշել, զսպել (ապստամբություն)
 baston - գավազան, ձեռնափայտ
 baş - 1. գլուխ 2. գլխավոր, մեծ, պետ 3. սկիզբ
 başak (-ğ-i) - հասկ
 başarı - հաջողություն
 başbakan - վարչապետ
 başbuğ - 1. գլխավոր, հրամանատար 2. առաջնորդ՝ քոչվոր ցեղերի
 başboş - 1. ինքնագլուխ (առանց հսկիչի կամ ղեկավարի) 2. անտեր
 başbozuk - անկարգ (ոչ կանոնավոր) զորք
 başka (diğer) - ուրիշ, այլ, մյուս
 başkan - նախագահ
 başkanlık (-ğ-i) - նախագահություն
 başkent (-ti) - մայրաքաղաք
 başlamak - սկսել
 başlangıç - սկիզբ, առաջաբան, նախաբան
 başmüdür - գլխավոր տնօրեն
 başvurmak - դիմել
 bataklık (-ğ-i) - 1. ճահիճ 2. ճահճուտ
 batı (garp) - արևմուտք
 batmak - 1. սուզվել (ջրասույզ լինել), խորտակվել, ընկղմվել (ջրի մեջ) 2. սնանկանալ
 3. մխրձվել
 bavul (-lu) - ճամպրուկ
 bay - պարոն
 bayan - տիկին
 bayındır (mamura) - բարգավաճ, բարեկարգ, ծաղկուն, շեն (վայր)
 bayındırlık (-ğ-i) (imar) - բարեշինություն, բարեկարգություն
 Bayındırlık ve İskân Bakanlığı - քաղաքաշինության և բնակեցման նախարարություն
 bayır - գառիվեր, սարալանջ
 baykuş - (կենդ.) բու
 bayrak (-ğ-i) - դրոշակ
 bayram - տոն
 bazen - երբեմն, մերթընդմերթ
 bazı - որոշ
 bebek - 1. տիկնիկ 2. կաթնակեր երեխա (ծծկեր երեխա)
 becerikli - ճարպիկ
 becermek - հաջողացնել
 bedava - անվճար, ծրի
 bedel (karşılık, tutar) - արժեք, գին
 bedelsiz (karşılıksız) - անվճար
 bedesten - ծածկած շուկա (թանկարժեք իրերի)
 beğenmek - հավանել
 behey - ո՛վ (մարդ), ա՛յ (մարդ)
 bekâr - ամուրի, չամուսնացած, ազապ
 bekâret (-ti) - կուսություն
 bekçi - պահակ
 beklemek - սպասել
 Bektaş - Հաջի Բեքթեշ Վելիի՝ բեքթաշի աղանդին հետևորդ
 bel - 1. բահ 2. մեջք, գոտկատեղ

belâ - փորձանք
 belediye - քաղաքապետարան
 belge (vesika) - փաստաթուղթ, վկայական
 belirlemek - հայտնվել, ի հայտ գալ, երևալ
 belirsiz - անորոշ, անհայտ
 belirtmek - հայտնել, մատնանշել, շեշտել, նշել
 belkemiği (-ni) (omurga) - ողնաշար
 belki - գուցե, թերևս
 belli - հայտնի, բացահայտ (belli olmak - հայտնի լինել, հայտնի դառնալ)
 bembeyaz - շատ սպիտակ
 ben - 1. խալ 2. (դեր.) ես
 bence - ըստ իս, իմ կարծիքով
 bende (kul, köle) - ստրուկ
 bendeniz - նվաստ, ձեր խոնարհ ծառան
 benzemek - նմանվել
 beraber, beraberce - միասին, միասնաբար
 berber - վարսավիր, սափրիչ
 bere - I բերետ
 bere - II վերք, սպի
 bereket (bolluk, verim) - առատություն, լիություն
 bereketli (verimli) - առատ, լի, բարեբեր
 beri - սկսած, ի վեր
 besi - սնուցում
 besin - սնունդ
 beslemek - սնուցել, կերակրել, սնունդ տալ
 beslenmek - կերակրվել, սնվել
 beş - հինգ
 beşik (-ği) - օրորոց
 beşinci - հինգերորդ
 bet beniz - դեմքի գույնը
 beter - վատ, վատթար
 bevvap (-bı) (kapıcı) - դռնապան (հնգ.)
 bey (bay, emir) - 1. պարոն 2. օսմանյան տիտղոս
 beyan (bildirim) - հայտարարություն (beyan etmek - հայտարարել)
 beyanat (demeç) - պաշտոնական հայտարարություն
 beyanname (bildirge) - 1. գրավոր հայտարարություն 2. հայտարարագիր
 beyaz (ak) - սպիտակ, ձերմակ (beyaz ayı - սպիտակ արջ)
 beyefendi - պարոն (հարգանքի արտահայտության ձև)
 beygir - բեռ կրող ձի, գրաստ (beygir gücü - ձիաուժ)
 beyhude (boşuna, nafîle) - իզուր, ապարդյուն, անտեղի անհետևանք
 bez - կտոր, բյազ, բամբակյա կամ քաթանե հյուսվածք, լաթ
 bezelye - դլոռ, կանաչ դլոռ, դոլ
 bezenmek - զարդարվել
 bezgin - 1. հոգնած 2. ձանձրացած
 bıçak (-ğı) - դանակ
 bildir (geçen yıl) - անցած տարի
 bırakmak - թողնել
 büyük (-ğü) - բեղ
 biçare (zavallı) - խեղճ, անճար
 biçim (şekil) - ձև
 biçmek - 1. կտրել 2. ձևել 3. հնձել, քաղել
 bifttek - բիֆշտեքս

bihaber (habersiz, bilgisiz) - անտեղյակ
 bilakis (tersine) - ընդհակառակը
 bildirilmek - տեղեկացվել
 bildirmek (arzetmek, beyan etmek) - 1. տեղեկացնել, հաղորդել 2. հայտարարել, ծանոթացնել
 bile - նույնիսկ, անգամ
 bilek (-ği) - դաստակ
 bilet - տոմս
 biletçi - տոմսավաճառ
 bilezik (-ği) - ապարանջան
 bilgi (enformasyon) - գիտելիք, տեղեկություն
 bilgiç - 1. գիտակ 2. պարծենկոտ
 bilgili - տեղյակ, գիտակ
 bilgin (âlim) - գիտուն
 bilhassa (özellikle) - հատկապես
 bilim (ilim) - գիտություն, գիտական
 Bilimler Milli Akademisi - Գիտությունների ազգային ակադեմիա
 bilimsel - գիտական
 bilinç (şuur) - գիտակցություն
 bilinçaltı - ենթագիտակցություն
 bilinçsiz - անգիտակից
 billur - բյուրեղ
 bilmece - 1. հանելուկ 2. առեղծված
 bilmek - իմանալ
 bilirkişi (ekspert, uzman) - փորձագետ
 bin - հազար
 bina (yapı) - շենք
 binaenaleyh (bundan dolayı) - այսուհանդերձ, այնուամենայնիվ, ամեն դեպքում, այս պատճառով,
 հետևաբար
 binmek - նստել (տրանսպորտ)
 bir - մեկ
 bira - գարեջուր
 birader (erkek kardeş) - եղբայր
 biraz - մի քիչ
 birçok - բավականին շատ, բազմաթիվ, բազում
 birden - 1. միանգամից 2. միասին 3. հանկարծ
 birdenbire - հանկարծ, անակնկալորեն
 birer - մեկական
 birey - անհատ
 biricik - մինուճար
 birilmek - հավաքվել, կուտակվել
 birim (ünite) - միավոր
 birinci - առաջին
 birincilik (-ği) - առաջնություն
 birkaç - մի քանի
 birleşmek - միանալ
 birlik (-ği) - 1. միություն 2. զորամիավորում
 birlikte - միասին, միասնաբար
 bisiklet (-ti) - հեծանիվ
 bit (-ti) - ոջիլ
 bitirmek - վերջացնել, ավարտել
 bitişik - 1. կից 2. դրկից
 bitki - բույս

bitkin (halsız, bitap) - հոգնած, ուժասպառ, ընկճված
 bitmek - վերջանալ
 bittabi (bittabiî, elbette, tabii, olağan, doğal olarak) - բնականաբար
 biz - մենք
 bizimki - 1. մերը 2. իմ կինը կամ իմ ամուսինը
 bizzat (şahsen) - անձամբ
 bluz - վերնաշապիկ (կանացի), բլուզ
 bocalamak - տատանվել, չարչարվել
 boğa - ցուլ
 boğaz - 1. կոկորդ 2. նեղուց
 boğmak - խեղդել
 boğulmak - 1. խեղդվել 2. շնչահեղձ լինել
 bok - կղկղանք (գռեհկ.)
 bol - 1. առատ, լի 2. լայն, ազատ
 bolluk (-ğu) - առատություն, լիություն
 bomba - ռումբ
 bombalamak - ռմբակոծել
 bomboş - բոլորովին դատարկ
 bono (senet) - մուրհակ
 bora - բորան, բուք, մրրիկ
 borç (-cu) - պարտք
 bornoz - երկար, թևավոր սրբիչ, լոզանքի խալաթ
 borsa - բորսա, սակարան
 boru - խողովակ, փող
 bostan - բանջարանոց
 boş - 1. դատարկ 2. ազատ, պարապ
 boşalmak - դատարկվել
 boşanma - ամուսնալուծություն, ապահարզան
 boşluk (-ğu) - դատարկություն
 bot - 1. նավակ (ռեզինե) 2. ռազմական փոքր նավ (hücum botu) 3. կոշիկ (ձտքավոր)
 boy - հասակ, չափս
 boya - ներկ
 boyacı - ներկարար (ayakkabı boyacısı - կոշիկ մաքրող)
 boyahane - ներկատուն
 boyalı - 1. ներկված 2. գունավոր (renkli)
 boyamak - ներկել
 boynuz - կոտոշ, եղջյուր
 boyun - վիզ
 boyuna - 1. շարունակ, անդադար 2. երկայնքով
 boyunbağı (-nı) (kravat) - փողկապ
 boyunca - երկարությամբ, երկայնությամբ
 bozkır - տափաստան
 bozmak - փչացնել, վնասել
 bozuk - փչացած
 bozulmak - փչանալ
 böbürlenmek - հոխորտալ, մեծամտանալ, պարծենալ
 böcek - միջատ (ipek böceği - մետաքսաորդ)
 böceklenmek - որդնել
 böğür (-ğrü) - կողք, կող
 bölge (havalı, mıntaka, nahiye) - շրջան
 bölmek - բաժանել
 bölük - վաշտ

bөлüm - բաժին, հատված
 bөлüşmek - իրար միջև բաժանել
 börek (-ği) - կարկանդակ
 böyle - այսպես
 böylece - այսպիսով
 böylelikle - այսպիսով, վերջապես
 bu - այս, սա
 buçuk (-ğu) - կես
 budala - հիմար, տխմար
 bugün - այսօր
 bugünkü - այսօրվա
 bugün - ցորեն
 buhran (bunalım) - 1. ճգնաժամ (քաղաքական) 2. հոգեկան խանգարում
 buji - կայծամոմ /ավտոմեքենայի/
 bulanmak - 1. խառնվել 2. պղտորվել
 bulantı (mide bulantısı) - սրտխառնոց
 buluşıcı - վարակիչ
 bulgur - ձավար, բլղուր
 bulmak - գտնել
 bulunmak - գտնվել
 bulut (-tu) - ամպ
 bulvar - ծառուղի
 bunalmak - 1. դժվարությամբ շնչել 2. նեղվել
 burada (burası) - այստեղ
 burç (-cu) - 1. ամրոցի աշտարակ 2. համաստեղություն
 burjuva - բուրժուա
 burmak - պարուրածն ոլորել, ծռել
 burmalı - պարուրածն, գալարածն, ոլորուն
 burun (-rnu) - 1. քիթ 2. հրվանդան
 buse (öpücük, öpüş) - համբույր
 but (-du) - ազդր, գիստ
 buyurmak - 1. հրամայել, կարգադրել 2. հրամմել, շնորհ բերել, բարեհաճել
 (buyurunuz - համեցե՛ք, խնդրե՛մ, շնորհ արե՛ք)
 buz - սառույց (buz tutmak - սառցակալել)
 buzdolabı (-nı) - սառնարան
 buzlu - 1. սառը, սառցակալած 2. ոչ թափանցիկ (ապակի)
 buzul - սառցադաշտ
 bükmek - ոլորել
 bükük - ոլորված, ծուռ, ծռած
 bükülmek - ոլորվել, ծռվել, բեկանվել
 bülbül - սոխակ
 bülden - բյուլետեն, պաշտոնական տեղեկագիր, տեղեկաթերթ, տեղեկագրություն,
 զեկուցաթերթ
 büro (yazıhane) - գրասենյակ, բյուրո
 bürünmek - 1. պատվել 2. ծածկվել, փաթաթվել
 büsbütün - բոլորովին, ամբողջովին
 bütün - ամբողջ, բոլոր
 bütüncül (totaliter) - ամբողջատիրական
 bütünleme (ikmal) - վերաքննություն
 bütünlemek (tamamlamak) - լրացնել
 büyücü - վիուկ, կախարդ
 büyüük (-ğü) - մեծ

büyükanne - մեծ մայրիկ, տատիկ
büyükbaba - մեծ հայրիկ, պապիկ
büyükelçi - արտակարգ և լիազոր դեսպան
büyükelçilik (-ği) - 1. դեսպանություն 2. դեսպանատուն
büzmek - կծկել
büzülmek - կծկվել

C

cadde - պողոտա
cadı - վիուկ
cahil (bilgisiz) - տգետ, անգետ
cam - ապակի
cambaz - 1. լարախաղաց 2. խորամանկ անձ
cambazhane (sirk) - կրկես
cambazlık - լարախաղացություն
camcı - 1. ապակեգործ 2. ապակի վաճառող
camekân (vitrin) - ցուցափեղկ
camız (camuş, manda, su sığırı) - գոմեշ
cami (-ii, -si) - մզկիթ
can - հոգի, սիրտ, կյանք
canan (sevgili) - սիրուհի, տարփածու, սիրելի
canavar - 1. գազան 2. հրեշ
candan - սիրելի, նվիրված, հարազատ
cani - ոճրագործ, մարդասպան
cankurtaran - փրկարար
cankurtaran arabası - շտապ օգնության ավտոմեքենա
canlı - 1. կենդանի, շնչավոր 2. աշխույժ, առույգ, կենսախիղ, կենսալի 3. արտահայտիչ, վառ
4. կենդանի (բնական) (canlı yayım - ուղիղ եթեր)
cansız - անկենդան, անհոգի
cariye - նաժիշտ, հարձ
casus - լրտես
cayır cayır - ճարճատելով, արագ արագ վառվել, այրվել
caymak (vazgeçmek) - միտքը փոխել, հրաժարվել
cazibe (albeni, alim, çekicilik) - հրապույր, հմայք
cefa - տառապանք, չարչարանք
cehalet (bilgisizlik) - տգիտություն
cehennem - դժոխք
ceket - բաձկոն
cellat - դահիճ
cemaat (-ti) (kamu, güruh, mahşer) - համայնք, ժողովուրդ, հասարակություն, հանրություն
cemiyet (dernek) - միություն
cenabet - պիղծ
cenaze - 1. դիակ, մեռել 2. հուղարկավորություն
cenk (-gi) (savaş, harp) - պատերազմ, մարտ, կռիվ
cennet (-ti) - դրախտ
cenup (-bu) (güney) - հարավ
cep (-bi) - գրպան
cephane - զինամթերք
cephe - 1. ռազմաճակատ 2. ճակատ (ճարտարապետական)
cesaret - քաջություն, խիզախություն

cesaret etmek - խիզախել
ceset (-di) - դիակ
cesur - 1. քաջ, խիզախ 2. հանդուգն
cetvel - 1. աղյուսակ 2. քանոն
cevap (-bi) (yanıt) - պատասխան
cevap vermek - պատասխանել
cevher - 1. հանքաքար 2. գոհար 3. արժեքավոր (նյութ, իր)
ceviz - ընկույզ
ceylan (ahu, maral) - եղնիկ, ջեյրան, մարալ
ceza - 1. պատիժ 2. տուգանք
cezaevi (hapishane) - բանտ
çigara (sigara) - ծխախոտ (սիգարետ) (ժող.)
cılız - թույլ, տկար
civik - 1. մածուցիկ, ջրիկ 2. (փխբ.) թեթևամիտ
cızırdamak - ճարձատել
cici - 1. գեղեցիկ, սիրունիկ 2. հաճելի (խաղալիք կամ իր)
ciddi - լուրջ
çiğır - թոք կամ լյարդ (akçiğır - թոք, karaciğır - լյարդ)
çiğerci - կենդանիների ներքին օրգաններ վաճառող
cihat (-dı) - կրոնական պատերազմ, սրբազան պատերազմ, ջիհադ
cihet (yön, yan) - կողմ, ուղղություն
cila - լաք, ջնարակ
cilalamak - լաքել, փայլեցնել
cilt (-di) - 1. հատոր 2. մաշկ 3. կազմ (գրքի)
cimri - ժլատ, ազահ
cin - ոգի, ուրվական, ջին
cinayet - ոճիր, մարդասպանություն
cins (tür) - 1. տեսակ 2. սեռ
cinsel - սեռական
cip - ջիփ (ավտոմեքենա)
cisim (-smi) - մարմին, իր, նյութ
civar (dolay, yöre) - շրջակայք, մերձակայք
civciv - ճուտ, ճուտիկ
coğrafi - աշխարհագրական
coğrafya - աշխարհագրություն (coğrafya haritası - աշխարհագրական քարտեզ)
cop - ոստիկանական դազանակ
coşkun - 1. հորդ, զեղ 2. ոգևորված
coşmak - ոգևորվել, խանդավառվել
coşturmak - ոգևորել
cuma - ուրբաթ
cumartesi - շաբաթ (суббота)
cumhurbaşkanı - հանրապետության նախագահ
cumhuriyet - հանրապետություն
cumhuriyetçi - հանրապետական
cunta - խունտա
cüce - գաճաճ, թզուկ
cümbüş (eğlence) - խրախճանք, ուրախություն
cümle (tümce) - նախադասություն
cüppe - պարեզոտ, կրոնավորի լայն և երկար վերարկու, ջուրբա
cüret - հանդգնություն
cürüm (-rmü) (suç) - հանցանք, ոճիր
cüzdan - 1. դրամապանակ 2. վկայական, գրքույկ (փաստաթուղթ)

Շ

çaba - ջանք, ճիգ
çabalamak - տքնել, չարչարվել, ջանալ
çabuk - արագ
çadır - վրան
çağ - դարաշրջան, դար, ժամանակաշրջան
çağdaş - ժամանակակից
çağdışı - ժամանակավրեպ
çağlını - կարկաչուն, խոխոջուն
çağırmaq - կանչել
çakı - փոքր, ծավվող դանակ (զմելի)
çakıl - խճաքար
çakırkeyf - կիսահարբած
çakmak - (բայ) գամել, մեխել
çakmak - (զոյ.) հրահան
çalğı - երաժշտական գործիք
çalı - մացառ
çalılık (-ğı) - մացառուտ
çalım - 1. ցուցամոլություն 2. խաբս տալ (ֆուտբոլի ժամանակ)
çalışkan - աշխատասեր
çalışma - աշխատանք
çalışmak - աշխատել
çalkalanmak - 1. տարուբերվել 2. (փխբ.) իրար անցնել
çalmak - 1. նվագել 2. գողանալ 3. հնչել (zil çaldı - զանգը հնչեց)
4. զնգալ (telefon 1aldi - հեռախոսը զնգաց)
çam - սոճի, եղևնի
çamaşır - 1. սպիտակեղեն 2. լվացք
çamaşırıcı - լվացարար (ուհի)
çamaşır makinesi (makinası) - լվացքի մեքենա
çamur - ցեխ
çan - զանգ
çanta - պայուսակ
çap (-rı) - 1. չափս 2. տրամագիծ
çapkin - անառակ, սրիկա, ցոփ, կնամոլ, ստահակ
çapraz - խաչաձև
çar - ցար
çarçabuk - շատ արագ, իսկույն
çardak (-ğı) - 1. սարբինա, խաղողի վազ 2. ծածկ
çare - ճար, հնարավորություն
çaresiz - ճարահատ, անճար
çarlık (-ğı) - ցարիզմ
çarpmak - իրար հետ կռվել, բախվել
çarpmak - խփել
çarşaf - 1. սավան 2. չադրա
çarşamba - չորեքշաբթի
çarşı - շուկա
çatal - պատառաքաղ
çatı - տանիք
çatık - կիտած
çatırdamak - ճարճատել

çatki - եռոտանի հենարան
 çatlamak - 1. ճաքել, ճաքձքել 2. պայթել (նախանձից)
 çatmak - 1. խաչածնել /զենք, թուր, ձող/ 2. փորձանքի հանդիպել
 çavdar - աշորա, տարեկան
 çavuş - սերժանտ
 çay - 1. թեյ 2. գետ /փոքր/
 çaydan (çaydanlık) - թեյնիկ
 çayır - մարգագետին
 çekiç (-ci) - մուրճ
 çekilmek - 1. քաշվել 2. խուսափել 3. հրաժարվել
 çekim - քաշվել, ձգողություն
 çekinmek - ամաչել
 çekirdek (-ği) - 1. կորիզ 2. (\$իզ.) միջուկ (atom çekirdeği - ատոմի միջուկ)
 çekirdeksel – (\$իզ.) միջուկային
 çekirge - մորեխ, ծղրիղ (Mantis religiosa)
 çekişmek - վիճել
 çekmece - դարակ, գզրոց
 çekmek - քաշել
 çelebi - 1. դաստիարակված, կրթված 2. տիտղոս (հնում)
 çelenk - ծաղկեպսակ
 çelik (-ği) - պողպատ
 çember - 1. շրջանակ, օղակ 2. անիվ (խաղալիքի)
 çene - ծնոտ
 çerçevre, çereçevre (firdolayı) - շրջակայք, շուրջ բոլորը
 çerçeve - շրջանակ
 çeşit (-di) - տեսակ
 çeşitli - տարբեր տեսակի, բազմապիսի, զանազան, տարատեսակ
 çeşme - աղբյուր
 çetin - 1. խրթին, դժվարին, բարդ 2. կոշտ, պինդ, կարծր
 çevik - ճկուն
 çeviri (tercüme) - թարգմանություն
 çevirmek - 1. շրջել, դարձնել 2. թարգմանել 3. շրջապատել
 çevirmen (tercüman) - թարգմանիչ
 çevre - 1. շրջակայք 2. շրջան, շրջանակ 3. գլխաշոր 4. ծաղկահյուս թաշկինակ
 çevrilmek - շրջապատվել, շրջափակվել
 çeyiz - օժիտ
 çeyrek (-ği) - քառորդ
 çığlık (-ğı) - ճիչ, աղաղակ
 çıkar - 1. շահ, օգուտ 2. միջոց, ելք
 çıkarmak - հանել, դուրս հանել
 çıkıklık (-ğı) - ցցվածություն, ցցվածք
 çıkıntı - ելուստ, ելք
 çikış - ելք
 çıkışmak - հանդիմանել, կշտամբել
 çıkmak - 1. դուրս գալ 2. բարձրանալ
 çıkmaz - փակուղի, (փխբ.) անելանելի դրություն
 çıldırmaq - գժվել, խելագարվել
 çınar – (բսբ.) սոսի (Platanus)
 çingirak (-ğı) - փոքր զանգ, զանգակ
 çiplak - մերկ
 çıra - մարխ
 çırpınmak - 1. թալտալ 2. իրեն կորցնել (զայրանալ)

çıyan – (կենդ.) օձասանդր, սկոլոպենդրա (Scolopendra)
 çiçek (-ği) - ծաղիկ
 çift - զույգ
 çiftçi - հողագործ
 çifte - 1. երկակի, զույգ 2. երկփողանի որսորդական հրացան 3. քացի, աքացի
 çiftlik (-ği) - ագարակ
 çığ - I 1. հուն 2. կոշտ, կոպիտ (մարդ կամ խոսք)
 çığ - II տե՛ս çiy
 çığnemek - 1. տրորել, ճզմել 2. ծամել
 çile - I 1. տառապանք, չարչարանք 2. ապաշխարանք II կծիկ, կարծ
 çilek (-ği) - ելակ
 çilingir - փականագործ
 çimen - մարգագետին
 çimento - ցեմենտ
 çingene - զնչու
 çirkin - տգեղ
 çiroz - 1. չորացրած թյունիկ (սկու՛մբրիա) 2. (փխբ.) չափազանց նիհար, վտիտ
 çit - ցանկապատ
 çivi - գամ, մեխ
 çiy (çığ) - ցող
 çizgi - գիծ, գծապատկեր
 çizgili - գծավոր
 çizmek - 1. գծել, նկարել 2. քերծել
 çizilmek - 1. գծվել 2. քերծվել
 çizme - երկարաձիտ կոշիկ, մույկ
 çoban - հովիվ
 çocuk (-ğu) - երեխա
 çoğalmak - շատանալ
 çoğunluk (-ğu) - մեծամասնություն (հմմտ. ekseriyet)
 çok (çoğu) - շատ
 çoktan - վաղուց
 çoluk çocuk - 1. ընտանիքի անդամները 2. երեխաների խումբ
 çorak - անբերրի, անպտղաբեր (հող)
 çorap (-bi) - գուլպա
 çorba - ապուր
 çökmek - 1. փլվել 2. չոքել 3. պազել
 çöl - անապատ
 çömelmek - պազած նստել
 çör (çörpü) - 1. աղբ 2. տաշեղ, ծեղիկ
 çörçü - աղբահավաք, հավաքարար
 çöplük (-ğü) - աղբանոց
 çözmek - լուծել
 çözülmek - 1. լուծվել 2. քայքայվել 3. փակվել 4. լուսաբանվել 5. հալվել (սառույց)
 çözüm - լուծում
 çubuk (-ğu) - 1. ծառի մատղաշ ճյուղ՝ ճիպոտ 2. երկար ծխափող՝ չիբուխ
 çuha - մահուդ
 çukur - փոս
 çul - 1. կոշտ գործվածք 2. թամբի տակ դնելու կտոր 3. հնամաշ հագուստ, ցնցոտի
 çuval - պարկ
 çünkü - քանի որ, որովհետև
 çürük (-ğü) - փտած, նեխած
 çürümek - փտել, նեխել

D

- da - էլ, նաև, որ, թող
 dadı - դայակ
 dağ - լեռ, սար
 dağılmak - տարածվել, սփռվել
 dağılmak - տարածել, ցրել, սփռել
 dağlık (-ğı) - լեռնային
 daha - 1. դեռևս, դեռ 2. էլ, էլի, ևս 3. ավելի
 dahi - անգամ, նույնիսկ
 dâhi - հանձար, հանձարեղ, տաղանդավոր
 dahil - մեջը, ներառյալ
 daima - միշտ, շարունակ
 dair - վերաբերող, պատկանող
 daire - 1. շրջանակ 2. բնակարան, հարկաբաժին 3. հիմնարկ, վարչություն, գրասենյակ, բաժանմունք 4. շրջան
 dakika - րոպե
 daktilo - գրամեքենա
 dal - 1. ճյուղ 2. ճյուղ, բնագավառ 3. մասնաճյուղ
 dalak (-ğı) - փայծաղ
 dalga - ալիք
 dalgacı (kaytarıcı) - գլուխ պահող
 dalgalandırmak - ալեկոծել
 dalgalanmak - ալեկոծվել
 dalğıcı (-cı) - սուզակ, ջրասուզակ
 dalgın - մտազբաղ (մի բանով տարված)
 dalmak - 1. սուզվել 2. մտածմունքի մեջ ընկնել
 dam - 1. կտուր, տանիք, ծածկ 2. բանտ
 damar - երակ, զարկերակ (atardamar)
 damat (-dı) - 1. փեսա 2. /պատմ./ դամաթ, սուլթանի փեսա (տիտղոս)
 damga (mühür) - կնիք, դրոշմ
 damla - կաթիլ
 dana - հորթ
 danışmak - խորհրդակցել
 dans - պար
 dansör - պարող (տղամարդ)
 dansöz - պարուհի
 dantela - ժանյակ
 dar - նեղ
 daracık - նեղիկ
 darağacı (-nı) (ıdam sehpası) - կախաղան
 darbe (vuruş) - հարված
 darbimesel - (հնցծ.) առած, ասացվածք (տե՛ս atasözü)
 dargin - 1. գժոված, բարկացած, խռոված 2. վիրավորված, նեղացած
 dari - կորել
 darılmak - 1. բարկանալ, վշտանալ 2. վիրավորվել, նեղանալ, խռովել
 darülaceze (güçsüzlerevi, düşkünlerevi) - ծերանոց, անկելանոց, աղքատանոց
 Darülfünun - համալսարան (Ստամբուլի համալսարանի հին անվանումը)
 dava - հայց, դատ, դատական գործ
 davacı - հայցվոր
 davet - հրավեր (davet etmek - հրավիրել)

davranmak - 1. գործի անցնել, գործել 2. վարվել, վերաբերվել
 dayak (-ğı) - ծեծ
 dayamak - հենել
 dayanmak - 1. հենվել 2. դիմադրել կարողանալ 3. դիմանալ 4. հիմնվել
 dayatmak - 1. պարտադրել 2. դիմադրել
 dayı - մորեղբայր, քեռի
 dayıoğlu (dayızade, dayıkızı) - մորեղբոր որդի, քեռու որդի (կամ դուստր)
 dede - պապիկ
 dedikodu - բամբասանք, ասեկոսե
 defa (kere, kez) - անգամ
 defetmek - հեռացնել, վտարել, արտաքսել
 defter - տետր
 değer (kıymet) - 1. արժեք 2. արժանիք
 değerlendirmek - գնահատել, արժեքավորել
 değirmen - ջաղաց
 değirmenci - ջաղացպան
 değişik - 1. փոփոխված 2. տարբեր, զանազան
 değişken - փոփոխական
 değişme - փոփոխություն
 değişmek - փոխվել, փոփոխվել
 değiştirmek - փոխել
 değmek - 1. դիպչել 2. արժենալ
 değnek (-ği) - ցուպ
 deha - հանճար
 dehşet - սարսափ
 dek (kadar) - մինչև
 dekan - դեկան
 dekanlık (-ği) - դեկանատ
 deli - գիժ, խելագար
 delik (-ği) - ծակ, անցք
 delikanlı - երիտասարդ (տաքարյուն)
 delilenmek - գժվել
 delirmek - գժվել, խելագարվել
 delmek - ծակել
 demek - ասել
 demet - փունջ (ծաղկեփունջ)
 demin - քիչ առաջ
 demir - երկաթ (demir atmak - խարիսխ գցել, խարսխել)
 demirci - դարբին, երկաթագործ
 demiryolu - երկաթգիծ
 demokrat - ժողովրդավար
 denemek (tecrübe etmek) - փորձել
 denetçi (kontrolör, kontrolcu) - հսկիչ
 denetim - հսկողություն
 denge - հավասարակշռություն
 denilmek - 1. ասվել 2. կոչվել
 deniz - ծով
 denizaltı - սուզանավ
 denizci - ծովագնաց, նավաստի
 denk (-gi) - 1. հավասար, հարմար 2. մեծ կապոց
 depo - պահեստ
 deprem (zelzele, yer sarsıntısı) - երկրաշարժ

dere - գետակ, վտակ
derebeyi - 1. ֆեոդալ, ավատատեր, դերեբեյ 2. հարստահարիչ, բռնակալ (zorba)
derece - 1. աստիճան 2. ջերմաչափ
dergi - ամսագիր, հանդես
derhal - իսկույն, անմիջապես
deri - կաշի, մաշկ
derin - խոր
derman - 1. դեղ, դարման 2. ուժ, կարողություն
dernek (-ğ-i) - միություն, ընկերություն, ասոցիացիա, ակումբ
ders - դաս
dershane - դասարան, լսարան, դասասենյակ
dert (-di) - տառապանք, ցավ, վիշտ, դարդ
desen - զարդանախշ, նախշ
destan - էպիկական պատում, դյուցազներգություն, ասք, դյուցազնավեպ
destur - արտոնություն, թույլտվություն
devam - շարունակություն (devam etmek - շարունակել)
deve - ուղտ
devir (-vri) (çağ) - դարաշրջան, ժամանակաշրջան
devirmek - շրջել, շուռ տալ, տապալել
devlet - պետություն
devre - ժամանակաշրջան
devrim (inkılâp, /reform/, ihtilal) - հեղափոխություն, հեղաշրջում
devşirme - 1. Օսմանյան կայսրության ժամանակ ենիչերիական օջախներում դաստիարակելու համար կատարված քրիստոնյա մանուկների հավաք, մանկահավաք
deyim - արտահայտություն, դարձվածք
dıram - դրամ (հայկական արժույթ)
dış (dışarı) - դուրս, արտաքին (Dışişleri Bakanlığı - արտաքին գործերի նախարարություն)
diğer (başka, öbür, öteki) - մյուս, ուրիշ
dik - 1. ցից 2. ուղիղ, ուղղաձիգ 3. թեք, զառիվեր
diken - փուշ
dikilitaş - կոթող
dikilmek - I ցցվել, կանգնել
dikilmek - II կարվել
dikilmek - III տնկվել (ծառ)
dikiş - կար
dikkat (-ti) - ուշադրություն
dikmek - I կարել
dikmek - II 1. տնկել 2. ցցել
diktirmek - կարել տալ
dil (lisan) - լեզու
dibilgisi - քերականություն
dilber - 1. գեղեցկուհի 2. գեղանի
dilek (-ği) - ցանկություն, խնդրանք
dilemek - խնդրել, ցանկանալ, մաղթել
dilenci - մուրացկան
dilim - շերտ
dilmaç (-cı) (tercüman) - թարգմանիչ
din - կրոն
dinç - 1. առույգ 2. առողջ, ուժեղ
dini - կրոնական
dinlemek - I լսել, ունկնդրել

dinlemek - II հանգստանալ (kafasını կամ başını ~ - հանգստանալ)
 dinlenmek - հանգստանալ
 dinmek - վերջանալ, դադարել
 dip (-bi) - տակ, հատակ
 diploma - վկայական
 direktmek - պնդել, համառել
 diri - ողջ, կենդանի
 dirilmek - կենդանանալ
 disiplinli - կարգապահ
 dış - ատամ (dış macunu - ատամի մածուկ)
 dışçı - ատամնաբույժ
 dışı - էգ
 dışıl - իգական
 divan - I 1. ատյան, դիվան 2. ժողովածու
 divan - II բազմոց
 Divan edebiyatı - դիվանի գրականություն
 divane - խելագար
 diyar - երկիր
 diz - ծունկ
 dizgin - սանձ, երասանակ
 dizi - շարք
 dizilmek - շարվել, շարք կազմել
 doğa (tabiat) - բնություն
 doğal - բնական, իրական
 doğmak - 1. ծնվել 2. ծագել
 doğru - 1. ճիշտ 2. ուղիղ
 doğrulamak - ուղղվել
 doğu (şark) - արևելք (doğu dilleri - արևելյան լեզուներ)
 doğum - ծնունդ, ծննդաբերություն (doğum yeri - ծննդավայր)
 doğurmak - ծնել
 doksan - իննսուն
 doktor - 1. բժիշկ 2. դոկտոր (գիտական աստիճան)
 dokuma - գործվածք
 dokumacı - ջուլիակ
 dokumak - հյուսել, գործել
 dokunmak - 1. հպվել, դիպչել 2. վնասել
 dokuz - ինը, ինն
 dokuzuncu - իններորդ
 dolamak - փաթաթել
 dolambaçlı - 1. ոլորապտույտ 2. խճողված, կնճռոտ (հարց)
 dolanmak - փաթաթվել
 dolap (-bi) - պահարան
 dolaşık - 1. խառը 2. ոլոր - մոլոր (ճանապարհ)
 dolaşmak - զբոսնել, շրջել
 dolayı (ötürü) - պատճառով
 doldurmak - լցնել
 dolgun - լիքը, լի,
 dolmak - լցվել
 dolu - I լիքը, լի, ակաղծուն
 dolu - II կարկուտ
 domates - լոլիկ, պոմիդոր
 domuz - խոզ

don - I վարտիք II սառնամանիք
donakalmak - թմրել, ընդարմանալ
donanma - նավատորմ
dondurma - 1. պաղպաղակ 2. սառեցված, սառեցրած (dondurulmuş)
donuk - 1. սառած 2. դժգույն
doruk (-ğü) - կատար, լեռնագագաթ
dost (-tu) - 1. բարեկամ, ընկեր 2. սիրեցյալ, սիրելի
dostluk - բարեկամություն, ընկերություն
dosya - անձնական գործ, թղթապանակ
doymak - կշտանալ, հագենալ
doyum - հագուրդ
doyurmak - կշտացնել
dökmek - 1. թափել 2. կաղապարավորել
dökülmek - թափվել
döl - սերունդ
dölyatağı (rahim) - արգանդ
döndürmek - շրջել, պտտեցնել
dönem - ժամանակաշրջան
dönmek - 1. վերադառնալ 2. շրջվել
dönüm - հողի չափման միավոր, դյոնում (40 x 40 արշին, ≈ 1000 մ²)
dördüncü - չորրորդ
dört (-dü) - չորս
dörtgen - քառանկյուն
döşeme - հատակ
döşemek - 1. փռել 2. կահավորել 3. հատակը գերանով պատել
dövmek - 1. ծեծել 2. ճզմել
dönüş - կռիվ, զգվռտոց
dua - աղոթք
dudak (-ğı) - շուրթ
dul - այրի
duman - ծուխ
durak (-ğı) - կանգառ
duraklamak - կանգ առնել
durdurmak - կանգնեցնել
durgun - հանդարտ
durgunlaşmak - հանդարտվել
dormak - կանգնել
durum - վիճակ, կացություն, դրություն
duruş - կեցվածք
duş - ցնցուղ
duş almak (yapmak) - լողանալ ցնցուղի տակ
dut - թուրթ
duvar - պատ
duygu - զգացում
duymak - 1. լսել 2. զգալ
duyulmak - լսվել
düdük (-ğü) - դուդուկ
düğme - կոճակ
düğüm - կապ, հանգույց
düğün - հարսանիք
dükkân - խանութ
dümdüz - 1. բոլորովին հարթ 2. շիփ-շիտակ

dümen - դեկ
 dün - երեկ
 dünkü - 1. երեկվա 2. սկսնակ, անփորձ (պաշտոնյա)
 dünür - խնամի
 dünya - 1. աշխարհ 2. երկրագունդ, երկիր
 dürbün - հեռադիտակ
 dürmek - 1. ծալել 2. գլանածն փաթաթել
 dürtüşlemek - նշտել
 düş (rüya) - երազ
 düşman - թշնամի
 düşmanlık (-ğı) - թշնամություն
 düşmek - ընկնել
 düşünce (fikir) - կարծիք, միտք, տեսակետ, գաղափար, մտադրություն
 düşünceli - մտածկոտ, մտահոգ
 düşünmek - մտածել
 düşürmek - զցել
 düz - ուղիղ, հարթ
 düzelmek - հարթվել, ուղղվել
 düzeltmek - հարթել, ուղղել
 düzen - 1. կարգ ու կանոն 2. ռեժիմ, (հասարակական) կարգ
 düzey - (seviye) - մակարդակ (üst düzey - բարձր մակարդակով)
 düzine - երկվեցյակ, դյուժին
 düzlük (-ğü) - հարթավայր

E

ebat (-di) (eb'at, boyut) - տարածություն, ծավալ, չափեր
 ebe - մանկաբարձ
 ebed (ebediyet, sonsuzluk) - հավերժություն
 ebedî - հավերժ, հավերժական
 ebediyen - հավերժ, ընդմիջտ
 ebeveyn - ծնողներ
 ecinni (cin) - չար ոգի
 ecnebi - օտարերկրացի
 eczane - դեղատուն
 eda - 1. խոսելու, պահելու ձև 2. եղանակ, կերպ 3. նազանք
 edebi - գրական
 edebiyat (-tı) - 1. գրականություն 2. բանասիրություն 3. մատենագրություն
 edip (-bi) - գրող, գրականագետ
 efendi (bey, beyefendi) - պարոն
 efkâr - միտք, կարծիք
 efsane - լեգենդ, ավանդույթ, ավանդազրույց
 egemenlik - 1. տիրապետություն, գերիշխանություն 2. անկախություն
 eğilmek - 1. խոնարհվել 2. կռնալ
 eğitim (terbiye) - 1. կրթություն, ուսուցում 2. դաստիարակություն
 eğlence - խրախճանք, զբոսանք
 eğlendirmek - ուրախացնել, զվարճացնել
 eğlenmek - ուրախանալ, զվարճանալ
 eğmek - թեքել, ծռել
 eğri - 1. ծուռ, խեղված 2. կոր
 eğri büğrü - ծուռումուռ

ehemmi (çok önemli) - հրատապ (շատ կարևոր)
 ehemmiyet (-ti) (önem) - կարևորություն, նշանակություն
 ehemmiyetli - կարևոր, նշանակալի
 ehil (ehli) - 1. ճարտար 2. հմուտ 3. տեր
 ehlisalip (Haçlılar) - խաչակիր, խաչակիրներ
 ejder - վիշապ
 ek - 1. /քեր./ ածանց 2. կից, կցված, հավելյալ
 ekim - I ցանք
 ekim - II հոկտեմբեր
 ekin - ցանք
 eklem - հոդ (eklem ağrısı - հոդացավ)
 eklemek - կցել, միացնել, ավելացնել
 ekmek (-ği) - I հաց
 ekmek - II ցանել, սերմանել, հերկել
 ekonomi - տնտեսություն
 ekonomik - տնտեսական
 ekseriyet (-ti) - մեծամասնություն
 eksi - (մաթ.) հանած (-)
 eksik (-ği) - պակաս
 ekspres - ճեպընթաց
 ekvator - հասարակած
 el - I ձեռք (el yazılı - ձեռագիր)
 el - II 1. օտար 2. երկիր
 elbet, elbette - անշուշտ, անտարակույս, իհարկե
 elbirliği - միասնություն
 elbise - հագուստ
 elçi - դեսպանորդ, դեսպան
 elçilik (-ği) - 1. դեսպանատուն 2. դեսպանություն
 eldiven - ձեռնոց
 elektrik (-ği) - էլեկտրականություն
 elemek - մաղել
 elhamdülillâh - փառք Ալլահին, փառք Աստծո
 ellemek - ձեռք տալ, շոշափել
 elli - հիսուն
 elma - խնձոր
 elmas - ադամանդ, ալմաստ
 elvan - գույնզգույն
 elverişli - ձեռնտու
 emanet - ավանդ
 emek (-ği) - աշխատանք, տքնանք, վաստակ
 emekçi - աշխատավոր
 emekli - թոշակառու
 emektar - վաստակաշատ
 emin - վստահ (emin olmak - վստահ լինել)
 emir (emri) (buyruk) - հրաման
 emmek - ծծել
 emretmek (buyurmak) - հրամայել
 en - I լայնք
 en - II ամենա ~
 endişe - անհանգստություն, ահազանգ
 enerji - 1. էներգիա (Enerji Bakanlığı - Էներգետիկայի նախարարություն) 2. կորով
 engel (mâni) - արգելք

engin - ընդարձակ, լայնարձակ, անհուն
 enişte - փեսա (քրոջ ամուսին), քեռայր
 ense - ծոծրակ
 enstitü - ինստիտուտ
 entari - շրջագզեստ
 enteresan - հետաքրքիր
 er - 1. տղամարդ 2. շարքային զինվոր 3. ամուսին
 erik (-ği) - սալոր
 eril - արական (սեռ)
 erimek - հալվել
 eritmek - հալեցնել
 Erivan Devlet Üniversitesi - Երևանի պետական համալսարան
 erkân - ավագանի
 erkek (-ği) - 1. տղամարդ 2. արու, որձ 3. ամուսին
 erken - կանուխ, շուտ, վաղ
 ermek - հասնել
 Ermeni - 1. հայ 2. հայկական
 Ermenice - հայերեն
 Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti - Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն
 Ermenistan Cumhuriyeti Milli Meclisi - Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողով
 ertesi - հաջորդ (օրը, տարին)
 erzak (-ki) - սննդամթերք, մթերք, պարեն, մթերապաշար
 esas - 1. հիմք, հիմունք 2. հիմնական, գլխավոր, բուն
 eser - 1. երկ, ստեղծագործություն (yapıt) 2. հետք
 esir (tutsak) - գերի
 esirgemek - 1. պաշտպանել, պահպանել 2. խնայել 3. զլանալ
 esirlik (-ği) - 1. գերություն 2. ստրկություն 3. կախում (ինչ-որ մեկից)
 eski - հին, մաշված, խունացած
 eskiden - 1. հնուց [ի վեր], վաղուց, նախկինում 2. ժամանակին
 eskimek - հնանալ
 Eskimo - էսկիմոս
 eskitmek - մաշեցնել
 esmek - փչել
 esna - պահ, միջոց
 esnaf - արհեստավոր
 esnemek - հորանջել
 esrarengiz (gizemli) - խորհրդավոր, հանելուկային, գաղտնի
 esvap (-bı) (giysi) - հագուստ, զգեստ
 eş - 1. նման 2. ամուսին (կինը կամ տղամարդը), կողակից
 eşbaşkan - համանախագահ
 eşdeğer - համազոր, համարժեք
 eşek (-ği) - ավանակ
 eşik (-ği) - շեն
 eşit - հավասար, միանման
 eşmek - 1. փորել /հող/, պեղել 2. պրպտել
 eşsiz - աննման, եզակի
 eşya - իր(եր)
 et (eti) - միս
 etek (-ği) - 1. փեշ, քղանցք 2. ստորոտ, լեռնալանջ
 etiket - պիտակ
 etken - գործոն, ֆակտոր
 etki (tesir) - ազդեցություն

etmek (yapmak) - անել
 etraf - շուրջ, շրջակայք
 ev - տուն
 evcik (-ği) - տնակ
 evcil - ընտանի /կենդանի/
 evet - այո
 evlat - զավակ
 evlenmek - ամուսնանալ
 evli - ամուսնացած
 evliya - սուրբ (անձի մասին)
 evrak (-ki) - փաստաթուղթ
 evvel - առաջ
 evvelce - նախքան, նախօրոք
 evvelki - նախորդ
 Eylül - սեպտեմբեր
 ezber - անգիր
 ezberlemek - անգիր անել
 ezici - ճնշող, ընկճող
 ezmek - 1. ճզմել, տրորել, ծեծել 2. ճնշել, կոտրել դիմադրությունը (թշնամու)

F

faaliyet (-ti) - գործունեություն
 fabrika - գործարան
 fabrikatör - գործարանատեր
 facia - 1. աղետ 2. ողբերգություն
 fahiş - չափազանց մեծ, ծայրահեղ, անարդար (գին)
 fahişe (orospu) - պոռնիկ
 fahri - պատվավոր
 faiz - տոկոս
 fakat (ama) - բայց, սակայն
 fakir - աղքատ
 fakirlik (-ği) - աղքատություն
 fakülte - ֆակուլտետ
 fal - գուշակություն
 falcı - բախտագուշակ
 fani - մահկանացու
 far - լուսարձակ (մեքենայի)
 fare - մուկ
 fark (ayrım) - տարբերություն
 farketmek - տարբերել, զգալ, նկատել
 farksız - չտարբերվող
 Farsça (Acemce) - պարսկերեն
 fasulye - լոբի
 faşizm - ֆաշիզմ
 fatih - աշխարհակալ, նվաճող
 fatura - անդորրագիր
 fayda (yarar) - օգուտ, օգտակարություն
 faydalanmak (yararlanmak) - օգտվել
 faydalı - օգտակար
 fazla - շատ, ավելի, առավել

feci - ողբերգական
 feda - զոհ
 federasyon - ֆեդերացիա, դաշնություն
 felâket (-ti) - աղետ, արհավիրք, դժբախտություն
 felsefe - փիլիսոփայություն, իմաստասիրություն
 fena - վատ
 fenalaşmak - 1. վատթարանալ 2. ծանրանալ (հիվանդության մասին)
 fenalık (-ğ-i) - չարիք, վատություն
 fener - 1. լապտեր 2. փարոս
 fer - փայլ, լույս /աչքի/
 ferah - 1. ընդարձակ, լայն, հանգստավետ 2. առատ 3. ուրախ, զվարթ
 4. ուրախություն, երջանկություն
 fermuar - ճարմանդ
 feryat - աղաղակ (օգնության)
 feshetmek - 1. չեղյալ հայտարարել 2. լուծարել
 festival (-li) - փառատոն (festivale katılmak - մասնակցել փառատոնին)
 fethetmek - գրավել, նվաճել
 fetih - նվաճում, գրավում
 feyiz - (հնցծ.) առատություն, լիություն, բերրիություն
 fikra - առակ, փոքր սրամիտ պատմություն, մանրապատում
 findık (-ğ-i) - կաղին, պնդուկ
 firça - 1. խոզանակ 2. վրձին
 firil firil (dönmek) - ինչ - որ մի բանի (օր. հուլի) անընդհատ պտտվելը
 fırın - վառարան, փուռ
 fırlamak - 1. ցատկել (տեղից) 2. թռչել, վեր թռչել
 fırsat - առիթ, հնարավորություն
 fırtına - փոթորիկ
 fisildamak - փսփսալ, շշնջալ
 fıstık - շշուկ, փսփսոց
 fıskıye - շատրվան
 fıstık (-ğ-i) - պիստակ
 fışkırmak - ժայթքել, ցայտել
 fidan - տնկի, մատղաշ ծառ
 fide - սածիլ
 fikir (-kri) (düşünce) - 1. միտք 2. կարծիք, տեսակետ
 fil - փիղ
 filhakika - իրոք, անշուշտ, իրականում
 filiz - I ծիլ, բողբոջ
 filiz (cevher) - II հանքաքար, հանքանյութ
 film - կինոնկար, ժապավեն, ֆիլմ
 fincan - փոքր գավաթ (սուրճի, թեյի)
 fiş - 1. քարտ, կտրոն 2. մետաղանիշ, ժետոն
 fiyat - գին, արժեք
 fodal - ինքնահավան
 francala - բարձրորակ հացի տեսակ
 Fransız - ֆրանսիացի
 Fransızca - ֆրանսերեն
 fukara - աղքատ, չքավոր
 fundalık (-ğ-i) - թփուտ
 futa - մետաքսյա դենջակ՝ գոգնոց (բաղնիքի)
 futbol - ֆուտբոլ
 futur - 1. ձանձրույթ 2. անտարբերություն

füze - հրթիռ (տե՛ս roket)

G

gaga - կտուց

gâh (kâh) - մերթ ... մերթ, երբեմն ... երբեմն ...

galiba - հավանաբար, ըստ երևույթին

galip (-bi) - հաղթող, հաղթական

gam - վիշտ, թախիծ

gamlanmak - թախծել, տրտմել

gamsız - անհոգ, անտարբեր

gar - կայարան

garaj - ավտոտնակ

gardirop (-bu) - 1. զգեստապահարան 2. զգեստեղեն, զգեստներ

garip (-bi) - 1. օտարական, դարիբ, պանդուխտ 2. տարօրինակ

garnizon - 1. զորանոց 2. պահակազոր

garson - մատուցող

gâvur - 1. անհավատ, հեթանոս 2. (փխբ.) անզուբ, անխիղճ 3. քրիստոնյա

gaye (niyet, amaç) - նպատակ

gayet - շատ, բավականին

gayret - եռանդ, ջանք

gayretli - եռանդուն, ջանասեր

gayri - այլևս

gayri - 1. առանց, ոչ, բացի 2. ուրիշ, տարբեր, այլ

gayrimemnun - դժգոհ

gaz - գազ

gazel - գազել (բանաստեղծ.)

gazete - թերթ

gazocağrı - գազօջախ

gebe - հղի

gebermek - սատկել

gece - գիշեր

gecekondu - տնակ, խրճիթ (կառուցված առանց թույլտվության մեկ գիշերվա ընթացքում), գիշերաբույս տուն

gecelik (-ği) - 1. գիշերանոց 2. գիշերային, գիշերվա

gecikmek - ուշանալ

geç - ուշ (geç kalmak - ուշանալ)

geçici - 1. անցողիկ 2. ժամանակավոր

geçim - ապրուստ

geçinmek - դժվարությամբ ապրել, ապրուստը հոգալ (հայթայթել)

geçirmek - անցկացնել

geçmek - անցնել

geçmiş - անցյալ

gelecek (-ği) - 1. ապագա 2. առաջիկա 3. հաջորդ

gelenek (-ği) - ավանդություն

geleneksel - ավանդական

gelin - 1. հարս 2. հարսնացու

gelincik (-ği) - վայրի կակաչ

gelir - եկամուտ, մուտք, հասույթ

gelişigüzel (rasgele, özensiz) - 1. պատահաբար, աննպատակ 2. անփութորեն, խառնիխուռն 3. ավելցիկ

gelişme - զարգացում, առաջընթաց
 gelişmek - զարգանալ
 gelişmiş - զարգացած
 gelmek - գալ
 genetik (-ği) - 1. գենետիկա, ժառանգականություն 2. ժառանգական, գենետիկական, գենետիկ
 gemi - նավ
 gemici - նավաստի
 genç (-ci) - երիտասարդ
 gençlik (-ği) - երիտասարդություն
 gene (yine, tekrar) - նորից, դարձյալ, կրկին
 gene de - բայցևայնպես
 genel - 1. ընդհանուր, ընդհանրական 2. գլխավոր
 genelev (kerhane) - հասարակաց տուն
 genellikle - ընդհանրապես
 geniş - լայն
 genişlemek - լայնանալ
 genişlik (-ği) - լայնություն
 gerçek (-ği) - 1. իրական, ճիշտ 2. ճշմարտություն, իսկություն, իրականություն
 gerçekleştirmek - իրականանալ, իրականություն դառնալ
 gerçekleştirmek - իրականացնել
 gerçeklik (-ği) - իրականություն
 gerçekten - իրոք, իսկապես, հիրավի
 gerçi - որքան էլ..., թեև...
 gereç (-ci) (malzeme) - 1. նյութ 2. պիտույք 3. շինանյութ
 gerek (-ği) - կարիք, պետք, անհրաժեշտություն
 gerekli - անհրաժեշտ
 gerekmek - անհրաժեշտ լինել
 gergin - լարված, ձգված
 gerginlik (-ği) - լարվածություն
 geri - հետ
 gerilemek - 1. հետ գնալ 2. նահանջել 3. ընկրկել
 germek - լարել, ձգել
 getirmek - բերել
 gevelemek - ծամծամել
 geveze - շատախոս, շաղակրատ
 geviş getirmek - որոճալ
 gevşek - թույլ
 gezgin (seyyar) - շրջիկ
 gezi - զբոսանք, պտույտ
 gezinti - զբոսանք
 gezmek - զբոսնել
 gıda - սնունդ
 gibi - 1. նման 2. պես
 gider (masraf) - ծախս(եր)
 gidiş - 1. ընթացք 2. երթ
 girinti - 1. խորացում 2. խռռչ
 giriş - մուտք
 girmek - մտնել
 gişe - տոմսարկղ
 gitgide - գնալով, հետզհետե
 gitmek - գնալ

giyim - հագուստ
 giyimli - հագնված
 giyinmek - հագնվել
 giymek - հագնել
 giysi (elbise) - հագուստ, զգեստ
 gizlemek - թաքցնել
 gizli - թաքուն, գաղտնի
 göbek (-ği) - 1. պորտ 2. փոր (գեր մարդու փորը) 3. սերունդ 4. կենտրոն (մեջտեղի մասը)
 göç - 1. գաղթ 2. քոչ 3. չու
 göçebe - գաղթական, քոչվոր, վաչկատուն (ցեղեր), թափառական
 göçmek - 1. գաղթել, քոչել 2. փլվել, քանդվել
 göğüs (-ğüsü) - կուրծք
 gök (-ğü) - երկինք
 gökdelen - երկնաքեր
 gökkuşağı (-nı) - ծիածան
 gökyüzü - երկնականար
 göl - լիճ
 gölge - ստվեր, շվաք
 gölgelemek - ստվերում մնալ
 gömlek (-ği) - վերնաշապիկ
 gömmek - թաղել
 gömmülmek - թաղվել
 göndermek - ուղարկել
 gönül - 1. սիրտ 2. ցանկություն
 göre - համաձայն
 görenek (âdet) - սովորություն
 görev - 1. պարտականություն 2. պաշտոն
 görevlendirmek - պարտավորել, լիազորել
 görgü - 1. փորձ (tecrübe) 2. քաղաքավարություն, էտիկետ (adabımuaşeret),
 ~ kuralları քաղաքավարության կանոններ
 görgülü (tecrübeli) - 1. փորձառու 2. քաղաքավարի
 görkemli (muhteşem) - սքանչելի, փառահեղ, հոյակապ, երևելի
 görmek - տեսնել
 görünmek - տեսնվել
 görüş - 1. հայացք 2. տեսակետ
 görüşme - բանակցություն, հանդիպում
 görüşmek - հանդիպել, բանակցել
 gösteriş - ցուցամոլություն
 göstermek - ցույց տալ
 götürmek - տանել
 gövde - մարմին, իրան
 göz - աչք
 gözahıcı - 1. ակնառու 2. շլացուցիչ
 gözetlemek - 1. գաղտնի դիտել, լրտեսել 2. հսկել
 gözetmek - 1. նկատի առնել 2. հովանավորել, պաշտպանել, պահպանել
 gözkapığı - կոպ
 gözlemek - զննել, դիտարկել
 gözlük (-ğü) - ակնոց
 gözükmek - երևալ
 gözyaşı - արցունք
 gözyuvası - ակնախոռոչ
 gramer (dilbilgisi) - քերականություն

gramofon - գրամոֆոն
 grev - գործադուլ
 grevci - գործադուլավոր
 gri - մոխրագույն
 grip - գրիպ (հիվանդություն)
 grup (-bu) - խումբ
 grupbaşı - խմբի ղեկավար, խմբի ավագ
 gurbet (-ti) - պանդխտություն, օտարություն
 gurur - ինքնասիրություն, հպարտություն
 gübre - 1. գոմաղբ 2. պարարտանյութ
 güç (-cü) - 1. ուժ 2. դժվար
 güçlû - ուժեղ
 güçlük (-ğü) - դժվարություն
 güdüm - ղեկավարում, կառավարում
 gül - վարդ
 gülle - արկ /հրետ./
 gülmek - ծիծաղել
 gülmsemek - ժպտալ
 gülünç - ծիծաղելի
 gülüşmek - ծիծաղել (միասնաբար, իրար հետ)
 gümbürtü - աղմուկ, դղրդյուն
 gümrük (-ğü) - մաքսատուն
 gümüş - արծաթ
 gün - օր
 günah - մեղք
 günaydın - բարի լույս, բարի առավոտ, բարև [ձեզ]
 güncel - այժմեական
 gündelik (-ği) - 1. օրավարձ, աշխօր 2. ամենօրյա (գործեր)
 gündelikçi - օրավարձով աշխատող բանվոր
 gündem - օրակարգ
 gündüz - ցերեկ
 güneş - արև, արեգակ
 güney (cenup) - հարավ
 günlük (-ğü) - I 1. նույն օրվա, օրական 2. օրագիր
 günlük (-ğü) - II խունկ
 gün - խիտ, փարթամ, առատ
 Gürcü - վրացի
 gürlütü - աղմուկ
 güvence - երաշխիք
 güvenç (-ci) - վստահություն
 güvenilir (itimatlı) - վստահելի
 güvenlik (-ği) - անվտանգություն
 güvenmek - վստահել
 güvercin - աղավնի
 güverte - տախտակամած
 güzel - գեղեցիկ
 güzelleşmek - գեղեցկանալ

Ի

ha - հա՛ (բացականչություն)
haber - լուր
habersiz - անտեղյակ
hacet - կարիք, անհրաժեշտություն
hacı - ուխտավոր, ուխտագնաց, հաջի
hacim (-cmi) - ծավալ
haç (-çi) (istavroz) - խաչ
hadise - իրադարձություն
hafıza (bellek) - հիշողություն
hafif - թեթև, մեղմ
hafifçe - թեթևակի, մեղմորեն
hafta - շաբաթ (յոթ օրը, неделя)
hain - նենգ, ստոր, դավաճան
haince - նենգորեն, դավաճանաբար
hak (-kkı) - իրավունք
hak etmek - իրավունք ստանալ, արժանանալ
hakikat (gerçek) - ճշմարտություն, իրողություն
hakikaten (gerçekten) - ճշմարիտ, իրոք
hakiki - իրական
hakim - 1. գիտակ 2. իմաստասեր, փիլիսոփա 3. իմաստուն
hâkim - 1. դատավոր 2. իշխող, տիրող, իշխանավոր
hâkimiyet (egemenlik) - իշխանություն, գերիշխանություն
haksız - անարդար
hal (-li) (durum) - վիճակ, դրություն
hal (-lli) - 1. լուծում 2. որոշում
hala - հորաքույր
hâlâ - դեռ
halaoğlu (halazade, halakızı) - հորաքրոջ որդի, հորաքրոջ դուստր
halbuki - մինչդեռ
halen - ներկայումս
halı - գորգ
halıcı - 1. գորգագործ 2. գորգավաճառ
halıcılık (-ğı) - գորգագործություն, գորգավաճառություն
haliç (-ci) - ծովախորշ
halk - ժողովուրդ
halka - օղակ
halletmek - 1. լուծել 2. կատարել, ավարտել 3. վճռել
halsizlik (-ği) - թուլություն
halt (-tı) - 1. սխալ 2. անտեղի խոսք
ham - խակ, տհաս
hamam - բաղնիք
hamil - 1. կրող, ունեցող 2. նեցուկ
hamile (gebe) - հղի
hamur - 1. խմոր 2. տեսակ (թղթի)
han - I 1. իշխան, խան 2. սուլթանի տիտղոս
han - II 1. իջևանատուն 2. բազմահարկ շենք (ոչ բնակելի, գործարար նշանակության)
hançer - դաշույն
hane - տուն
hangi - ո՞ր
hanım (bayan) - տիկին

hani - որտե՞ղ, ո՞ւր
 hap (-pi) - դեղահաստ
 hapis - 1. բանտ 2. բանտարկված
 hapishane - բանտ
 harabe (ören, kalıntı) - ավերակ, փլատակ
 haram - արգելված, անարդար, հարամ
 harami - ավազակ (հնց.)
 harap - ավեր, քանդված
 harcamak - ծախսել
 hareket - 1. գործողություն 2. շարժում (hareket etmek - շարժվել, մեկնել) 3. վարմունք
 harf - տառ
 hariç (-ci) - արտաքին, դուրս
 harika - 1. հրաշալիք, հրաշք (mucize) 2. հրաշալի, սքանչելի, զարմանահրաշ
 harita - քարտեզ
 harman - 1. կալ, կալատեղ 2. խառնուրդ
 harp (-bi) (savaş) - պատերազմ
 has - 1. անարատ 2. հատուկ, յուրահատուկ
 haset - նախանձ
 hâsılı - մի խոսքով, կարճ ասած
 hasret (özlem) - կարոտ
 hasta - հիվանդ
 hastalanmak - հիվանդանալ
 hastalık - հիվանդություն
 hastane - հիվանդանոց
 hat (-tı) - գիծ
 hata - սխալ, թյուրիմացություն
 hatır - 1. հիշողություն, միտք 2. ակնածանք, հարգանք
 hatıra - հուշ, հիշատակ, հիշողություն
 hatırlamak - հիշել
 hatip - հռետոր
 hatta - նույնիսկ
 hatun - խաթուն, տիկին
 hava - 1. օդ (շնչելու) 2. օդ (եղանակ) 3. երգի եղանակ
 havaalanı (havalimanı) - օդանավակայան
 havale - 1. առաքում 2. փոխանցում
 havale etmek - 1. առաքել 2. փոխանցել (փող)
 havali - տեղանք, շրջան, շրջակայք
 havalimanı - օդանավակայան
 havlamak - հաչել
 havlu - սրբիչ, ցամքոց
 havuç (-cu) - գազար, ստեպղին
 havuz - ավազան
 hayal (-li) (düş) - պատրանք, ցնորք, տեսիլք
 hayalet (-ti) - ուրվական, տեսիլք
 hayat (yaşam) - կյանք
 haydut - ավազակ, ելուզակ
 hayır - 1. բարիք 2. ոչ
 hayırsız - 1. ավերախտ, անշնորհակալ 2. անօգուտ, անպետք
 haykirmek - աղաղակել, բղավել
 haylaz - անկարգ, ծույլ, պորտաբույծ
 hayli - շատ, բավական, բավականին, զգալիորեն
 hayran - 1. հիացող 2. զարմացած, ապշահար, շլացած

hayranlık - զարմանք, հիացմունք
 hayret - զարմանք
 hayret etmek - զարմանալ
 hayvan - կենդանի, անասուն
 hazır - պատրաստ, պատրաստի, պատրաստված
 hazırlamak - պատրաստել
 hazırlanmak - պատրաստվել
 hazırlık - պատրաստություն
 hazin - տխուր, տրտում
 hazine - 1. գանձ 2. գանձատուն, (պետական) գանձարան
 haziran - հունիս
 hazret - վսեմաշուք, ազնվաշուք
 hece - վանկ
 hediye - նվեր
 hektar - հեկտար
 helal (-li) - արդար, արժանի, հալալ
 hele - մանավանդ
 helikopter - ուղղաթիռ
 hem... hem... - ինչպես..., այնպես էլ...
 hemen - իսկույն, անմիջապես
 hemen hemen - գրեթե, համարյա
 hemşeri - հայրենակից, համաքաղաքացի
 hendek (-ği) - 1. փոս 2. խրամատ, խանդակ
 henüz - դեռևս
 hep - 1. բոլորը 2. միշտ, շարունակ
 hepten - ամբողջովին
 her - ամեն
 Herakles (Hercules, Herkül) - Հերակլես
 herif - չսիրված, չհարգված մարդ
 herifcioğlu - վատ, ստոր մարդ (շան որդի)
 herkes - ամեն ոք, ամենքը, բոլորը, յուրաքանչյուրը
 hesap (-bi) - հաշիվ
 heybet - պատկառանք
 heyet (kurul) - հանձնաժողով
 heykel - արձան
 hıçkırma - հեկեկալ
 hıncahınc - լեփ-լեցուն, լիքը
 Hıristiyan - քրիստոնյա
 hırpalamak - 1. ավերել, վնասել 2. տանջել, խոշտանգել, չարչարել
 3. խիստ վարվել, քաշկռտել
 hırsız - գող
 Hırvat - հորվաթ, խորվաթ
 hız - 1. արագություն 2. թափ
 hızlı - 1. արագ 2. ուժգին
 hicret - 1. հիջրա 2. տեղափոխություն, էմիգրացիա
 hicri - ըստ հիջրայի (մուսուլմանական տոմարի)
 hiç - բոլորովին, ամենևին, բնավ
 hiddet - զայրույթ
 hiddetlenmek - զայրանալ
 hikâye - 1. պատմություն 2. պատմվածք 3. առասպել, հեքիաթ, ոչ իրական պատմություն
 hile - խարդախություն, խաբեբայություն
 hilebaz - խարդախ

hileli - խարդախված
 himmet - 1. բարեհաճություն, օգնություն 2. ջանք
 hindi - հնդկահավ
 hipodrom - ձիարշավարան
 hisse (pay) - բաժին, մաս
 hiyeroglif - նշանագիր, պատկերագիր, հիերոգլիֆ
 hizmet (-ti) - ծառայություն
 hizmet etmek - ծառայել
 hizmetçi - ծառա, սպասավոր
 hoca - 1. ուսուցիչ, դասախոս (նաև դասախոսին կամ պրոֆեսորին դիմելու ձև՝ մեծարգո)
 (öğretmen, muallim) 2. Մեդրեսեում կրթված անձ, մուլլա, խոջա
 hokey - հոկեյ
 hokka - թանաքաման
 horoz - աքլոր, աքաղաղ
 hortum - 1. ռետինե խողովակ 2. կնճիթ (փղի)
 hoş - դուրեկան, հաճելի, բարի (hoşça kalın - բարով մնաք)
 hoşlanmak - դուր գալ
 hoyrat - բիրտ, կոպիտ
 hububat (-tı) - հացահատիկ
 Huda (Tanrı) - Աստված
 hudut (sınır) - սահման
 huş - հյուղ, հյուղակ (եղեգից կառուցված)
 hukuk - 1. իրավունք 2. իրավագիտություն
 humus - բուսահող
 huri - գեղեցկուհի, դրախտային կույս, հուրի
 husus - իրավիճակ
 hususi - 1. արանձնահատուկ 2. անձնական, սեփական
 huy - բնավորություն
 huzur - 1. ներկայություն 2. անդորր, հանգստություն, հանդարտություն
 hücum (saldırı) - հարձակում, գրոհ
 hükmetmek - 1. իշխել 2. վճռել
 hüküm (-kmü) - 1. օրինականություն, (օրինական) ուժ 2. իշխանություն, տիրապետություն
 3. վճիռ, դատավճիռ, որոշում (hüküm giymek - դատապարտվել)
 hükümet - կառավարություն
 hümanist - հումանիստ, մարդասեր
 hümaniter - հումանիտար
 hümanizm - հումանիզմ
 hüner - շնորհք, ճարտարություն, հնարք
 hür (özgür) - ազատ
 hürmet (saygı) - հարգանք, ակնածանք
 hürriyet (-ti) (özgürlük) - ազատություն
 hüsn (-snü) (güzellik) - գեղեցկություն

I

ilica (kaplıca) - տաք ջրի աղբյուր, ջերմուկ
 ilik - գաղջ, բարեխառն, գոլ
 ılımlı (mutedil) - 1. բարեխառն 2. չափավոր, ոչ ծայրահեղ
 Irak - Իրաք
 irak - հեռու
 ırgat - 1. հասարակ, վարձու բանվոր 2. հողագործ, մշակ

irk (-ki) - ցեղ
 irmak (-ğı) - գետ, գետակ
 ısrı (hararet) – (ֆիզ.) ջերմություն
 ısınmak - տաքանալ
 ısırmak - կծել
 ısıtmak - 1. տաքացնել 2. ջեռուցել
 ıslahat - բարեփոխում
 ıslak (-ğı) - թաց
 ıslık (-ğı) - սուլոց
 ısmarlamak - պատվիրել, հանձնարարել
 ısrar - պնդում, համառ պահանջ
 ısrar etmek - պնդել, համառել
 ıssız - ամայի, անմարդաբնակ
 istavroz (istavroz) - խաչ
 ıstırak (-bi) - նեղություն, տառապանք
 ıstırak çekmek - նեղություն կրել, տառապել
 ışık (-ğı) - լույս
 ışıklandırmak - լուսավորել
 ışıldamak - փայլատակել, շողալ

İ

iade - վերադարձնելը, ետ տալը (iade etmek - վերադարձնել)
 ibadet - պաշտամունք
 ibaret - բաղկացած, կազմված
 İbrani - հրեա, եբրայեցի
 İbranice - եբրայերեն
 icat (buluş) - հայտնագործություն, գյուտ
 icbar - (հնցծ.) հարկադրանք
 icra - կատարում, իրագործում (icra etmek - կատարել, իրագործել, իրականացնել)
 iç - ներսը, ներքին
 içeri - ներս
 için - համար /նրա համար/
 içki - ոգելից խմիչք
 içli dışlı - շատ մտերիմ (içli dışlı olmak - շատ մտերիմ լինել)
 içmek - 1. խմել 2. ծխել
 içtimai - սոցիալական, հասարակական
 idare - 1. ղեկավարում 2. ղեկավարություն 3. փոքր լամպ 4. խնայողություն (idare etmek - 1. ղեկավարել 2. վարել 3. խնայողությամբ գործածել)
 idareci - ղեկավար, կառավարող
 idareli - խնայասեր
 idrar - մեզ
 iflas - սնանկություն
 iftira - զրպարտություն
 iğne - ասեղ
 ihanet (-ti) - դավաճանություն
 ihracat (-ı) - արտահանում
 ihraç (-cı) - արտահանում
 ihraç etmek - արտահանել
 ihsan - շնորհ, պարզև
 ihtimal (olasılık) - հավանականություն

ihtiraz - զգուշություն
 ihtiraz etmek (sakınmak) - զգուշանալ
 ihtiyac (-cı) - կարիք
 ihtiyar - ծեր, ծերունի
 iki - երկու
 ikinci - երկրորդ
 ikindi - երեկո (Ճաշից հետո ընկած ժամանակահատվածը)
 ikiz - երկվորյակ
 iklim - կլիմա
 ikmal - 1. ամբողջացում 2. կատարելագործում 3. վերաքննություն 4. հայթայթում
 ikmal etmek - կատարել
 ikram - հյուրասիրություն
 ikram etmek - հյուրասիրել
 ikrar - խոստովանություն
 iktisadi (ekonomik) - տնտեսական
 iktisat (-dî) (ekonomi) - 1. տնտեսություն, էկոնոմիկա 2. տնտեսագիտություն (iktisadiyat)
 iktisatçı - տնտեսագետ
 il - 1. երկիր 2. նահանգ, վիլայեթ, կուսակալություն, մարզ
 ilâç (-cı) - դեղ
 ilân - հայտարարություն
 ilân etmek - հայտարարել
 ilâve - ավելացում, հավելում
 ilçe - իլչե (վարչական միավոր թուրքիայում), գավառ (հմմտ. kaza, kaymakamlık)
 ileri - առաջ
 ilerlemek - առաջանալ
 iletmek - տանել, հասցնել
 ilgi - 1. հետաքրքրություն 2. կապ, առնչություն
 ilginç - հետաքրքիր
 ilgisiz - 1. անտարբեր 2. անկապ
 ilham (esin) - ներշնչում, ներշնչանք (вдохновение)
 ilim (bilim) - գիտություն
 ilişki - հարաբերություն
 işlemek - 1. դիպչել 2. թեթևակի կպչել
 ilk - առաջին
 ilkbahar - գարուն
 ilkel (iptidai) - նախնական
 ilkin - նախևառաջ
 ilkokul - նախակրթարան
 ilmi (bilimsel) - գիտական
 imalât - արտադրություն
 imam - մահմեդական կրոնավոր, մուլլա
 imar (bayındırlık) - շինարարություն, բարեկարգում
 imkân (olanak) - հնարավորություն
 imkânsız (olanaksız) - անհնար
 imlâ (yazım) - ուղղագրություն
 imparator - կայսր
 imparatorluk (-ğü) - կայսրություն
 imtihan - քննություն
 imza - ստորագրություն
 imzalamak - ստորագրել
 inanmak - հավատալ
 inat (-dî) - համառություն, կամակորություն

inat etmek - համառել
 ince - բարակ, նուրբ
 incecik - բարավիկ
 incelik (-ğ-i) - 1. նրբություն 2. մանրամասնություն
 inci - մարգարիտ
 İncil - Ավետարան
 incinmek - 1. վնասվել, ցավ զգալ 2. նեղանալ
 incir - թուզ
 incitmek - վնասել
 indirim - զեղչ
 indirmek - իջեցնել
 inek (-ğ-i) - կով
 İngiliz - անգլիացի
 İngilizce - անգլերեն
 inilti - տնքոց
 inisyativ - նախաձեռնություն
 iniş - վայրէջք
 inkâr - ուրացում
 inkılâp (-bı) (devrim, ihtilâl) - հեղափոխություն
 inkılâpçı (devrimci, ihtilâlcı) - հեղափոխական
 inkişaf (gelişim) - զարգացում, առաջընթաց
 inkişaf etmek (gelişmek) - զարգանալ
 inlemek - տնքալ, հեծել
 inmek - իջնել
 insaf - խիղճ, գուրթ
 insafsız - անխիղճ, անգուրթ
 insafsızlık (-ğ-i) - անխղճություն
 insan - մարդ
 inşa - կառուցում, շինարարություն (inşa etmek - կառուցել)
 inşaat - կառույց, շինարարություն
 inşallah - 1. տա Աստված, Աստծո կամքով 2. երանի թե...
 intihar - ինքնասպանություն
 intikam (öç) - վրեժ
 intikamcı - վրիժառու
 intizam - կարգ ու կանոն, կանոնավորություն
 ip - պարան, չվան, առասան
 ipek (-ğ-i) - մետաքս
 ipekçiçeği - դանդուռ (Portulaca)
 ipekböceği - կենդր. շերամ, մետաքսաորդ, շերամի որդ (Bombyx mori)
 ipekçi - մետաքսագործ, շերամագործ
 ipekçilik (-ğ-i) - մետաքսագործություն, շերամագործություն
 ipekli - մետաքսե
 ipince - շատ նուրբ, բարակ
 iplik (-ğ-i) - թել, դերձան
 iptal (-li) - չեղյալ հայտարարելը, անվավեր ճանաչելը
 iptidai - 1. պարզունակ, պրիմիտիվ 2. նախնական, նախնադարյան
 irade - կամք
 iradeli - ուժեղ կամքի տեր
 İran - Իրան
 irfan - 1. գիտելիք, իմացություն 2. հմտություն 3. կանխատեսում
 irfanlı - 1. գիտելիքների տեր, լուսավոր 2. հեռատես
 iri - խոշոր, վիթխարի

iriyarı - հաղթանդամ
 irkilmek - 1. խրտնել 2. ցնցվել
 irsal - առաքում
 is - մուր
 İsa - Հիսուս Քրիստոս
 ise - իսկ
 isim - 1. անուն 2. գոյական
 iskarpin - կիսակոշիկ
 iskele - 1. նավամատույց 2. կամրջակ (նավասանդուղք) 3. փայտամած
 iskelet (-ti) - կմախք
 iskemle - աթոռակ
 İskoçyalı (İskoç) - շոտլանդացի
 İslam - 1. իսլամ, մահմեդականություն, մուսուլմանություն (Müslümanlık)
 2. մահմեդական (Müslüman)
 İslav (Slav) - 1. սլավոն 2. սլավոնական, սլավական
 İspanyol - իսպանացի
 İspanyolca - իսպաներեն
 ispat (kanıt) - ապացույց
 istasyon - կայարան
 istatistik (-ği) - վիճակագրություն
 istavroz - խաչ
 istek (-ği) - փափագ, ցանկություն
 isteksiz - անտրամադիր
 istem (talep) - պահանջ
 istemek - 1. ցանկանալ, ուզել 2. պահանջել
 istibdat - բռնակալություն
 istifa - հրաժարական
 istifade - օգտագործում
 istifade etmek - օգտագործել
 istihkâm - ամրություն
 istihsal (-li) (üretim, üretme) - 1. հայթայթում 2. արդյունահանում 3. արտադրություն
 istikamet (yön) - ուղղություն
 istikbal (-li) (gelecek) - ապագա, գալիք
 istiklâl (bağımsızlık) - անկախություն
 istikraz - փոխառություն
 istila - գրավում, նվաճում
 istilacı - նվաճող, գրավող, օկուպանտ, ագրեսոր (saldırgan)
 istirahat - հանգիստ
 istirahat etmek - հանգստանալ
 istismar - շահագործում (istismar etmek - շահագործել)
 istismarcı - շահագործող
 isyan - ապստամբություն, ընթոստություն
 iş - գործ
 işbirliği - համագործակցություն
 işbirliği yapmak - համագործակցել
 işçi - աշխատավոր, բանվոր
 işgal - գրավում, զավթում
 işgal etmek - գրավել, զավթել
 işitmek - լսել
 işkence - տանջանք, տառապանք (işkence etmek - տանջել)
 işlek - 1. բանուկ 2. աշխույժ, կենսալի
 işlemek - 1. գործել, բանել, աշխատել 2. մշակել

işletme - 1. շահագործում (ինչ-որ բանի) 2. ձեռնարկություն (գործարան) 3. վարչություն
 işletmek - շահագործել (առարկա)
 işsiz - անգործ
 istah - ախորժակ
 işte - ահա, ահավասիկ, այսպես
 iştirak - մասնակցություն
 iştirak etmek - մասնակցել, մասնակցություն ունենալ (հմմտ. katılmak)
 it (-ti) (köpek) - շուն
 İtalyan - իտալացի
 itfaiye - հրշեջ (կազմակերպություն)
 itfaiyeci - հրշեջ (անձ)
 ithal etmek - ներկրել, ներմուծել
 ithalat (-tı) - ներկրում, ներմուծում
 ithalatçı - ներկրող
 itham (suçlama) - ամբաստանություն, մեղադրանք
 itham etmek - մեղադրել, ամբաստանել
 itibar (saygı) - հարգանք, պատիվ, մեծարանք
 itibaren - սկսած, ի վեր
 itibarlı (saygıdeğer) - հարգարժան, պատվարժան
 itimat (güven, güvenç) - վստահություն (itimati etmek - վստահել)
 itimatlı (güvenilir) - վստահելի
 itiraz - առարկություն (itiraz etmek - առարկել)
 itmek - հրել, մղել, բռթել
 ittihat - (հնցծ.) միասնություն, միություն
 iyi - 1. լավ 2. բարի, ազնիվ
 iyileşmek - լավանալ, ապաքինվել
 iyilik (-ği) - լավություն, բարիք
 iz - հետք
 izah, izahat - պարզաբանում, բացատրություն (izah etmek - պարզաբանել, բացատրել)
 izansız - անբան, անմիտ
 izin (-zini) - 1. թույլտվություն 2. արձակուրդ
 izlemek - հետևել

J

jandarma - ժանդարմ, ժանդարմերիա
 Japon - 1. Ճապոնացի 2. Ճապոնական
 Japonca - Ճապոներեն
 jenerasyon - սերունդ
 jenetik (-ği) (genetik) - 1. գենետիկա, ժառանգականություն 2. գենետիկական, ժառանգական
 jeofizik (-ği) - գեոֆիզիկա, գեոֆիզիկական
 jeoloji - երկրաբանություն
 jeolojik - երկրաբանական
 jimnastik (-ği) - մարմնամարզություն
 jinekoloji - գինեկոլոգիա
 jöntürk - երիտթուրք
 jurnacı - մատնիչ, լրտես
 jübile - հոբելյան
 jüri - ժյուրի, դատակազմ

K

kaba - կոպիտ, պրիմիտիվ
 kabahat (-ti) - մեղք, հանցանք
 kabak (-ğı) - դդմիկ, դդում
 kabarmak - ուռել, փքվել
 Kâbe - Մեքքայի տաճարը
 kabiliyet (yetenek) - կարողություն, ընդունակություն
 kablo - մալուխ, էլեկտրալար, կաբել
 kabuk (-ğu) - 1. կեղև 2. պատյան
 kabul etmek - ընդունել
 kaburga - 1. կող, կողոսկր 2. կմախք (նավի)
 kâbus (karabasan) - մղձավանջ
 kaç - քանի
 kaçak (-ğı) - փախստական
 kaçakçı - մաքսանենգ
 kaçakçılık (-ğı) - մաքսանենգություն
 kaçınıcı - ո՞րերորդ
 kaçırmak - 1. փախցնել 2. ձեռքից բաց թողնել
 kaçırmak - փախուստ տալ (միասնաբար)
 kaçmak - փախչել
 kadar (dek, değin) - 1. մինչև 2. չափ, նման, պես (o kadar - այն աստիճան, այնքան)
 kader - նախախնամություն, ճակատագիր
 kadın - կին
 kadınca - 1. կանացի 2. կանացիորեն
 kadife - թավիշ
 kadir (-dri) (değer) - I արժեք (ղաղբ)
 kadir (-dri) - II 1. զորեղ, ամենակարող, հզոր, զորավոր 2. ամենակալ
 kafa (baş) - գլուխ
 kafasız - անգլուխ, անխելք, ապուշ
 kafatası - գանգ
 kafes - վանդակ
 kâfi (yeter) - բավարար, բավականաչափ
 kâfir - անաստված, աստվածուրաց, անկրոն
 kafiye (uyak) - հանգ
 kâğıt (-dı) - թուղթ
 kâğıthane (kâğıt fabrikası) - թղթի գործարան
 kağrı - երկանիվ սայլ՝ կառք
 kahir - դառնություն, վիշտ
 kahir - 1. զորեղ 2. ճնշող
 kahkaha - քրքիջ, բարձրաձայն ծիծաղ
 kahraman - հերոս
 kahramanca - հերոսաբար
 kahretmek - 1. ճնշել, նեղել 2. խոր վիշտ պատճառել 3. անիծել
 kahrolmak - մահանալ, զոհվել
 kahvaltı (-yı) - նախաճաշ
 kahvaltı etmek (yapmak) - նախաճաշել
 kahve - սուրճ
 kahveci - սուրճ վաճառող
 kahvehane - սրճարան
 kail - հոժար, հավատացող, համաձայն
 kakma - դրվագում

kalabalık (-ğı) - բազմություն
 kalay - անագ, կլայել
 kalaylı - անագապատված, կլայելված
 kalbur - մեծ մաղ, փլավքամիչ
 kaldırım - մայթ
 kaldırmak - բարձրացնել, վերցնել, տեղից պոկել
 kale - 1. ամրոց 2. պարիսպ 3. դարպաս (ֆուտբոլի)
 kalem - 1. մատիտ 2. գրիչ 3. պետական հիմնարկների գրագրության բաժինները
 4. տեսականի
 kalfa - 1. ենթավարպետ 2. օգնական ճարտարապետ
 kalıcı - մնայուն
 kalın - հաստ
 kalıp (-bı) - կաղապար
 kaliteli - որակյալ, բարձրորակ
 kalkışmak - ձեռնարկել /ուժերից վեր մի գործ/
 kalkmak - վեր կենալ, բարձրանալ
 kalma - մնացող, մնացած
 kalmak - մնալ
 kalp (-bi) (gönül, yürek) - I սիրտ
 kalp (-rı) - II կեղծ
 kamara - նավախցիկ
 kameriye - տաղավար
 kâmil - 1. կատարյալ, անթերի 2. հասուն, լուրջ (մարդ)
 kamyon - բեռնատար
 kan - արյուն
 kanaat - 1. կարծիք, միտք, համոզմունք, գաղափար 2. գոհունակություն
 kanal - ջրանցք
 kanape - բազմոց
 kanarya - դեղձանիկ
 kanat - 1. թև (թռչելու) 2. փեղկ (պատուհանի, դռան)
 kanatmak - արյունել, արյուն հեղել
 kanca - կեռ
 kandırmak - 1. համոզել 2. քաղցր խոսքերով խաբել
 kandil - կանթեղ
 kani - վստահ, համոզված, հավատացող (kani olmak - վստահ լինել, հավատալ)
 kanun - I օրենք
 kanun - II քանոն (երաժշտական գործիք)
 kap - աման
 kapak (-ğı) - 1. կափարիչ 2. կազմ (գրքի)
 kapalı - փակ
 kapamak (kapatmak) - փակել, ծածկել
 kapanmak - 1. փակվել 2. առանձնանալ 3. ստքերի մեջ ընկնել 4. ընդհատվել
 kapı - դուռ
 kapıcı - դռնապան
 kapılmak - 1. խաբվել 2. հափշտակվել, հրապուրվել
 kapık - կոպեկ
 kapitalist - դրամատեր, կապիտալիստ
 kapkacak (-ğı) - խոհանոցի սպասք, ամանեղեն
 kaplamak - երեսապատել, ծածկել
 kaplan - վագր
 kaplumbağa - կրիա
 kapmak - խլել, հափշտակել

kaptan - կապիտան
 kar - ձյուն
 kâr - օգուտ, շահ
 kara - I ցամաք
 kara (siyah) - II սև
 karabasan (kâbus) - մղձավանջ
 karaborsa - սև շուկա
 karaciğer - լյարդ
 karakol - 1. ոստիկանատուն, ոստիկանական տեղամաս 2. պարեկ 3. պահակակետ
 karalamak - 1. սևացնել 2. խզբզել 3. անվանարկել
 karamsar (pesimist) - հոռետես
 karanfil - մեխակ
 karanlık (-ğı) - մութ, մթություն, խավար
 karar - որոշում, վճիռ
 kararmak - մթնել
 kararname - որոշում (պետական, պաշտոնական)
 karasaban - արոր (փայտից)
 kardan adam - ձնեմարդ
 kardeş - եղբայր
 kardeşçe - եղբայրաբար
 kare - քառակուսի
 kareli - վանդակավոր
 karı - 1. կին 2. կնիկ (կոպիտ)
 karın (-rını) - փոր, որովայն
 karınca - մրջյուն
 karış - թիզ, թզաչափ
 karışık (-ğı) - խառը, խճճված, խառնակ
 karışmak - 1. խառնվել 2. շփոթվել 3. միջամտել 4. մասնակցել
 karıştırmak - խառնել, շփոթել
 karikatür - ծաղրանկար
 karlı - ձյունածածկ, ձյունոտ
 karmakarışık - խառը
 karnabahar - ծաղկակաղամբ
 karne - 1. քարտ 2. աշակերտի առաջադիմության թերթիկ
 karpuz - ձմերուկ
 kârsız - անօգուտ, եկամուտ չունեցող
 karşı - 1. դիմաց 2. դեմ (aleyh)
 karşılama - դիմավորում
 karşılamak - դիմավորել
 karşılaşmak - հանդիպել
 karşılık (-ğı) - 1. պատասխան (yanıt) 2. փոխարեն
 karşılıklı - 1. փոխադարձ, երկկողմանի 2. իրար դեմ, դեմ դիմաց
 karşıın - չնայած, հակառակ
 kartal - արծիվ
 kartopu (-nu) - ձնագնդիկ, ձնագունդ
 karyola - մահճակալ
 kas (adale) - մկան
 kasaba - գյուղաքաղաք
 kasap (-bı) - մսագործ, մսավաճառ
 kasık (-ğı) - աճուկ
 kasılmak - 1. կծկվել 2. գոռոզանալ
 kasım - նոյեմբեր

kasır - դղյակ, ապարանք
 kaş - հոնք
 kaşarlanmak - անպատկառ դառնալ
 kaşık (-ğ-i) - գդալ
 kaşıklık (-ğ-i) - գդալաման, գդալակալ
 kaşımak - քորել
 kat (-tı) - հարկ
 katedral (-li) - Մայր տաճար
 katetmek - կտրել - անցնել
 katı - 1. կարծր 2. թանձր, խիտ
 katılmak - I 1. մասնակցել (հմմտ. iştirak etmek) 2. միանալ 3. խառնվել
 katılmak - II շնչահեղձ լինել (ծիծաղից կամ լացից)
 katır - ջորի
 kati - վերջնական, բացարձակ, կատեգորիկ
 kâtil (-li) - մարդասպան
 kâtip (-bi) - քարտուղար, գրագիր
 katlamak - 1. ծալել 2. բազմապատկել
 katmak - 1. ավելացնել 2. միացնել
 katolik - կաթողիկե
 kav - արեթ, պատրույզ
 kavak (-ğ-i) - բարդի
 kavas - դեսպանատան կամ հյուպատոսարանի ծառայող
 kavga - կռիվ
 kavi (-vli) - 1. խոստում 2. ուխտ 3. դաշինք
 kavşak (-ğ-i) - խաչմերուկ
 kavuk (-ğ-u) - խույր
 kavun - սեխ
 kavurmak - տապակել
 kavuşmak - միանալ
 kaya - ժայռ
 kayak (-ğ-i) (ski) - դահուկ
 kayalık (-ğ-i) - ժայռուտ
 kaybetmek (yitirmek) - կորցնել
 kaybolmak - կորչել
 kaydetmek - արձանագրել, գրանցել, նշել
 kaygı - հոգս, մտահոգություն
 kayak (-ğ-i) - մակույկ, նավակ
 kayıkçı - մակույկավար, նավակավար
 kayınbirader - աներձագ, աներորդի
 kayınpeder (kayınbaba, kaynata) - աներհայր, սկեսրայր
 kayınvalide (kaynana) - զոքանջ, սկեսուր
 kayıp (-ybi) - կորուստ
 kayıp vermek - կորուստ տալ, կորցնել
 kayısı - ծիրան
 kayış - կաշեգոտի
 kayıt (-ydi) - գրանցում, արձանագրություն
 kayıtsız - անտարբեր
 kaymak - 1. սահել, սայթաքել 2. սեր, սերուցք
 kaymakam - 1. փոխզնդապետ (yarbay) (հնգ.) 2. շրջանի կառավարիչ՝ քայմաքան, գավառապետ
 kaymakamlık (-ğ-i) - քայմաքանություն, գավառապետարան, գավառապետի պաշտոն
 kaynak (-ğ-i) - 1. ակ, ակունք 2. ուսումնասիրության աղբյուր 3. եռակցում
 kaynamak - եռալ

kaynaşmak - 1. խառնվել, միաձուլվել 2. մտերմանալ
 kaypak - լարժուն
 kayser - կայսր, կեսար (Հռոմում, Բյուզանդիայում), կայզեր (Գերմանիայում) հմմտ. imperator
 kaz - սագ
 kaza - 1. վթար 2. քաղա (վարչական միավոր Թուրքիայում), գավառ (տե՛ս ilçe)
 kazak (-ğı) - I սվիտեր, ֆուֆայկա
 kazak (-ğı) - II կազակ (казак)
 Kazak - դազախ
 Kazakça - դազախերեն
 kazan - կաթսա
 kazanç (-cı) (kâr) - շահ, շահույթ, եկամուտ, վաստակ, հասույթ
 kazanmak - 1. վաստակել, շահույթ ստանալ 2. հաղթել, շահել, տանել
 3. ստանալ, արժանանալ, ձեռք բերել
 kazık (-ğı) - ցից, ձող
 kazma - բրիչ, քլունգ
 kazmak - 1. փորել 2. պեղել
 kebar (-bı) - խորոված
 keçi - այծ
 keder - վիշտ, թախիծ
 kedi - կատու
 kehanet - գուշակություն
 keklik (-ğı) - կաքավ
 kel - ճաղատ, քաչալ
 kelebek (-ğı) - թիթեռ
 kelepir - շատ էժան, գրեթե ձրի
 kelime (sözcük) - բառ
 kelle - գլուխ (kellesini uçurmak - գլուխը թռցնել (կտրել))
 keman - ջութակ
 kemer - 1. գոտի 2. կամար
 kemik (-ğı) - ոսկոր
 kemirmek - կրծել
 kenar - 1. եզերք 2. լուսանցք 3. եզր (ճանապարհի)
 kendi - 1. /դեր./ ինքը, իր 2. անձնական, սեփական
 kenetli - պինդ ագուցված, կողպված
 kent (-ti) (şehir) - քաղաք
 kentli (şehirli) - քաղաքացի, քաղաքաբնակ (горожанин)
 kerçe - շերեփ
 keramet - հրաշք
 kerata - 1. չարաձճի 2. եղջյուր՝ կոշիկ հագնելու համար
 kere - անգամ
 kerem - շնորհ, ողորմածություն
 kereste - ատաղձ
 kerhane - հասարակաց տուն
 kerpiç (-ci) - հողաղյուս
 kerte - աստիճան, չափ
 kervan - քարավան
 kese - 1. քսակ 2. տոպրակ
 kesekâğıdı - թղթե տոպրակ
 keselemek - բաղնիքի քիսայով մարմինը շփել
 kesilmek - 1. կտրվել 2. թուլանալ, ուժասպառ լինել
 kesim - 1. հատում, կտրում 2. հատված
 kesin - հաստատ, վերջնական, վճռական

keskin - 1. սուր, հատու 2. թունդ (քացախ)
kesmek - 1. կտրել 2. մորթել 3. դադարեցնել
kestane - շագանակ
keşfetmek - հայտնագործել, հայտնաբերել
keşif (buluş, icat) - 1. հայտնագործություն 2. գյուտ, հետախուզում
keşifçi (kâşif) - հետախույզ
keşke - երանի՜ (թե), երնե՛կ
keten - 1. կտավ 2. վուշ
kevgir - 1. քամիչ 2. ծակերով շերեփ
keyif (-yfi) (keyf, heves) - 1. քեֆ, ուրախություն 2. տրամադրություն
keyiflenmek - ուրախանալ
kez (kere, defa) - անգամ
kible - 1. Մեքքայի ուղղությունը, կողմը, ուր շրջվում են աղոթելիս մահմեդականները
2. հարավային քամի
kıl - մարդու մարմնի մազերը
kılavuz - 1. ուղեկցորդ, առաջնորդ 2. ուսումնական ձեռնարկ 3. տեղեկատու, ուղեցույց
4. միջնորդ
kılıç (-ğı) - փուշ (ձկան)
kılıç (-cı) - թուր
kılıf - 1. ծածկոց, երես 2. պատյան
kılık (-ği) - 1. արտաքին տեսք, կերպարանք 2. հագնվածք
kimildamak - շարժվել
kın - պատյան՝ թրի, դաշույնի
kına - հինա
kınakına - խինին (դեղ)
kır - 1. դաշտ, մարգագետին, հարթավայր (անմշակ) 2. գորշ, մոխրագույն, ալեխառն
kırgın - վշտահար, վշտացած
kırgınlık (-ği) - 1. վիրավորանք 2. թուլություն
kırık (-ği) - 1. կտրվածք 2. վշտացած
kırılmak - 1. կտրվել 2. վիրավորվել, վշտանալ
kırmızı - 1. փշուր 2. բեկոր
kırk - քառասուն
kırkayak (-ği) - օձասանդր (երկարավուն մարմնով արագաշարժ բազմոտանի զենուն)
kırmak - կտրել, ջարդել
kırmızı (al) - կարմիր
kısa - կարճ
kısaça - կարճ ասած, մի խոսքով
kısim (-smı) - մաս, բաժին, հատված
kıskanç - խանդոտ, նախանձ
kıskanmak - խանդել, նախանձել
kısmet - բախտ, հաջողություն
kırak (-ği) - էգ ձի, մատակ
kış - ձմեռ
kışla - գորանոց
kıt - սակավ, անբավարար, շատ քիչ (kıt olmak - չբավարարել, չհերիքել)
kita - 1. մայր ցամաք 2. փոքր գորամաս 3. քառատող ոտանավոր
kıtık (-ği) - սով
kivileim - կայծ
kivircik (-ği) - 1. գանգուր, խուճուճ 2. ոչխարի տեսակ
kivirmek - 1. ոլորել 2. գանգրացնել (մազերը) 3. (փխբ.) հաջողացնել
kivrak (-ği) - առույզ, աշխույժ, աչքաբաց
kivrakmak - գալարվել

kivrik (-ğı) - 1. ոլորուն 2. գանգուր
 kivrılmak - գալարվել
 kıyafet - կերպարանք, տեսք, հագուստ
 kıygın (mağdur) - տուժած
 kıyı (sahil) - ափ, ծովափ, գետափ
 kıyma - աղացած միս
 kıymak - 1. մանր կտրատել 2. չխնայել 3. մեծ վատություն անել
 kıymet (-ti) - արժեք (değer)
 kıymetli (değerli) - արժեքավոր
 kız - աղջիկ
 kızak (-ği) - սահնակ
 kızamık (-ği) - կարմրուկ
 kızartma - տապակած (ճաշատեսակ)
 kızartmak - տապակել
 kızcağız - 1. աղջնակ 2. խեղճ աղջիկ
 kızdırmak - 1. շիկացնել 2. զայրացնել, բարկացնել, կատաղեցնել
 kızgın - 1. շիկացած (երկաթ) 2. բարկացած
 kızgınlık (-ğı) - 1. բարկություն 2. շիկացածություն
 kızıl - 1. վառ կարմիր, արնագույն, բոսոր 2. կոմունիստ, կարմիր (Kızıl Ordu - Կարմիր բանակ, Kızıl meydan - Կարմիր հրապարակ) 3. քութեշ (հիվանդություն) (скарлатина)
 kızılçik (-ğı) – (բսբ.) հոն (Cornus)
 kızkardeş - քույր (կրտսեր)
 kızmak - 1. շիկանալ 2. բարկանալ
 ki - որ
 kibar - պարկեշտ, բարեկիրթ, կիրթ
 kibir - մեծամտություն, ամբարտավանություն
 kibirli - մեծամիտ, սնապարծ, գոռոզ, ինքնահավան
 kibrit (-ti) - լուցկի
 kibritçi - լուցկի վաճառող
 kil - կավ
 kilise - եկեղեցի
 kilit (-di) - կողպեք
 kilo almak - գիրանալ
 kilometre - կիլոմետր
 kilo vermek (kaybetmek) - նիհարել
 kim - ո՞վ
 kimlik (-ği) - 1. վկայական 2. ինքնություն, անձ (ով լինելը)
 kimse - ոչ ոք, ինչ - որ մեկը
 kimsesiz - միայնակ (ոչ ոք չունեցող)
 kimya - քիմիա
 kir - կեղտ
 kiralamak - վարձակալել
 kiraz - կեռաս
 kirlenmek - կեղտոտվել
 kirli - կեղտոտ
 kirpi - ոզնի
 kirpik (-ği) - թարթիչ, արտևանունք
 kişi - անձ, անհատ, անձնավորություն, հոգի (üç kişi - երեք հոգի, երեք մարդ)
 kişisel - անհատական, անձնական (kişisel çıkar - անձնական շահ)
 kitap (-bı) - գիրք
 kitaplık (-ğı) - 1. գրադարան 2. գրապահարան, գրադարակ
 koca - I 1. մեծ 2. տարեց, ծեր

koca - II ամուսին (տղամարդը)
 kocamak - ծերանալ
 kocaman - շատ մեծ, հսկայական
 koklamak - հոտոտել
 koku - հոտ, բույր
 kol - թև
 kolay - հեշտ, դյուրին
 kolaylaşmak - հեշտանալ, դյուրանալ
 kolaylaştırmak - հեշտացնել, դյուրացնել
 kolhoz - կոլտնտեսություն
 kolhozcu - կոլտնտեսական
 koli - փաթեթ, բանդերոլ
 koltuk (-ğü) - 1. թևատակ, անութ 2. բազկաթոռ
 koltuklamak - 1. թևի տակ դնել 2. թևը մտնել 3. շողոքորթել
 komite - կոմիտե
 komşu - հարևան
 komutan - հրամանատար
 komünist - կոմունիստ
 konak (-ğı) - 1. օթևան, կացարան 2. առանձնատուն (մեծ), շքեղ բնակարան, ապարանք
 3. կառավարական շենք
 konca (gonca) - կոկոն
 kondurmak - 1. թառեցնել 2. վերագրել (իրեն)
 konferans - գիտաժողով
 kongre - համագումար
 konmak (konar) - 1. թառել 2. իջանել
 konmak (konur) - դրվել (koymak բայի կրավ. սեռը)
 konser - համերգ
 konservatuvar - կոնսերվատորիա, երաժշտանոց
 konserve - պահածո
 konsolos - հյուպատոս
 konsolosluk (-ğü) - հյուպատոսություն
 kontrat - պայմանագիր
 kontrol - ստուգում (kontrol etmek - ստուգել)
 kontrolör (denetçi, kontrolcu) - հսկիչ
 konuk (-ğü) (misafir) - հյուր
 konuşma – 1. խոսակցություն, զրույց 2. ելույթ
 konuşmak - խոսել
 konut (-tu) - բնակարան
 kooperatif - կոոպերատիվ
 koparmak - 1. պոկել 2. քաղել
 kopmak - 1. պոկվել 2. արձակվել, լսվել (աղմուկ, կրակոց, ճիչ)
 kor - շիկացած ածուխ
 koramiral (-li) - /ռազմ./ կորպուսի ծովակալ, փոխծովակալ
 korgeneral – կորպուսի գեներալ, գեներալ լեյտենանտ (խորհրդային ու ռուս. բառարաններում՝
 գեներալ-գնդապետ)
 koridor - միջանցք
 korkmak - վախենալ
 korku - վախ
 korkunç - սարսափելի
 korkutmak - վախեցնել
 koru - պուրակ, անտառակ
 korumak - 1. պահպանել 2. պաշտպանել

koskoca - շատ մեծ, հսկա, վիթխարի
 kostüm - կոստյում
 koşmak - I վազել
 koşmak - II լծել՝ եզ, ձի ...
 koşturmak - վազեցնել
 koşul (şart) - պայման
 kova - դույլ
 kovalamak - 1. հալածել 2. հետապնդել
 kovmak - հեռացնել, վտարել, արտաքսել, վռնդել
 kovuk (-ğü) - 1. խռռչ 2. փչակ
 koymak - դնել
 koyu - 1. մուգ (գույն) 2. խիտ, թանձր 3. ծայրահեղ
 koyun - ոչխար
 koza - 1. բոժոժ 2. տուփ (սերմնատուփ)
 köftehor - շաղակրատ, անպիտան
 kök - արմատ
 kökleşmek - արմատներ գցել
 köle (kul) - ստրուկ
 kömür - ածուխ
 köpek (-ği) (it) - շուն
 köpekbalığı - շնաձուկ
 köprü - կամուրջ
 köpük (-ğü) - փրփուր
 köpürmek - 1. փրփրել 2. կատաղել, մոլեգնել
 kör - 1. կույր 2. բութ
 körfez - ծովածոց
 körpe - 1. դեռահաս (երեխա) 2. մատղաշ, փափուկ
 köstek (-ği) - 1. շղթա (ժամացույցի) 2. խոչընդոտ, արգելք
 köşe - անկյուն
 köşk - առանձնատուն, ապարանք
 kötü (fena) - վատ
 köy - գյուղ
 köylü - գյուղացի
 köz - անթեղ
 kral - թագավոր
 kraliçe - թագուհի
 krallık (-lığı) - թագավորություն
 Kremlin - Կրեմլ
 krom - քրոմ
 kubbe - գմբեթ
 kucak (-ğı) - գիրկ, ծոց
 kucaklamak - գրկել
 kuduz - 1. կատաղած 2. կատաղություն
 kukla - տիկնիկ, մարիոնետ, խամաճիկ
 kukla hükümet - մարիոնետային կառավարություն
 kuku (Guguk kuşu) - կկու
 kul (köle) - ծառա, ստրուկ
 kulak (-ğı) - ականջ
 kule - աշտարակ
 kullanmak - օգտագործել
 kulp (-pu) - ունկ, կանթ, բռնակ
 kuluçka - թուխս

kulübe - խրճիթ
 kulüp (-bü) - ակումբ
 kum - ավազ
 kumandan - հրամանատար
 kumaş - կտոր, կերպաս, գործվածք
 kundura - կոշիկ
 kunduracı - կոշկակար, կոշիկ վաճառող
 kupkuru - բավական չոր
 kurak (-ğı) - չոր, ցամաք, անջրդի
 kuraklık (-ğı) - երաշտ
 kural (-lı) - կանոն (kural olarak - որպես կանոն)
 kurbağa - գորտ
 kurban - զոհ
 kurmak - 1. հիմնել 2. լարել (ժամացույց, թակարդ)
 kurmay - շտաբ, սպայակույտ
 kurnaz - խորամանկ
 kurnazlık (-ğı) - խորամանկություն
 kurs - դասընթաց, կուրս
 kurşun - 1. կապար 2. փամփուշտ
 kurşunkalem - մատիտ
 kurt - 1. գայլ 2. որդ
 kurtarmak - ազատել, փրկել
 kurtulmak - ազատվել, փրկվել
 kurtuluş - ազատում, ազատություն, ազատագրում, փրկում, փրկելը
 kuru - չոր
 kurukahveci - (հատիկավոր կամ աղացած) սուրճ վաճառող
 kurul - խորհուրդ, հանձնաժողով
 kuruluş - 1. հիմնում, հիմնադրում 2. հիմնարկություն, հաստատություն
 kurum - 1. մուր 2. մեծամտություն 3. կազմակերպություն, հիմնարկ, հիմնարկություն
 kurumak - չորանալ
 kuruş - քուրուշ (թուրքական մանրադրամը)
 kurutmak - չորացնել
 kusmak - փսխել
 kusur - թերություն
 kuş - թռչուն
 kuşak (-ğı) - 1. գոտի 2. սերունդ
 kuşatma - պաշարում, շրջապատում
 kuşatmak - պաշարել, շրջապատել
 kuşku (şüphesiz) - 1. երկյուղ, 2. կասկած (անք)
 kuşkulandırmak (şüphelenmek) - կասկածել, տարակուսել, երկմտել
 kutlamak - 1. շնորհավորել 2. տոնել
 kutsal - սրբազան, նվիրական
 kutu - տուփ
 kutup (-tbu) - բևեռ
 kuvvet (güç) - ուժ
 kuvvetlendirmek - ուժեղացնել
 kuyruk (-ğu) - 1. պոչ 2. (փխբ.) հերթ
 kuyruklu - պոչավոր
 kuytu - 1. մեկուսի, ամայի 2. խուլ
 kuyu - ջրհոր
 kuyumcu - ոսկերիչ
 kuyumculuk (-ğu) - ոսկերչություն

kuzey (şimal) - հյուսիս
 kuzgun - ագռավի տեսակ՝ արջնագռավ, սև ագռավ
 kuzu - գառ, գառնուկ
 küçük (-gü) - փոքր, փոքրիկ
 küçümsemek (hakir görmek) - արհամարհել, նվաստացնել, նսենացնել
 küf - բորբոս
 küfür (-frü) (sövgü) - հայհոյանք, լուտանք
 küil - մոխիր
 külâh - 1. թաղիքե սրածայր գլխարկ՝ քոլոզ 2. (ճարտ.) գմբեթ
 külçe - ձույլ, ձուլածո
 küllük - մոխրաման
 külot (-tu) (don) - վարտիք
 kültür (hars) - մշակույթ
 küme - 1. խումբ 2. թիմ
 kümes - հավաքուն
 künk (-gü) - կավե ջրատար խողովակ
 küp - I կարաս
 küp - II խորանարդ
 küre - գունդ
 kürek (-ği) - 1. թի, թիակ 2. բահ
 kürk - մուշտակ
 kürkü - մուշտակագործ, մուշտակավաճառ
 Kürt - քուրդ
 kütle (kitle) - զանգված
 kütük (-gü) - կոճղ
 kütüphane - գրադարան

L

laboratuvar - լաբորատորիա
 lacivert - մուգ կապույտ, լաջվարդ
 laf - խոսք, բառ
 lahana - կաղամբ
 lahit (-hti) - դամբարան, քարածածկ դամբարան, քարադամբան, գերեզման
 lakırdı - 1. խոսակցություն 2. ասեկոսե, բամբասանք
 lakin - սակայն
 lamba - լամպ
 latif - հաճելի
 lav - լավա
 lavabo - լվացարան, կոնք
 lazım - անհրաժեշտ, պիտանի
 leb (dudak) - շուրթ, շրթունք
 leblebi - բոված սիսեռ
 Leh - լեհ, լեհական
 Lehçe - լեհերեն
 lehçe - բարբառ, դիալեկտ, խոսվածք
 leke - բիծ, հետք
 levha - 1. հուշատախտակ, ցուցատախտակ 2. քարի կամ մետաղի բարակ շերտ
 leylek (-ği) - արագիլ
 lezzet (-ti) - համ
 lezzetli - համեղ

lezzetsiz - անհամ, համից զուրկ
 lezzetsizlik - անհամություն, համից զուրկ լինելը
 liman - նավահանգիստ
 limon - լիմոն
 lira - լիրա (թուրքական արժույթ)
 lisan (dil) - լեզու
 liste - ցուցակ
 lokanta (yemekhane) - ճաշարան, ռեստորան
 lokma - 1. պատառ 2. քաղցրավենիքի տեսակ
 loş - կիսամութ
 lütfen - խնդրեմ
 lütuf (-tfu) - 1. սիրալիրություն, բարեհաճություն 2. շնորհ
 lüzumlu (gerekli) - անհրաժեշտ

M

maalesef - ցավոք, դժբախտաբար
 maarif - կրթություն, լուսավորություն
 maas (aylık) - աշխատավարձ, թոշակ
 mabet (-di) - տաճար, աղոթատեղ
 Macar - հունգար, հունգարացի
 macera (serüven) - արկածախնդրություն
 macun - մածուկ
 maç (-çı) - մրցախաղ
 madalya - շքանշան, մեդալ
 madde - 1. նյութ 2. իր, առարկա 3. օրենքի կամ համաձայնագրի կետ
 maddi - նյութական (իրեղեն, դրամական)
 mademki (madem) - 1. քանի որ 2. որովհետև
 maden - 1. մետաղ 2. հանք
 madrabaz - խարդախ, խաբեբա
 mağara - քարանձավ, քարայր
 mağaza - 1. մեծ խանութ, վաճառատուն 2. պահեստ
 mahalle - թաղամաս
 mahiyet (-ti) - հատկություն, բնույթ
 mahkeme - դատարան
 mahkûm - դատապարտված (mahkûm etmek - դատապարտել, mahkûm olmak - դատապարտվել)
 mahrem - 1. զաղտնի 2. մտերիմ 3. արգելված
 mahrum (yoksun) - զուրկ, զրկված (mahrum etmek - զրկել, mahrum olmak - զրկված լինել)
 mahsul (-lü) (ürün) - բերք, արդյունք (verim)
 mahsus (özgü) - 1. հատուկ, յուրահատուկ 2. դիտավորյալ
 mahvolmak (yokolmak) - կործանվել, բնաջնջվել
 mahzun - տխուր, տրտում
 makale - հոդված
 makas - 1. մկրատ 2. երկաթուղու գծերի բաժանման սարք
 makbuz - ստացական, անդորրագիր
 makine - հաստոց
 maksat (-di) (amaç) - նպատակ, մտադրություն
 mal - 1. ապրանք 2. հարստություն
 mali - ֆինանսական (Maliye Bakanlığı - ֆինանսների նախարարություն)
 malik - 1. տիրող, ունեցող 2. տեր, սեփականատեր (malik olmak - տիրել, տիրանալ, ունենալ)
 malum (belli, bilinen) - հայտնի, որոշ, ճանաչված

malumat (bilgi) - տեղեկություն
malzeme - նյութ (շինանյութ)
mamulat - արտադրանք, ապրանք
mamura (bayındır) - բարգավաճ, ծաղկուն
mana - իմաստ, նշանակություն
manastır - վանք
manav - բանջարավաճառ, պտղավաճառ
manda - գոմեշ
manevi - բարոյական
manga - ռազմ. ջոկ
mangal - կրակարան, մանդալ
mani - խաղիկ, քառատող
mâni - արգելք, խոչընդոտ (mâni olmak - արգելել, խոչընդոտել)
manivela - լծակ
mantar - 1. սունկ 2. խցան
mantı - մանթապուր (արևելյան ճաշատեսակ՝ նման ռուս. պելմենուն)
mantık (-ğî) - տրամաբանություն
manzara (görü) - տեսարան
marangoz - հյուսն, ատաղծագործ
marazi - ախտավոր, հիվանդոտ
marifet - շնորհ, վարպետություն
mart (-tı) - մարտ (ամիսը)
martı - ճայ, ծովաօրոր
maruf (ünlü, meşhur) - հայտնի, հռչակավոր
marul – (բսբ.) կաթնուկ, հազար
masa - սեղան (masa örtüsü - սփռոց)
masal - հեքիաթ
masmavi - կասկապույտ
masraf (gider) - ծախս
masum (suçsuz) - անմեղ
maşa - ունելի, արքան
maşuk - սիրելի, սիրեցյալ (տղամարդ)
matem (yas) - սուգ
matematik (-ğî) - մաթեմատիկա
matlup (-bu) - պահանջվող, ցանկալի
mavi - կապույտ
Mavi Yolculuk - ծովային (երկնագույն) ճանապարհորդություն
maya - մակարդ, խմորիչ
maydanoz – (բսբ.) ազատքեղ, մաղադանոս
mayın - ական
mayıs - մայիս
maymun - կապիկ
mayo - լողազգեստ
mazhar - արժանի
mazi (geçmiş) - անցյալ
mazlum - հալածված, ճնշված, զրկված
mazur - ներելի
mebus (milletvekili) - պատգամավոր
mecbur (yükümlü) - ստիպված, հարկադրված
mecbur etmek - ստիպել
mecbur olmak - ստիպված լինել
meclis - ժողով

mecmua (dergi) - ամսագիր, հանդես
 mecnun - գիժ, խենթ, խելագար
 medeniyet (uygarlık) - քաղաքակրթություն
 medrese - մեդրեսե՝ մահմեդականների հոգևոր դպրոցը
 meğer - մինչդեռ
 mehtap (-bi) - 1. լուսին 2. լուսնի լույս
 mekân - 1. տեղ, վայր 2. տուն տեղ 3. բնակավայր 4. տիեզերք (uzay)
 mektep (-bi) (okul) - դպրոց
 mektup (-bu) - նամակ
 melek (-ği) - հրեշտակ
 melemek - մայել, մկկալ
 melûl (üzgün) - տրտում, թախծոտ
 meme - ստինք, ծիծ, կուրծք
 memleket (-ti) (ülke) - երկիր
 memnun - գոհ (memnun etmek - գոհացնել, memnun olmak - գոհ լինել, բավարարվել)
 memnuniyet (-ti) - գոհունակություն
 memur - ծառայող, պաշտոնյա
 mendil - թաշկինակ
 menekşe - մանուշակ
 menfaat (çıkar) - օգուտ, շահ
 menfaatperest (çıkarıcı) - 1. շահամոլ, շահ ակնկալող 2. շահադիտական
 mengene - 1. մամլակ 2. սեղմելու գործիք
 mensup (-bu) - պատկանող
 mera - արոտատեղի, արոտավայր
 merak - 1. հետաքրքրություն (ilgi) 2. հոգս, մտահոգություն (merak etmek - 1. ուշադրություն դարձնել, հետաքրքրվել 2. մտահոգվել (meraklanmak))
 meram (erek) - նպատակ
 mercan - (կենդ.) բուստ, մարջան (Coralium rubrum, ռուս.՝ коралл)
 mercek (-ği) - ոսպնյակ
 mercimek (-ği) - ոսպ
 merdiven - սանդուղք
 meret (-ti) - 1. անպետք, անպիտան 2. անտեր (որպես հայիոյանք)
 merhaba - բարև (ձեզ), ողջույն
 merhamet (-ti) - գութ
 merhem - սպեղանի, քունկ
 merkez - կենտրոն
 mermi - փամփուշտ, արկ
 mesafe - տարածություն
 meselâ (örneğın) - օրինակ, օրինակի համար
 mesele (sorun) - հարց, խնդիր
 mescit - փոքր մզկիթ
 mesken - բնակարան
 meslek (-ği) - 1. մասնագիտություն 2. արհեստ
 meslektaş - պաշտոնակից, արհեստակից, գործընկեր (միևնույն մասնագիտությունն ունեցող մարդ)
 mesul (sorumlu) - պատասխանատու (mesul olmak - պատասխանատու լինել)
 mesuliyet (-ti) (sorumluluk) - պատասխանատվություն
 mesut (mutlu) - երջանիկ
 meşgul - զբաղված (meşgul olmak - զբաղված լինել)
 meşhur (ünlü) - նշանավոր, անվանի, հռչակավոր, հայտնի
 meşin - 1. մշակված կաշի (ռուս. выделанная кожа, дубленая кожа)
 2. կաշվե (~ çanta - կաշվե պայուսակ)
 metan – (քիմ.) մեթան

metin (-tni) - I տեքստ, բնագիր
 metin (-tni) - II ամուր, կայուն, դիմացկուն
 metre - մետր
 metro - մետրո
 mevcut (-du) - ներկա, առկա, գոյություն ունեցող
 mevcut olmak - ներկա լինել, գոյություն ունենալ
 mevlâ (Tanrı) - Աստված
 Mevlâna - Ջելալեդդին Ռումիի տիտղոսը (պատվանունը)
 mevki - 1. տեղ 2. դիրք, աստիճան 3. կարգ
 mevsim - եղանակ (տարվա)
 mey (şarap) - գինի
 meydan (alan) - հրապարակ
 meyhane - գինետուն
 meyva (meyve) - միրգ, պտուղ
 meyve ağacı - մրգատու ծառ
 mezar - գերեզման
 mezarlık (-ğ) - գերեզմանոց
 meze - աղանդեր, խորտիկ, նախուտեստ
 mezun - շրջանավարտ (mezun olmak - ավարտել (ուսումնական հաստատությունը), դառնալ շրջանավարտ)
 mih - գամ, մեխ
 mihli - գամված, մեխված
 mintaka (mintika) - շրջան, գոտի, տարածաշրջան (հմմտ. bölge)
 mısır - եգիպտացորեն
 misra (dize) - տող (բանաստեղծության)
 müzik - 1. գինվորական նվագախումբ 2. շրթնահարմոն
 müzikçilik (-ğ) - նվագածություն
 mide - ստամոքս
 mihmandar (konukçu) - հյուրերին ընդունող, ուղեկցող
 mika - փայլար, թիթղոն (սլյուդա)
 miktar - քանակ, թիվ
 mil - մղոն
 milimetre - միլիմետր
 millet (ulus) - ազգ, ժողովուրդ
 milletlerarası (uluslararası) - միջազգային
 milli (ulusal) - ազգային
 milyon - միլիոն
 mimar - ճարտարապետ
 mimari - ճարտարապետական
 mimarlık (-ğ) - ճարտարապետություն
 minibüs - մինիբուս
 minimini - շատ փոքր, մանրիկ
 misafir (konuk) - հյուր
 misil - 1. նման 2. կրկին
 mis(k) - մուշկ (բուրավետ յուղային նյութ)
 miting - միտինգ, ցույց
 mitoloji - դիցաբանություն
 miyavlamak - նլավել
 mizah - երգիծանք
 mobilya - կահույք
 moda - նորաձևություն
 model - տեսակ

modern - ժամանակակից
 mola - դադար, ընդմիջում
 mor - մանուշակագույն
 mosmor - կաս-կապույտ, մուգ կապույտ
 motel - մոթել, հյուրանոց (ավտոկայանով, ավտոսպասարկմամբ)
 motor - շարժիչ
 motosiklet - մոտոցիկլետ
 mozole - դամբարան
 muallim (öğretmen) - ուսուցիչ
 muamele - գործարք
 muavin - օգնական
 muayene - զննում (muayene etmek - զննել, muayene olmak - զննվել)
 muazzam - հսկա, վիթխարի
 muhabbet - սեր, բարեկամություն
 muhabere (haberleşme) - հաղորդակցություն, կապ
 muhabir - թղթակից
 muhaceret (göç) - տեղափոխություն, էմիգրացիա
 muhacir (göçmen) - տեղափոխված, փախստական, էմիգրանտ
 muhafaza (koruma) - պահպանում (muhafaza etmek - պահպանել)
 muhakkak - անկասկած, անպայման
 muharebe (savaş) - պատերազմ (muharebe etmek (savaşmak) - պատերազմել)
 muharrir (gazeteci) - լրագրող, գրող
 muhasara (kuşatma) - պաշարում, շրջապատում
 muhasebe - հաշվապահություն
 muhasebeci (sayman) - հաշվապահ
 muhbir - տեղեկացնող, (լրատվություն, տեղեկություն) հաղորդող, մատնիչ
 muhit (-ti) - շրջապատ
 muhtaç (-cı) - կարիքավոր
 muhtariyet (özerklik) - ինքնավարություն
 muhtelif - տարբեր, տեսակ տեսակ
 muhteşem (görmeli) - հոյակապ, հիասքանչ, տեսարժան, փառահեղ
 mukabele (karşılık) - փոխադարձություն
 mukabil - հակադիր
 mukaddes (kutsal) - սուրբ, նվիրական
 mum - մոմ
 Musa (peygamber) - Մովսես (մարգարե)
 mushaf - 1. էջի վրա գրված գիր 2. դուրան
 musluk (-ğu) - ծորակ
 Mutassarrıflık (-lığı) (sancak) - գավառ՝ նահանգի և շրջանի միջև
 mutfak (-lığı) - խոհանոց
 mutlaka - անպայման
 mutlu (mesut) - երջանիկ
 mutluluk (-luğu) - երջանկություն (հմմտ. saadet)
 muvaffakiyet (başarı) - հաջողություն (muvaffak olmak - հաջողություն ունենալ)
 muvaffakiyetsizlik (-lığı) (başarısızlık) - անհաջողություն
 muvakkat - ժամանակավոր
 muz - բանան
 muzaffer (utkulu) - հաղթական
 mübaşir - կատարածու
 müdafaa (savunma) - պաշտպանություն
 müdafaa etmek (savunmak) - պաշտպանել
 müddet (-ti) (süre) - 1. որոշ ժամանակ, ժամանակամիջոց, տևողություն 2. ժամանակ

müdür - տնօրեն
 müdürlük (-ğü) - տնօրինություն, վարչություն
 müessese (kurum, kuruluş) - հաստատություն, հիմնարկություն
 mühendis - ինժեներ, ճարտարագետ
 mühim - կարևոր
 mühür - կնիք
 müjde - ավետիս, բարի լուր
 müjdelemek - բարի լուր տալ, ավետել
 mülk - 1. սեփականություն, ունեցվածք 2. անշարժ գույք՝ կալվածք
 mülkiyet - սեփականություն
 mülteci - փախստական, էմիգրանտ
 mümbit - պտղաբեր, պտղատու
 mümkün - հնարավոր
 mümtaz - 1. շնորհալի 2. երևելի
 münakaşa (tartışma) - վեճ, բանավեճ
 münakaşa etmek (tartışmak) - վիճել, բանավիճել
 münasebet (-ti) (ilişki) - կապ, հարաբերություն
 münasip (uygun) - հարմար, պատշաճ, համապատասխան
 münevver (aydın) - մտավորական
 müracaat (dilekçe) - դիմում
 müracaat etmek - դիմել
 mürekkep - թանաք
 mürit (-di) - մյուրիդ /ուս.Ֆ. շեյխի հետևորդ, աշակերտ/
 mürşit - 1. ուղիղ ճանապարհ ցույց տվող 2. աղանդապետ 3. շեյխ
 müsaade (izin) - թույլտվություն
 müsait (elverişli) - ձեռնտու, հարմար
 müsavi (eşit) - հավասար
 Müslüman - մուսուլման, մահմեդական
 Müslümanlık - մուսուլմանություն, մահմեդականություն
 müstakil (bağımsız) - անկախ
 müstemleke (sömürge) - գաղութ
 müstemlekeci (sömürgeci) - գաղութարար
 müsteşar - խորհրդական
 müşteri - հաճախորդ
 mütehassıs (uzman) - մասնագետ
 müthiş - 1. սարսափելի, սոսկալի 2. սաստիկ 3. զարմանալի, ապշեցուցիչ
 müzakere - բանակցություն
 müzakere etmek - բանակցել
 müze - թանգարան
 müzik (musiki) - երաժշտություն

N

naaş - 1. դիակ, դի 2. դագաղ
 nabız (-bızı) - զարկերակ
 naçar - անճար, ճարահատ
 nadir - հազվագյուտ
 nahıye - գավառակ, նահիե (վարչական միավոր Թուրքիայում)
 nakdi - 1. կանխիկ գումարով 2. դրամական
 nakış - 1. նախշ, զարդ, ասեղնագործություն 2. երաժշտ. ստեղծագործություն
 nakit - փող, դրամ

nakletmek - 1. փոխադրել, տեղափոխել 2. պատմել
 nakliye - տեղափոխում
 nal - պայտ
 nam - 1. անուն (ad, isim) 2. մականուն, ծածկանուն (lâkap) 3. հասցե (adres)
 4. փոխարեն, փոխարինաբար
 namus - պատիվ
 namuslu - պատվավոր, կարգապահ
 namussuz - անպատիվ
 namussuzluk (-ğü) - անպատվություն
 nankör - ապերախտ, անշնորհակալ
 nar - նուռ
 nasıl - ինչպե՞ս
 nasır - կոշտուկ
 nasırlanmak - կոշտուկներով պատվել
 nazaran - 1. համաձայն (ինչ-որ բանի) 2. համեմատ
 nazenin - նրբակազմ, քնքշակազմ
 nazik - 1. քաղաքավարի (terbiyeli, kibar) 2. սիրալիր, քնքուշ
 nazlı - նազանի, նազ անող
 ne - ի՞նչ
 nebat - բուսականություն
 neden? - ինչո՞ւ
 neden (sebe) - պատճառ
 nefes - շունչ (nefes almak - 1. շնչել 2. շունչ առնել, շունչ քաշել /ազատ/)

nefret - ատելություն
 nehir (-hri) - գետ
 nem (rutubet) - խոնավություն
 nemli (rutubetli) - խոնավ
 nere (nereye) - ո՞ւր
 nerede - որտե՞ղ
 nesil (kuşak) - սերունդ
 neşe - ուրախություն
 netice (sonuç) - 1. արդյունք, հետևանք 2. եզրակացություն
 nevi (-v'i) (çeşit, tür) - տեսակ
 nezaket (-ti) - քաղաքավարություն, նրբանկատություն
 nezaketli - քաղաքավարի, նրբանկատ
 nezaret - հսկողություն, վերահսկողություն
 nezle - հարբուխ
 nişadır - անուշադր
 nice - 1. քանի՞, ինչքա՞ն, որքա՞ն 2. ինչպե՞ս
 nicel - քանակական
 niçin - ինչո՞ւ, ինչի՞ համար
 nigâr - 1. պատկեր, նկար 2. գեղեցկուհի
 nihayet - 1. վերջ 2. վերջապես, ի վերջո
 nihayetsiz - անվերջ
 ninni - օրոր, օրորոցային (երգ)
 nisan - ապրիլ
 nispet (-ti) - 1. հարաբերություն, կապ 2. համաչափություն, համամասնություն
 3. չափ, համեմատություն
 nişan - 1. նշան 2. նշանադրություն 3. նպատակակետ 4. շքանշան
 nişanlı - նշանած
 nitelik - այսպես օրինակ
 niyaz - 1. խնդրանք, աղաչանք 2. աղոթք 3. անհրաժեշտություն

niye - ինչո՞ւ
 niyet - նպատակ, մտադրություն
 niyet etmek - մտադրվել
 nizam - 1. կարգ 2. համակարգ
 nohut (-du) - սիսեռ
 nokta - կետ
 not (-tu) - 1. նշում, գրառում 2. գնահատական
 nöbet (-ti) - 1. հերթ, կարգ 2. հերթապահություն 3. նոպա
 nöbetçi - հերթապահ, ժամապահ
 Nuh - Նոյ
 numara (sayı) - համար, թիվ
 nutuk (-tku) - զեկուցում, ելույթ, ճառ
 nüfus - բնակչություն
 nüfüz - ազդեցություն, հեղինակություն
 nükleer - (ջերմա) միջուկային (հմմտ. çekirdeksel)
 nümayiş (gösteri) - ցույց
 nüsha (suret, kopya) - 1. կրկնօրինակ 2. պատճեն

O

o - նա, այն
 objektif - օբյեկտիվ
 ocak (-ğı) - I հունվար
 ocak (-ğı) - II 1.օջախ (տուն) 2. կրակարան 3. հանք, հանքավայր
 oda - սենյակ (Ticaret ve Sanayi Odası - Առևտրաարդյունաբերական պալատ)
 odun - 1. ցախ 2. (փխբ.) տխմար
 oğlan, oğul (-ğlu) - որդի, զավակ (տղա)
 oğuşturmak - շփել, մերսել
 ok (oku) - նետ
 okka - օքա (կշռի չափ = 1,283 կգ)
 oksijen - թթվածին
 okşamak - շոյել, փայփայել
 okul - դպրոց, ուսումնարան, վարժարան, ուսումնական հաստատություն
 okumak - 1. կարդալ 2. սովորել (okuma salonu - ընթերցասրահ)
 okumuş - կրթված, կարդացած, գիտուն
 okuryazar - գրագետ, գրաճանաչ
 okutmak - 1. պարտադրել կարդալ 2. սովորեցնել, ուսուցանել
 okyanus - օվկիանոս
 olağan - սովորական
 olağandışı - գերբնական, ֆանտաստիկ, զարմանալի
 olağanüstü - արտասովոր, անսովոր, արտակարգ
 olanak (-ğı) (imkân) - հնարավորություն, հնար
 olanaksız (imkânsız) - անհնար, անհնարին
 olay (hadise) - դեպք, իրադարձություն
 oldukça - բավականին, բավական(աչափ)
 olgun - հասուն
 olgunlaşmak - հասունանալ
 olmak - 1. լինել, տեղի ունենալ 2. հանդիսանալ 3. լինել, գտնվել 4. դառնալ
 olta - կարթ (ծկնորսական)
 oluşmak - կազմվել, ձևավորվել, երևան գալ
 omuz - ուս

on - տասը
 onarım - նորոգում
 onarmak - նորոգել
 onuncu - տասներորդ
 onur - արժանապատվություն, ինքնասիրություն, պատիվ
 opera - օպերա
 orada (orasi) - այնտեղ
 orak (-ğı) - մանգաղ
 oran (nispet, tenassüp) - համեմատություն, հարաբերություն, չափ
 ordu - բանակ
 org (-gu) - երգեհոն
 organ - 1. օրգան 2. պաշտոնաթերթ
 organik - օրգանական
 organizatör - կազմակերպիչ
 orgeneral - բանակի գեներալ
 orman - անտառ
 orta - 1. կենտրոն, մեջտեղ 2. միջին, միջնակարգ (ortaokul - միջնակարգ դպրոց)
 ortaçağ (-ğı) - միջնադար
 ortak (-ğı) - 1. գործընկեր, շահընկեր 2. համատեղ
 ortaklık (-ğı) - շրջակայք, շրջապատ, տեղանք, շուրջը, շուրջբոլորը
 oruç (-cu) - ծոմ
 oruçlu - ծոմ պահող
 Osmanlı - օսմանցի, օսմանական
 Osmanlıca - օսմաներեն
 ot (otu) - խոտ
 otel - հյուրանոց
 otobüs - ավտոբուս
 otomobil - ավտոմեքենա
 oturmak - 1. նստել 2. բնակվել
 otuz - երեսուն
 ova - հարթավայր, հովիտ, դաշտավայր
 oy (rey) - քվե, ձայն,
 oyma - փորագրություն, քանդակագործություն
 oymak - I փորել, փորագրել
 oymak - II ցեղ, տոհմ
 oynamak - 1. խաղալ 2. պարել
 oynas - սիրեկան
 oysa (halbuki) - մինչդեռ
 oyuk (-ğu) - խոռոչ
 oyun - 1. խաղ 2. ներկայացում 3. պար
 oyuncak (-ğı) - խաղալիք
 oyuncu - 1. խաղացող 2. դերասան 3. պարող
 ozan - 1. գուսան, աշուղ 2. բանաստեղծ
 ozon - օզոն

Ö

öbek (-ği) - 1. կույտ 2. խումբ
 öbür - մյուս
 öbürgün - վաղը չէ, մյուս օրը
 ödeme - վճարում

ödemek - վճարել
 ödev - 1. պարտականություն 2. դպրոցական հանձնարարություն
 ödünç - պարտք
 öfke - զայրույթ, ցասում
 öğle - կեսօր, ցերեկ
 öğrenci - աշակերտ, ուսանող, սովորող
 öğrenim (tahsil) - ուսում, կրթություն
 öğrenmek - սովորել, տեղեկանալ
 öğretmek - սովորեցնել, տեղեկացնել
 öğretmen - ուսուցիչ
 öğüt (-dü) - խրատ
 öksürmek - հազալ
 öküz - եզ
 ölçmek - չափել
 ölçü - չափ
 öldürmek - սպանել
 öldürülmek - սպանվել
 ölmek - մահանալ
 ölmez - անմահ
 ölü - 1. մեռյալ 2. դիակ
 ölüm - մահ
 ölümsüz - անմահ
 ölümsüzlük (-ğü) - անմահություն
 ömür (-mrü) - կյանք (հմմտ. yaşam, hayat)
 ön (önünde) - առաջնային մաս, առաջ (առջևում)
 önyak - նախաձեռնող, առաջնորդող
 önce - նախևառաջ, առաջին հերթին
 önceki - նախորդ
 öncelik (-ği) - նախապատվություն, առաջնություն, առաջնայնություն
 önder - առաջնորդ
 önem (ehemmiyet) - կարևորություն
 önemli (ehemmiyetli) - կարևոր, նշանակալի
 öneri (teklif) - առաջարկ
 önermek (teklif etmek) - առաջարկել
 önlemek - կանխել
 öpmek - համբուրել
 öpüşmek - համբուրվել
 ördek (-ği) - բադ
 örfi idare (sıkıyönetim) - (հնգծ.) արտակարգ (ռազմական) իրավիճակ
 organ (organ) - (հնգծ.) օրգան
 örgü - հյուս, հյուսվածք, գործվածք
 örmek - հյուսել, գործել
 örneğin (mesela) - օրինակ, օրինակի համար
 örnek (-ği) - օրինակ, նմուշ, մոդել
 örtmek - ծածկել
 örtü - ծածկոց, ծածկ
 örtülmek - ծածկվել
 örümcek - սարդ
 öte - մյուս (կողմը)
 öteberi - մանր - մունր իրեր
 öteki - մյուս, մյուսը
 ötmek - ճռվողել, ծլվլալ, դայլայլել, երգել (երգեցիկ թռչունների մասին)

ötürü (dolayı) - պատճառով
 övmek - գովել, փառաբանել
 övünmek - հպարտանալ, պարծենալ
 öykü (hikâye) - պատմվածք, նորավեպ, վիպակ
 öyle - այնպես
 öylesine - այնպիսի, այնպես, հենց այնպես
 öz - 1. էություն, բնույթ 2. հարազատ 3. բնական, մաքուր 4. սեփական
 Özbek - ուզբեկ
 Özbekçe - ուզբեկերեն
 özel (hususî) - սեփական, անձնական, մասնավոր, հատուկ
 özellik (-ğî) (hususiyet) - առանձնահատկություն
 özelle (bilhassa) - հատկապես
 özgü - 1. առանձնահատուկ 2. բնորոշ
 özgün - յուրահատուկ
 özgür - ազատ
 özgürlük (-ğü) (hürriyet) - ազատություն, անկախություն
 özgürlüksever (hürriyetperver) - ազատասեր
 özlem (hasret) - 1. կարոտ 2. տենչանք
 özlemek - 1. կարոտել 2. տենչալ
 özür - ներողություն
 özür dilemek - ներողություն խնդրել

P

paha (baha) - գին, արժեք
 pahalı - թանկանալ
 pahalı - թանկ
 pahalılık (-lığı) - թանկություն
 pak - մաքուր, անարատ
 paket - փաթեթ
 paketlemek - փաթեթավորել
 palto - վերարկու
 pamuk (-ğu) - բամբակ
 pamuklu - բամբակյա
 panayır - տոնավաճառ
 pancar - բանջար, ճակնդեղ, բազուկ
 panik - խուճապ
 panorama - համայնապատկեր
 pansiyon - պանսիոնատ
 pantolon - տաբատ
 papa - պապ (Հռոմի)
 papağan - թութակ
 papatya - երիցուկ, մարգարտածաղիկ
 papaz - քահանա, երեց
 para - փող, դրամ
 paralel - զուգահեռ
 paralı - 1. փող ունեցող, հարուստ 2. վճարովի
 parantez - փակագիծ
 parasız - 1. անփող, աղքատ 2. անվճար (bedava)
 paraşüt (-tü) - անկարգել (պարաշյուտ)
 parazit - պարազիտ, պորտաբույծ

parça - մաս, կտոր
 parçalamak - մասնատել, իրարից բաժանել
 parçalanmak - մասնատվել, կտորվել
 pardösü - բարակ վերարկու
 parıldamak - փայլատակել
 parıltı - փայլ, ճաճանջ
 parıltısız - անփայլ
 park (-k1) - պարտեզ, զբոսայգի
 parlak - փայլուն
 parlamak - 1. փայլել 2. զայրանալ
 parlamento - խորհրդարան
 parmak (-ğ1) - 1. մատ 2. մատնաչափ, դյույմ
 parmaklık (-ğ1) - ցանկապատ, ճաղաշարք
 parşömen - մագաղաթ
 parti - 1. կուսակցություն 2. պարտիա (շախմատի)
 partili - կուսակցական
 pas - ժանգ
 paslı - ժանգոտ
 pastırma - բաստուրմա
 paşa - 1. փաշա 2. /օսմ./ բարձրաստիճան պաշտոնյա 3. զորավար, զեներալ
 patates - կարտոֆիլ
 paten - չմուշկ
 patent (-ti) - պատենտ, արտոնագիր, վկայագիր
 patlak (-ğ1) - պայթած
 patlamak - պայթել, տրաքել
 pathican - սմբուկ, բադրիջան
 patrik (-ği) - պատրիարք
 pay - բաժին, մասնաբաժին
 paydos - 1. ընդմիջում 2. դադար
 paylaşmak - բաժանել (իրար մեջ)
 pazar - 1. շուկա, 2. կիրակի
 pazarlama - մարկետինգ
 pazartesi - երկուշաբթի
 peçete - անձեռոցիկ
 pek - շատ, չափազանց
 pekâlâ - շատ լավ, հիանալի
 pekçok - բավական շատ
 peki - շատ լավ
 pekmez - դոշաք, բեքմեզ
 peksimet - պաքսիմատ
 pembe - վարդագույն
 pencere - պատուհան, լուսամուտ
 pençe - 1. թաթ 2. ճանկ
 perçin - դուրզամ, գամ
 perçinlemek - դուրզամել, գամել, ամրացնել
 perde - 1. վարագույր 2. կինոէկրան
 perdesizlik (-ği) - անամոթություն
 pergel - կարկին
 peri - փերի
 perişan - 1. ցրված, ցաքուցրիվ 2. վհատ, ողորմելի
 peron - կառամատույց
 perşembe - հինգշաբթի

pervane - 1. գիշերային թիթեռ 2. պտտաթև
 pervaz - շրջանակ, քիվ
 peş - 1. հետև 2. քղանցք
 peşin - 1. նախ, առաջին հերթին 2. կանխիկ (դրամ)
 petrol - նավթ
 peygamber - մարգարե
 peygamberlik (-ği) - մարգարեություն
 peyke (sedir) - փայտե նստարան, թախտ
 peynir - պանիր
 pınar - աղբյուր, ալ
 pırıl pırıl - վառ, պայծառ
 piknik - զբոսախնջույք, պիկնիկ
 pilav - փլավ
 piliç (-ci) - հավի ճուտ
 pilot (-tu) - օդաչու
 pineklemek - նիրհել, անգործ - անբան նստել
 pirinç (-ci) - 1. բրինձ 2. անազապղինձ, արույր
 piskopos - եպիսկոպոս
 pislik (-ği) - աղտեղություն, կեղտ, աղտոտություն
 pişirmek - եփել, պատրաստել
 pişman olmak - զղջալ
 piyasa - շուկա
 piyes - պիես
 plaj - լողափ
 plak (-ğı) - ձայնասկավառակ
 plan - ծրագիր, պլան
 plastik (-ği) - 1. պլաստիկ 2. պլաստմասա
 pli, plise - ծավք, պլիսե
 politika - քաղաքականություն
 pompa - պոմպ
 portakal - նարինջ
 portre - դիմանկար
 postane - փոստատուն
 problem - խնդիր, պրոբլեմ
 profesör - պրոֆեսոր
 Prometheus - Պրոմեթևս
 pul - 1. դրոշմանիշ 2. թեփ (ծկան) 3. /հնցծ./ փող 4. նարդու քար
 pulluk (-ğu) - գութան
 pus - 1. թեթև մշուշ 2. մամուռ 3. մատնաչափ
 pusula - 1. կողմնացույց 2. երկտող, կարճ նամակ
 püskül - ծոպ
 püskürtmek - 1. /ռազմ./ հետ շարտել (թշնամուն) 2. (փոշիացնելով) փչել 3. ժայթքել

R

radyatör - ռադիատոր
 radyo - ռադիո
 raf - դարակ
 rağbet (-ti) - պահանջարկ
 rağmen (karşın) - չնայած, հակառակ դրան
 rahat (-tı) - հանգիստ

rahatsız - 1. անհանգիստ 2. հիվանդ
rahle - գրքակալ
rahmet (-ti) - ողորմություն, գթություն
rakam - 1. թվանշան 2. քանակ
rakip (-bi) - մրցակից, հակառակորդ
ramazan - ռամազան (լուսնային օրացույցի իններորդ ամիսն է, որի ընթացքում մուսուլմանները պաս են պահում)
rampa - զառիվեր
randevu - հանդիպում, ժամադրություն, տեսակցություն
rapor - զեկուցում, զեկույց
rasgele - 1. պատահական 2. որևէ 3. հաջողության կոչ, մաղթանք (ծկնորսին, որսորդին)
rast gelmek - հանդիպել
razi - համաձայն, գոհ, համամիտ (razi etmek - համաձայնեցնել, համոզել, razi olmak - համաձայն լինել, համաձայնել)
reçel - մուրաբա
reddetmek - մերժել, չընդունել
refah - բարօրություն
referandum - հանրաքվե
refik (-ki) - 1. ընկեր 2. ամուսին, կողակից
refika - կին (ամուսին)
reis (başkan) - նախագահ, գլխավոր
reisicumhur - (հնգծ.) հանրապետության նախագահ (տե՛ս cumhurbaşkanı)
rejim - ռեժիմ, վարչակարգ, կարգ
rekabet (-ti) - մրցակցություն (rekabet etmek - մրցակցել)
reklam - գովազդ
rekor - ռեկորդ
rektör - ռեկտոր
rençper - 1. հողագործ 2. մշակ 3. ռամիկ
rengârenk - գույնզգույն
renk (-gi) - գույն, երանգ
renkli - գունավոր
resepsiyon - 1. ընդունելություն (պաշտոնական) 2. հյուրերի ընդունարան (հյուրանոցում)
resim - նկար, պատկեր
resimli - պատկերազարդ, նկարազարդ
resmen - պաշտոնապես
resmi - պաշտոնական, պետական
ressam - նկարիչ
rey - (հնգծ.) ձայն, քվե (տե՛ս oy)
reze - 1. փականք 2. բարակ տաշեղ կամ սղոցուկ
rezerv - ռեզերվ, պաշար, պահուստ
rica - խնդրանք (rica etmek - խնդրել)
rivayet (-ti) - առասպել, ավանդույթ
roket (-ti) (füze) - հրթիռ
rol (-lü) - 1. դեր, նշանակություն 2. դեր, դերակատարում
roman - վեպ
röntgen - ռենտգեն
rötar - ուշացում, ուշանալը (զնացքի և այլն)
ruble - ռուբլի (ռուսական արժույթ)
ruh - 1. հոգի 2. ոգի
ruhani - հոգևոր(ական)
ruhbilim - հոգեբանություն
ruhçözümü - հոգեվերլուծություն

ruhi (ruhsal) - հոգեկան
ruhsat (-ti) - արտոնագիր, թույլտվություն, վկայագիր
Rus - ռուս
Rusça - ռուսերեն
rutubet (-ti) - խոնավություն
rutubetli - խոնավ
rüşvet (-ti) - կաշառք
rüya (düş) - 1. երազ 2. երազանք
rüzgâr - քամի, հով

S

saadet (-ti) - երջանկություն (հմմտ. mutluluk)
saat (-ti) - 1. ժամ 2. ժամացույց
sabah - առավոտ
sabahleyin - առավոտյան
saban - պրոր
sabr (-brı) - համբերություն
sabrısız - անհամբեր
sabrısızlık (-ğı) - անհամբերություն
sabit - 1. հաստատուն 2. կայուն 3. ապացուցված
sabotaj - սաբոտաժ
sabretmek - համբերել
sabun - օձառ
saç (-cı) - I մազ
saç (-cı) - II թիթեղ
sadaka - ողորմություն
sadaikat (-ti) - նվիրվածություն, հավատարմություն
sadece - միայն, սոսկ, պարզապես
sadeleştirmek - պարզեցնել
sadık - հավատարիմ, նվիրված
sadrızam - մեծ վեզիր (Օսմանյան կայսրության վարչապետ)
saf (-ffı) - 1. շաղք 2. մաքուր, անխառն 3. միամիտ
sağ - 1. աջ 2. ողջ, կենդանի
sağlam - 1. առողջ 2. ամբողջական, անվնաս
sağlamlaşmak - առողջանալ, ամրանալ
sağlık (-ğı) - առողջություն (Sağlık Bakanlığı - առողջապահության նախարարություն)
sağmak - կթել
saha (alan) - 1. հրապարակ 2. բնագավառ
shahiden - իսկապես, իրոք, ճշմարտապես
sahil (kıyı) - ափ
sahip (-bi) - տեր
sahne - բեմ
sahnelemek - բեմադրել
sahnelenmek - բեմադրվել
sakal - մորուք
sakin - զգույշ (զգուշացիր)
sakinca - խոչընդոտ, արգելք
sakinmak - զգուշանալ
saki - մատռվակ
sakin - 1. հանդարտ, խաղաղ 2. բնակիչ

saklamak - թաքցնել, պահել
 saklı - 1. պահպանված, ուժի մեջ մնացող 2. թաքուն, գաղտնի
 salata - սալաթ, աղցան
 salatalık (-ğ) - վարունգ
 salça - սոուս, տոմատի մածուկ
 salçalık (-ğ) - սոուսաման
 saldırgan - հարձակվող, ագրեսիվ, ագրեսոր
 saldırı - հարձակում, ագրեսիա
 saldırmak - հարձակվել
 salgın - 1. համաճարակ 2. տարափոխիկ, վարակիչ (ախտ) 3. հարձակվող
 salı - երեքշաբթի
 salıvermek - բաց թողնել, ազատ արձակել
 salıntı - 1. օրորում, ճոճում 2. ավելորդում
 sallamak - 1. օրորել, ճոճել 2. թափահարել, տատանել
 sallanmak - օրորվել, ճոճվել
 salmak - 1. ուղարկել 2. բաց թողնել, արձակել
 salon - սրահ, սալոն
 salyangoz - խխունջ
 saman - ծղոտ, ծեղ
 samimi - անկեղծ
 sanat (-tı) - արվեստ
 sanatkâr (sanatçı) - արվեստագետ
 sanatoryum - սանատորիա
 sanatsaver - արվեստասեր
 sanayi (endüstri) - արդյունաբերություն
 sanayileşme - ինդուստրիալիզացիա
 sancı - սուր ցավ, փորացավ
 sandal - նավակ
 sandalye - աթոռ
 sandık (-ğ) - 1. արկղ, սնդուկ 2. դրամարկղ
 saniye - վայրկյան
 sanki - կարծես, թվում է
 sanmak - կարծել, թվալ
 santral (-lı) - կայան (էլեկտրակայան կամ հեռախոսակայան)
 santrfor - կենտրոնական հարձակվող (ֆուտբոլում)
 saplamak - խրել, մխրճել
 sapsağlam - ողջ առողջ
 saptamak (tesbit etmek) - ճշտել, սահմանել
 saray - պալատ
 sarfetmek - ծախսել
 sarhoş - հարբած, գինովցած
 sarı - դեղին
 sarılık (-ğ) - 1. դեղնություն 2. դեղնախտ
 sarılmak - փաթաթվել
 sarmak - փաթաթել
 sarnıç (-cı) - 1. ջրամբար 2. ցիստերն
 sarraf - դրամափոխ
 sarsılmak - ցնցվել
 sarsmak - ցնցել
 satıcı - վաճառող
 satılık - վաճառքի համար նախատեսված, վաճառվող, ծախու
 satılık ev - վաճառվող տուն

satılmak - վաճառվել
 satın almak - գնել
 satır (-rı) - 1. տող 2. տապար (մսագործի)
 satış - վաճառք
 satmak - վաճառել, ծախել
 satranç (-cı) - շախմատ
 savaş (harp) - 1. պատերազմ, մարտ 2. պայքար
 savaşçı - 1. պատերազմող, մարտիկ, ռազմիկ 2. պայքարող
 savaşmak - պատերազմել, մարտնչել, պայքարել
 savcı - դատախազ
 savcılık (-lığı) - 1. դատախազի պաշտոն 2. դատախազություն
 savmak - վանել, հեռացնել
 savunmak - պաշտպանել (Savunma Bakanlığı - պաշտպանության նախարար)
 savurmak - 1. շաղ տալ, ցրել 2. ճոճել, թափ տալ (թուրը) 3. ցրիվ տալ 4. մսխել, վատնել
 savunmak - ծլկել, հեռանալ
 sayfa - էջ
 sayfıye - ամառանոց
 saygı (hürmet) - հարգանք, ակնածանք
 saygın - հարգարժան
 sayı - 1. թիվ 2. համար (թերթի)
 sayılmak - համարվել
 sayım (tadat) - 1. հաշվում (nüfus sayımı - մարդահամար) 2. ցուցակագրում
 sayın - հարգելի
 sayısız - անհամար, անթիվ
 saymak - 1. հաշվել, թվարկել 2. կարծել, համարել, դիտարկել 3. հարգել
 saz - 1. սազ (արևելյան լարային նվագարան) 2. եղեգնի տեսակ
 sazlık (-lığı) - եղեգնուտ
 sebep (-bi) (neden) - պատճառ
 sebil - 1. անվճար ջուր բաժանելու տաղավար 2. անվճար
 sebze - 1. բանջարեղեն 2. կանաչի, կանաչեղեն
 seccade - աղոթագորգ (մուսուլ.)
 seçenek - այլընտրանք
 seçici - ընտրող
 seçilmek - ընտրվել
 seçim - ընտրություն
 seçkin - ընտիր, ընտրյալ
 seçme - 1. seçmek -ի բայանունը՝ ընտրություն 2. ընտիր
 seçmek - ընտրել
 seçmen - ընտրող
 sedir - օթոց, թախտ, գահավորակ
 sefalet (-ti) - աղքատություն, չքավորություն
 sefaret (-ti) (büyükelçilik) - դեսպանատուն
 sefer - 1. անգամ 2. ուղերթ, ուղևորություն 3. ռազմերթ
 seferber - մոբիլիզացված
 seferberlik (-lığı) - զորակոչ, մոբիլիզացիա
 sehpa - 1. եռոտանի 2. կախաղան 3. փոքր սեղան
 sek - չոր (զինի)
 sekiz - ութ
 sekizinci - ութերորդ
 sekreter - քարտուղար
 sekreterlik (-lığı) - քարտուղարություն
 seksen - ութսուն

sektör - սեկտոր
 selâm - բարև, ողջույն (selâm vermek - ողջունել, բարևել, բարև տալ)
 selâmet (-ti) - բարօրություն (selâmetle - 1. բարի ճանապարհ (մաղթանք) 2. անվնաս)
 selâmlamak - բարևել, ողջունել
 selâmünaleyküm - բարև ձեզ, ողջույն
 sembol (-lü) - խորհրդանիշ
 sembolize etmek - խորհրդանշել
 semiz - զեռ, պարարտ
 sempati - համակրանք
 semt (-ti) - 1. կողմ 2. թաղամաս, թաղ
 sen - դու
 sendika - արհմիություն
 sene (yıl) - տարի
 senet (-di) - մուրհակ, բաժնետոմս, պարտամուրհակ
 senevi (yıllık, senelik) - ամենամյա, տարեկան
 senfoni - սիմֆոնիա
 sepet (-ti) - կողով, զամբյուղ
 serbest (hür) - ազատ
 serçe - ճնձղուկ, ծիտ
 serilmek - տարածվել, փռվել
 serin - զով
 sermaye - դրամագլուխ, կապիտալ
 sermek - փռել, սփռել
 serpmek - 1. շաղ տրվել, ցանվել 2. աճել
 serpmek - ցրել, շաղ տալ, ցանել
 serseri - 1. թափառաշրջիկ, պորտաբույծ 2. անհմաստ, աննպատակ
 sert (-ti) - 1. խիստ 2. կարծր, պինդ, ամուր 3. թունդ (զինի)
 servet (-ti) - հարստություն, գանձ, ունեցվածք
 servi (selvi) - նոճի
 servis - սպասարկում
 ses - ձայն
 seslenmek - ձայն տալ, բացականչել, դիմել (որևէ մեկին)
 sessiz - լուռ, անձայն
 sessizlik (-ğî) - լռություն
 sesüstü - գերձայնային
 setretmek - ծածկել, փակել
 sevda - 1. սեր 2. ցանկություն, փափագ
 sevdiceğim - սիրելիս
 sevgi - սեր
 sevgili - սիրելի, սիրեցյալ
 sevinç (-ci) - ուրախություն, հրճվանք
 sevinmek - ուրախանալ, հրճվել
 seviye (düzey) - մակարդակ
 sevk (-kî) - առաքում
 sevk etmek - առաքել, ուղարկել
 sevmek - սիրել
 seyahat (-ti) - ուղևորություն, ճանապարհորդություն, ճամփորդություն (seyahat etmek – ուղևորվել, ճանապարհորդել, ճամփորդել)
 seyirci - հանդիսատես
 seyran - զբոսանք
 seyrek - ծանծաղ, ցանցառ (նոսր), հազվադեպ
 seyretmek - դիտել

seyrüsefer - (հնցծ.) երթևեկություն (տե՛ս trafik)
seyyah (gezgin) - ճանապարհորդ, զբոսաշրջիկ
sezmek - կռահել, զգալ
sıcak (-ջի) - տաք
sıcaklık (-ջի) - տաքություն, ջերմություն
sıçan - մուկ, առնետ
sıçramak - ցատկել, ցատկոտել, թռչել, թռչկոտել
sıfır - զրո
sığ - ծանծաղ
sığır - խոշոր եղջերավոր անասուն, տավար
sığmak - տեղավորվել, զետեղվել, խցկվել
sihhat (-տի,-տի) (sağlık) - առողջություն
sık - 1. հաճախ 2. սեղմ (sık sık - հաճախակի, խիտ, հոծ)
sıkı - 1. նեղ 2. պինդ (կապված)
sıkılmak - 1. սեղմվել 2. նեղվել 3. ամաչել 4. քամվել
sıkıntı - 1. նեղություն, անհանգստություն 2. կարիք
sıkıntı çekmek - նեղություն կրել
sıkmaq - սեղմել
sıla - տունդարձ
sımsıkı - ամուր, պինդ
sınamak - 1. փորձել 2. քննել (զիտելիքները)
sınav (imtihan) - քննություն
sınıf - 1. դասարան, կուրս 2. դասակարգ, դաս 3. կատեգորիա, կարգ, տեսակ
sınır - 1. սահման 2. ծայրամաս
sınırsız - անսահման
sır (giz) - գաղտնիք
sıra - 1. շարք, կարգ 2. ժամանակ, պահ 3. հերթ 4. նստարան
sıradağ - լեռնաշղթա
sırça - ապակի
sırf - 1. զուտ, անարատ, բնական 2. միայն
sırık (-ջի) - ձող
sırılsıklam - ամբողջովին թաց
sırtmak - անտեղի ծիծաղել
sırma - ոսկեթել
sırmalı - ոսկե թելով կարված, հյուսած
Sırp - սերբ
sirt (-տի) - 1. սարալանջ 2. թիկունք
sıtma - դողերոցք, տենդ
sıyrılmak - 1. քերթվել, քերծվել 2. պրծնել
sızı - կսկիծ, ցավ
sızlamak - 1. նեղվել, դժգոհել 2. կսկծալ
sızlanmak - տրտնջալ, դժգոհել, գանգատվել
sızmak - ծորալ
sigara - սիգարետ, ծխախոտ
sigorta - ապահովագրություն
sigortacı - ապահովագրող, ապահովագրական գործակալ
sigortalı - ապահովագրված
silâh - զենք
silâhlı - զինված
silâhsız - անզեն
silâhsızlandırmak - զինաթափել
silâhsızlanma - զինաթափում

silgi - ջնջոց
 silinmez - անջնջելի
 sille - ապտակ
 silmek - 1. սրբել 2. ջնջել 3. ոչնչացնել
 simge - խորհրդանիշ, նշան
 simsar (komisyoncu) - միջնորդ, բրոքեր, դիլեր
 sin (yaş, ömür) - տարիք
 sincap (-bı) - սկյուռ
 sinek (-ği) - ճանճ
 sinema - կինոթատրոն
 sinir - նյարդ, ջիղ
 sinirlenmek - նյարդայնանալ
 sinyal - նշան, ազդանշան
 sipariş - պատվեր
 siper - 1. թաքստոց 2. խրամատ 3. պատվար
 sipsivri - շատ սուր
 sirk (-ki) - կրկես
 sirke - քացախ
 sistem - համակարգ
 sivil - քաղաքացիական
 sivri - սուր, հատու
 siyah (kara) - սև
 siyasal (politik) - քաղաքական
 siyaset (-ti) (politika) - քաղաքականություն
 siyasetçi (politikacı) - քաղաքական գործիչ, քաղաքական այր (նաև բացասական իմաստով)
 (հմմտ. ռուս. политикан)
 siyasi (politik) - քաղաքական
 siz - դուք
 ski - դահուկ(ներ)
 slogan - կարգախոս, լոզունգ
 smokin - սմոկինգ
 soba - վառարան
 soda - 1. սոդա 2. գազով ջուր
 sofa - 1. նախասրահ 2. բազմոց
 sofrā - ճաշասեղան (sofra başına geçmek - սեղան նստել, sofrā kurmak - սեղան զգել)
 soğan - սոխ
 soğuk (-ğū) - ցուրտ, սառը
 soğukkanlı - սառնարյուն
 soğukkanlılık (-ği) - սառնարյունություն
 soğutmak - սառեցնել
 sohbet (-ti) - զրույց, խոսակցություն
 sokak (-ği) - փողոց
 sokmak - 1. խոթել, մտցնել 2. խայթել
 sokulmak - խցկվել, սողոսկել
 sol - ձախ
 solmak - 1. գունատվել 2. թառամել, թռչնել
 solucan - 1. անձրևորդ 2. աղիքային ճիճու
 soluk (-ğū) (nefes) - 1 շունչ
 soluk - II գունատ
 son - վերջ (sona ermek (bitmek) - վերջանալ)
 sonbahar (güz) - աշուն
 sonra - հետո

sonsuz - անվերջ
 sonuç (-cu) (netice) - արդյունք, հետևանք
 sonuçlanmak - ավարտվել
 sonuncu - վերջին
 sopa - մահակ
 sorgu - հարցաքննություն
 sormak - հարցնել
 soru (sual) - հարց
 sorumlu (mesul) - պատասխանատու
 sorumluluk (-ğü) (mesuliyet) - պատասխանատվություն
 sosis - նրբերշիկ
 sosyal (-li) - սոցիալական, հասարակական
 sosyalizm - սոցիալիզմ
 soyadı (-nı) - ազգանուն
 soygunculuk (-ğü) - թալան, կողոպուտ
 soykırım - ցեղասպանություն
 soymak - 1. մերկացնել 2. կճպել 3. կողոպտել
 soyunmak - հանվել, մերկանալ
 soyut (-tu) - վերացական
 söğüt (-dü) - /բսբ./ ուռի, ուռենի (Salix)
 sökmek - 1. պոկել, քանդել 2. հաղթահարել (դժվարություն)
 sökülmek - պոկվել, քանդվել
 sömürge - գաղութ
 sömürgeci - գաղութարար
 sömürmek - շահագործել
 söndürmek - հանգցնել, մարել
 sönmek - հանգել
 söylemek - ասել
 söylenmek - փնթփնթալ, ինքն իրեն խոսել
 söylev (nutuk) - ելույթ, ճառ
 söz - խոսք
 sözcük (-ğü) (kelime) - բառ
 sözde - իբր թե, այսպես ասած
 sözleşme (mukavele) - պայմանագիր, համաձայնագիր
 sözlük (-ğü) - բառարան
 spor - սպորտ (spor yapmak - մարզվել)
 sporcu - մարզիկ
 stadyum (stad) - մարզադաշտ
 stajyer - ստաժոր
 su (-yu) - ջուր
 sual - հարց
 sualtı - ստորջրյա
 subay - սպա
 sucuk (-ğü) - 1. երշիկ 2. սուջուխ
 suç (-çu) (kabahat) - 1. մեղք, հանցանք 2. թերություն
 suçlamak - մեղադրել
 suçlu - մեղավոր
 suçsuz (masum) - անմեղ
 sulamak - ջրել
 sulh (barış) - խաղաղություն
 sunak (-ğı) - զոհարան
 sungu - 1. նվեր 2. ձոն

suni - արիեստական, շինծու
 sunmak - 1. նվիրել, ընծայել 2. մատուցել
 sur - պարիսպ
 surat (-ti) - երես, դեմք
 susamak - ծարավել
 susmak - լռել, ձայն չհանել
 susuzluk (-ğü) - ջրի սակավություն, ծարավ
 suvare (suare) - 1. երեկո 2. երեկույթ (ներկայացման)
 sühnet - ջերմություն, տաքություն (օդի)
 süklüm püklüm - 1. ամոթահար 2. հանցապարտ
 sükünet (-ti) - հանդարտություն, հանգիստ
 sümbül - /բսբ./ սմբուլ (ծաղկի տեսակ)
 sümük (-ğü) - 1. լորձունք 2. խլինք
 süngü - սվին
 süprülmek (süprülmek) - ավլվել
 süprüntü - հավաքված աղբ, կեղտ
 süprüntücü (çöpçü) - աղբահավաք
 süpürge - ավել
 süpürmek - ավլել, մաքրել
 sürat (-ti) - արագություն
 süratlı - արագ, արագընթաց
 sürdürmek - շարունակել
 süre (müddet) - ժամանակահատված, ժամանակամիջոց, տևողություն
 süreç - գործընթաց
 sürgün - աքսոր
 sürmek - 1. տևել 2. քշել, աքսորել 3. վարել (հող) 4. քսել 5. իրացնել
 sürü - հոտ, նախիր, երամակ, ումակ, երամ, խումբ
 sürüm - 1. վաճառք 2. շրջանառություն
 sürünmek - 1. քարշ գալ 2. քսվել 3. քսել (օժանելիք)
 süs - զարդ
 süslemek - զարդարել
 süt (-tü, -dü) - կաթ
 sütçü - կաթնավաճառ
 sütun - 1. սյուն 2. սյունակ
 süvari - 1. հեծյալ, ձիավոր 2. հեծելազորային 3. կապիտան (նավի)
 süzmek - 1. զննել, հայացքով չափել 2. քամել
 süzülmek - 1. քամվել 2. հոսել 3. կոտրատվել

§

şafak (-ğı) - արշալույս, արևածագ
 Şah - շահ, միապետ
 şahadet (-ti) - վկայություն
 şahadetname (şahadetname) - վկայական
 şahıs (-hısı) - անձ, անձնավորություն
 şahit (-di) (tanık) - վկա
 şahsiyet (-ti) - անձնավորություն, ինքնություն
 şair - բանաստեղծ
 şaka - կատակ
 şamdan - մոմակալ, աշտանակ
 şampiyon – (սպորտ.) չեմպիոն, հաղթող

şampiyona - առաջնություն
 şan - I համբավ, փառք
 şan - II երգ, երգարվեստ, վոկալ
 şanlı - փառավոր
 şans - հնարավորություն, դիպված, բախտ
 şantaj - շանտաժ, սպառնալիք
 şapka - գլխարկ
 şarap (-bi) - գինի
 şark (-ki) (doğru) - արևելք
 şarkı - երգ
 şarkı söylemek - երգել
 şarkiyat (-tı) - արևելագիտություն
 şart (koşul) - պայման
 şaşırmaq - շփոթվել, գլուխը կորցնել
 şaşmak - 1. զարմանալ, ապշել 2. շփոթել
 şebeke - ցանց
 şef - ղեկավար
 şehadetname (şahadetname) - վկայական
 şehir (-hri) - քաղաք
 şehircilik (-ği) - քաղաքաշինություն
 şehirlerarası - միջքաղաքային
 şehirli - քաղաքացի, քաղաքի բնակիչ
 şehit (-di) - 1. նահատակ 2. հավատի (իսլամի) համար զոհված, շեհիդ
 şeker - շաքար
 şekil (-kli) (biçim) - 1. ձև, կերպ 2. տեսք 3. պատկեր
 şema - սխեմա
 şemsiye - անձրևանոց, հովանոց
 şen - ուրախ, զվարթ
 şerbet (-ti) - օշարակ, շերբետ
 şerbetçi - օշարակ պատրաստող կամ վաճառող
 şeref (onur, haysiyet) - պատիվ, փառք
 şerefli (onurlu, haysiyetli) - պատվավոր, փառավոր
 şerefsiz (onursuz, haysiyetsiz) - անպատիվ, անփառունակ
 şey - բան, իր
 şeytan - սատանա
 şık (-kklı) - 1. այլընտրանք 2. հնարավորություն
 şiar - նշան
 şiddet (-ti) - ուժ
 şiddetli - սաստիկ ուժեղ, ուժգին
 şifa - ապաքինում, առողջացում
 şifre - ծածկագիր, գաղտնագիր
 şiiir - բանաստեղծություն, պոեզիա
 şikâr (av) - որս
 şikâyet (-ti) - բողոք, պահանջ
 şimal (-li) (kuzey) - հյուսիս
 şimdi - այժմ, հիմա
 şimdiki - այժմյան
 şimendifer - /հնգծ./ 1. (demiryolu) երկաթուղի 2. (tren) գնացք
 şimşek (-ği) - կայծակ

şirket (-ti) - ընկերություն, կազմակերպություն
 şiş - 1. շամփուր 2. ուռուցք
 şişe - շիշ (ապակե տարա)
 şişko - գեր, չաղ, ցմփոր, հաստափոր
 şişman - գեր
 şişmek - ուռչել, այտուցվել, փքվել, գիրանալ
 şive - 1. առոզանություն, խոսվածք 2. նազանք
 şoför - վարորդ
 şölen - ճաշկերույթ, ընդունելություն
 şöyle - այդպես
 şu - այդ, դա
 şubat (-ti) - փետրվար
 şube - բաժին, բաժանմունք, մասնաճյուղ
 şurada (şurası, şura, şurda) - այդտեղ
 şûra - խորհուրդ (Yüksek Askeri Şûra - Բարձրագույն ռազմական խորհուրդ)
 suur (bilinç) - գիտակցություն
 suursuz (bilinçsiz) - անգիտակից
 şüphe (kuşku) - կասկած, տարակույս
 şüphelenmek (kuşkulanmak) - կասկածել
 şüpheli - կասկածելի
 şüphesiz - 1. անկասկած 2. անպայման

T

ta (da) - էլ (շաղկապ)
 ta (մասնիկ) - ta kendisi - հենց ինքը, ta sabaha kadar - մինչև առավոտ
 taahhüt (-dü) - պարտավորություն
 taahhüt etmek - պարտավորվել
 taahhütlü (~ mektup) - պատվիրված, ապահովագրված (նամակ)
 taarruz - հարձակում
 tababet (-ti) - /հնցծ./ բժշկություն
 tabak (-ğı) - ափսե, պնակ
 taban - 1. ներբան 2. հատակ 3. պատվանդան
 tabanca - ատրճանակ
 tabi (bağlı) - կախյալ, ենթակա
 tabiat (-tı) (doğ'a) - բնություն, բնույթ
 tabîî - 1. բնականաբար, բնական (doğ'al) 2. անշուշտ 3. իհարկե
 tabil etmek - փոփոխել
 tablo - նկար, ցուցատախտակ
 tabur - գումարտակ
 tabut (-tu) - դագաղ
 tacir - (հնցծ.) վաճառական (տե՛ս tüccar)
 taç (-cı) - 1. թագ 2. սուֆիական շեյխի գլխածածկոց
 tahakküm - 1. իշխանություն 2. ճնշում, կեղեքում (tahakküm etmek - 1. իշխել, տիրապետել
 2. ճնշել, կեղեքել)
 tahammül - դիմացկունություն, հանդուրժողություն
 tahkik (-ki) - 1. ուսումնասիրություն, հետազոտում 2. ստուգում
 tahlil - հետազոտում, անալիզ

tahmin - ենթադրություն
 tahrip (-bi) - կործանում, ավերում (tahrip etmek - քանդել, կործանել, ոչնչացնել, ջախջախել)
 tahsil - 1. ուսում, կրթություն 2. գանձում (tahsil etmek - 1. կրթվել 2. հավաքել, գանձել)
 tahsil görmek - կրթություն ստանալ
 tahsilât (-tı) - հավաքագրում, գանձում
 tahsis - հատկացում (միջոցների)
 taht (-tı) - գահ
 tahta - տախտակ, փայտ
 taife - 1. ցեղ 2. ամբոխ 3. խումբ
 taka - փոքր առազաստանավ
 takat (-tı) - ուժ, կարողություն
 takdim - հանձնում, ներկայացում
 takdir - զնահատում
 takdir etmek - զնահատել
 takdir komisyonu - զնահատող հանձնաժողով
 takım - 1. /սպորտ./ խումբ, թիմ 2. /ռազմ./ դասակ
 takip (-bi) - հետապնդում (takip etmek - 1. հետևել 2. հետապնդել, հալածել)
 takmak - անցկացնել, դնել, կցել, կախել
 takriben - մոտավորապես
 taksi - տաքսի
 taksim - բաժանում, մասնատում
 taksit (-tı) - մասնավճար, մաս առ մաս վճարում
 takvim - օրացույց
 talan - թալան, ավարառություն, կողոպուտ (talan etmek - թալանել, կողոպտել)
 talebe (öğrenci) - ուսանող, աշակերտ
 talep (-bi) - պահանջ, խնդրանք (talep etmek - պահանջել, խնդրել)
 talih - բախտ, ճակատագիր, երջանկություն
 talim - 1. մարզում, մարզանք 2. ուսուցում
 talip - պահանջող
 taltif - շնորհ, պարգև
 tam - 1. լրիվ, ամբողջ 2. ճիշտ, ուղիղ
 tamam - 1. լրիվ, ամբողջապես, ամբողջ 2. լավ, բավական է (այլևս), վերջ
 3. պատրաստ, ավարտված
 tamamen - ամբողջությամբ
 tamir (onarım) - նորոգում, վերանորոգում
 tamir etmek (onarmak) - նորոգել
 tan - այգաբաց, լուսաբաց
 tandır - թոնիր
 tane - հատ, հատիկ
 tanıdık (-ğı) - ծանոթ(ներ)
 tanımak - ճանաչել, ծանոթ լինել
 tanışmış - հայտնի, ճանաչված
 tanışmak - ծանոթանալ (իրար)
 tanıt (-dı) (ispat) - փաստարկ, ապացույց
 tanıtım - 1. ծանոթացնել 2. գովազդել
 tank (-kı) - 1. տանկ, հրասայլ 2. ցիստեռն
 tanksavar - հակատանկային
 Tanrı (Allah) - Աստված, Արարիչ
 tanrıça - աստվածուհի
 tanrısız - աստվածային
 tansiyon - արյան ճնշում
 tanzim - կարգավորում, ձևակերպում, բարենորոգում

tapu - ցուցակ, կադաստր
 taraf - կողմ
 tarafsız - անկողմնակալ, չեզոք
 taraftar (tarafı) - կողմնակից
 tarak (-ğı) - սանր
 tarçın - դարչին
 tarım (ziraat) - գյուղատնտեսություն
 tarımsal - գյուղատնտեսական
 tarif - բացատրություն
 tarih - 1. պատմություն 2. տարեթիվ (дата)
 tarihi (tarihsel) - պատմական
 tarihli - թվագրված
 tarihöncesi - նախապատմական
 tarla - դաշտ, արտ
 tartı - կշեռք
 tartılmak - կշռվել
 tartışma - քննարկում, բանավեճ, վեճ
 tartışmak - 1. քննարկել, բանավիճել 2. վիճել, հակաճառել
 tartmak - 1. կշռել 2. կշռադատել
 tarumar - ցիրուցան, միմյանցից հեռու ընկած (tarumar etmek - 1. ցիրուցան անել
 2. ջարդուփշուր անել)
 tarz - կերպ, եղանակ, ձև
 tas - թաս
 tasa - հոգս, անհանգստություն
 tasarı - ծրագիր, նախագիծ
 tasarruf - խնայողություն
 tasdik - հաստատում (tasdik etmek - հաստատել)
 taş - քար
 taşımak - 1. կրել 2. տեղափոխել
 taşınmak - տեղափոխվել
 taşıt (-tı) - տրանսպորտ, տրանսպորտային միջոց
 taşlık (-lığı) - քարքարուտ
 taşmak - հորդել
 tat (-dı) - համ
 Tatar - թաթար
 Tatarca - թաթարերեն
 tatbik (-ki) - կիրառում, իրագործում (tatbik etmek - կիրառել, իրագործել)
 tatil - արձակուրդ, ընդմիջում
 tatlı - քաղցր, համեղ
 tatmak - համտեսել
 tava - 1. տապակ, թավա 2. տապակած
 tavan - առաստաղ
 tavla - նարդի (խաղ)
 tavsiye - խորհուրդ (tavsiye etmek - խորհուրդ տալ)
 tavşan - նապաստակ
 tavuk (-ğu) - հավ
 tavus - սիրամարգ
 tayfa - 1. անձնակազմ (նավի) 2. համախոհների խումբ
 tayin - I բաժին, օրապահիկ, հասանելիք (զինծառայողի) (հմնտ. ռուս. паек, рацион)
 tayin - II նշանակում (որևէ պաշտոնի) (tayin etmek - նշանակել (որևէ պաշտոնի)
 tayin edilmek - նշանակվել)
 tayyare - (հնցծ.) ինքնաթիռ (տե՛ս uçak)

tebessüm - ժպիտ
 tebeşir - կավիճ
 tebrik (-ki) - շնորհավորանք (tebrik etmek - շնորհավորել)
 tecavüz - 1. հարձակում, ոտնձգություն 2. բռնաբարում, բռնաբարություն (tecavüz etmek -
 1. հարձակվել 2. բռնաբարել 3. ոտնձգություն կատարել)
 tecrübe (görgü) - փորձ (tecrübe etmek - փորձել)
 tecrübeli (görgüli) - փորձառու
 tecrübesiz (görgüsüz) - անփորձ
 tedarik - մթերում, մթերելը, պատրաստում (tedarik etmek - հայթայթել, նախապես ապահովել,
 նախապատրաստել)
 tedavi - բուժում
 tedbir (önlem) - միջոց, միջոցառում
 teemmül - մտորում
 tefeci - վաշխառու
 teftiş - ստուգում
 teğmen - լեյտենանտ
 tehlike - վտանգ
 tek - միակ, մեկ, եզակի
 teker teker - առանձին - առանձին
 tekerlek (-ği) - անիվ
 tekerleme - շուտասելուկ
 teklif (öneri) - առաջարկ, առաջարկություն (teklif etmek (önermek) - առաջարկել)
 tekme - արացի
 tekmil - ամբողջացում, կատարելագործում
 tekmillemek - ամբողջացնել, լրացնել, կատարելության հասցնել
 tekne - նավ
 teknik (-ği) - տեխնիկա
 tekrar - կրկին, նորից
 tekrarlamak (tekrar yapmak) - կրկնել
 tel - թել, լար
 telaş - անհանգստություն, խուճապ, հուզմունք
 telefon - հեռախոս (telefon etmek - զանգահարել)
 televizyon - 1. հեռուստացույց 2. հեռուստատեսություն
 telgraf - հեռագիր (telgraf çekmek - հեռագիր ուղարկել)
 tellak (-ki) - բաղնիքի աշխատող, քիսաչի
 tellal (-lı) - 1. միջնորդ 2. մունետիկ
 telsiz - առանց հաղորդալարի, անլար կապի միջոց, ռադիո
 temas - շփում, կապ (temas etmek - շփվել)
 temaşa - տեսարան, ներկայացում, դիտում, թամաշա
 tembel - ծուլ
 temel - 1. հիմք 2. հիմնական
 temin - 1. հավաստիացում, հավաստիք 2. ապահովում, ապահովելը (temin etmek –
 1. հավաստիացնել 2. ապահովել)
 temiz - մաքուր
 temizlemek - մաքրել
 temmuz - հուլիս
 temrin - (հնգծ.) վարժություն (տե՛ս alıştırma)
 temsil - ներկայացում (temsil etmek - ներկայացնել)
 temsilci - ներկայացուցիչ
 tencere - կաթսա (ճաշ պատրաստելու համար)
 teneffüs - 1. շնչառություն 2. դադար 3. դասամիջոց
 tencke - թիթեղ

tenha - ամայի
 tenhalaşmak - ամայանալ, դատարկվել
 tenkitçi - քննադատ
 tenvirat (-tı) - (հնցծ.) լուսավորություն (տե՛ն aydınlama)
 tepe - 1. գագաթ, կատար 2. բլուր
 tepke - ռեֆլեքս
 tepki - ռեակցիա, արձագանք, անդրադարձ, հակազդեցություն
 ter - քրտինք
 terbiye - դաստիարակություն, էտիկետ
 terbiyeli - դաստիարակված
 tercih - նախընտրություն (tercih etmek - նախընտրել, գերադասել, նախապատվություն տալ)
 tercüman (çevirmen) - թարգմանիչ, թարգման
 tercüme (çeviri) - թարգմանություն (~ etmek - թարգմանել)
 tereke (miras) - ժառանգություն
 tereotu (-nu) - /բսբ./ սամիթ (Anethum graveolens)
 tereyağı - կարագ
 terfi - բարձրացում (պաշտոնի, կոչման, աստիճանի)
 terim - տերմին, եզր, գիտաբառ
 terketmek - թողնել հեռանալ, լքել
 terlemek - քրտնել
 termometre - ջերմաչափ
 ters - 1. հակառակ 2. սխալ
 tersine - հակառակը, ընդհակառակը
 tertip (-bi) - կազմակերպում
 tertiplemek - կազմակերպել, կարգավորել
 tertipsiz - անկանոն, անկազմակերպ
 terzi - դերձակ
 tesadüf - հանդիպում (պատահական), դիպված
 tesadüfen - պատահականորեն
 tescil - գրանցում (tescil etmek - գրանցել)
 teselli - սփոփանք, մխիթարություն (~ etmek - սփոփել մխիթարել)
 tesir (etki) - ազդեցություն (~ etmek - ներգործել, ազդել)
 tesis - 1. ստեղծում 2. կառույց 3. հիմնարկություն (~ etmek - հիմնել)
 teslim - հանձնում (~ etmek - հանձնել)
 tespithöceği (-ni) - նեպուկ (միջատի տեսակ) (Oniscus murarius)
 teşekkür - շնորհակալություն (teşekkür etmek - շնորհակալություն հայտնել)
 teşkil - կազմում, կազմելը (teşkil etmek - կազմել, կազմակերպել)
 teşrii (yasamalı) - օրենսդրական
 tetkik (-ği) - ուսումնասիրություն, հետազոտություն (tetkik etmek - ուսումնասիրել)
 tevekkeli - իզուր, անիմաստ, աննպատակ
 tevekkül - ապավինում (Աստծուն)
 tevkiif - ձերբակալություն, ձերբակալում
 teyit - հաստատում (teyit etmek - հաստատել)
 teyp (-bi) - մագնիսոֆոն, ձայնագրիչ
 teyze - մորաքույր
 tez - I շուտ, արագ
 tez - II ավարտաճառ, դիպլոմային աշխատանք, ատենախոսություն, թեզ
 tezkere - 1. երկտող, գրառում 2. տեղեկանք 3. ծանուցագիր 4. վկայական՝ զինվորական ծառայությունն ավարտելու մասին
 tıkamak - խցանել, փակել
 tıkılmak - խցկվել
 tıkırdamak - թխթխկացնել

tıkkız - պինդ, խիտ
 tıkkızlaşmak - պնդանալ, խտանալ
 tıklım tıklım - լեփ - լեցուն, լիքը
 tıp (-bbı) - բժշկություն
 tıpkı - շատ նման, ճիշտ նույն
 tıraş - սափրում
 tıraşlı - 1. սափրված 2. չսափրված (tıraşsız)
 tıraş olmak - սափրվել
 tırmalamak - 1. ճանկռել 2. հանգիստ չտալ
 tırmanış - մազլցում
 tırmanmak - մազլցել
 tırnak - 1. եղունգ 2. չակերտ
 tırpan - գերանդի
 ticaret - առևտուր
 tifo - տիֆ (հիվանդություն)
 tiftik - 1. անգորական այծ 2. անգորական բուրդ
 tilki - աղվես
 timsah - կոկորդիլոս
 tip - տիպ, տեսակ
 tipi - ձյունամրրիկ
 tirşe (parşömen) - մազաղաթ
 titremek - դողալ, դողդողալ
 tiyatro - թատրոն
 tohum - սերմ
 tok - 1. կուշտ 2. tok ses - թավ ձայն
 tokat - ապտակ
 Tokat - Թոքաթ (ք.)
 tomar - թղթերի տրցակ, փաթույթ, թղթազլան
 tombul - լիքը, կլորիկ, թմբլիկ
 tomurcuk - բողբոջ
 ton - 1. տոննա 2. /երաժշտ./ ձայնաստիճան
 top (-pu) - 1. գնդակ 2. թնդանոթ
 topal - կաղ
 toparlak - գնդաձև, կլոր
 toparlamak - ժողովել, հավաքել
 toparlanmak - հավաքվել
 topaz - տպազիոն (քար) (топаз)
 topçu - 1. հրետանի 2. հրետանավոր
 toplam - 1. գումար, հանրագումար, ընդամենը, արդյունք 2. ընդհանուր
 toplamak - 1. հավաքել, ժողովել 2. /մաթ./ գումարել
 toplantı - ժողով, հավաքույթ, նիստ
 toplanmak - հավաքվել
 topluluk (-ğü) - համայնք, հանրություն, խումբ
 toplum - հասարակություն
 toplumbilim - հասարակագիտություն
 toplumsal - հասարակական
 toprak (-ğı) - հող
 topraksız - հող չունեցող, անհող
 torun - թոռնիկ
 tosbağa (kaplumbağa) - կրիա
 tos vurmak - պոզահարել, ճակատ ճակատի խփել
 toy - անփորձ

toz - փոշի
 tören - հանդես, հանդիսություն, ծես
 trafik - երթևեկություն
 traktör - տրակտոր
 tramvay - տրամվայ
 tren - գնացք
 trolleybüs - տրոլեյբուս
 tugay - /ռազմ./ բրիգադ
 tuğgeneral - բրիգադային գեներալ
 tuğla - աղյուս
 tuhaf - 1. տարօրինակ, անսովոր 2. զարմանալի 3. ծիծաղելի
 tulumba - ջրհան, հրշեջ պոմպ
 tunç (-cu) - 1. բրոնզ 2. բրոնզե
 turist - զբոսաշրջիկ, տուրիստ
 turistik - տուրիստական
 turizm - զբոսաշրջություն, տուրիզմ
 turşu - թթու (թթու դրած բանջարեղեն)
 turuncu - նարնջագույն
 tutanak (-ği) - արձանագրություն, ակտ
 tutar - գումար
 tutkal - սոսինձ
 tutkun - սիրահարված, կրքով տարված
 tutmak - պահել, բռնել
 tutturmak - 1. բռնել տալ 2. համառել
 tutulmak - 1. բռնվել 2. սիրահարվել 3. կարկամել
 tutunmak - բռնվել, հենվել, կառչել
 tutuşmak - 1. բռնկվել, բոցավառվել 2. միմյանցից բռնել
 tuz - աղ
 tuzak (-ğı) - թակարդ, ծուղակ
 tuzlu - աղի
 tüccar - առևտրական, վաճառական
 tüfek (-ği) - հրացան
 tükenmek - սպառվել, վերջանալ
 tükenmez - 1. անսպառ 2. ~ kalem - գրիչ
 tüketim - սպառում
 tüm - 1. ամբողջ 2. բոլոր
 tümce (cümle) - նախադասություն
 tümen - /ռազմ./ դիվիզիա
 tümgeneral - դիվիզիայի գեներալ, գեներալ - մայոր
 tünek (-ği) - թառ (հավի թառելու տեղը)
 tünemek - թառել
 tür - 1. տեսակ 2. ժանր
 türbe - դամբարան
 türemek - 1. ի հայտ գալ, առաջանալ 2. սերել, ծագել
 Türk (-kü) - 1. թուրք 2. թյուրք
 Türkçe - թուրքերեն
 Türkmen - թուրքմեն
 Türkmence - թուրքմեներեն
 türkü - թյուրքյու (թուրքական ժողովրդական երգ)
 türkü - 1. տարբեր տեսակների, տարատեսակ 2. բանջարեղենից պատրաստված
 ճաշատեսակ
 tütmek - ծխալ

tütün - ծխախոտ (թուրուն)

tüy - 1. փետուր 2. աղվամազ

tüylü - 1. փետրավոր 2. մազոտ

tüzel - դատական, իրավաբանական (tüzel kişi - իրավաբանական անձ)

Ս

ucuz - էժան

ucuzluk (-ğü) - էժանություն

uç (-cu) - ծայր, ծայրամաս, վերջ

uçak (-ği) - ինքնաթիռ, օդանավ

uçmak - 1. թռչել 2. ցնդել, գոլորշիանալ

uçurmak - թռցնել

uçurum - անդունդ, խորխորատ

uçuş - թռիչք

ufak - փոքր, մանր

ufak tefek - մանր - մունր

ufuk (-fku) - հորիզոն

uğramak - 1. հանդիպել 2. անցնել (ինչ - որ մեկի մոտ)

uğraşmak - 1. զբաղվել 2. պայքարել

uğuldamak - 1. աղմկել 2. դղրդալ

uğultu - դրոտ, դղրդյուն, աղմուկ

uğur (-ğru) - 1. հաջողություն, բախտ, երջանկություն 2. հանուն (ինչ - որ բանի), նպատակով
3. թալիսման

uğurlu - երջանիկ, հաջողակ, բախտավոր

ulak (-ği) - թղթատար, ցրիչ

ulan - է՛յ, տո՛, ա՛յ տղա

ulaşmak - հասնել

ulaştırma - 1. երթևեկություն 2. հաղորդակցություն, տրանսպորտ (Ulaştırma Bakanlığı - տրանսպորտի նախարարություն)

ulu - մեծ, վեհ, վսեմ

ulus - ազգ, ցեղ

ulusal - ազգային

uluslararası - միջազգային

ummak - հուսալ

umumi (genel) - 1. ընդհանուր 2. գլխավոր 3. հասարակական

umumiyet (-ti) (genellik) - ընդհանրություն

umumiyetle (genellikle) - ընդհանրապես

umursamak - ուշադրություն դարձնել, կարևորել

umut (-du) (ümit) - հույս

un - ալյուր (buğday unu - ցորենի ալյուր)

unsur - էլեմենտ, տարր, բաղադրիչ

unutmak - մոռանալ

unvan - կոչում, տիտղոս

usanmak - ձանձրանալ

usta - վարպետ

ustaca - վարպետորեն, հմտորեն

ustalık (-ği) - վարպետություն

usul (-lü) - ձև, եղանակ, կերպ, մեթոդ

usulca - զգուշությամբ, կամացուկ

utanç (-cı) - ամոթ

utangaç - ամոթխած

utanmak - ամաչել
 uyandırmak - արթնացնել
 uyanmak - զարթնել, արթնանալ
 uydurma - շինծու, հնարովի
 uydurmak - 1. հնարել 2. հարմարեցնել
 uygun - հարմար, համապատասխան, ձեռնտու
 uyku - քուն
 uykusuz - անքուն
 uymak - համապատասխանել, հարմար լինել, հարմարվել
 uyum (âhenk) - ներդաշնակություն, համապատասխանություն
 uyumak - քնել
 uyusmak - համաձայնության գալ
 uyusuk (-ğü) - թմրած, ծուլ
 uzak (-ğü) - հեռու
 uzaklaşmak - հեռանալ
 uzaklık (-ğü) - հեռավորություն
 uzatmak - երկարացնել
 uzay - տիեզերք
 uzlaşmak - համաձայնության գալ
 uzman - մասնագետ
 uzmanlaşmak - մասնագիտանալ
 uzun - երկար
 uzunluk (-ğü) - երկարություն
 uzuv (-zvu) - անդամ, օրգան /մարմնի/

Ü

ücret - 1. վարձ 2. աշխատավարձ
 ücretli - վճարովի
 ücretsiz - անվճար
 üç - երեք
 üçgen - եռանկյունի
 üçüncü - երրորդ
 üfleme - փչել
 ülke (memleket) - երկիր
 ümit (-di), umut - հույս
 ümmet – (մուս.) կրոնական համայնք, ժուխ
 ün - 1. ձայն 2. համբավ
 üniversite - համալսարան
 ünü - 1. հռչակավոր, հայտնի, նշանավոր 2. (քեր.) ձայնավոր
 üretilmek - արտադրվել
 üretim - արտադրություն
 üretmek - արտադրել
 ürkek - երկչոտ, վախկոտ
 ürkmek - վախենալ
 ürkütmek - վախեցնել
 ürperti - սարսափ, սարսուռ
 ürün - 1. բերք 2. արտադրանք
 üs (-ssü) - բազա, ռազմաբազա
 üst - 1. վրա, վերև, մակերես 2. գերադաս 3. զգեստ
 üstat (-di) - 1. վարպետ (արվեստի և գիտության բնագավառում), մաեստրո

2. ուսուցիչ, պրոֆեսոր

üstelemek - 1. ավելացնել 2. պնդել, համառել
üstelik - բացի այդ, հավելյալ
üstsubay - ավագ սպա
üstün - 1. բարձր 2. գերազանց
üstünde - վրա, վերևում
üstünlük (-ğü) - գերազանցություն, առավելություն
üşümek - մրսել
üşüşmek - ամեն կողմից հավաքվել (խառնվել), կուտակվել, դիզվել
ütü - արդուկ
ütülemek - արդուկել
üvey (-i, -si) - խորթ (üvey ana - խորթ մայր)
üye - անդամ
üzere - 1. համար, նպատակով 2. վրա (üzerinde)
üzgün - տխուր
üzmek - նեղել, անհանգստացնել, վշտացնել
üzülmek - 1. տխրել, վշտանալ, տանջվել 2. անհանգստանալ, հուզվել, մտահոգվել
üzüm - խաղող
üzüntü - վիշտ, ցավ, մտահոգություն, անհանգստություն

V

vaat (-di) - խոստում
vadi - հովիտ
vaha - օազիս
vahim - վտանգավոր, հետևանքներով հղի
vahşi (yabanıl) - վայրի, վայրենի
vaka (olgu) - դեպք, իրադարձություն
vakıf (-kfi) - 1. վակուֆ 2. հիմնադրամ
vakit (-kti) - ժամանակ
vali - 1. վալի, նահանգապետ 2. կուսակալ
valide - մայր
Valide Sultan - սուլթանի մայրը (Օսմանյան կայսրությունում)
valiz (bavul) - ճամպուրկ
vallahı - աստված վկա
vapur - շոգենավ
var - կա
varıl - տակառ (մետաղյա)
vâris - ժառանգորդ
varmak - 1. հասնել 2. ամուսնանալ (կինը) (kocaya varmak)
varyos (varyoz, balyoz) - մեծ մուրճ
vasati - միջին
vasıf (-sfi) (nitelik) - հատկանիշ, որակ
vasıta (araç) - 1. միջոց 2. փոխադրամիջոց
vasiyet - կտակ
vatan - հայրենիք
vatandaş - 1. հայրենակից 2. քաղաքացի (гражданин)
vatanperver (yurtsever) - 1. հայրենասեր 2. հայրենասիրական
vazgeçmek - 1. հրաժարվել 2. խուսափել
vazife (görev) - 1. պարտականություն 2. ծառայություն, գործառույթ
3. հանձնարարություն (դպրոցական)

vaziyet - 1. դրություն, վիճակ 2. դիրք
 ve - և, ու (շաղկապ)
 vedalaşmak - հրաժեշտ տալ
 vefa - հավատարմություն, նվիրվածություն
 vefat - վախճան, մահ
 vekil (bakan) - 1. նախարար 2. լիազորված, տեղակալ
 vergi - հարկ
 veri - տվյալ
 verimli - 1. արդյունավետ, արգասավոր 2. բերքատու
 vermek - տալ
 vesika - փաստաթուղթ
 veya - կամ
 vizit - բզզոց
 vizlamak - բզզալ, տզզալ
 vicdan - խիղճ, հոգի, մարմին
 vicdansız - անխիղճ, անհոգի
 vilayet - վիլայեթ, նահանգ
 virane - ավերակ, փլատակ
 vira (vire) - անդադար, շարունակ
 virgül - ստորակետ
 vişne - բալ
 vitrin - ցուցափեղկ
 voleybol - վոլեյբոլ
 vurgun - 1. սիրահարված 2. կողոպուտ 3. աղետ, վնաս
 vurmak - 1. խփել, հարվածել, կրակել 2. սպանել
 vuruş - հարված
 vücut (-du) - 1. մարմին 2. գոյություն

Y

ya (yahut) - 1. իսկ, բայց, սակայն 2. ուրեմն 3. չէ՞ որ 4. այո՛ 5. կամ (ya..., ya... - կա՛մ..., կա՛մ...)
 yabancı (el) - 1. օտար, օտարական 2. անծանոթ
 yabancı - վայրի, վայրենի
 yad - 1. օտար 2. այլ, ուրիշ
 yağ - յուղ, ձեթ, ճարպ
 yağlamak - յուղել, յուղոտել
 yağlı - յուղոտ, ճարպոտ
 yağlı boya - յուղաներկ
 yağma - թալան, կողոպուտ
 yağmacı - կողոպտիչ, թալանչի
 yağmak - 1. տեղալ (անձրև, ձյուն) 2. տեղալ (փամփուշտ, ռումբ)
 yağmur - անձրև
 yağsız - անյուղ
 yahu - հե՛յ, է՛յ (ձայնարկություն)
 Yahudi - հրեա, հրեական
 yahut (ya da) - կամ, կամ էլ
 yaka - օձիք
 yakalamak - ձերբակալել, բռնել
 yakalanmak - 1. ձերբակալվել, բռնվել 2. ընկնել (անձրևի տակ) 3. հիվանդանալ
 yakarmak - աղերսել, աղաչել
 yakın - մոտիկ, մոտ

yakışıklı - վայելուչ, գեղեցիկ (այր)
 yakışmak - սազել, վայելել
 yakıt - վառելիք, վառելանյութ
 yaklaşık - մոտավոր
 yaklaşmak - մոտենալ, մերձենալ
 yakmak - վառել, այրել
 yalan - սուտ
 yalancı - ստախոս
 yalçın (sarp) - լերկ (ժայռ, լեռ)
 yalı - 1. ծովափ, գետափ (հարթ) 2. ամառանոց, ապարանք (ծովափնյա)
 yalın - 1. մերկ 2. անխառն 3. միակ
 yalınayak - ոտաքորթիկ
 yalınız - 1. միայնակ 2. միայն, միայն թե
 yalınızlık (-ği) - միայնություն
 yalvarmak - աղաչել
 yama - կարկատան
 yamaç (-cı) - կողմ, լանջ (սարի)
 yamyam - մարդակեր
 yan (yanında) - կողմ (կողմը, մոտ)
 yanak (-ği) - այտ
 yanardağ (volkan) - հրաբուխ
 yanaşmak - 1. իրար մոտենալ 2. հարաբերություն հաստատել 3. հետաքրքրվել
 yandaş - կողմնակից
 yangın - հրդեհ
 yanık (-ği) - 1. այրվածք 2. այրված, վառված (սիրուց, վշտից)
 yanılgi - սխալ
 yanılmak - սխալվել
 yanıt (-tı) (cevap) - պատասխան
 yanıtlamak - պատասխանել
 yani - նշանակում է, այսինքն
 yanlış - սխալ
 yanlışlık (-ği) - սխալմունք, սխալ
 yanmak - այրվել, վառվել
 yansı - արտացոլանք, անդրադարձ (լույսի)
 yansımak - արտացոլվել
 yansıtma - 1. անդրադարձնել, արտացոլել 2. արձագանքել, արտահայտել
 yapay - արհեստական
 yapı - 1. կառույց, շինություն 2. կազմություն, կառուցվածք
 yapıcı - 1. շինարար 2. կառուցողական
 yapılaş - կառուցվածք
 yapıım - պատրաստում, արտադրություն
 yapımcı - արտադրող
 yapımevi - արհեստանոց
 yapışkan - սոսինձ
 yapışmak - կաշել, սոսնձվել
 yapıt (eser) - երկ, աշխատություն, ստեղծագործություն
 yapmak - անել
 yaprak (-ğı) - 1. տերև 2. թերթ (գրքի, տետրի)
 yar - 1. սիրելի 2. սիրուհի կամ սիրեկան
 yara - վերք
 Yaradan - Արարիչ (Աստված)
 yaralamak - վիրավորել

yaralanmak - վիրավորվել
 yaralı - վիրավոր
 yaramak - օգտակար լինել, նպաստել, օգնել, նպաստ բերել
 yaramaz - անպետք, անպիտան, չարաճճի
 yararlı - օգտակար, պիտանի
 yaşmak - սազել, համապատասխանել
 yaratıcı - 1. ստեղծագործ(ական) 2. ստեղծող, արարող
 yaratık (-ği) - արարած, էակ
 yaratmak - ստեղծել, ստեղծագործել, արարել
 yarbay - փոխգնդապետ
 yardım - օգնություն, աջակցություն (yardım etmek - օգնել)
 yardımcı - 1. օգնական 2. տեղակալ (Başbakan yardımcısı - փոխվարչապետ)
 yargıç (-cı) - դատավոր
 Yargıtay - վճռաբեկ դատարան
 yarı - կես
 yarıcı - կիսովի աշխատող
 yarılmak - ճեղքվել, ջարդվել
 yarım - 1. կես 2. թերի
 yarımada - թերակղզի
 yarımküre - կիսագունդ
 yarın - վաղը
 yarış - մրցում, մրցույթ, մրցակցություն, մրցամարտ
 yarmak - ճեղքել
 yas - սուգ (yas tutmak - սուգ պահել)
 yasak (-ğı) - 1. արգելք 2. արգելված (yasak etmek - արգելել)
 yassı - տափակ, հարթ
 yastık (-ğı) - բարձ
 yaş - I տարիք
 yaş - II արցունք 2. խոնավ
 yaşam (hayat) - կյանք
 yaşamak - ապրել
 yaşamboyu - ցմահ (müebbet), ամբողջ կյանքի ընթացքում
 yaşamöykü (-sü) (biyografi) - կենսագրություն
 yaşamöyküsel (biyografik) - կենսագրական
 yaşayış - ապրելակերպ
 yaşıt - հասակակից
 yaşlı - I տարեց
 yaşlı - II արցունքոտ, լացակունած, արտասովաթոր աչքերով
 yaşmak - լաչակ, քող, գլխաշոր
 yat - զբոսանավ
 yatak (-ğı) - 1. անկողին (yatak odası - ննջասենյակ) 2. թաքստոց, որջ (գողերի գազանների)
 3. հուն (զետի, վտակի)
 yatay - հորիզոնական
 yatırım - ներդրում, ինվեստիցիա
 yatmak - 1. պառկել 2. անգործ մնալ 3. բանտարկվել
 yatıştırmak - հանգստացնել
 yatsı - երեկո (մայրամուտից հետո)
 yavaş - կամաց, դանդաղ
 yaver - համհարզ
 yavru - ձագ, ճուտ
 yavrucak (-ğı), yavrucuk - ձագուկ
 yavuz - 1. ահեղ 2. խիզախ

yaya - հետիոտն
yaya gelmek - ոտքով գալ
yaya gitmek - ոտքով գնալ
yaygın - տարածված, հայտնի
yayılı - փռված, տարածված
yayılmak - տարածվել, սփռվել
yayıncı (yayıncı) - հրատարակիչ
yayınlamak (yayımlamak) - 1. հրատարակել 2. հաղորդել (ռադիոյով կամ հեռուստատեսությամբ)
yayınlanmak - հրատարակվել
yayla - 1. յայլա, ամառային արոտավայր սարերում 2. բարձրավանդակ, սարահարթ
yaymak - սփռել, տարածել
yaz - ամառ
yazar - գրող, հեղինակ
yazgi (kader) - ճակատագիր
yazı - 1. գիր, տառ 2. գրություն, հոդված 3. փաստաթուղթ (yazı tahtası - գրատախտակ, yazı masası - գրասեղան)
yazık (-ğü) - ափսոս
yazılı - 1. գրավոր 2. գրված
yazılmak - 1. գրվել 2. գրանցվել, ընդունվել 3. բաժանորդագրվել
yazım - ուղղագրություն
yazın (edebiyat) - գրականություն
yazlık (-ğü) - 1. ամառանոց 2. ամառանոցային
yazma - 1. գրություն, ձեռագիր 2. նկարներով գլխաշոր
yazmak - գրել
yedi - յոթ
yedinci - յոթերորդ
yeğ - լավագույն, գերադասելի, նախընտրելի, ավելի լավ
yeğlemek (tercih etmek) - նախընտրել, գերադասել
yel - քամի, հողմ
yelken - առագաստ
yelkenli - առագաստավոր, առագաստանավ
yelkovan - րոպեասլաք (ժամացույցի)
yelpaze - հովհար
yem - կեր, անասնակեր
yemek (-ği) - 1. ուտել, ճաշել 2. ուտելիք, ճաշ (yemek yemek - ճաշել)
yemekhane - ճաշարան
yemek listesi - ճաշացուցակ
yemin (ant) - երդում
yemiş - միրգ, պտուղ
yeni - նոր
yeniçeri - ենիչերի, նոր զինվոր (սուլթանական թուրքիայում բռնի իսլամացրած քրիստոնյա մանուկներից կազմված զորք)
yeniden - նորից, կրկին, վերստին, էլի
yenilemek - 1. նորացնել 2. վերանորոգել 3. կրկնել (առաջարկը)
yenilmek - I ուտվել
yenilmek - II պարտվել
yenileşme - նորացում
yenilgi - պարտություն
yenmek - 1. հաղթել 2. ուտվել
yepyeni - բոլորովին նոր
yer - 1. տեղ 2. գետին (yer sarsıntısı (deprem, zelzele) - երկրաշարժ)
yeraltı - ստորգետնյա, ընդհատակյա

yerbilim (jeoloji) - երկրաբանություն
 yerleşmek - 1. տեղավորվել 2. բնակեցվել
 yerleştirmek - 1. տեղադրել 2. բնակեցնել
 yerli - տեղացի, բնիկ
 yersiz - անտեղի
 yeryuvarlağı - երկրագունդ
 yeryüzü (-nü) - երկրագունդ, երկրի մակերևույթ (երկրի երես)
 yeşil - 1. կանաչ 2. դալար, թարմ 3. խակ (միրգ)
 yeter - բավական (է)
 yeterli - 1. բավարար, բավականաչափ 2. գիտակ
 yetersayı - քվորում
 yetim - որբ (հայր չունեցող)
 yetinmek - բավարարվել, բավականանալ
 yetişkin - հասուն, չափահաս, հասունացած
 yetişmek - հասնել, աճել
 yetiştirilmek - 1. աճեցվել, բուծվել, մշակվել 2. դաստիարակվել
 yetiştirmek - 1. հասցնել 2. բավարարել 3. աճեցնել 4. դաստիարակել
 yetkin - կատարյալ, անթերի
 yetmek - բավարարել
 yetmiş - յոթանասուն
 yiğilmek - կուտակվել
 yiğün - կույտ, դեզ
 yıkamak - 1. լվանալ, լվալ 2. լողացնել
 yıkanmak - լվացվել
 yıkık - քանդված, ավերված
 yıkılmak - փլվել, քանդվել, ավերվել
 yıkmak - քանդել, ավերել
 yıl (sene) - տարի
 yılan - օձ
 yılankavi - ոլորապտույտ, գալարածև, օձագալար
 yılbaşı - տարեսկիզբ, Նոր տարի
 yıldırım - կայծակ
 yıldız - աստղ
 yıldönümü - տարեդարձ
 yıllık (-ği) - 1. տարեկան 2. տարեվարձ 3. տարեգիրք
 yılmak - 1. վախենալ 2. հուսահատվել
 yıpranmak - 1. մաշվել, քրքրվել 2. հարգանք ու պատիվ կորցնել
 yıpratmak - մաշել, քայքայել
 yırtmak - պատռել
 yiğit (-di) - կտրիճ, քաջ
 yine - կրկին, նորից
 yirmi - քսան
 yitirmek (kaybetmek) - կորցնել
 yobaz - 1. կրոնամոլ 2. անխելք, հետամնաց (մարդ) (վիրավորանք՝ տխմար)
 yoğun - 1. շատ 2. հոծ, խիտ, թանձր
 yoğurt (-du) – յոգուրթ (յոգուրտ), մածուն
 yok (-ğu, -ku) - չկա
 yoketmek - ոչնչացնել, վերացնել
 yoklamak - զննել, ստուգել
 yokluk (-ğu) - 1. չգոյություն, բացակայություն 2. աղքատություն, չքավորություն
 yoksa - 1. միզուցե, արդյոք 2. թե չէ, եթե ոչ (չկա), այլապես, հակառակ դեպքում
 yoksul - չունևոր, աղքատ

yoksun - զուրկ
yokuş - 1. զառիվեր 2. զառիթափ
yol - ճանապարհ, ուղի
yolcu - ճանապարհորդ, ուղևոր
yolculuk (-ğü) - ճամփորդություն, ուղևորություն
yoldaş - ընկեր (ճանապարհի, գաղափարական)
yollamak - ուղարկել
yolmak - փետրել, փետրահան անել
yolsuzluk (-ğü) - անօրինականություն, ապօրինություն, չարաշահում
yorgan - վերմակ
yorgun - հոգնած
yorgunluk (-ğü) - հոգնածություն
yormak - 1. հոգնեցնել 2. մեկնաբանել
yorulmak - հոգնել
yorum - մեկնաբանություն
yorumlamak - մեկնաբանել
yosun - մամուռ, ջրիմուռ
yönetilmek - ղեկավարվել, կառավարվել
yönetim - ղեկավարություն
yönetmek - ղեկավարել
yönetmen - 1. ղեկավար, վարիչ, տնօրեն 2. ռեժիսոր
yudum - կում, ումպ
yukarı - 1. վերև(ը) 2. վերին, վերևի
yulaf - վարսակ
yummak - 1. փակել (բերանը, աչքերը) 2. կկոցել (աչքերը)
yumruk (-ğü) - բռունցք
yumruklamak - բռնցքահարել
yumulmak - 1. փակվել 2. առաջ նետվել, հարձակվել 3. կծկվել
yumurta - ձու
yumuşak - փափուկ
Yunan - հույն
Yunanca - հունարեն
yunus (balığı) - դելֆին
yurt (-du) - 1. հայրենիք, ծննդավայր 2. կացարան, հանրակացարան
yurtsever (vatansever, vatanperver) - հայրենասեր
yurttaş (vatandaş) - 1. քաղաքացի 2. հայրենակից
yusyuvarlak - բոլորովին կլոր
yutkunmak - թուքը կուլ տալ, կմկմալ
yutmak - 1. կուլ տալ 2. շահել (խաղը) 3. յուրացնել
yuva - 1. բույն 2. օթևան 3. մանկամտուր
yuvarlak (-ğı) - կլոր
yuvarlamak - 1. գլորել 2. ոլորելով փաթաթել 3. ստել (գռիկ.)
yuvarlanmak - գլորվել, թավալվել
yüce - 1. բարձր 2. վեհ
yük (-kü) - բեռ
yüklemek - 1. բեռնել, բարձել 2. վերագրել
yükünü - բեռնված
yüksek (-ği) - բարձր (yüksekokul - բարձրագույն դպրոց)
yükseklik (-ği) - բարձրություն
yükselemek - 1. բարձրանալ 2. վեհանալ
yükseletmek - բարձրացնել
yün - բուրդ, բրդյա

yürek (-ği) - սիրտ
 yüreksiz - 1. անսիրտ, անհոգի 2. վախկոտ
 Yürük - յուրուք (քոչվորներ՝ Թուրքիայում)
 yürümek - քայլել
 yürütmek - 1. քայլեցնել 2. ընդունել տալ 3. ղեկավարել (միջոցառում) 4. առաջ տանել(գործը)
 yürüyüş - քայլվածք, երթ, արշավ
 yüz - 1. դեմք 2. հարյուր
 yüzbaşı - կապիտան
 yüzey - մակերես, մակերևույթ
 yüzmek - լողալ
 yüzölçümü - մակերես, տարածք
 yüzüstü - աներես, անամոթ
 yüzüncü - հարյուրերորդ
 yüzyıl (asır) - դար

Z

zabita - ոստիկանություն
 zafer - հաղթանակ
 zahmet (-ti) - նեղություն
 zalim - 1. անգութ, անսիրտ, դաժան 2. բռնակալ(ական)
 zam (-mmi) - հավելում
 zaman - ժամանակ
 zambak (-ği) - շուշան
 zanaat (-tı) - արհեստ
 zanaatkâr - արհեստավոր
 zaptetmek - 1. գրավել, զավթել 2. (ինքն իրեն) զսպել
 zar - 1. թաղանթ 2. նարդու զույգ քարերը
 zarar - վնաս, կորուստ
 zarf - 1. ծրար 2. պատյան
 zarfında - ընթացքում
 zarif - նուրբ, նրբագեղ
 zat - անձնավորություն, անձ, անհատ
 zaten (zati) - 1. ըստ էության, իրականում 2. առանց այդ էլ, այն էլ 3. արդեն
 zatî - անձնական
 zavallı - խեղճ, ողորմելի
 zayıf - 1. նիհար, տկար, թույլ 2. անկարող
 zehir (-hri) - թույն
 zehirlenmek - թունավորվել
 zekâ - խելք, խելամտություն
 zeki - խելացի, բանիմաց, խելամիտ, ուշիմ
 zelzele (deprem, yer sarsıntısı) - երկրաշարժ
 zemberek (-ği) - զսպանակ
 zenci - նեգր, սևամորթ, խափշիկ
 zengin - հարուստ
 zenginleşmek - հարստանալ
 Zeus - Ջևս
 zevk (-ki) - 1. հաճույք, վայելք 2. ճաշակ
 zeytin - ձիթապտուղ
 zıpkın - եռաժանի (ծկնորսի)
 zırh - զրահ

zirhli - 1. գրահապատ 2. գրահակիր
zihin - 1. միտք 2. հիշողություն 3. ըմբռնում
zil - զանգ (zil çaldı - զանգը հնչեց)
zincir - շղթա
zindan - խավար բանտ, զնդան
ziraat (-tı) (tarım) - գյուղատնտեսություն
zirve - գագաթ (zirve toplantısı - գագաթնաժողով)
ziya (ışık) - լույս
ziyade - ավելի, շատ
ziyafet (-ti) - ճաշկերույթ, հյուրասիրություն
ziyaret (-ti) - 1. այցելություն 2. ուխտագնացություն (ziyaret etmek - այցելել)
zor - 1. ուժ, բռնություն 2. դժվար 3. դժվարությամբ, հազիվ
zorba - բռնակալ
zorlamak - ստիպել, հարկադրել
zorlanmak - դժվարանալ
zorlaştırmak - դժվարացնել, բարդացնել
zorluk (-luğu) - դժվարություն
zulmet (-ti) (karanlık) - խավար, մութ
zulmetmek - կեղեքել, չարչարել, ճնշել, նեղել
zurna - զուռնա (երաժշտ. գործիք)
zulüm - կեղեքում, բռնություն
zülüm (-lümü) - խոպոպ
zümre - 1. խումբ 2. կարգ
zümür (-dü) - զմրուխտ
zürafa - ընձուղտ

Թուրքերեն - հայերեն հապավումների բառարան

A

- A. - Alay - զորագունդ
AA - Anadolu Ajansı - Անադոլու գործակալություն (լրատվական)
AB - Avrupa Birliği - Եվրամիություն, Եվրոպական Միություն
ABD - Amerika Birleşik Devletleri - Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ad - ada - կղզի
AET - Avrupa Ekonomik Topluluğu - Եվրոպական տնտեսական համագործակցություն
AGİT - Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı - Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն (ԵԱՀԿ)
Ağs. - Ağustos - օգոստոս
AKP - Adalet ve Kalkınma Partisi - Արդարության և զարգացման կուսակցություն
Al. - Almanca - գերմաներեն
Alb. - Albay - զնդապետ
Ank. - Ankara - Անկարա
AO - Anonim Ortaklık - /անանուն/ բաժնետիրական ընկերություն
AOÇ - Atatürk Orman Çiftliği - Աթաթուրքի անվան անտառտնտեսություն
APS - Acele Posta Servisi - փոստային շտապ ծառայություն
Apt. - Apartmanı - բազմահարկ շենք
Ar. - Arapça - արաբերեն
As. - ç. Asker ü. askerlik, askeri - 1. զինվոր 2. զինվորական, ռազմական
As. İz. - Askeri İnzibat - զինվորական կարգապահություն
Ass. - Asistan - ասիստենտ
Astğm. - Asteğmen - կրտսեր լեյտենանտ
Astsb. - Astsubay - ենթասպա
AŞ. - Anonim Şirketi – (անանուն) բաժնետիրական ընկերություն
A.Şti. - Anonim Şirketi – (անանուն) բաժնետիրական ընկերություն
AÜ - Ankara Üniversitesi - Անկարայի համալսարան

B

- B. - 1. Bay - պարոն 2. (ask.) Birlik - զորամաս 3. Batı - արևմուտք
BAE - Birleşik Arap Emirlikleri - Արաբական Միացյալ Էմիրություններ
Bağ - Kur - Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu – Արհեստավորների, արվեստագետների և ուրիշ անկախ աշխատողների սոցիալական ապահովագրական ընկերություն
Bçvş. - Başçavuş - ավագ սերժանտ
biyo. - Biyoloji - կենսաբանություն
B.K. - Başkomutanlık - զլխավոր հրամանատարություն
bkz. - Bakınız - նայեցե՛ք, նայի՛ր, տե՛ս
Bl. - Bölük - վաշտ
Bl. K. - Bölük Komutanı - վաշտի հրամանատար
BM - Birleşmiş Milletler - Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ)
Bn. - Bayan - տիկին
Bnb. - Binbaşı - մայոր
boğ. - boğaz - նեղուց
bot. - Botanik - բուսաբանություն
Bşk. - Başkan - նախագահ, պետ

Bştbp. - Baştabip - գլխավոր բժիշկ
Bt - Batarya - մարտկոց
Bul. - Bulvar - ծառուղի /բուլվար/

C

c. - Cilt - հատոր
cad. - Cadde(si) - պողոտա
CD - Kordiplomatik - դիվանագիտական մարմին
CHP - Cumhuriyet Halk Partisi - ժողովրդահանրապետական կուսակցություն
CIA - Amerika Birleşik Devletleri Merkezi Haber Alma Örgütü, (Central Intelligence Agency) - ԱՄՆ կենտրոնական հետախուզական վարչություն
cm. - Santimetre (bkz. sm.)
Coğ - Coğrafya - աշխարհագրություն
CS - Cumhuriyet Savcısı, Savcılığı - Հանրապետության դատախազ, դատախազություն
CSO - Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası - նախագահական սիմֆոնիկ նվագախումբ

Ç

Ça. - Çay - գետակ
ÇAYKUR - Çay Kurumu - թեյագործական ընկերություն
Çev - Çeviri, çeviren - թարգմանություն, թարգմանիչ
ÇS - Çimento Sanayi - ցեմենտի արդյունաբերություն
ÇUKOBİRLİK - Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği - Չուքուրովայի բամբակագործական - առևտրական կոոպերատիվների միություն
Çvş - Çavuş - սերժանտ

D

D. - Doğru - Արևելք
d. - dakika - րոպե
dam. - dekametre - դեկամետր (տասը մետր)
DDY - Devlet Deniz Yolları - Պետական ծովային ուղիներ
DGM - Devlet Güvenlik Mahkemesi - Պետական անվտանգության դատարան
DHMİ - Devlet Hava Meydanları İşletmesi - Պետական օդանավակայանների վարչություն
DİE - Devlet İstatistik Enstitüsü - Պետական վիճակագրության ինստիտուտ
dilb. - dilbilim, dilbilgisi - լեզվաբանություն, լեզվաբանական
Dipl. - Diplomalı - դիպլոմավոր
di. - desilitre - դեցիլիտր (1/10 լիտր)
DMO - Devlet Malzeme Ofisi - Պետական ունեցվածքի գրասենյակ (վարչություն)
Doç. - Doçent - դոցենտ
doğ. - doğumu - ծնվ. (ծննդյան տարեթիվը)
DP - Demokrat Parti - Դեմոկրատական կուսակցություն
DPT - Devlet Planlama Teşkilatı - Պետական պլանավորման կազմակերպություն
Dr. - Doktor - դոկտոր
DSİ - Devlet Su İşleri - Պետական ջրային տնտեսություն
DSP - Demokratik Sol Parti - Ժողովրդավարական ձախ կուսակցություն
DTCF - Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi - Լեզվաբանական և պատմա-աշխարհագրական ֆակուլտետ

Dz. - Deniz, denizi - ծով, ծովային
Dz. HO - Deniz Harp Okulu - ռազմածովային ուսումնարան
Dz. Kuv. - Deniz Kuvvetleri - ռազմածովային ուժեր

E

Ecz. - Eczacı - դեղագործ(ական)
ed. - edebiyat - գրականություն
EGO - (Ankara) Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri – (Անկարայի) էլեկտրականության,
գազի, ավտոբուսների ձեռնարկություն
EKG - Elektrokardiyografi - էլեկտրասրտագրություն
EMK - Elektromotor Kuvvet - էլեկտրաշարժիչ ուժ
ESHOT - (İzmir) Elektrik, Su, Havagazi, Otobüs, Tramvay İşletmeleri – (Իզմիրի)
էլեկտրականության, ջրի, բնական գազի, ավտոբուսների, տրամվայների
ձեռնարկություն
est. - estetik - գեղագիտություն, գեղագիտական

F

Fak. - Fakülte - ֆակուլտետ
FAO - Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organisation) -
Միավորված ազգերի սննդամթերքի և գյուղատնտեսության
կազմակերպություն
Far. - Farsça - պարսկերեն
FBI - Amerika Birleşik Devletleri Milli Emniyeti (Federal Bureau of Investigation) -
Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հետաքննությունների դաշնային բյուրո
fels. - felsefe - փիլիսոփայություն
FİFA - Uluslararası Futbol Federasyonu (Federation Internationale de Football Association) -
Ֆուտբոլի միջազգային ֆեդերացիա
FİR - Uçuş Bildirim Bölgesi (Flight Information Region) - Թռիչքների
տեղեկատվության ռեգիոն
FİSKOBİRLİK - Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği - Պնդուկի մշակման և
վաճառքի կոոպերատիվների միություն
fiz. - fizik - ֆիզիկա
FKB - Fizik, Kimya, Biyoloji - ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն
FKÖ - Filistin Kurtuluş Örgütü - Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպություն
FOA - ABD'nin Yabancı Devletlere Yardım Fonu (Foreign Operations Administration) -
ԱՄՆ օտար պետություններին օգնության հիմնադրամ
Foto - Fotoğrafçı - լուսանկարիչ
Fr. - Fransızca - ֆրանսերեն

G

G. - Güney - հարավ
g. - göl - լիճ
GAP - Güneydoğu Anadolu Projesi - Հարավարևելյան Անատոլիայի նախագիծ
Gen. - General - գեներալ
Gmr. - Gümrük - մաքսատուն
Gn. Kur. - Genel Kurmay - Գլխավոր շտաբ

Gnl. - General - գեներալ
Gön. - Gönderen - հասցեագրող, ուղարկող
gr. - gram - գրամ
GSMH - Gayri Safi Milli Hasıla - համախառն ազգային արդյունք
GTTA - Gümrük Tarifesi ve Ticaret Anlaşması - Մաքսային հարկացուցակի և առևտրի համաձայնագիր

H

H. - Hicrî (tarih) - Հիջրայի՝ մուսուլմանական տարեթիվ
HA - Harp Akademisi - ռազմական ակադեմիա
Hm. - Hektometre - հեկտոմետր (100 մետր)
HO - Harp Okulu - ռազմական ուսումնարան
Hst. - Hastane - հիվանդանոց
Hst. Bş. Hek. - Hastane Başhekimisi - հիվանդանոցի գլխավոր բժիշկ
Hs. Uz. - Hesap Uzmanı - հաշվապահ
Hv. - Hava - օդ
Hv. Kuv. - Hava Kuvvetleri - օդային ուժեր
Hz. - Hazreti - սուրբ, մարգարե

İ

İCAO - Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization) - Միջազգային քաղաքացիական ավիացիայի կազմակերպություն
İETT - İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi - Ստամբուլի էլեկտրաէներգիայի, թունելի, տրամվայի վարչություն
İMF - Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund) - Միջազգային արժույթային հիմնադրամ
İOC - Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee) - Միջազգային օլիմպիական կոմիտե
İPI - Uluslararası Basın Enstitüsü (International Press Institute) - Մամուլի միջազգային ինստիտուտ
İRO - Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization) - Փախստականների միջազգային կազմակերպություն
İTU - Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union) - Հեռահաղորդակցության միջազգային միություն
ing. - ingilizce - անգլերեն
İÖ - İsadın önce (bkz. Milattan önce) - Քրիստոսից առաջ (Հիսուս Քրիստոսի ծնունդից առաջ, Մեր թվարկությունից առաջ), (բ.ա., Մ.թ.ա.)
İS - İsadın sonra (bkz. Milattan sonra) - Քրիստոսից հետո (Հիսուս Քրիստոսի ծնունդից հետո, Մեր թվարկության), (բ.հ., Մ.թ.)
İst. - İstanbul - Ստամբուլ
it - İtalyanca - իտալերեն
İTO - İstanbul Ticaret Odası - Ստամբուլի առևտրական պալատ
İTÜ - İstanbul Teknik Üniversitesi - Ստամբուլի տեխնիկական համալսարան
İÜ - İstanbul Üniversitesi - Ստամբուլի համալսարան

J

J. - Jandarma - ժանդարմ, ժանդարմերիա
JA - Jandarma Alayı - ժանդարմական գունդ
JGK - Jandarma Genel Komutanı (Komutanlığı) - ժանդարմերիայի գլխավոր
հրամանատար (հրամանատարություն)

K

K. - 1. Kara 2. Komutan, Komutanlığı 3. Kuzey - 1. ցամաք 2. հրամանատար,
հրամանատարություն 3. հյուսիս
Kd. - Kıdemli - ստաժավոր, ավագ
KDV - Katma Değer Vergisi - ավելացված արժեքի հարկ (ԱԱՀ)
kg. - kilogram - կիլոգրամ
KGB - Sovyetler Birliği Gizli İstihbarat Örgütü - (Комитет Национальной Безопасности /СССР/
(խորհրդային Միության) Պետական անվտանգության կոմիտե (ՊԱԿ)
KHz - Kilohertz - կիլոհերց
KİT - Kamu İktisadi Teşekkülü - Հասարակական տնտեսական կազմակերպություն
KKK - Kara Kuvvetleri Komutanı (Komutanlığı) - ցամաքային ուժերի հրամանատար
(հրամանատարություն)
KKTC - Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական
Հանրապետություն
K.Kuv. - Kara Kuvvetleri - ցամաքային ուժեր
K.M. - Kaza Merkezi - գավառի կենտրոն
km. - kilometre - կիլոմետր
Kn. - Kanal - ջրանցք
Kol. Şti. - Kollektif Şirketi - կոլեկտիվ ընկերություն
Kom. Şti. - Komandit Şirketi - կոմանդիտային ընկերություն
Kor. - Kolordu - կորպուս
Kora. - Koramiral - կորպուսի ծովակալ
Korg. - Korgeneral - կորպուսի գեներալ, գեներալ - լեյտենանտ (խորհրդային ու ռուս.
բառարաններում՝ գեներալ - գնդապետ)
krş. - kuruluş - քուրուշ (թուրքական մանրադրամի անվանումը)
Ktp. - kütüphanesi - գրադարան
kw. - kilovat - կիլովատ
kw - sa. - kilowatt saat - կիլովատտ-ժամ

L

Lat. - Latince - լատիներեն
Lim. - Liman, limanı - նավահանգիստ
Lt. - litre - լիտր
Ltd. Şti. - Limited Şirketi - սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն (ՍՊԸ)
Lv. - Levazım - գույք

M

m. - metre - մետր
mah. - mahalle(si) - թաղամաս

mant. - mantık - տրամաբանություն
 mat. - matematik - մաթեմատիկա(կան)
 Md. - Müdür - տնօրեն
 M.E.B. - Milli Eğitim Bakanlığı - Ազգային կրթության նախարարություն
 meteor. - meteoroloji - օդերևութաբանություն
 mg. - miligram - միլիգրամ
 MGK - Milli Güvenlik Kurulu - Ազգային անվտանգության խորհուրդ
 MHz - megahertz - մեգահերց
 MİT - Milli İstihbarat Teşkilatı - Ազգային հետախուզական կազմակերպություն (Թուրքիայում)
 mi/sa - saatte mil - մղոն ժամ
 ml. - mililitre - միլիլիտր
 mm. - milimetre - միլիմետր
 MÖ - Milattan Önce - Քրիստոսից առաջ (Ք.ա.)
 Mrşl. - Mareşal - մարշալ
 MS - Milattan Sonra - Քրիստոսից հետո (Ք.հ.)
 MSB - Milli Savunma Bakanlığı - Ազգային պաշտպանության նախարարություն
 MTA - Maden Tetkik Arama Enstitüsü - Հանքերի հետազոտման և ուսումնասիրման
 ինստիտուտ
 müf. - müfreze - ջոկատ
 Müh. - Mühendis - ճարտարագետ
 müz. - müzik - երաժշտություն
 MYK - Merkez Yönetim Kurulu - Կենտրոնական վարչական խորհուրդ
 mW - megawatt - մեգավատ

N

n. - nehir - գետ
 NATO - Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (North Atlantic Treaty Organisation) -
 Հյուսիսատլանտյան պայմանագրի կազմակերպություն (Հյուսիսատլանտյան համաձայնագիր /ՆԱՏՕ 1949թ./)
 N.M. - Nahiye Merkezi - գավառակի կենտրոն
 No. - Numara - համար, թիվ

O

ODTÜ - Orta Doğu Teknik Üniversitesi - Միջինարևելյան տեխնիկական համալսարան
 OECD - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation Economic Cooperation
 Development) - Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն
 O.K. - Ordu komutanı - բանակի հրամանատար
 Onb. - Onbaşı - եֆրեյտոր
 op. - opus - օպուս
 OPEC - Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization for Petroleum Exporting
 Countries) - Նավթ արտահանող երկրների կազմակերպություն
 Or. - Ordu - բանակ
 Ora. - Oramiral - նավատորմի ծովակալ
 Org. - Orgeneral - բանակի գեներալ
 Ort. - Ortaklık (-lığı) - ընկերակցություն, ընկերություն
 OSTİM - Ortadoğu Sanayi, Ticaret Merkezi - Միջինարևելյան առևտրաարդյունաբերական
 կենտրոն

oto. - otomobil - ավտոմեքենա
ov. - ova - հարթավայր

Ö

ölm. - ölümü - մահվան տարեթիվը
örn. - örnek, örneğin - օրինակ
ö.s - ölümden sonra - մահվանից հետո
ÖSS - Öğrenci Seçme Sınavları - Ուսանողների ընդունելության քննություններ
ÖSSC - Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti - Ինքնավար Խորհրդային
Սոցիալիստական Հանրապետություն

P

PK - Posta Kutusu - փոստարկղ
PKK - Partiya Karkare Kurdistan - Քրդական բանվորական կուսակցություն
Plt. - Pilot - օդաչու
P - Paragraf - պարագրաֆ
p. - piyade - հետևակ, հետևազորային
p. - pusluk - դյույմ, մատնաչափ
P.A. - Piyade Alayı - հետևակի գունդ
P.Bl. - Piyade bölüğü - հետևակի վաշտ
Prof. - Profesör - պրոֆեսոր
P.Tb.K - Piyade tabur komutanı (İğci) - հետևակի գումարտակի հրամանատար(ություն)
PTT - Posta, Telgraf, Telefon (İdaresi) - Փոստի, հեռագրի, հեռախոսի վարչություն

R

RC - Kızıllaç (Red Cross) - Կարմիր խաչ
res. - resim - նկար
rd. - radar - ռադիոտեղորոշիչ
ruhb. - ruhbilim - հոգեբանություն
Rus. - Rusça - ռուսերեն

S

s. - sayfa - էջ
Sa. - Saat - ժամ
Sb. - Subay - սպա
SBF - Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) - քաղաքագիտության ֆակուլտետ
SEK - Süt Endüstrisi Kurumu - Կաթի արդյունաբերության ընկերություն
SEKA - Selüloz ve Kağıt Sanayi(si) Kurumu - Թղթի և ցելյուլոզի արդյունաբերության
ընկերություն
sm. - santimetre (bkz.cm.) - սանտիմետր
Sn. - Sayın - հարգելի
sn. - saniye - վայրկյան
sok. - sokak - փողոց
SPK - Sermaye Piyasası Kurulu - Կապիտալի շուկայի խորհուրդ
SOS - Bizi Kurtarınız (Save Our Souls) - փրկության կոչ

SSCB - Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği - Խորհրդային Սոցիալիստական
Հանրապետությունների Միություն
SSK - Sosyal Sigorta Kurumu - Սոցիալական ապահովագրության ընկերություն
sv - süvari - հեծելազոր(ային), նավի կապիտան

Տ

Տb. - Şube - մասնաճյուղ, բաժին
Տrt. - Şirket, Şirketi - ընկերություն
Տti. - Şirketi - ընկերություն

T

T. - Türkçe - թուրքերեն
TAO - Türk Anonim Ortaklığı - Թուրքական (անանուն) բաժնետիրական ընկերություն
Tar. - Tarih - պատմություն
TARİŞ - Tarım Satış Kooperatifleri Birliği - Գյուղատնտեսական առևտրական
կոոպերատիվների միություն
TAŞ - Türk Anonim Şirketi - Թուրքական (անանուն) բաժնետիրական ընկերություն
Tb. - Tabur - զումարտակ
Tb.K. - Tabur komutanı - զումարտակի հրամանատար
TBMM - Türkiye Büyük Millet Meclisi - Թուրքիայի Ազգային մեծ ժողով
Tbp. - Tabip - բժիշկ
TC - Türkiye Cumhuriyeti - Թուրքիայի Հանրապետություն
TCDD - Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları - Թուրքիայի Հանրապետության
պետական երկաթուղի
TCK - Türk Ceza Kanunu - Թուրքիայի քրեական օրենսգիրք
TDK - Türk Dil Kurumu - Թուրքական լեզվաբանական ընկերություն
TED - Türk Eğitim Derneği - Թուրքական կրթական միություն
TEK - Türkiye Elektrik Kurumu - Թուրքիայի էլեկտրաէներգիայի վարչություն
Tekn. - Teknik - տեխնիկա, տեխնիկական
Tel. - Telefon - հեռախոս
Telg. - Telgraf - հեռագիր
TEV - Türk Eğitim Vakfı - Թուրքիայի կրթության հիմնադրամ
Tğm. - Teğmen - լեյտենանտ
TGS - Türkiye Gazeteciler Sendikası - Թուրքիայի լրագրողների արհմիություն
THK - Türk Hava Kurumu - Թուրքական օդագնացության ընկերություն
THY - Türk Hava Yolları - Թուրքական ավիաուղիներ
TIR - Uluslararası Karayolu Taşımacılığı (Transport International Rout) - Միջազգային
ավտոճանապարհային բեռնափոխադրումներ
tk. - takım - դասակ
TKİ - Türkiye Kömür İşletmeleri - Թուրքական ածխաարդյունահանման ընկերություն
TL - Türk Lirası - թուրքական լիրա (թուրքական արժույթ)
TM - Türk Malı - թուրքական ապրանք
TOBB - Türkiye Odalar Barolar Birliği - Թուրքիայի փաստաբանների միություն
Top. - topçu - հրետանի, հրետանավոր
Topb. - Toplumbilim - հասարակագիտություն, հասարակագիտական, սոցիոլոգիական
TP - Türkiye Petrolleri - Թուրքական նավթային ընկերություն
TPAO - Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı - Թուրքական նավթային բաժնետիրական

ընկերություն

- TRT - Türkiye Radyo Televizyon Kurumu - Թուրքական հեռուստառադիոընկերություն
TTB - Türk Tabipler Kurumu - Թուրք բժիշկների միություն
TTK - Türk Tarih Kurumu - Թուրքական պատմագիտական ընկերություն
TSE - Türk Standartlar Enstitüsü - Թուրքական ստանդարտների ինստիտուտ
Tug. - Tugay - բրիգադ
Tuğg. - Tuğgeneral - բրիգադային գեներալ
TÜ - Teknik Üniversite - Տեխնիկական համալսարան
TÜBİTAK - Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu - Թուրքիայի գիտատեխնիկական ուսումնասիրությունների ընկերություն
Tüm - tümen - դիվիզիա
Tümğ. - Tümgeneral - դիվիզիայի գեներալ (գեներալ մայոր)
TÜTAV - Türk Tanıtma Vakfı - Թուրքական ճանաչողական հիմնադրամ
TÜSİAD - Türk İş Adamları ve Sanayicileri Derneği - Թուրք գործարարների և արդյունաբերողների միություն
TV - Televizyon - հեռուստատեսություն
ty - tarihi yok - առանց տարեթվի

U

- UN - Birleşmiş Milletler Teşkilatı (bkz. BM) (United Nations) - Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ)
UNESCO - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation) - Միավորված ազգերի կրթական, գիտական և մշակութային կազմակերպություն
UNICEF - Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations International Childrens Emergency Fund) - ՄԱԿ-ի աշխարհի երեխաների շտապօգնության հիմնադրամ
Uzm. - Uzman - մասնագետ

Ü

- ÜSYM - Üniversiteler Arası Seçme, Yerleştirme Merkezi - Միջհամալսարանական ընդունելության կենտրոն
Üçvş. - Üstçavuş – (ռազմ.) ավագ սերժանտ
Üstğm. - Üsteğmen – (ռազմ. ավագ լեյտենանտ

V

- vet. - veteriner - անասնաբույժ
v.b. - ve benzerleri - և նմանները
v.ö. - ve öbürleri - և մյուսները
v.s. - ve saire - և այլն

W

w - watt - վատ (էլեկտր.)

WC - (Water Closet) Tuvalet - զուգարան

WHO - Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization) - Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպություն

WMO - Uluslararası Meteoroloji Birliği (World Meteorological Organization) - Միջազգային օդերևութաբանական միություն

Y

y - yaklaşık - մոտավորապես

Yar.Doç - Yardımcı Doçent - ասիստենտ

Yar.Prof - Yardımcı Profesör - պրոֆեսորի ասիստենտ

Yd.Sb. - Yedeksubay - պահեստի սպա

YHK - Yüksek Hakim Kurulu - Բարձրագույն դատական խորհուրդ

Y.Müh. - Yüksek Mühendis - բարձր որակավորմամբ ճարտարագետ

Yn.dğ. - Yanardağ - հրաբուխ

YÖK - Yüksek Öğrenim Kurulu - Բարձրագույն կրթության խորհուրդ

Yrb. - Yarbay - փոխգնդապետ

YSE - Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü - Ճանապարհների, ջրի, էլեկտրաէներգիայի գլխավոր վարչություն

Yun. - Yunanca - հունարեն

yy - Yüzyıl - հարյուրամյակ, դար

Yzb. - Yüzbaşı - կապիտան

Z

ZDK - Zirai Donatım Kurumu - Գյուղմթերքների մատակարարման ընկերություն

Z.oto. - Zırhlı otomobil - զրահամեքենա

Zool. - Zooloji - կենդանաբանություն, կենդանաբանական

Աշխարհագրական անունների ցանկ

գ. - գյուղ	շ. - շրջան
թ. - թերակղզի	պ. - պետություն
լ. - լիճ	պատմ. - պատմական
կ. - կղզի	տ. - տարածք
հնցծ. - հնացած	ք. - քաղաք
ն. - նահանգ	

A

Abakan - Աբական (ք.)
Abhazistan - Աբխազիա
Abican, Abidjan - Աբիջան (ք.)
Acaristan (Acarya) - Աջարստան, Աջարիա
Acıgöl - Աջըգյուլ (լ.)
Acıpayam - Աջըփայամ (ք.) (Դենիզլիի նահանգ)
Açlık bozkır - Բերփակ Դալա (շրջ.)
Adalar (Prens Adaları) - Իշխանաց կղզիներ
Adalardenizi - տե՛ս Ege denizi
Adana - Ադանա (ք., նաև ն.)
Adapazarı - Ադաբազար (Տոնիկաշեն) (ք.)
Addis - Abeba - Ադիս Աբեբա (ք.)
Aden - Ադեն (ք.)
Adıgey - Ադըդեյ
Adıyaman - Ադիյաման (ք., նաև ն.) (Հիսնի-Մանսուր)
Adriya denizi, Adriyatik denizi - Ադրիատիկ ծով
Afganistan - Աֆղանստան
Afrika - Աֆրիկա
Afşin - Աֆշին (ք.), Յարփուզ, Արաբիսու (Մարաշի նահանգ)
Afyon, Afyonkarahisar - Աֆիոն - Կարահիսար (ն. նաև ք.)
Ağrı - Ադըրը (ն., ք.) (Karakilise)
Ağrıdağ, Ağrı Dağı (Ararat) - Մասիս սար, Արարատ լեռ (Մեծ Արարատ)
Ahameniş (Akamenid) - Աքեմենյան
Ahır dağı - Ախոռ սար
Ahlat - Խլաթ (Ախլաթ) (ք.) (Բիթլիսի նահանգ)
Akçaabat - Աղջաաբադ (Պլատանա) (ք.) (Տրապիզոնի նահանգ)
Akçakoca - Աղջաղոջա (ք.) (Բոլուսի նահանգ)
Akdağ - Աքդաղ, Ադդաղ (լեռ)
Akdağmadeni - Աքդաղմադենի (ք.), (Ակդաղմադեն) (Յոզղաթի նահանգ)
Akdeniz - Միջերկրական ծով
Akhisar - Աքիսար (ք.), (Ադիսար, Ադասար)
Akra dağı - Աքրա (լեռ)
Aksaray - Աքսարայ (ք.), (Ադսարայ, Աքսերայ) (Սիդդեյի նահանգ)
Aksu - Աքսու (գետ)
Akşehir - 1. Աքշեհիր (ք.) (Կոնյայի նահանգ) 2. Աքշեհիր (լ.)
Akyatan - Աքյաթան (լ.)
Aladağ - Ծաղկանց լեռներ (Ալադաղ)
Alanya - Ալանիա, (պատմ. Ալայա) (ք.) (Անթալիայի նահանգ)
Alaska - Ալյասկա (թ.)

Alaşchir – 1. Ալաշեիր (ք.) (Մանիսայի նահանգ) 2. Ալաշեիր (լ.)
 Aleut adaları - Ալեության կղզիներ
 Aliağa - Ալիաղա (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Allahüekber dağı - Կարմիրփորակ (թրք. Ալլահուաքբեր լեռներ)
 Alma Ata - Ալմա Աթա (ք.)
 Almanya - Պերմանիա
 Alp dağları, Alp ler - Ալպյան լեռներ, Ալպեր
 Altay - Ալթայ
 Altay dağları - Ալթայի լեռներ
 Amasya - Ամասիա (ն., ք.)
 Amazon - Ամազոն (գետ)
 Amerika - Ամերիկա
 Amerika Birleşik Devletleri, Amerika B. Devletleri (ABD) - Ամերիկայի Միացյալ
 Նահանգներ (ԱՄՆ)
 Amikgölü - Ամիք (լ.)
 Amman - Ամման (ք.)
 Amsterdam - Ամստերդամ (ք.)
 Amuderya, Amu Derya - Ամուդարյա (գետ)
 Amur - Ամուր (գետ)
 Anadolu - Անատոլիա
 And dağları - Անդյան լեռներ
 Andorra - Անդորա (պ., ք.)
 Angara - Անգարա (գետ)
 Angola - Անգոլա
 Ankara - Անկարա (պատմ. Անկյուբիա) (ն., ք.)
 Antakya - Անթաքիա (Անտիոք) (ք.) (Հաթայի նահանգ)
 Antalya - Անթալիա (պատմ. Ատտալիա) (ն., ք.)
 Anktartik - I Անտարկտիդա
 Anktartik - II, Anktartika - Անտարկտիկա
 Antigua - Անտիգուա (ք.)
 Anvers - Անտվերպեն (ք.)
 Apenin dağları, Apeninler - Ապենինյան լեռներ, Ապենիններ
 Apenin yarımadası - Ապենինյան թերակղզի
 Apolyont - Ապոլյոնտ (լ.)
 Apşeron yarımadası - Ապշերոն թերակղզի
 Arabistan - Արաբիա
 Arabistan çölü - Արաբական անապատ
 Araldenizi, Aral gölü - Արալյան ծով
 Aras - Արաքս (գետ)
 Arayıt dağı - Արայիտ (լեռ)
 Arjantin - Արգենտինա
 Arktik(a) - Արկտիկա
 Arnavutluk - Ալբանիա
 Arpaçay, Arpa çayı - Ախուրյան (գետ)
 Artik տե՛ս Arktika
 Artos dağı - Արտոս (լեռ)
 Artvin - Արդվին (ն., ք.)
 As(s)uan - Ասուան (ք.)
 Asuncion - Ասունսիոն (ք.)
 Asya - Ասիա
 Aşkabad - Աշխաբադ (Աշգաբադ) (ք.)
 Ateş Ülkesi - տե՛ս Terra del Fuego

Atina - Աթենք (ք.)
 Atlantik տե՛ս Atlas Okyanusu
 Atlas dağları, Atlaslar - Ատլաս լեռներ
 Atlas Okyanusu - Ատլանտյան օվկիանոս
 Avrupa - Եվրոպա
 Avustralya - Ավստրալիա
 Avusturya - Ավստրիա
 Ayancık - Այանջըք (ք.) (Սինոպի նահանգ)
 Ayaş - Այաշ (ք.) (Անկարայի նահանգ)
 Aydın - Այդըն (ն., ք.)
 Aydos dağı - Այդոս (լեռ)
 Ayvalık - Այվալըք (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
 Azakdenizi (Azak Denizi) - Ազովի ծով
 Azap - Ազափ (գետ)
 Azerbaycan - Ադրբեջան
 Azor adaları - Ազորյան կղզիներ

B

Baba dağı - Բաբադաղ (լեռ)
 Babaeski - 1. Բաբաէսքի (ք.) (Քըրքլարեղի) 2. Բաբաէսքի (լ.)
 Babülmendep boğazi - Բաբ Էլ-Մանդեբ (նեղուց)
 Baf - Բաֆ (ք.)
 Bafa - Բաֆա (լ.)
 Bağdat - Բաղդադ (ք.)
 Bahama adaları - Բահամյան կղզիներ
 Bahreyn - Բահրեյն
 Bahreyn (adaları) - Բահրեյն (կղզիախումբ)
 Bakı տե՛ս Bakû
 Bakır çayı - Բաքրըչայ (գետ)
 Bakû - Բաքու (ք.)
 Balear adaları - Բալեարյան կղզիներ
 Balık - Բալիկ (լ.)
 Balıkesir - Բալըքեսիր (ն., ք.)
 Balkanlar - Բալկաններ (լեռնաշղթա)
 Balkan yarımadası - Բալկանյան թերակղզի
 Baltık denizi - Բալթիկ ծով
 Bamako - Բամակո (ք.)
 Bandırma - Բանդրմա (Պանորմ) (ք.) /Բալըքեսիրի նահանգ/
 Bangi - Բանգի (ք.)
 Bangkok - Բանգկոկ (ք.)
 Bangladeş (Bengladeş) - Բանգլադեշ (պ.)
 Bangui տե՛ս Bangi
 Bankok տե՛ս Bangkok
 Barbados - Բարբադոս (կ., պ.)
 Barents denizi - Բարենցի ծով
 Barla dağı - Բարլա լեռ
 Bartın - Բարթըն (Պարթենիոն) /Զոնգուլդաքի նահանգ/
 Basra - Բասրա (ք.)
 Başkırdistan - Բաշկիրիա
 Batı Trablus տե՛ս Trablus II

Batman - Բաթման (Էլուհ, Իլուհ) (ք.) (Սղերդի նահանգ)
 Batum(i) - Բաթում (ք.)
 Bayburt - Բաբերդ (ք.) (Բայբուրթ) (Գյումուշհանեի նահանգ)
 Bayındır - Բայրնդըր (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Baykal gölü - Բայկալ (լ.)
 Belçika - Բելգիա (պ.)
 Belfast - Բելֆաստ (ք.)
 Belgrad - Բելգրադ (ք.)
 Belorusya - Բելառուսիա (պ.)
 Bengal körfezi - Բենգալական ծոց
 Bergama - Բերգամա (Պերգամոն) (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Bering boğazı - Բերինգի նեղուց
 Bering denizi - Բերինգի ծով
 Berit dağı - Բերիթ (Բերիդ) լեռ
 Berlin - Բեռլին (ք.)
 Bermuda adaları - Բերմուդյան կղզիներ
 Bern - Բեռն (ք.)
 Besni - Բեսնի, Բեհեսնի (ք.) (Մալաթիայի նահանգ)
 Beyazdeniz - Սպիտակ ծով
 Beyaz Rusya տե՛ս Belorusya
 Bey dağı - Բեյ (լեռ)
 Beyrut - Բեյրութ (ք.)
 Beyşehir - Բեյշեհիր (ք.) (Կոնիայի նահանգ)
 Beyşehir gölü - Բեյշեհիր լիճ
 Bhutan (Butan) - Բութան
 Biga - Բիգա (ք.) (Չանաքքալեի նահանգ)
 Bilecik - Բիլեջիք (ն., ք.)
 Binboğa dağı - Բինբոդա լեռ
 Bingöl - Բինգյոլ (ն., ք.), տե՛ս Çapakçur
 Bingöl dağı - Բինգյոլ, Բյուրակն լեռ
 Birecik - Բիրեջիք (Պիր) (ք.) /Գազիայնթեփի նահանգ/
 Birleşik Arap Emirleri (Emirlikleri) - Արաբական Միացյալ Էմիրություններ
 Birleşik Krallık - Միացյալ Թագավորություն, տե՛ս նաև Büyük Britanya
 Birma(nya) - Բիրմա
 Birmingham - Բիրմինգեմ (Բիրմինգհամ) (ք.)
 Biskay körfezi - Բիսկայան ծոց
 Bitlis - Բիթլիս (Բադեշ) (ն., ք.)
 Bodrum - Բոդրում (պատմ. Հալիկառնասոս) (ք.)
 Bogota - Բոգոտա (ք.)
 Boğaziçi (İstanbul Boğazı) տե՛ս Bosfor
 Boğazlar - Բոսֆորի և Դարդանելի նեղուցները
 Bolivya - Բոլիվիա
 Bolu - Բոլու (ն., ք.)
 Bombay - Բոմբեյ (ք.)
 Bonn - Բոնն (ք.)
 Bor - Բոր (ք.) (Նիդդեի նահանգ)
 Borneo տե՛ս Kalimantan
 Bosfor - Բոսֆոր (նեղուց)
 Botni körfezi - Բոտնիկական ծոց
 Bozcaada - Բոզջաադա (կ.)
 Bozdağ - Բոզդաղ լեռ
 Bozdağlar - Բոզդաղ լեռներ

Börn տե՛ս Bern
 Bratislava - Բրատիսլավա (ք.)
 Brazilia - Բրազիլիա (ք.)
 Brazilya - Բրազիլիա
 Brest - Բրեստ (ք.)
 Brunei - Բրունեյ
 Brüksel - Բրյուսել (ք.)
 Buca - Բուջա (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Budapeşte - Բուդապեշտ (ք.)
 Buenos Aires - Բուենոս Այրես
 Buğdan - Բուղդան, Պուղտան, (հնգծ.) Մուղավիա
 Buhara - Բուխարա (ք.)
 Buldan - Բուլդան (ք.) (Դենիզլիի նահանգ)
 Bulgara տե՛ս Bulgaristan
 Bulgaristan - Բուլղարիա (հնգծ. ~ Halk Cumhuriyeti - Բուլղարիայի ժողովրդական
 Հանրապետություն)
 Burdur - 1. Բուրդուր (ն., ք.) 2. Բուրդուր (լ.)
 Burhaniye - Բուրհանիյե (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
 Burma տե՛ս Birma(nya)
 Bursa - Բուրսա (Պրուսա) (ն., ք.)
 Buryatistan - Բուրյաթիա
 Butan տե՛ս Bhutan
 Bükreş - Բուխարեստ, Բուքրեշ (ք.)
 Büyük Ağrı dağı - Մեծ Արարատ (լեռ), տե՛ս նաև Ağrı
 Büyük Antiller adaları - Մեծ Անտիլյան կղզիներ
 Büyük Britanya - Մեծ Բրիտանիա
 Büyükdere - Բյույուքդերե (Ստամբուլի թաղամաս Բոսֆորի արևմտյան ափին)
 Büyük Menderes - Մեծ Մենդերես (Մեանդրոս) (գետ)
 Büyük Okyanus տե՛ս Pasifik Okyanusu
 Büyük Sahra - Սահարա (անապատ)

C

Cakarta - Ջակարտա (ք.)
 Capetown - Քեյփթաուն (ք.)
 Caracas տե՛ս Karakas
 Cava – Ճավա կղզի
 Cayman adaları - Կայմանի (կղզիներ)
 Cebelitarık - Ջիբրալթար (իրվանդան)
 Cebelitarik boğazi - Ջիբրալթար (նեղուց)
 Ceneviz - Ջենովա (Ճենովա)
 Cenevre - Ժնև
 Cevizlidağ - Ջևիզլի (լեռ)
 Ceyhan - 1. Ջեյհան (ք.) (Ադանայի նահանգ) 2. Ջեյհան (գետ)
 Cezayir - Ալժիր (պ., ք.)
 Cilo dağı – Ջիլո (Ջողա) (լեռ)
 Cinevre տե՛ս Cenevre
 Colombo - Կոլոմբո (ք.)
 Comolungma - Ջոմոլունգմա (լեռ), Չոմոլունգմա, Էվերեստ
 Cook adaları - Քուքի արշիպելագ (կղզիների խումբ)
 Corctown - Ջորջթաուն (ք.)

Շ

Çad - I Չադ (լ.)
Çad - II Չադ
Çakırgöl dağı - Չաքըրգյուլ (լեռ)
Çanakkale - Չանաքքալե (Ղարդանել) (ն., ք.)
Çanakkale boğazı - Ղարդանելի նեղուց
Çankırı - Չանքըրը (Չանգըրի, Գանկրիա) (ն., ք.)
Çapakçur - Ճապաղջուր (ք.), (այժմ՝ Բինգյուլ, Բինգյուլի նահանգ)
Çarşamba - Չարշամբա (ք.) (Սամսունի նահանգ)
Çeboksarı - Չեբոքսարի (ք.)
Çekoslovakya - Չեխոսլովակիա
Çerkessk - Չերքեսք (Չերկեսկ) (ք.)
Çıldır - Չըլդըր (լ.)
Çin - Չինաստան (Çin Halk Cumhuriyeti - Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետություն)
Çin denizi - Չինական ծով
Çorlu - Չորլու (ք.) (Թեփրիզադի նահանգ)
Çoruh - 1. Ճորոխ (շ.) 2. Ճորոխ (գետ)
Çorum - Չորում (ն., ք.)
Çölemerik - Ջուլամերիկ (Ջուլամերկ, Ջլմար) (ք.) (Հաքքարիի նահանգ)
Çukçen yarımadası, Çukçi yarımadası - Չուկոտական թերակղզի
Çukurova - Չուքուրովա (Ղաշտային Կիլիկիա) (շ.)
Çuvaşya - Չուվաշիա

D

Dağıstan - Ղաղստան
Dağlık Altay Muhtar İli - Լեռնային Ալթայի ինքնավար մարզ
Dağlık Badahşan Muhtar İli - Լեռնային Բադախշանի ինքնավար մարզ
Dağlık Karabağ Cumhuriyeti - Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն
Dakar - Ղաքար (ք.)
Dakka - Ղաքքա (ք.)
Dalaman çayı - Ղալաման (գետ)
Danimarka - Ղանիա
Darüsselâm - Ղար-Էս-Սալամ (ք.)
Davras dağı - Ղավրաս (լեռ)
Dedegöl dağı - Ղեդեգյուլ (լեռ)
Demokrat Almanya Cumhuriyeti, Demokratik Alman Cumhuriyeti – (հնցծ.)
Գերմանիայի Ղեմոկրատական Հանրապետություն (ԳՂՀ)
Denizli - Ղենիզլի (ն., ք.)
Dersaadet – (պատմ.) Ղերսաադեթ (Ստամբուլ քաղաքի, ինչպես նաև սուլթանական կառավարության պաշտոնական անվանումներից մեկը)
Deveci dağı - Ղևեջի (լեռ)
Develi - Ղևելի (պատմ. Խավարտանեք) (ք.) /Կայսերիի նահանգ/
Dicle - Տիգրիս (գետ)
Dikson adası - Ղիքսոն, Ղիկսոն (կ.)
Dinyeper - Ղնեպր (գետ)
Dinyest(e)r - Ղնեստր (գետ)
Diyarbakır, Diyarbekir - Ղիարբեքիր (ն., ք.) (պատմ. Ամիդ)

Dniepr տե՛ս Dinyeper
 Dniestr տե՛ս Dinyest(e)r
 Doğu Karadeniz dağları - Պոնտական լեռներ
 Doğu Sibirya denizi - Արևելասիբիրյան ծով
 Doha - Դոհա (ք.)
 Domaniç dağı - Դոմանիչ (լեռ)
 Dominika - Դոմինիկա (պ., կ.)
 Dominik Cumhuriyeti - Դոմինիկյան Հանրապետություն
 Don - Դոն (գետ)
 Dört Yol - Դյորթյոլ (Չորքմարզպան) (ք.) (Հաթայի նահանգ)
 Dresden - Դրեզդեն (ք.)
 Dublin - Դուբլին (ք.)
 Dumlu tepe - Դումլու թեփե (լեռ)
 Düşenbe - Դուշանբե (ք.)
 Düzce - Դյուզջե (ք.) /Բուլուի նահանգ/

E

Eber - Էբեր (լ.)
 Edinburgh - Էդինբուրգ (ք.)
 Edirne - Էդիրնե (Ադրիանուպոլիս) (ն., ք.)
 Edremit - Էդրեմիթ (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
 Edremit körfezi - Էդրեմիթի ծոց
 Efes - Եփեսոս (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Efganistan տե՛ս Afganistan
 Ege denizi - Էգեյան ծով
 Eğridir - Էդրիդիր (Էգիրդիր) (լ.)
 Eğrigöz - Էդրիգյոզ (ք.) (Քյութահիայի նահանգ)
 Eğrigöz dağı - Էդրիգյոզ (լեռ)
 Ekecek dağı - Էքեքեք (լեռ)
 Ekuador, Ekvador - Էկվադոր
 Ekvatorial Gvine, Ekvatorial Gine - Հասարակածային Գվինեա
 Elâzığ - Էլյազըղ (պատմ. Մեզիրե) (ն., ք.)
 Elbe - Էլբա (գետ)
 Elbistan - Էլբիստան, Ալբիստան (Պլասթա) (ք.) (Մարաշի նահանգ)
 Elbruz - Էլբրուս (լեռ)
 Elista - Էլիստա (ք.)
 El Kuveyt - Էլ Բուվեյթ (ք.)
 Elma dağı - Էլմա (լեռ)
 El Salvador տե՛ս Salvador
 Emirdağ - Էմիրդաղ (ք.)
 Emir dağı - Էմիր (լեռ)
 Endonezya - Ինդոնեզիա
 Ephesus տե՛ս Efes
 Ephiopia - Եթովպիա
 Erbaa - Էրբաա (Հերեք) (ք.) (Թոքթաթի նահանգ)
 Erciyas dağı - Էրջիյաս (Արզաուս) (լեռ)
 Erçek - Արճակա լիճ (Արճակ լ.)
 Ergani - Արղնի (ք.) (Դիարբեքիրի նահանգ)
 Ereğli - 1. Էրեգլի (Հերակլես) (ք.) (Չոնգուլդակի նահանգ) 2. Էրեգլի (Հերակլես) (ք.) (Կոնիայի նահանգ)

Erivan (Yerevan) - Երևան (ք.)
Ermenistan - Հայաստան (Ermenistan Cumhuriyeti - Հայաստանի
Հանրապետություն)
Erzincan - Երզնկա (ն., ք.)
Erzurum - Էրզրում (պատմ. Կարին) (ն., ք.)
Eskişehir - Էսքիշեհիր (Դորիլեա) (ն., ք.)
Essen - Էսսեն (ք.)
Estonya - Էստոնիա
Everest տե՛ս Comolungma

F

Faris – (պատմ.) Պարսկաստան (Ֆարս)
Fas - Մարոկկո
Felemenk - Նիդեռլանդներ, Նիդեռլանդիա (Հոլանդիա)
Fenike – (պատմ.) Փյունիկիա
Firat - Եփրատ (գետ)
Fildişi Kıyısı, Fildişi Sahili - Փղոսկրի ափ
Filipin adaları - Ֆիլիպինյան կղզիներ
Filipinler - Ֆիլիպիններ
Filistin - Պաղեստին
Filyos çayı - Ֆիլյոս (գետ)
Fin körfezi - Ֆիննական ծոց
Finlânda - Ֆինլանդիա
Finlânda körfezi տե՛ս Fin körfezi
Finlandiya տե՛ս Finlânda
Florida - Ֆլորիդա (թ.)
Formosa, Formoza տե՛ս Taiwan
Fransa - Ֆրանսիա
Frunze - Ֆրունզե (ք.)

G

Gaberones - Գաբորոնե (Գաբերոնես)
Gabon - Գաբոն
Galapagos adaları - Գալապագոսյան կղզիներ
Gambia - Գամբիա
Gana - Գանա
Ganj - Գանգես (գետ)
Ganos dağı - Գանոս (լեռ)
Gaziantep - Գազիանթեփ (Այնթափ, Անթափ) (ն., ք.)
Gediz - Գեդիզ (գետ)
Gelibolu - Գելիբոլի (պատմ. Կալլիպոլիս) (Զանաքքալեի նահանգ)
Gelibolu yarımadası - Գելիբոլիի թերակղզի
Gemlik - Գեմլեիք (ք.) (Բուրսայի նահանգ)
Gemlik körfezi - Գեմլեիք ծոց
Geynük - Գեյնյուք (Գինեկ) (գետ)
Geynük dağı - Գեյնյուք (լեռ)
Gilbert adaları, Ellice adaları - Գիլբերտա և Էլիսա կղզիներ
Gine տե՛ս Guinea

Giresun - Գիրեսուն (Կեռասունս) (ն., ք.)
 Girit - Կրետե (կ.)
 Gobi çölü - Գոբիի անապատ
 Gorno-Altaysk - Գորնո-Ալթայսկ (ք.)
 Gotland - Գոթլանդ (կ.)
 Göksu - Գյոքսու (զետ)
 Gölcük - 1. Գյոլջուք (ք.) (Իզմիրի նահանգ) 2. Գյոլջուք (լ.)
 Gönen - Գյոնեն (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
 Grenland - Գրենլանդիա (պ., կ.)
 Griniç - Գրինվիչ (ք.)
 Grozny - Գրոզնի (ք.)
 Grönland տե՛ս Grenland
 Guadeloupe, Guadelup - Գվադելուպա
 Guam - Գուամ (կ.)
 Guatemala - Գվատեմալա (պ., ք.)
 Guinea - Գվինեա
 Guinea-Bissau - Գվինեա Բիսաու
 Guyan, Guyana - Գվիանա
 Guyana - Գայանա
 Güleman - Գուլեման (ք.) (Դիարբեքիրի նահանգ)
 Gümrü - Գյումրի (ք.)
 Gümüşhane - Գյումուշհանե (Գյումուշխանե, Արգիրոկաստրոն) (ն., ք.)
 Güney Afrika Cumhuriyeti - Հարավաֆրիկյան Հանրապետություն
 Güney Amerika - Հարավային Ամերիկա
 Güney Batı Afrika - Հարավարևմտյան Աֆրիկա
 Güney Doğu Toroslar - Հարավարևելյան Տավրոսի (Տորոսի) լեռներ
 Güney Kore - Հարավային Կորեա
 Güney Osetya - Հարավային Օսեթիա
 Güney Osetya Muhtar İli - Հարավային օսիայի ինքնավար մարզ
 Gürcistan - Վրաստան
 Gvadelupa տե՛ս Guadeloupe

Ի

Habeşistan - Եթովպիա
 Haçreş dağı - Խաչառաշ (Սևսար, Սիմ) (լեռ)
 Haifon - Հայֆոն (ք.)
 Haiti - Հաիթի (պ., ք.)
 Hakkâri - Հաքյարի (Հաքարի) (ն., ք.)
 Halep - Հալեպ (ք.)
 Haliç (-ci) - Ոսկեղջյուր
 Hamburg - Համբուրգ (ք.)
 Hanbalık - Հանբալըք (Խանբալըք) (ք.) (պատմ. Պեկին քաղաքը)
 Hanoi, Hanoy - Հանոյ (ք.)
 Harkov - Խարկով (ք.)
 Hasan dağı - Հասան (լեռ)
 Hatay - Հաթայ (ն.)
 Havai adaları - Հավայան կղզիներ
 Havana - Հավանա (ք.)
 Hayfon տե՛ս Haifon
 Hazar (կամ Hazer) denizi - Կասպից ծով

Helsinki - Հելսինկի (ք.)
Herakol dağı - Հարակոլ (լեռ)
Herat - Հերաթ (ք.)
Hınzır dağı - Խնձոր սար (լեռ)
Hırvatistan - Խորվաթիա, Հորվաթիա
Himalaya - Հիմալայան լեռներ
Hindiçini - Հնդկաչին (թ.)
Hindistan - Հնդկաստան
Hint տե՛ս Hindistan
Hint Okyanusu - Հնդկական Օվկիանոս
Hiroşima - Հիրոսիմա (ք.)
Holânda, Hollanda - Նիդեռլանդներ, Հոլանդիա
Honduras - Հոնդուրաս
Hong-Kong, Hongkong - Հոնկոնգ (ք.)
Hoşimin - Հոշիմին (ք.)
Humus - Հոմս (ք.)

I

Iğdır - Իգդիր (ք.)
İlgaz dağı - Ըլգազ (լեռ)
Irak - Իրաք
İslahiye տե՛ս İslahiye
İsparta - Իսփարթա (պատմ. Սարդես) (ն., ք.)
İstanbul տե՛ս İstanbul
Işık dağı - Ըշըք (լեռ)

İ

İberik yarımadası - Իբերական թերակղզի, Իբերիա
İçel - Իչել (ն.)
İdris dağı - Իդրիս լեռ
İjevsik - Իժևսկ (ք.)
İmroz adası - Իմրոզ (կ.)
İndus - Ինդոս (գետ)
İnegöl - Ինեգյոլ (ք.) (Բուրսայի նահանգ)
İngiltere - Անգլիա
İran - Իրան
İrlanda - Իռլանդիա
İrtiş, İrtiş - Իրտիշ (գետ)
İsfahan - Իսֆահան, Սպահան
İskandinavya yarımadası - Սկանդինավիա (թ.)
İskenderiye - Ալեքսանդրիա (ք.)
İskenderun - Իսքենդերուն (Ալեքսանդրետ) (ք.)
İskenderun körfezi - Ալեքսանդրետի ծոց
İskilip - Իսքիլիփ (ք.) (Չորումի նահանգ)
İskoç, İskoçya - Շոտլանդիա
İslahiye - Իսլահիյե (ք.) (Այնթաբի նահանգ)
İslamabad - Իսլամաբադ (ք.)
İslanda - Իսլանդիա (պ., կ.)

İspanya - Իսպանիա
İsrail - Իսրայել
İstanbul - Ստամբուլ (ն., ք.) (պատմ. Կոստանդնուպոլիս, Կ.Պոլիս)
İstanbul Boğazi (Boğaziçi) - Բոսֆորի նեղուց
İstanköy adası - Կոս կղզի (թրք. Իսթանքոյ կղզի)
İsveç - Շվեդիա
İsviçre - Շվեյցարիա
İtalya - Իտալիա
İzmir - Իզմիր (Ջնյուռնիա, Ջնյուռին) (ն., ք.)
İzmir körfezi - Իզմիրի (Ջնյուռնիայի) ծովածոց
İzmit - Իզմիթ, Իզնիմիթ (Նիկոմեդիա) (ն., ք.)
İznik - Իզնիկ, Իզնիկի (Նիկեա) (լ.)

J

Jamaika - Ջամայկա (Ճամայկա) (պ., կ.)
Japon adaları - Ճապոնական կղզիներ
Japon denizi - Ճապոնական ծով
Japonya - Ճապոնիա

K

Kabarda-Balkar - Կաբարդինո-Բալկարիա
Kâbil - Քաբուլ (ք.)
Kaçkar dağı - Կաճքար (Խաչեքար) լեռ
Kadirli - Քադիրլի (պատմ. Կարս - Ջուլկադրիտ) (ք.) (Ադանայի նահանգ)
Kafkaslarötesi - Անդրկովկաս
Kafkasya - Կովկաս
Kafkaz dağları, Kafkazlar - Կովկասյան լեռներ
Kâğıthane - Քյադըթհանե (թաղամաս Ստամբուլում)
Kahire - Կահիրե (ք.)
Kahramanmaraş տե՛ս Maraş
Kalan - Կալան (այժմ` Թունջելի) (ք.)
Kaliforniya - Կալիֆորնիա (թ.)
Kalimantan - Կալիմանտան (կ.)
Kaliningrad - Կալինինգրադ (ք.)
Kalküta - Կալկաթա (ք.)
Kama - Կամա (գետ)
Kamboç, Kamboçya - Կամբոջա (Կամպուչիա)
Kamçatka - Կամչատկա (թ.)
Kamerun - Կամերուն
Kampala - Կամպալա (ք.)
Kanada - Կանադա
Kanarya adaları - Կանարյան կղզիներ
Kapstad տե՛ս Capetown
Kap şehri տե՛ս Capetown
Karababa dağı - Քարաբաբա (Կարաբաբա) լեռ
Karabağ - Ղարաբաղ (Արցախ)
Karabük - Քարաբյուք (Կարաբյուք) (ք.) (Ջոնգուլդակի նահանգ)
Karacabey - Քարաջաբեյ (Կարաջաբեյ) (ք.) (Բուրսայի նահանգ)

Karacadağ - Քարաջա (Կարաջա) լեռ
 Karacı - Կարաչի (ք.)
 Karadağ - 1. Քարադաղ (Կարադաղ) լեռ 2. Չեռնոգորիա
 Karadeniz - Սև ծով
 Karadeniz boğazı - Բոսֆորի նեղուց
 Karagöl - Քարագյուլ (Կարագյուլ) (լ.)
 Karakalpakistan - Կարակալպակիա, Կարակալպակիստան
 Karakas - Կարակաս (ք.)
 Karaköse - Քարաքյոսե (Կարաքյոսե, Կարաքիլիսա) (ք.) (Աղրըի նահանգ)
 Karakum - Կարակում
 Karaman - Քարաման (Կարաման) (պատմ. Լարանդա) (ք.) /Կոնիայի նահանգ/
 Karapınar - Քարափրնար (Կարափրնար) (ք.) (Կոնիայի նահանգ)
 Karasu - Քարասու (Կարասու) (գետ)
 Karası տե՛ս Karacı
 Karayib denizi - Կարիբյան ծով
 Kareliya - Կարելիա
 Kargapazarı dağı - Քարգափազարը (Ղարղաբազար) (լեռ)
 Karolin adaları - Կարոլինյան կղզիներ
 Karpatlar - Կարպատներ (լեռներ)
 Karpatlarötesi - Անդրկարպատներ
 Karpatos - Կարպատոս (կ.)
 Kars - Կարս (ն., ք.)
 Kartal - Քարթալ (ք.) (Ստամբուլի նահանգ)
 Kastamonu - Կաստամոնու (Խաստանպոլիս) (ն., ք.)
 Katar - Կատար
 Katmandu - Կատմանդու (ք.)
 Kayseri – Կեսարիա (Կայսերի, Ղայսերի) (ն., ք.)
 Kazakistan - Ղազախստան
 Kazan - Կազան (ք.)
 Kaz dağı - Քազ (լեռ)
 Keban – Կապան Մադեն (ք.) (Էլյազըղի նահանգ)
 Keçiborlu - Քեչիբորլու (ք.) (Իսփարթայի նահանգ)
 Kenya - Քենիա (Կենիա) (պ., լեռ)
 Kerç - Կերչ (ք.)
 Kestel - Քեստել (լ.)
 Keşan - Քեշան (ք.) (Էդիրնեի նահանգ)
 Keşiş - Քեշիշ (գետ)
 Keşiş dağı - Քեշիշ (լեռ)
 Khemer տե՛ս Kamboçya
 Kıbrıs - Կիպրոս (պ., կ.)
 Kirgizistan - Ղրղզստան (Կիրգիզիա)
 Kırıkhan - Քրրըքհան (ք.) (Հաթայի նահանգ)
 Kırıkkale - Քրրըքքալե (ք.) (Անկարայի նահանգ)
 Kırım - Ղրիմ (թ., տ.)
 Kırkağaç - Քրրքաղաչ (ք.) (Մանիսայի նահանգ)
 Kırklareli - Քրրքլարելի, Քրրքքիլիսե (ն., ք.)
 Kırkıncı - Քրրքինար (լեռ)
 Kırşehir - Քրրշեհիր (ն., ք.)
 Kısır dağı - Քըսըր (լեռ)
 Kızıl - Քըզըլ (Կըզըլ) (ք.)
 Kızıldağ - Քըզըլդաղ (Կըզըլդաղ) (լեռ)
 Kızıldeniz - Կարմիր ծով

Kızılırmak - Քրզըլըրնաք (Կրզըլըրնաք, Հալիս) (գետ)
 Kızılıkum çölü - Քրզըլքում (Կրզըլկում) (անապատ)
 Kiev - Կիև (ք.)
 Kigali - Կիգալի (ք.)
 Kilimli - Քիլիմլի (Ջոնգուլդաքի նահանգ)
 Kilis - Քիլիս (ք.)
 Kingston - Քինգսթոն (ք.)
 Kişinef - Քիշինև, Քիշինյով
 Kito - Կիտո (ք.)
 Kiyef տե՛ս Kiev
 Kiyel - Քիլ (ք.)
 Kiyel kanalı - Քիլի ջրանցք
 Kocaeli - 1. Քոջաեփի (թ.) 2. Քոջաեփի (ն.) (պատմ. Նիկոմիդիա)
 Koçhisar - Քոչհիսար (լ.)
 Kolombiya - Կոլումբիա
 Kolombo - Կոլոմբո (ք.)
 Komor adaları - Կոմորյան կղզիներ
 Konakri, Konakry - Կոնակրի (ք.)
 Kongo - Կոնգո
 Konya - Կոնիա (Իկոնիա) (ն., ք.)
 Kopenhag, Kopenhavn - Կոպենհագեն
 Kordilyerler - Կորդիլիերներ (լեռնաշղթա)
 Kore - Կորեա (Kore Demokrat Halk Cumhuriyeti - Կորեայի Ժողովրդադեմոկրատական Հանրապետություն)
 Korsika - Կորսիկա (կ.)
 Kosta Rika, Kostarika - Կոստա Ռիկա
 Kozan - Սիս, Քոզան (Կոզան) (ք.) (Ադանայի նահանգ)
 Kozlu - Քոզլու (ք.) (Ջոնգուլդաքի նահանգ)
 Köln - Քյոլն (ք.)
 Köprü çayı - Քյոփրուչայ (գետ)
 Köroğlu - Քյորողլու (լեռ)
 Köş dağı - Քյոսեդաղ (Սուկավետ, Ջրաբաշխ) (լեռ)
 Köstence - Կոնստանցա (ք.)
 Köyceğiz - Քյոյջեղիզ (լ.)
 Kuala - Lumpur - Կուալա - Լումպուր
 Kudüs - Երուսաղեմ (ք.)
 Kura - Քուր (Կուր) (գետ)
 Kurdistan - Քրդստան (տ.)
 Kuril adaları - Կուրիլյան կղզիներ
 Kuşadası - Քուշադասը (ք.) (Այդընի նահանգ)
 Kuvayt - Քուվեյթ
 Kuzey Amerika - Հյուսիսային Ամերիկա
 Kuzey Buz denizi - Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս
 Kuzey denizi - Հյուսիսային ծով
 Kuzey İrlanda - Հյուսիսային Իռլանդիա
 Kuzey Osetya - Հյուսիսային Օսեթիա
 Küba - Կուբա (պ., կ.)
 Küçük Ağrı dağı - Սիս (Փոքր Արարատ) (լեռ)
 Küçük Antiller adaları - Փոքր Անտիլյան կղզիներ
 Küçük Asya - Փոքր Ասիա
 Küçük Çekmece - Քյուչուք Չեքմեջե (ք.) (Ստամբուլի նահանգ)
 Küçük Menderes - Փոքր Մենդերես (գետ)

Kütahya - Քյութահյա (Կուտիհնա) (ն., ք.)

L

Labrador, Labrador Yarımadası - Լաբրադոր (թ.)

Ladoga gölü - Լադոգա (լ.)

Lagos - Լագոս (ք.)

La Haye, Lahey, Lâhey - Հաազա (ք.)

Laos - Լաոս

La Paz - Լա Պաս (ք.)

Larnaka - Լառնակա (ք.)

Latakya - Լաթաքիա (Լաոդիկեա) (ք.)

Latin Amerika - Լատինական Ամերիկա

Lausanne - Լոզան (ք.)

La Valetta - Լա Վալետա (ք.)

Laypçig, Laypsiğ տե՛ս Leipzig

Lazistan - Լազստան (տ.)

Lefkoşe (Lefkoşa) - Նիկոսիա (Նիկոզիա) (ք.)

Lehistan տե՛ս Polonya

Leipzig - Լայպցիգ (ք.)

Lena - Լենա (գետ)

Leninakan - /հնգծ./ Լենինական (այժմ՝ Գյումրի, տե՛ս նաև Gümrü) (ք.)

Leningrad - /հնգծ./ Լենինգրադ (այժմ՝ Սանկտ Պետերբուրգ) (ք.)

Lenkoran - Լենքորան (ք.)

Letonya - Լատվիա

Liberya - Լիբերիա

Libreville - Լիբրևիլ (ք.)

Libya - Լիբիա

Libya çölü - Լիբիայի անապատ

Liechtenstein - Լիխտենշթայն

Lima - Լիմա (ք.)

Limasol - Լիմասոլ (ք.)

Litvanya - Լիտվա

Liverpool - Լիվերպոլ (ք.)

Lizbon - Լիսաբոն (ք.)

Lokarno - Լոկառնո (ք.)

Lome - Լոմե (ք.)

Londra - Լոնդոն (ք.)

Loren - Լոթարինգիա

Lorentsu - Markiş - Լոուրենսու Մարկիշ

Los-Angeles – Լոս Անջելես (ք.)

Lozan տե՛ս Lausanne

Luanda - Լուանդա (ք.)

Lusaka - Լուսակա (ք.)

Lübnan - Լիբանան

Lüksemburg - Լյուքսեմբուրգ (պ., ք.)

Lüleburgaz - Լյուլեբուրգազ (Լյուլեբուրղազ) (ք.) (Քըրքլարեղիի նահանգ)

Lüt gölü - Մեռյալ ծով

M

- Macaristan - Հունգարիա (հնցծ. ~ Halk Cumhuriyeti - Հունգարիայի
 ժողովրդական Հանրապետություն)
- Madagaskar - Մադագասկար (պ., կ.)
- Madeyra - Մադեյրա (կ.)
- Madrid - Մադրիդ (ք.)
- Magellan boğazi - Մագելանի նեղուց
- Mağrip տե՛ս Fas
- Mahaçkale - Մախաչկալա (ք.)
- Malatya - Մալաթիա (Մելիտենե) (ն., ք.)
- Malavi - Մալավի
- Malaysia, Malayziya - Մալայզիա
- Mali - Մալի
- Malta - Մալթա (պ., կ.)
- Maltepe - Մալթեփե (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
- Managua - Մանագուա (ք.)
- Manama - Մանամա (ք.)
- Manchester - Մանչեստր (ք.)
- Mançurya - Մանջուրիա (պատմ.)
- Manila - Մանիլա (ք.)
- Manisa - Մանիսա (Մագնեսիա) (ն., ք.)
- Manisa dağı - Մանիսա լեռ (Մագնեսիա լեռ)
- Manş denizi, Manş kanalı - Լամանշ (նեղուց)
- Manyas - Մանյաս (լ.)
- Maraş - Մարաշ (այժմ՝ Քահրամանմարաշ) (ն., ք.)
- Mardin - Մարդին (ն., ք.)
- Maritanya տե՛ս Mauritanya
- Marmara - 1. Մարմարա (կ.) 2. Մարմարա (լ.)
- Marmara denizi - Մարմարա ծով
- Marmaris - Մարմարիս (ք.)
- Marsilya - Մարսել (ք.)
- Maseru - Մասերու (ք.)
- Maskat - Մասկատ (ք.)
- Mauritanya - Մավրիտանիա
- Mauritius - Մավրիկիա (պ., կ.)
- Maverai Kafkaz - /հնցծ./ Անդրկովկաս
- Maykop - Մայկոպ (ք.)
- Mayorka - Մայորկա (կ.)
- Medine - Մեդինա (Մադինա) (ք.)
- Mekke - Մեքքա (ք.)
- Mekong - Մեկոնգ (գետ)
- Meksika - Մեքսիկա
- Meksika körfezi - Մեքսիկական ծովածոց
- Meksiko տե՛ս Mexico
- Melbourne, Melburn - Մելբուռն (ք.)
- Melendiz - Մելենդիզ (գետ)
- Melendiz dağı - Մելենդիզ (լեռ)
- Menemen - Մանաման (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
- Mengene dağı - Աղբակի (Մանկանեզի) լեռներ
- Mercan dağı - Մերջան (Մարջան) (լեռ)
- Meriç - Մարիցա (գետ)

Merkez Afrika Cumhuriyeti - Կենտրոնական Աֆրիկայի Հանրապետություն
 Merkez Amerika տե՛ս Orta Amerika
 Mersin - Մերսին (ք.) (Իչելի նահանգ)
 Mescit dağı - Մեսջիթ (լեռ)
 Mexico, Mexiko - Մեխիկո (ք.)
 Mezopotamya - Միջագետք
 Mısır - Եգիպտոս (~ Arap Cumhuriyeti - Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետություն)
 Midilli - Լեսբոս (թրք. Միդիլլի) (կ.)
 Milâs - Միլյաս (ք.) (Մուղլայի նահանգ)
 Minsk - Մինսկ (ք.)
 Misis tepeleri - Մսիսի լեռներ
 Missisipi - Միսիսիպի (գետ)
 Missouri - Միսսուրի (գետ)
 Mogadişu - Մոգադիշո (ք.)
 Moğolistan - Մոնղոլիա (~ Halk Cumhuriyeti - Մոնղոլական Ժողովրդական Հանրապետություն)
 Moluk adaları, Moluklar - Մոլուքյան կղզիներ
 Monako - Մոնակո (պ., ք.)
 Monblan - Մոնբլան (լեռ)
 Mongol(i)ya տե՛ս Moğolistan
 Monrovia - Մոնրովիա (ք.)
 Mont-Blanc տե՛ս Monblan
 Montevideo - Մոնտեվիդեո (ք.)
 Montreal - Մոնրեալ (ք.)
 Mora yarımadası - Պելոպոնես (թ.)
 Moritanya տե՛ս Mauritanya
 Moskova - Մոսկվա (ք.)
 Mosul տե՛ս Musul
 Mozambik - Մոզամբիկ (պ., կ.)
 Muğla - Մուղլա (ն., ք.)
 Muratbaşı - Մուրադբաշը (Մուրադբաշի) (լեռ)
 Murat dağı - Մուրադ (լեռ)
 Murat suyu - Մուրադ (գետ) (Արածանի)
 Murmansk - Մուրմանսկ (ք.)
 Mustafakemalpaşa, M. Kemalpaşa - Մուսթաֆաքեմալփաշա (Քիրմաստ) (ք.) (Բուրսայի նահանգ)
 Musul - Մոսուլ (ք.)
 Muş - Մուշ (ն., ք.)
 München, Mühnh - Մյունխեն (ք.)

N

Nahçıvan, Nahıçevan - Նախիջևան (ք.)
 Nairobi տե՛ս Nayrobi
 Nalçik - Նալչիկ (ք.)
 Nallıhan - Նալլըհան (Նալլուխան) (ք.) (Անկարայի նահանգ)
 Namıbya - Նամիբիա
 Nauru - Նաուրու
 Nayrobi - Նայրոբի (ք.)
 Nazik - Նազիկ (լ.)
 Nazilli - Նազիլլի (ք.) (Այդընի նահանգ)
 Neman - Նեման (գետ)
 Nemçe տե՛ս Avusturya

Nemrut dağı - Նեմրուք (լեռ)
Nemse տե՛ս Avusturya
Nepal - Նեպալ
Neva - Նևա գետ
Nevşehir - Նևշեհիր (ն., ք.)
New York, New York - Նյու Յորք (ք.)
Niamey - Նիամեյ (ք.)
Nieman տե՛ս Neman
Niger - Նիգեր (պ., գետ)
Nigeria, Nijerya - Նիգերիա
Niğde - Նիդդե (ն., ք.)
Nikaragua - Նիկարագուա
Nikarya - Նիկարյա (կ.)
Nil - Նեղոս (գետ)
Nizip - Նիզիպ (ք.) (Այնթափի նահանգ)
Norveç - Նորվեգիա
Novaya Zemlya - Նոր երկիր (կ.)
Nuakşot - Նուակշոտ (ք.)
Nukus - Նուկուս (ք.)
Nurhak dağı - Նուրհաք (լեռ)

Օ

Obi - Օբ (գետ)
Oder - Օդեր (գետ)
Odesa - Օդեսա (ք.)
Ohotsk denizi - Օխոտի ծով
Okyanusya - Օվկիանիա
Olimpus - Օլիմպոս
Onega gölü - Օնեգա (լ.)
Ordu - Օրդու (ն., ք.)
Orta Amerika - Կենտրոնական Ամերիկա
Orta Asya - Միջին Ասիա
Orta Doğu - Միջին Արևելք
Oslo - Օսլո (ք.)
Osmaniye - Օսմանիե (ք.) (Ադանայի նահանգ)
Osmanlı İmparatorluğu – (պատմ.) Օսմանյան կայսրություն
Ottawa - Օտտավա (ք.)

Ö

Ödemiş - Օդեմիշ (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
Ölüdeniz տե՛ս Lüt gölü
Özbekistan - Ուզբեկստան

Ք

Pakistan - Պակիստան
Palandöken dağı - Այծատկունք (Փալանդոքեն, Փալանթոքեն) (լեռ)

Pamir - Պամիրի լեռներ
 Panama - Պանամա (պ., ք.)
 Panama kanalı - Պանամայի ջրանցք
 Papua - Պապուա
 Paraguay - Պարագվայ
 Paris - Փարիզ (ք.)
 Pasifik, Pasifik Okyanusu (Büyük Okyanus) - Խաղաղ օվկիանոս
 Paşabahçe - Փաշաբահչե (ք.) (Ստամբուլի նահանգ)
 Payas - Փայաս (ք.) (Հաթայի նահանգ)
 Pekin - Պեկին
 Peru - Պերու
 Petrozavodsk - Պետրոզավոդսկ (ք.)
 Phenyán - Պխենյան (Փխենյան) (ք.)
 Pınarhisar - Փընարհիսար (ք.) (Քրքլարեղիի նահանգ)
 Pindus - Պինդոս լեռներ
 Pireneler - Պիրենեյան լեռներ
 Plevne - Պլևեն (հնգծ. Պլենա) (ք.)
 Pnompen, Pnom - Penh, Pnompenh - Պնոմ Պեն (ք.)
 Po - Պո (գետ)
 Polatlı - Փոլաթլը (Փոլաթլու) (ք.) (Անկարայի նահանգ)
 Polinezya - Պոլինեզիա (կղզիներ)
 Polonya - Լեհաստան
 Portekiz - Պորտուգալիա
 Port Louis - Պորտ-Լուիս (ք.)
 Porto-Rico - Պուերտո Ռիկո (պ., կ.)
 Port Said - Պորտ-Սայիդ (ք.)
 Poti - Փոթի (ք.)
 Prag - Պրագա (ք.)
 Pretoria - Պրետորիա (ք.)
 Primorye - Պրիմորյե
 Puerto Rico տե՛ս Porto-Rico
 Pyonguang տե՛ս Phenyán

R

Rabat - Ռաբաթ (ք.)
 Raman dağı - Ռաման (լեռ)
 Rangun - Ռանգուն (ք.)
 Revan տե՛ս Erivan
 Reyhanlı - Ռեյհանլը (ք.) /Հաթայի նահանգ/
 Reykyavik - Ռեյկյավիկ (ք.)
 Riga - Ռիգա (ք.)
 Rio de Janeiro - Ռիո դե ժանեյրո (ք.)
 Rize - Ռիզե (ն., ք.)
 Rodezya - Ռոդեզիա
 Rodop dağları - Ռոդոպյան լեռներ, Ռոդոպներ
 Rodos - Հռոդոս (կ.)
 Roma - Հռոմ (ք.)
 Romanya - Ռումինիա
 Rotterdam - Ռոտտերդամ (ք.)
 Ruanda - Ռուանդա

Rumeli - Ռումելիա (Թուրքիայի եվրոպական մասը)
Rusya - Ռուսաստան (Rusya Federasyonu - Ռուսաստանի Ղաշնություն)

S

Sahalin - Սախալին (կ.)
Sakarya - 1. Սաքարիա (Սանգարիոն) գետ 2. Սաքարիա (տ.) (Սաքարիայի նահանգ)
Sakız adası - Քիոս (թրք. Սաքըզ) (կ.)
Salda - Սալդա (լ.)
Salihli - Սալիհլի (ք.) (Մանիսայի նահանգ)
Salvador - Սալվադոր
Samanđag - Սամանդաղ, (Սուեդիա) (ք.) (Հաթայի նահանգ)
Samoa - Սամոա (կղզիներ)
Samos տե՛ս Sisam (adası)
Samsun - Սամսուն (ն., ք.), (պատմ. Ամիսոս)
Samsun dađı - Սամսուն (լեռ)
Sana - Սանա (ք.)
Sandiras dađı - Սանդրաս (լեռ)
San Marino - Սան Մարինո (պ., ք.)
San Salvador - Սան Սալվադոր (ք.)
Santa Isabel - Սանտա-Իզաբել (ք.)
Santiago - Սանտյագո (ք.)
Santo Domingo - Սանտո-Դոմինգո (ք.)
San Jose - Սան Խոսե (ք.)
San Juan - Սան Խուան (ք.)
Sapanca - Սապանջա (լ.)
Saransk - Սարանսկ (ք.)
Sardinya, Sardunya - Սարդինիա (կ.)
Sarıdeniz - Դեղին ծով
Sarıkamış - Սարիկամիշ (ք.) (Կարսի նահանգ)
Sat dađları - Սաթ (լեռներ)
Sayda - Սայդա (ք.)
Saygon - Սայգոն (ք.) տե՛ս նաև Hoşimin
Seine տե՛ս Sen
Selânik - Սալոնիկ (Թեսալոնիկե) (ք.)
Semerkant - Սամարղանդ (ք.)
Sen - Սենա (գետ)
Senegal - Սենեգալ
Serendip (adası) տե՛ս Seylan
Seul - Սեուլ (ք.)
Sevan gölü - Սևանա լիճ
Seydişehir - Սեյդիշեհիր (ք.) (Կոնիայի նահանգ)
Seyfe - Սեյֆե լիճ
Seyhan - 1. Սեյհան (Սիհուն, Սարոս) գետ 2. Սեյհան (տ.)
Seylan - Ցեյլոն (կ.)
Sırbistan - Սերբիա
Sırderya - Սիրդարյա (գետ)
Siberya, Sibirya - Սիբիր
Sicilya - Սիցիլիա (կ.)
Sierra Leone - Սիերա Լիոնե
Siirt - Սիերթ (ն., ք.)

Simav çayı - Սիմավ (գետ)
 Simferopol - Սիմֆերոպոլ (ք.)
 Sina yarımadası - Սինա (թերակղզի)
 Sind տե՛ս İndus
 Singapur - Սինգապուր (պ., ք.)
 Sinop - Սինոպ (ն., ք.)
 Sisam (adası) - Սամոս (թրք. Սիսամ) (կ.)
 Sivas - Սեբաստիա (Սըվազ, Սիվաս) (ն., ք.)
 Siverek – Սևերակ (Սևավերակ) (ք.) (Ուրֆայի նահանգ)
 Slovackya - Սլովակիա
 Sofya - Սոֆիա (ք.)
 Sohumkale (Suhumkale) տե՛ս Suhumi
 Soma - Սոմա (ք.) (Մանիսայի նահանգ)
 Somali - Սոմալի
 Somali yarımadası - Սոմալի (թերակղզի)
 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliđi (SSCB) – (պատմ.) Սովետական
 Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն (ՍՍՀՄ)
 Sovyetler Birliđi – (պատմ.) Խորհրդային Միություն
 Söğüt - Սյոգութ (Սյոյուդ) (լ.)
 Söke - Սյոքե (ք.) (Այդընի նահանգ)
 Stepanakert - Ստեփանակերտ (ք.)
 St. Helena - Սուրբ Հելինե (կ.)
 Stokholm - Ստոկհոլմ (ք.)
 Sudan - Սուդան
 Suğla - Սուղլա (լ.)
 Suhumi (Suhum, Suhumkale) - Սուխում (ք.)
 Sultan dađı - Սուլթան (լեռ)
 Sumatra - Սումատրա (կ.)
 Sungurlu - Սունգուրլու (ք.) (Չորումի նահանգ)
 Sur - Սուր (պատմ. Տյուրոս) (ք.)
 Surinam - Սուրինամ
 Suriye - Սիրիա (~ Arap Cumhuriyeti - Սիրիայի Արաբական Հանրապետություն)
 Susurluk - Սուսուրլուք (ք.) (Բալըքեսիրի նահանգ)
 Suudi Arabistan - Սաուդյան Արաբիա
 Sündiken dađı - Սյունդիքեն (լեռ)
 Süphan dađı - Սիփան (Նեխ Մասիք) (լեռ)
 Süveyş kanalı - Սուեզի ջրանցք
 Svazilend, Swaziland - Սվազիլենդ
 Sydney - Սիդնեյ (ք.)

Տ

Şam - Ղամասկոս (ք.)
 Şanhay - Շանհայ (ք.)
 Şap denizi տե՛ս Kızıldeniz
 Şerafettin dađı - Հավատամք (Շերաֆեթթին, Շարաֆադին) (լեռ)
 Şikago - Չիկագո (ք.)
 Şili - Չիլի
 Şimal Buz denizi տե՛ս Kuzey Buz denizi
 Şimal denizi տե՛ս Kuzey denizi

T

Tacikistan - Տաջիկստան
 Tadmor - Պալմիրա (Թադմոր)
 Tahrán - Թեհրան (ք.)
 Tahtalıdağ - 1. Թահթալըդաղ լեռ 2. Թահթալըդաղ (ք.) (Անթիլիայի նահանգ)
 Tailand - Թաիլանդ
 Taiwan - Տայվան (կ.)
 Tallin - Տալլին (ք.)
 Tanrı dağları տե՛ս Tian-şan
 Tarsus - Տարսոն (ք.) (Իչելի նահանգ)
 Tarsus çayı - Տարսոն (զետ)
 Tasmanya - Թասմանիա (կ.)
 Taşkent - Տաշքենդ (ք.)
 Tataristan - Թաթարստան
 Tatarski boğazi - Թաթարական նեղուց
 Tavşanlı - Թավշանլը (ք.) (Քյուրահիայի նահանգ)
 Tayland տե՛ս Tailand
 Taymir, Taymir - Թայմիր (թ.)
 Taymüs տե՛ս Temza
 Tebriz - Թավրիզ (ք.)
 Tecer dağı - Թեջերդաղ (լեռ)
 Tekelidağ - Թեքելիդաղ (լեռ)
 Tekirdağ - Ռոդոսթոն (Թեքիրդաղ, Թագվորիսար) (ն., ք., լեռ)
 Telaviv, Tel Aviv - Թել Ավիվ (ք.)
 Temza - Թեմզա (զետ)
 Tendürek dağları (Tendürük dağı) - Թոնդրակի լեռներ (Թոնդրակ լեռ)
 Tenerife - Թեներիֆե (Տեներիֆե) (կ.)
 Terek - Թերեք (զետ)
 Terkos - Թերկոս (լ.)
 Terra del Fuego - Հրո երկիր
 Tersishan - Թերսիսհան (լ.)
 Tian-şan - Տյան Շան (լեռներ)
 Tibet - Տիբեթ
 Tibilisi, Tiflis - Թբիլիսի (ք.)
 Timor - Թիմոր (Պորտուգալական)
 Tiran, Tirana - Տիրանա (ք.)
 Tire - Թիրե (ք.) (Իզմիրի նահանգ)
 Tiryeste տե՛ս Triyeste
 Tiyençin տե՛ս Tian-şan
 Togo - Տոգո
 Tokat - Եվդոկիա (Թոքաթ, Թոխաթ) (ն., ք.)
 Tokyo - Տոկիո (ք.)
 Tonga adaları - Տոնգա (կղզիներ)
 Toros dağları - Տավրոսի լեռներ, Արևմտյան Տավրոս
 Tosya - Թոսիա (Թեոդոսիա) (ք.) / Կոստամոնուլի նահանգ/
 Trablus - I Տրիպոլի (ք. Լիբանանում)
 Trablus - II, Trablusgarp - Տրիպոլի (ք. Լիբիայում)
 Trabzon - Տրապիզոն (ն., ք.)
 Trakya - Թրակիա
 Transkafkasya - Անդրկովկաս, Այսրկովկաս

Triyeste - Տրիեստ (ք.)
 Tuna - Դանուբ (գետ)
 Tunceli - Թունջելի (ն., ք.), տե՛ս Kalan
 Tunus - Թունիս (պ., ք.)
 Turgutlu - Թուրգուլու (Թուրդուլ) (ք.) (Մանիսայի նահանգ)
 Turhal - Թուրհալ (Թուրխալ) (ք.) (Թոքաթի նահանգ)
 Tuz gölü - Թուզ լիճ (պատմ. Տատտա)
 Türkiye - Թուրքիա (~ Cumhuriyeti - Թուրքիայի Հանրապետություն)
 Türkmen dađı - Թյուրքմեն (լեռ)
 Türkmenistan - Թուրքմենստան
 Tyen-şan տե՛ս Tian-şan

Ս

Udmurtiya - Ուդմուրտիա
 Ufa - Ուֆա (ք.)
 Uganda - Ուգանդա
 Ukrayna - Ուկրաինա
 Ulan-Bator, Ulan Bator - Ուլան Բատոր (ք.)
 Ulan-Ude, Ulan Ude - Ուլան-Ուդե (ք.)
 Uludađ - Ուլուդաղ (լեռ) (Փոքր Օլիմպոս)
 Umman - Օման
 Umman denizi - Արաբական ծով
 Ural - Ուրալ (գետ)
 Ural dađları, Urallar - Ուրալյան լեռներ
 Urfa - Ուրֆա (Եդեսիա) (ն., ք.)
 Urmiye gölü - Ուրմիա լիճ
 Uruguay - Ուրուգվայ
 Uşak - Ուշաք (Ուշաղ) (ն., ք.)
 Uzak Dođu, Uzak Şark - Հեռավոր Արևելք
 Uzunköprü - Ուզունքյոփրու (ք.) (Էդիրնեի նահանգ)

Ս

Ümit Burnu - Բարեհուստ հրվանդան
 Ünye - Սնյե (ք.) (Օրդուի նահանգ)
 Ürdün - Հորդանան
 Ürdün nehri - Հորդանան (գետ)
 Ürgüp - Սուրգյուփ (ք.) (Կայսերիի նահանգ)

Վ

Van - Վան (ն., ք.)
 Van gölü - Վանա լիճ
 Varna - Վառնա (ք.)
 Varşova - Վարշավա (ք.)
 Vaşington - Վաշինգտոն (ք.)
 Vatikan - Վատիկան
 Venedik - Վենետիկ (ք.)

Venezuela - Վենեսուելա
Versailles, Versay - Վերսալ (ք.)
Vilna, Vilnius - Վիլնյուս (ք.)
Vistül - Վիսլա (գետ)
Viyana - Վիեննա (ք.)
Viyetnam - Վիետնամ
Volga - Վոլգա (գետ)
Volga Boyu - Մերձվոլգյան բարձրություն

W

Washington տե՛ս Vaşington
Wellington - Վելլինգտոն (ք.)
Wrangel adası - Վրանգելի կղզի

Y

Yahudi Muhtar İli - Հրեական ինքնավար մարզ
Yakın Doğu, Yakın Şark - Մերձավոր Արևելք
Yakutsk - Յակուտսկ (ք.)
Yakutya - Յակուտիա
Yalta - Յալթա (ք.)
Yalvaç - Յալվաչ (ք.) (Իսվարթայի նահանգ)
Yamal yarımadası - Յամալ (թ.)
Yaunde - Յաունդե (ք.)
Yemen - Եմեն
Yeni Gine - Նոր Գվինեա
Yeni Hebrid - Նոր Հեբրիդյան կղզիներ
Yeni Kaledonya - Նոր Կալեդոնիա
Yenisey - Ենիսեյ (գետ)
Yenişehir - Ենիշեհիր (ք.) (Բուրսայի նահանգ)
Yeni Zelânda - Նոր Ջելանդիա
Yeşilburun adaları - Կանաչ հրվանդանի կղզիներ
Yohanesburg - Յոհանեսբուրգ (ք.)
Yozgat - Յոզգաթ (Յոզղաթ) (ն., ք.)
Yugoslavya - Հարավսլավիա
Yukatan - Յուկատան (թ.)
Yunan adaları - Հոնիական կղզիներ
Yunan denizi - Հոնիական ծով
Yunanistan - Հունաստան
Yunt dağı - Յունթ (լեռ)
Yutland - Յուտլանդիա (թ.)

Z

Zagreb - Ջագրեբ (ք.)
Zair - Ջաիր
Zambezi - Ջամբեզի (գետ)
Zambia, Zambiya - Ջամբիա

Zengibar - Ջանգիբար (ք., կ.)
Zile - Ջիլե (Ջելա) (ք.) (Թոքաթի նահանգ)
Zingana dağı - Ջինգանա լեռ, Ջիգանա (Ջիղանա) (լեռ)
Zomba - Ջոմբա (ք.)
Zonguldak - Ջոնգուլդաք (ն., ք.)

Գրականության ցանկ

- Աբեղյան Ս. Խ., Երկեր, հ. Զ., Երևան, 1974:
- Աբրահամյան Ա. Ա., Բայը ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1962:
- Աբրահամյան Ս. Գ., ժամանակակից գրական հայերեն, Երևան, 1981:
- Աբրահամյան Ս. Գ., Հայերենի կետադրություն, Երևան, 2002:
- Աբրահամյան Ս. Գ., Հայոց լեզու: Շարահյուսություն, Երևան, 2004:
- Աբրահամյան Ս. Գ., Չթեքվող խոսքի մասերը և նրանց բառական ու քերականական հատկանիշների փոփոխարարությունը ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1965:
- Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1-2, Երևան, 1976:
- Աղայան Էդ., ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը (կառուցվածքային վերլուծություն), Երևան, 1967:
- Աղայան Էդ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Երևան, 1984:
- Աճառյան Հ., Հայերեն արմատական բառարան, հ. Ա-Դ, Երևան, 1971-1979:
- Աճառյան Հ., Թուրքերենի փոխառյալ բառեր հայերենի մեջ, Մոսկվա-Վաղարշապատ, 1902:
- Աճառյան Հրաչյա, Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի: Համեմատությամբ 562 լեզուների: Հտ.-1-6, Երևան, 1952-1971:
- Աճառյան Հրաչյա, Քննություն պոլսահայ բարբառի, Երևան, 1941:
- Ասատրյան Մ. Ե., ժամանակակից հայոց լեզու: Ձևաբանութ. /Ուս. ձեռնարկ հայկ. բանասիր. ֆակ. ուսանողն. համար/, 2-րդ հրատ., Երևան, 1989:
- Ասատրյան Մ. Ե., ժամանակակից հայոց լեզու: Շարահյուսութ. /Ուս. ձեռն./, Երևան, 1987:
- Ասատրյան Մ. Ե., Ճշմարիտյան Ժ.Տ., ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկ: Ձևաբանություն.- Երևան, 1981:
- Բաղիկյան Խ. Գ., Ուսումնական դարձվածաբանական բառարան, Երևան, 2002:
- Բաղիկյան Խ. Գ., Դարձվածային ոճաբանություն, Երևան, 2000:
- Բաղիկյան Խ. Գ., ժամանակակից հայերենի դարձվածային միավորները, Երևան, 1986:
- Բաղիկյան Խ. Գ., ժամանակակից հայերենի պարզ նախադասության շարադասությունը, Երևան, 1976:
- Բարսեղյան Հ. Խ., Հայերեն ուղղագրական - ուղղախոսական, տերմինաբանական բառարան/ավելի քան 152000 բառ/, Երևան, 1973:
- Եզեկյան Լ. Կ., Հայոց լեզվի ոճագիտություն /Ուս. ձեռն./, Երևան, 2003:
- Եզեկյան Լ. Կ., Հայերենի գործառական ոճերը, Երևան, 2002:
- Եզեկյան Լ. Կ., Հայոց լեզու, Երևան, 2005:
- ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան, հ. 1-4, Երևան, 1969-1980:

- Իշխանյան Ռ. Ա., Ակնարկ հայերենի տերմինաշինության, Երևան, 1981:
- Իշխանյան Ռ. Ա., Արդի հայերենի հոլովումն ու խոնարհումը, Երևան, 1971:
- Իշխանյան Ռ. Ա., Բայի սեռի կարգը արդի հայերենում, Երևան, 1959:
- Խաչատրյան - Ադիլխանյան Ա. Ջ., Առևտրային օտարաբան տերմինների բառարան, Երևան, 2003:
- Հայոց լեզվի զարգացումը սովետական շրջանում, Երևան, 1973:
- Հովսեփյան Լ. Ս., Սովետահայ լեզվաբանությունը 60 տարում, Երևան, 1982:
- Ղազարյան Ռ., Կենդանիների անունների հայերեն-ռուսերեն-լատիներեն կարգաբանական բառարան, գիրք Ա-Զ, Երևան, 1998-2001:
- Ղազարյան Ռ., Բուսանունների բառարան՝ հայերեն-լատիներեն-ռուսերեն-անգլերեն-ֆրանսերեն-գերմաներեն (2-րդ հրատ.), Երևան, 2002:
- Մալխասեանց Ստ., Հայերեն բացատրական բառարան, հ. 1-4, Երևան, 1944-1945:
- Մարգարյան Ալ. Ս., Հայրապետյան Ա.Պ., Օտար բառերի բացատրական բառարան, Երևան, 2004:
- Մարգարյան Ալ. Ս., Հայոց լեզվի քերականություն: Ձևաբանություն, Երևան, 2004:
- Մարգարյան Ալ., Հայերենի բաղիուսական բարդությունները, Երևան, 1986:
- Մարգարյան Ալ. Ս., Հայերենի հարադիր բայերը, Երևան, 1966:
- Մարգարյան Ալ. Ս., Հայերենի հոլովումները, Երևան, 2000:
- Մարգարյան Ալ. Ս., Հայոց լեզվի հապավումները, Երևան, 1984:
- Մելքոնյան Ռ. Հ., Միրզոյան Ք. Պ., Սահակյան Լ. Ս., Սաֆարյան Ալ. Վ., Թուրքերենի ծրագիր, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2010:
- Մինասյան Ա. Մ., Թուրքերենի ընթերցարան (առաջին և երկրորդ կուրսերի համար, խմբագիր՝ Խ. Պ. Ամիրյան), Երևան, 1986:
- Պապոյան Ա. Հ., Բաղիկյան Խ. Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսություն, Երևան, 2003:
- Պետրոսյան Հ. Ջ., Գոյականի առումները հայերենում, Երևան, 1960:
- Պետրոսյան Հ. Ջ., Գոյականի թվի կարգը հայերենում, Երևան, 1972:
- Պետրոսյան Հ. Ջ., Լեզվաբանական բառարան, Երևան, 1975:
- Պոհճալեան Հ. Արիստակէս վրդ., Թրքերէնէ հայերէն առձեռն բառարան, 1981:
- Ջահուկյան Գ. Բ., Ժամանակակից հայերենի հոլովման համակարգը (հարաբերակցային քննության փորձ), Երևան, 1967:
- Ջահուկյան Գ. Բ., Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը (համառոտ ուրվագիծ), Երևան, 1969:
- Ջահուկյան Գ. Բ., Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները, Երևան, 1974:

- Ջահուկյան Գ. Բ., Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն և բառակազմություն, Երևան, 1989:
- Ջահուկյան Գ. Բ., Հայոց լեզվի տեսության և պատմության հիմնահարցերը, Բեյրույթ, 1999:
- Ջահուկյան Գ. Բ., Աղայան Է. Բ., Առաքելյան Վ. Դ., Քոսյան Վ. Ա., Հայոց լեզու, մաս 1, պր. 1, Ներածություն, Բառագիտություն, Դարձվածաբանություն (դասագիրք բուհերի ուսանողների համար), Երևան, 1980:
- Սարգսյան Ա., Սաֆարյան Ալ., Սահակյան Լ., Օսմաներենի դասագիրք, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2016:
- Սարգսյան Ա. Ե., Արևելահայ և արևմտահայ գրական լեզուներ (Ջուզադրական-տիպաբանական քննութ.), Երևան, 1984:
- Սարգսյան Ա. Լ., Ժամանակակից հայերենի համառոտ ուղեցույց, Երևան, 2004:
- Սարգսյան Ա. Լ., Ժամանակակից հայերենի կետադրությունը: Ուսումնական ձեռնարկ (Երկրորդ հրատարակություն), Երևան, 2012:
- Սաքապետոյան Ռ., Արևմտահայերեն-արևելահայերեն ուղղախոսական-բացատրական բառարան, Երևան, 2000:
- Սաքապետոյան Ռ. Կ., Արևելահայերենի և արևմտահայերենի բառապաշարային առանձնահատկությունները (զուգահրձական քննություն), Երևան, 2004:
- Սաքապետոյան Ռ. Կ., Արևմտահայերենի դասագիրք, Երևան, 2006:
- Սաֆարյան Ալ., Սահակյան Լ., Ամիրխանյան Լ., Ժամանակակից թուրքերենի դերբայների դասակարգման հիմնահարցի շուրջ, «Արևելագիտության հարցեր» (հոդվածների ժողովածու, պատ. խմբ.՝ Գ. Վ. Մելիքյան), հատոր VI, Երևան, 2006:
- Սաֆարյան Ալ., Սահակյան Լ., Ամիրխանյան Լ., Ժամանակակից թուրքերենի մակբայական դերբայների իմաստաբերականական յուրահատկությունների մասին, Թյուրքագիտական և օսմանագիտական հետազոտություններ, հատոր VII (պատ. խմբ.՝ Ռ. Ա. Սաֆրաստյան), Երևան, 2011:
- Սաֆարյան Ալ., Սողոմոնյան Աշ., Թուրքերենի դասագիրք, գիրք Ա, Երևան, 2001:
- Սաֆարյան Ալ., Գալշոյան Ս., Հայ ուսանողներին թուրքերենի դասավանդման որոշ առանձնահատկությունների մասին, Արևելագիտության հարցեր (գիտական հոդվածների պարբերական ժողովածու, խմբ.՝ Ռ. Մելքոնյան), 13-րդ հատոր, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2017, էջ 416-435:
- Սուքիասյան Ա. Մ., Սուքիասյան Ք. Ա., Արդի հայերենի ուղղագրական-ձևակերպական բառարան, Երևան, 2002:
- Սուքիասյան Ա. Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան (83000 բառ և դարձվածաբանական միավոր), Երևան, 1967:
- Սուքիասյան Ա. Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարան, Երևան, 2003:

- Սուքիասյան Ա. Մ., ժամանակակից հայոց լեզու, 3-րդ հրատ., Երևան, 1999:
- Փարենուզյան Լ. Գ., Մեջբերվող խոսքը ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1995:
- Քոսյան Վ. Ա., ժամանակակից հայերենի բառակապակցությունները, Երևան, 1975:
- Aksoy, Ö.A., Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I, II, Ankara, 1971.
- Aksoy, A.Ö., Cumhuriyet Çağı Türkçesi, - “Türk Dili” (Aylık Dil ve Yazın Dergisi), Cilt XXIX, Sayı 268, Ocak 1974.
- Bursa - Tanıtım Kitabı, Ankara, 1997.
- Dede Korkut Hikâyeleri (Yayına Hazırlayan: Oman Nuri Ekiz), İkinci Baskı, İstanbul, 1997.
- Demiray, Kemal, Temel Türkçe Sözlük, 3. Baskı, İstanbul - 1994.
- Demiray, Kemal, Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, 1990.
- Demircan, Ö., Türkiye Türkçesinin Ses Düzeni - Türkiye Türkçesinde Sesler, Ankara, 1979.
- Dilaçar, A., Dil, Diller ve Dilcilik, Ankara, 1982.
- Dilaçar, A., Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihi. - TDAY, 1971.
- Dilaçar, A., Türk Diline Genel bir Bakış, Ankara, 1964.
- Dizdaroğlu, H., Türkçede Fiiller, Ankara, 1963.
- Dizdaroğlu, H., Türkçede Sözcük Yapma Yolları, Ankara, 1962.
- Ergin, M., Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1980.
- Gencan, T.N., Dilbilgisi, İstanbul, 1966.
- Genel Kültür Ansiklopedisi (Milliyet Tesisleri'nde basılmış), 1991.
- Güray, Cenap, Kısa Adlar Sözlüğü, 1998.
- Hacıeminoğlu, N., Türk Dilinde Edatlar, İstanbul, 1971.
- Hatiboğlu, V., Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1972.
- Hengirmen, Mehmet, Türkçe Öğreniyoruz, c. 1-3, Ankara, 1999 (Առաջին և երկրորդ հատորների համահեղինակ Ն. Քոչ):
- İmer, K., Türkiye Türkçesinde Kökler, Ankara, 1976.
- Karaca, B., Doğu Ermenice - Türkçe Sözlük, Ankara, 2001.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü, Genişletilmiş İkinci Basım, İstanbul, 1982.
- Koç, Nurettin, Yeni Dilbilgisi, İstanbul, 1990.
- Korkmaz, Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 575, Ankara, 1992.
- Kutlu, Şemsettin, Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Basım), İstanbul, 1981.
- Kutlu Şemsettin, Servetifünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, 1972.
- Nâzım, Hikmet Ran, Bütün Eserleri, c. 1, Sofya, 1967.

- Necdet, Ahmet, Yahya Kemal'den Günümüze tematik Türk Şiiri Antolojisi, İstanbul, 2000.
- Öner, Mustafa, Bugünkü Kıpçak Türkçesi, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1998.
- Özel S., Türkiye Türkçesinde Sözcük, Türetme ve Birleştirme, Ankara, 1977.
- Özön N., Güzel Türkçemiz (Yazım Kılavuzu - Sözcükler Kılavuzu - Terimler kılavuzu - Yazım Kuralları), İstanbul, 1986.
- Pamuk, Orhan, Kar, 6. Baskı, İstanbul, 2004.
- Püsküllüoğlu A., Türkçenin Argo Sözlüğü, İstanbul, 1996.
- Rásonyi L., Tarihte Türklük (Üçüncü Baskı), Ankara, 1993.
- Şiirle Selâm. Antoloji. Hazırlayan Şükrü Elçin (Üçüncü Baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993.
- Tuğlacı P., İktisadi ve Hukuki Terimler Sözlüğü, 2. Baskı, İstanbul, 1979.
- Türk Atasözleri, Sofya, 1962.
- “Türk Dili”, (Aylık Dil Dergisi), c. LVII, Sayı: 445-450, Ocak - Haziran, 1989.
- “Ulusal Kültür” (Üç Aylık Kültür Dergisi). Yıl 1, Sayı 2, Ekim, 1978.
- Yılmaz H., Sözer Z., Yabancı Dilim Türkçe 1-5, İstanbul, 2016
- Айляров М.С., Учебник турецкого языка (под редакций академика В.А. Гордлевского), М., 1954.
- Айляров М.С., Развернутые члены предложения в современном турецком языке, М., 1974.
- Аровина П.С., Учебник турецкого языка для 2-го года обучения, М., 1972.
- Баскаков А.Н., Голубева Н.П., Кямилева А.А., Любимов К.М., Салимзянова Ф.А., Юсипова Р.Р., Большой турецко-русский словарь (120 тыс. слов и словосочетаний) 2-е изд., М., 1998.
- Баскаков А.Н., Лексикология и фразеология турецкого языка, М., 1983.
- Баскаков А. Н., Словосочетание в современном турецком языке, М., 1974.
- Баскаков Н.А., Введение в изучение тюркских языков, М., 1962.
- Баскаков Н.А., Историко-типологическая характеристика структуры тюркских языков, М., 1975.
- Вопросы тюркской филологии (Под ред. проф. В.М. Насилова), М., 1966.
- Гальперина Е. Л., Русско-турецкий словарь политических, дипломатических и правовых терминов, М., 1952.
- Гордлевский В.А., Избранные сочинения, II том (Язык и литература), М., 1961.
- Джанашия Н.Н., Морфология турецкого глагола, Тбилиси, 1981.
- Джанашия Н.Н., Турецкий язык (грамматические таблицы и парадигмы), Тбилиси, 1978.
- Джикия М.С., Структура словоформ турецкого языка, Тбилиси, 1984.
- Джикия С., Турецкая хрестоматия. Второе дополненное издание, Тбилиси, 1971.
- Дилячар А., Заметки о сиктаксисе и грамматических функциях в турецком языке. TURCOLOGICA. К семидесятилетию академика А.Н.Кононова, Ленинград, 1976.

- Дмитриев Н.К., Строй турецкого языка, Л., 1939.
- Ибрагимова Б.Н., Краткий турецко-русский и русско-турецкий внешне-торговый словарь, М., 1957.
- Иванов С.Н., Арабизмы в турецком языке, Ленинград, 1973.
- Иванов С.Н., Курс турецкой грамматики. Часть 1. Грамматические категории имени существительного, Л., 1975, Часть 2. Грамматические категории глагола, Л., 1977.
- Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков. 2. Морфология, М., 1956.
- Кононов А.Н., Грамматика современного турецкого литературного языка, Л., 1956.
- Кононов А.Н., Показатели собирательности - множественности в тюркских языках, Л., 1969.
- Кононов А.Н., История изучения тюркских языков в России: Доокт. период.-2-е изд., доп., испр. Л., 1982.
- Кононов А.Н., Очерк истории изучения турецкого языка, Л., 1976.
- Кочар М.Р., Турецкие элементы в языке константинопольских армян (лекция), Ереван, 1981.
- Кузнецов П.И., Учебник турецкого языка. Начальный курс, М., 1999.
- Кузнецов П.И., Сумин Е.В., Учебник турецкого языка. Основной курс. Книга I, М., 1970.
- Лингвистический энциклопедический словарь, М., 1990.
- Майзель С.С., Изафет в турецком языке, М.-Л., 1957.
- Марузо Ж., Словарь лингвистических терминов. М., 1960.
- Михайлов М.С., Перифрастические формы и категории вида в турецком глаголе., М., 1954.
- Михайлов М.С., Исследования по грамматике турецкого языка. Перифрастические формы турецкого глагола, М., 1965.
- Мустафаев Э.М. -Э., Щербинин В.Г., Русско-турецкий словарь (47000 слов), М., 1972.
- Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск XIX. Проблемы современной тюркологии (Составление А.Н. Барулина, общая редакция академика А. Н. Кононова), М., 1987.
- Оганова Е. А., Ларионова Е. И., Современный турецкий язык: Практикум по грамматике, Москва, МБА, 2014.
- Сафарян А., Адилбаев Ж., Восканян В., О преподавании восточных языков в Ереванском государственном университете, Тюркский мир и исламская цивилизация: проблемы языка, литературы, истории и религии, К(П)ФУ, Казань, 2018, с. 422-425.
- Сафарян А., Мелконян Р., Погосян Н., О преподавании турецкого языка в Ереванском государственном университете, Язык и культура в эпоху интеграции научного знания и профессионализации образования, Материалы международной конференции, Пятигорск, 2017, с. 294-298.
- Севортян Э.В., Фонетика турецкого литературного языка, М., 1955.
- Симонян А., Сафарян А., Об изучении вопросов тюркской филологии в Армении, Актуальные вопросы отечественной и зарубежной иранистики, К(П)ФУ, Казань, 2015, с. 244-249.
- Хохлов Б.М., Турецко-русский военный словарь, М., 1968.
- Шека Ю.В., Интенсивный курс турецкого языка: Учебник., М., 1996.

- Шека Ю.В., Русско-турецкий разговорник для туристов и деловых людей, М., 2000.
- Юлдашев А.А., Аналитические формы глагола в тюркских языках, М., 1965.
- Юлдашев А.А., Принципы составления тюрко - русских словарей, М., 1972.
- Lewis G.L, Teach yourself Turkish. London, English Universities press, 1953.
- Lewis G.L, Turkish grammer. Oxford, Oxford Univ. press, 1967.
- Swift L.B., Reference Grammar of Modern Turkish, Bloomington, 1963.

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ալեքսանդր Վիլենի Սաֆարյան – Ծնվել է 1964 թ.: 1986 թ. ավարտել է ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետը, 1989 թ.՝ ասպիրանտուրան: 1990 թվականից դասավանդում է ԵՊՀ-ում: 1994-1995 թթ. ծառայել է ՀՀ զինված ուժերում՝ զորացրվելով մայրի կոչումով: 1996 թվականից ԵՊՀ թյուրքագիտության ամբիոնի վարիչն է: 2012 թ. նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում: Տասներկու թեկնածուական ատենախոսությունների գիտական ղեկավար է (այդ թվում՝ ղեկավարել է հայաստանյան իրականության մեջ առաջին ատենախոսությունները՝ «թուրքերեն» և «թուրք գրականություն» մասնագիտացումներով): Հեղինակ է հարյուրից ավելի գիտական ու մեթոդական աշխատանքների, որոնք տարբեր լեզուներով հրատարակվել են Հայաստանում, Կանադայում, ԱՄՆ-ում, Նիդերլանդներում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Լեհաստանում, Ռուսաստանում, Իրանում, Ղազախստանում, Թուրքմենստանում: Մասնակցել է շուրջ երեք տասնյակ միջազգային գիտաժողովների՝ բազմիցս հանդես գալով որպես սեկցիայի ղեկավար կամ մոդերատոր: Հայաստանյան և արտասահմանյան արևելագիտական պարբերականների գիտախմբագրական մի շարք խորհուրդների անդամ է: Նրա աշխատասիրությամբ հայերեն են հրատարակվել Մահթումկուլի Ֆրագիի, Աբայի, թյուրքալեզու ժողովուրդների գրականության այլ դասականների ստեղծագործությունները: Պարգևատրվել է Թուրքմենստանի պետական պարգևով՝ «Magtymguly Pyragy» մեդալով (2014 թ.), ԵՊՀ ոսկե մեդալով (1999 թ.), ԵՊՀ հուշամեդալով (2014 թ.):

Էլ. հասցե՝ alexander-safarian@ysu.am

Աշոտ Սերյոժայի Սողոմոնյան – Ծնվել է 1975 թ., 1997 թ. ավարտել է ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի թուրքական բաժինը: 1997-1998 թթ. ծառայել է ՀՀ զինված ուժերում: 1999 թվականից դասավանդում է ԵՊՀ թյուրքագիտության ամբիոնում: 2005 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն՝ ստանալով պատմական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան: 2009 թ. նրան շնորհվել է դոցենտի կոչում: Հայաստանում, Ռուսաստանի Դաշնությունում, Թուրքմենստանում հրատարակված շուրջ չորս տասնյակ գիտական ու մեթոդական աշխատանքների հեղինակ է: Բազմիցս մասնակցել է միջազգային գիտաժողովների՝ հանդես գալով նաև որպես սեկցիայի ղեկավար կամ մոդերատոր: Գիտամանկավարժական բազմամյա և արգասաբեր գործունեության համար 2019 թ. արժանացել է ԵՊՀ ոսկե մեդալի:

Էլ. հասցե՝ ashot.soghomonian@ysu.am

Տիրան Ազատի Լոբնազյոզյան – Ծնվել է 1956 թ.: Սովորել է պոլսահայ Եսայան վարժարանում, ապրել է Մյունխենում, որտեղ նախ սովորել է ուսումնարանում, այնուհետև՝ Ստամբուլի համալսարանի կոնսերվատորիայում, որը ավարտել է 1989թ.: 1984 թ. Թուրքիայում կայացած Ռեն Գելենբլիի անվան երգի մրցույթում դարձել է միակ մրցանակակիրը: Հայտնի է որպես երաժիշտ, կոմիտասագետ, լրագրող, թարգմանիչ: Հեղինակ է Կոմիտասի մասին թուրքերենով հրատարակված առաջին կենսագրական գրքի ու մի շարք հոդվածների: Իր ուսումնասիրությունները, հոդվածները հրատարակել է «Ակոս» և այլ հայկական ու թուրքական պարբերականներում:

Էլ. հասցե՝ diranl@hotmail.com

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԻ ԿՈՂՄԻՑ _____	5
ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ _____	8
Ձայնավորների մասին _____	8
Բաղաձայնների մասին _____	8

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍ - BİRİNCİ DERS

§ 1 Ցուցական դերանուններ - Gösterme Adılları (Gösterme Zamiri) _____	9
§ 2 Պարզ համառոտ նախադասություն (եզ. թիվ, 3-րդ դեմք) _____	9
§ 3 Ստորոգման ածանցների առաջին բաղաձայնի խլացումը (d-t հնչյունափոխություն) _____	10
§ 4 Հարցական դերանուններ (Ne? և Kim?) _____	10
§ 5 Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասության ժխտական և հարցական ձևերը _____	10
Վարժություններ _____	12

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ - İKİNCİ DERS

§ 6 Անձնական դերանուններ - Kişi Adılları _____	14
§ 7 Ներգոյական (տեղի) հոլով - Kalma Durumu _____	14
§ 8 Հոգնակի թիվ - Çoğul _____	14
§ 9 Var և Yok անունները _____	15
§ 10 Ստացական դերանուններ - İyelik Adılları _____	16
§ 11 Պատկանելիության ածանցներ - İyelik Eki _____	16
§ 12 -Bir- բառի կիրառությունը _____	18
Վարժություններ _____	19

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - ÜÇÜNCÜ DERS

§ 13 Անվանական ստորոգրյալի կազմությունը - Şahıs Ekleri _____	22
§ 14 Անվանական ստորոգրյալի ժխտական, հարցական, հարցական - ժխտական ձևերը (տե՛ս նաև §5) _____	23
§ 15 Ածական անուն - Önad / Sıfat _____	24
§ 16 Ներգոյական հոլովով դրված գոյականով կազմված անվանական ստորոգյալը _____	24
Վարժություններ _____	25

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - DÖRDÜNCÜ DERS

§ 17 Հրամայական եղանակ - Emir Kipi _____	28
--	----

§ 18 Բայի անորոշ ձևը - Eylemlik / Mastar	29
§ 19 Ներկա-շարունակական ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipi	29
§ 20 Տրական հոլով - Yönelme Durumu	31
§ 21 Բացառական հոլով - Çıkma Durumu	31
§ 22 Դասական թվականներ - Sıra Sayı Sıfatları	31
§ 23 -İ, İyın- բառակազմական ածանցները, - ise, ne..., ne... - մասնիկները	32
§ 24 Պատմողական բնույթի նախադասության բառերի շարադասությունը	32
Վարժություններ	35

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - BEŞİNCİ DERS

§ 25 Ցուցական դերանունների հոլովումը	38
§ 26 Հայցական հոլով - Belirtme Durumu / Yükleme Hali/ i-Hali	38
§ 27 Թերի օժանդակ բայի անցյալ կատարյալ ժամանակաձևի միջոցով կազմվող անվանական ստորոգրյալը	39
§ 28 -ile- հետադրությունը	40
§ 29 Բառավերջի խուլ բաղաձայնի հնչյունափոխությունը	41
Վարժություններ	43

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ALTINCI DERS

§ 30 Գոյականների կապակցության առաջին ձև - Birinci Tamlama	46
§ 31 Ներգոյական հոլովով դրված անվանական ստորոգյալն անցյալ ժամանակում	47
§ 32 Անցյալ կատարյալ ժամանակաձև (Կատեգորիկ անցյալ) - Belirli Geçmiş Zaman / Kati Geçmiş Zaman	48
§ 33 Հետադրություններ - İlgeç / Takı	50
§ 34 Չայնավոր հնչյունների տվելը	50
§ 35 Գոյականներին ածանցների կցման հերթականությունը	51
Վարժություններ	53

ՅՈԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - YEDİNCİ DERS

§ 36 Գոյական անունների հոլովման աղյուսակներ	57
§ 37 Անձնական և ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակներ	58
§ 38 Պատկանելիության ածանց ունեցող գոյականների հոլովման աղյուսակներ	59
§ 39 Ածականի համեմատական և գերադրական աստիճանների արտահայտումը	60
§ 40 - kadar, dek (değın), gibi - հետադրությունների կիրառությունը	61
§ 41 Ժամանակի որոշումն ըստ ժամերի և րոպեների	62
Վարժություններ	64

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - SEKİZİNCİ DERS

§ 42 Ապառնի ժամանակ - Gelecek Zaman	67
§ 43 Գոյական անունների կապակցություններ	69

§ 44 - dik-ով բայանունը	70
§ 45 Մակբայներ - Belirteç / Zarf	70
§ 46 Նպատակի պարագա	71
§ 47 Բառակազմական վերջածանցներ	72
§ 48 - ki - ստորադասական շաղկապը - Bağlaç	72
§ 49 Բառերի շարադասությունը նախադասության մեջ	73
Վարժություններ	75

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - DOKUZUNCU DERS

§ 50 Ընդարձակ - ներկա ժամանակ - Geniş Zaman	80
§ 51 Ընդարձակ - ներկա ժամանակի ժխտական, հարցական և հարցական - ժխտական ձևերը	82
§ 52 Ըղծական եղանակ - İstek Kipi	83
§ 53 Ենթակայական դերբայ - an ekiyle kurulan ortaçlar	84
§ 54 Մակբայական դերբայներ - Ulaç, Zarf - Fiil	85
§ 55 Թերի օժանդակ բայից կազմված - iken - մակբայական դերբայը	86
§ 56 - başka, için - հետադրությունները - İlgeç / Sontakı	86
§ 57 - ara, uğur, üst, alt, yan, karşı, doğru - անունների կապական կիրառությունը	87
§ 58 Որոշիչների շարադասությունը	89
Վարժություններ	90

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ONUNCU DERS

§ 59 Բայի սեռը - Eylemde Çatı	96
§ 60 Բայի ըղծական - պայմանական խոնարհում - Dilek - Koşul / Şart Kipi	98
§ 61 Պայմանական եղանակի ցուցիչով կազմված բաղադրյալ ժամանակաձևեր	99
§ 62 - beri, dolayı, itibaren, fazla - հետադրությունները	99
§ 63 Բառակազմական վերջածանցներ	100
Վարժություններ	102

ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ON BİRİNCİ DERS

§ 64 miş-ով անվանական ստորոգյալը	106
§ 65 Անորոշ անցյալ ժամանակ - Belirsiz Geçmiş Zaman	107
§ 66 - al, at, iyet, ca, lan, laş - բառակազմական ածանցները	108
§ 67 Բաշխական թվականներ - Üleştirme / Dağıtma Sayısı	109
§ 68 Կոտորակային թվականներ - Kesir Sayı / Kesir Sayı Önadı	109
§ 69 - ön, arka, iç, dış, hak - անունների կապական կիրառությունը	110
§ 70 Վերջածանցներում ձայնավորների փափկացումը	111
§ 71 Բառավերջի կրկնակի բաղաձայնների վերականգնումը	111
Վարժություններ	113

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԻԿԻՆԸ DERS

§ 72 Անկատար - անցյալ ժամանակածև - Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı_____	117
§ 73 - ki - վերջածանցը_____	118
§ 74 - arak (erek) -ով մակբայական դերբայներ_____	119
§ 75 Ընդարձակ - ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը_____	120
§ 76 Ուղղակի խոսք - Araçsız Söz_____	120
§ 77 Թվական անունների առարկայացում - գոյականացում պատկանելիության ածանցների միջոցով_____	120
§ 78 - kendi - բառը_____	121
§ 79 - madan (meden)-ով մակբայական դերբայը_____	121
Վարժություններ_____	123

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԵՇՄՆԸ DERS

§ 80 - dık և acak-ով գործողության անունները_____	128
§ 81 Կարելիության և անկարելիության ձևերը - Yeterlik Bildiren Bileşik Eylemler_____	131
§ 82 - rağmen, doğru, göre, karşı - հետադրությունները_____	131
§ 83 - zarf և üzer(i) - բառերի կապական կիրառությունը_____	132
§ 84 - ken - մակբայական դերբայի ածանցը_____	132
§ 85 Անցյալ ժամանակի դերբայ - Geçmiş Zaman Ortacı_____	133
§ 86 Թուրքերենը՝ կցական լեզու_____	133
Վարժություններ_____	134

ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԸՈՐԸՆԸ DERS

§ 87 Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալը_____	140
§ 88 Հարկադրական եղանակ - Gereklilik Kipi_____	141
§ 89 - dıkça, alı - ածանցներով կազմվող մակբայական դերբայները_____	143
§ 90 Տրոհական հարաբերությունը_____	144
§ 91 - daş (deş), sal (sel) - բառակազմական ածանցները_____	144
Վարժություններ_____	146

ՏԱՍՆՀԻՆՁԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԵՇՅԻՆԸ DERS

§ 92 Անորոշ իմպերֆեկտ - Geniş Zamanın Hikâyesi_____	149
§ 93 Բաղադրյալ բայեր - Bileşik Eylemler_____	151
§ 94 Ապառնի - անցյալ ժամանակ - Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı_____	151
§ 95 Անորոշ անցյալ ժամանակով կազմվող պատմողական բաղադրյալ ժամանակածև - Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı_____	152
§ 96 Ըղծական եղանակի պատմողական անցյալ բաղադրյալ ժամանակածև - İstek Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı_____	153

§ 97 Բաղադրյալ պայմանական ժամանակաձևեր - Koşul (Şart) Bileşik Zamanı	153
§ 98 Սուբյեկտիվ եղանակավորություն - Rivayet Bileşik Zamanı	154
Վարժություններ	157

Թուրքերեն - հայերեն լեզվաբանական գիտաբաների բառարան	175
Թուրքերեն - հայերեն ուսումնական բառարան	182
Թուրքերեն - հայերեն հապավումների բառարան	279
Աշխարհագրական անունների ցանկ	289
Գրականության ցանկ	313
Հեղինակների մասին	320

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՍԱԳՅՈՋՅԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԳԻՐՔ Ա

Յոթերորդ լրամշակված հրատարակություն

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. խմբագրումը՝ Ա. Սարգսյանի, Մ. Հովհաննիսյանի

Տպագրված է «ՎԱՌՄ» ՍՊԸ-ում:
Ք. Երևան, Տիգրան Մեծի 48, բն. 43

Ստորագրված է տպագրության՝ 03.05.2021:
Չափսը՝ 60x84 ¹/₁₆: Տպ. մամուլը՝ 20.375:
Տպաքանակը՝ 200:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am

ՎՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2021
publishing.ysu.am